

90.

GOTTERMAYER N. KÖNYVKÖTŐ BUDAPESTEN

Ráth 90.

TIFFEN Color Control Patches © The Tiffen Company, 2007
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

Itinerarium Catholicum

Az az:

NEVEZETES

VETELKEDES,

AZ FELŐL:

Ha az Evangelicusok tudomanyaje Uy; vagy az moſtani Romai vallaſon valo Papiſtake? Es:

Az Papiſtak Eccleſiajaje, vagy az Evangelicuſoke igaz, es Vilagh vegeigh allando?

Az Evangelicuſokon értetnek azok, az kikee gyalazatos nevel, az Papiſtak, Calviniſtaknak, es Lutheriſtaknak neveznek.

Az moſtani Romai vallaſon valo Papiſtak azok; az kik az Romai Pápától, es annak hatalmatul függenek; Papok, Baratok, Apátzák, Ieſuitak, es ezőknek minden rendből allo Halgatoji.

1. Petri 1. verſ. 25.

Az Vrnak beſede megh marad mind örökke,
Ez pedig az beſed az, akki tinektök prædicaltatot.

NYOMTATTATOT
1616. Eſtendőben.

Itinerarium Catholicum

Az az:

NEVEZETES

VETELKEDES,

AZ FELŐL:

Ha az Evangelicusok tudomanyaje Uy; vagy az mostani Romai vallason valo Papistake? Es:

Az Papistak Ecclesiajaje, vagy az Evangelicusoke igaz, es Vilagh vegeigh allando?

Az Evangelicusokon értetnek azok, az kiket gyalazatos nevel, az Papistak, Calviniſtaknak, es Lutheriſtaknak neveznek.

Az mostani Romai vallason valo Papistak azok; az kik az Romai Pápától, es annak hatalmatul függenek; Papok, Baratok, Apátzák, Iesuitak, es ezőknek minden rendből allo Halgatoji.

1. Petri 1. vers. 25.

Az Vrnak beſzede megh marad mind örökke,
Ez pedig az beſzed az, akki tinektők prædicaltatot.

NYOMTATTATOT
1616. Esztendőben.

R 2003

Lectori Candido.

Ne quæso offendare; prius damnesq; libellum,
Caussa probè fuerit, quàm tibi nota meum.

Az az:

Kerlek megh ne botrankozzal ez en irasomban; ne-is kárhoztassad migh okát nem érted annak.

RÁTH GYÖRGY KÖNYVTÁRA
M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

MINDEN ROMAI,

Helvetiai es Augustana Confession lévő, Nagysagos Uraknak, Nemes, Egyhazi, es kőz renden valoknak, valakik Magyar es Erdely Orsaghban vadnak, az Atya mindenhato Istentűl, az UR Jesus Christusért kegyelmet, bekesseget es sent Lelek Istennek meg sentőleset kevanvan, ez kitsin munkat jo sivel es sandekkal ajanlya.

THEOCRITVS PRESBYTER.
Clavius.

CHRISTUSBAN serelmes atyamfiai minnyajan Magyar es Erdely Orsaghban lakok; akar minemű rendben alattattak legyetek Istentől; hogy titőket sollitlak es nektők ajandekűl mutatom ez kicsin munkat. okait hogy ertsetők illendőnek itelem, Visen erre engemet nemzetemhőz

retetőm, tiſtem, emely ragalmazo rendnek patvarkodo ertelme, es az alkolmatoſſagh. Nemzetőmet jelentem? Ez az ſok kűlőmbőző ertelmek kőzőt az idvőſſegnek dolga felől annyera jutot, hogy mely felt kellyen kővetni, alig tudhattya, holot mindenik ſerzet az ő maga vallaſat mondgya igaznak; egyebeket pedig uynak alit. Tiſtőmet emlitőm? Az nem egyebet, hanem tanitaſt kevan, mind kőzőnſeges helyen, es mind magan valo allapatban. Ragalmazo ſerzetbeliekről teſők emlekőzetőt? Nem oknelkűl: holot kilenczven eſtendeje immar, hogy amaz Ignatius Layola, benná Katonabol Baratta leven, mint egy hatvan magaval az tőb Papiſtaktul pártot ütven, Uy nevezetőt gondela maganak, tudni illik: Ki az mi Idvőzitő Jeſuſunknak eletet kővetne; mellyert Jeſuvitanak neveze magat minden kővetőivel egyetemben. Mely ſerzet laſſan laſſan tőbűlven es maganak erőt veven, hogy az Romai Papanak kedvet talalhatna. Luther

Luther Marton es Calvinus ... len valo tanitaſt es vetekődeſt valait magara. Melyben kűlőmben nem indulhatot megh, hanem hogy azokat párt-ütőknek, Romai Eccleſiatul el ſakatt eretnekőknek, es Uy tudomanyuaknak kialtana. Hogy igy, ha kűlőmben nem, vagy csak azok nevenek gyalazaſaval maganak hirt nevet talalhatna: Nem kűlőmben, mint amaz Heroſtratus ki az Diana Templomat Epheſusban azert gyuyta es pőrſele fel, hogy gonoſ cselekődetejert vilagh vegeigh ő neki-is hire megh maradna. Noha pedigh az Ignatius Lajola Barat ſerzete, Luthert es Calvinuſt nagy vakmerő batorſaggal ez vilag hallaſara Uyitoknak es Uy Tudomanyuaknak kialtya; nem egyebert, hanem hogy az Romai Papanak mindenhato meltoſagat, birodalmat, bűn bocsato erejet, az Miſe aldozatnak es egyeb Ceremoniaknak haſontalan voltat, tanitaſokkal es iraſokkal tapogattyak, es emberi talalmanynak mutogattyak, es olynak pedigh, akki Iſteni

[illegible]alssal tellyes leven, utalatos Istennel: Mind az altal, minemű erősseghi legyenek arra, megh ekkedigh egyebet nem mutathatot, hanem az Apostolok utan valo personalis succesiot; az Paterek értelmet, Conciliomok vegezeset, es az Papak rendeleset. Mindenik minemű helyes legyen, ez tractaban jelentest tőtt ennek az vetekődesnek Authora.

Annak okaert, minden rendbeli Keresztyenek, Magyar es Erdely Orszagban, olvassatok ezt, es tegyetők iteletőt affelől, es mondgyatok sententiat-is, az Jesuitak tudomanyaje reghi, avagy akkit Luther es Calvinus tanitottanak: Mert ti előtekben kőlt *per viam Appellationis* az vesődes felől valo igaz latas. Hogy igy azt, az mi reghi, es igaz tudomany, javallyatok; akki Uy es Hamis, megh vessetők jo lelki ismerettel, minden præjudiciomot es irigyseghőt, kűlső hasonnak kevanasaval, felelemmel es baratsaggal eggyűt hatra vetven. Ugy çllyetők

tők Istenetőknek es magatoknak; ugy lassatok jo napokat ez életben; es ugy allyatok vigh ortzaval az UR JESUS Christus itelő szeki előt, az utolso iteletnek napjan.

Alkolmatossaghot-is jelenghetek: Ez nehany napokban kőnyeim kőzől foroghvan, akadek ez megh jedzet Disputationak jedzetskejere: Kit midőn meg olvastam volna, illendőnek itelem, hogy nap fent latna, es egyebek főme eleiben menne. Mivel pedigh nagyob resből Magyarul vagyon, nektek Magyar Orszaghi rendeknek ajanlom; hogy az mikeppen amaz őrvendetes vilagossag az Jesus Christus erdőme, bűnőtők bocsanattya felől felvirradot az Evangeliomnak őrvendetes prædicaltatassa altal; annal mint egy égő szővetneknel jarjatok, minden értelmeket annak igassagara mint egy proba kőre vonvan; ugy lesen értelmetek igaz, lelketők ismerete csendes, es Istenben valo őrőmetők tőkelletes. Melyre fejen-

kent bennetőket segellyön az Christus JESUS érdömejert, az Atya mindenhato Isten, sent lelke altal, Amen, Amen.

RELA

EZ VETELKEDESBEN fel jedzőt nevezetős dolgoknak.

LAYSTROMA.

It fel jegyeztetik.

1. Az vetélkedesnek rővid summaja. *pag.* 5.

2. Az elő számlalasanak Pazman Peter Iesuita Paternek, itileti es feleleti ala való ajanlasa. *pag.* 7. *item* 383.

3. Az Lutheristak es Calviniſtak ellen valo fortélyok, az Papiſtaknak; mellyel azt akarjak allatni, hogy az Lutheriſtak es Calviniſtak tudomanya Uy; ugy annyira, hogy 1517 eſtendő előt az az tudomany nemvolt: senki ugy-is nem értet az igaz vallas felől. *pag.* 9. & 14.

Ugyan ottan az Evangelicuſok valaſzétele, azokra az Papaſok fortelyara. *pag.* 17.

4. Az Ieſuitak es egyeb Pápaſok amaz ines beſedének megh czafolaſara bizonyos

zonyos ellenkező tudomanyoknak elő számlálása: az Apostolok értelme es irása szerent: holot fő képpen az Iesuitak életek vesztese alat arra kötik magokat, hogy az Evangelicusok csak egy mángurni dolgot sem mutathatnak, akkiben az Pápasok ellenkeznének az szent iraással.

pag. 38.

5. Micsodas az Papasok tudomanya e Eccleſiaja. *pag.* 46.

6. Mit vallyanak az Evangelicusok. *pag.* 75.

7. Az Papistak Sacramentomi az Keresztseg es az Ur vacsoraja kivől, nem igaz Sacramentomok: melynek erősége ugyan ot elő számlaltatnak. *pag.* 87.

8. Minemű az Evangelicusok Eccleſiaja. *pag.* 129.

9. Minemű szemelyek az Evangelicus tanitok. *pag.* 9[illegible]

11. Miert mondgyak az Papasok az Evangelicusokat Uy tudomanyuvaknak. *pag.*

10. Miert nevezik az Papasok az Evangelicusokat Lutheristaknak es Calvinistaknak. *pag.*

12. Az Iesuitak tudomanya, nem ig[illegible] tudomany: Mert ellenkezik az szent irással, s kétségben is eyti az egy-igyű embereket. *pag.* 74.

14. Elő

13. Elő számlaltatnak hatalmas Fejedelmek, Urak, es Tudos emberek, kik Luther Marthon es Calvinus Ianos előt, sok száz esztendőkkel éltenek: es azon tudomant vallottak, az minemű vallot Luther es Calvinus. *pag.* 95.

14. Az Iesuitak ellenveteſek az Eccleſia felől; es azokra valo válaſz tétel. *pag.* 123.

15. Chriſtus Urunk születese, es menybe menetelé utan tizen őt száz esztendőkben, mind Luther es Calvinusig, megh mutattatik az: hogy mint Chriſtus Urunk ő maga, az Apostolok, azok utan valo Apostoli ferfiak, es azok utan következet Paterek, kik szent iras magyarazo Doctoroknak es az Keresztyeni igaz Eccleſianak első sengéjének mondattattnak; minden tudos emberekkel, sőt sok Romai Papakkal egyűt azon tudomanyban voltanak, az melyben az Evangelicusok: azt vallottak: azokban azt hattak: es azt is tanitottak. *pag.* 147.

16. Az Papasoknak neminemű szente[illegible]hizelkedő tudomanyok. Franciſcus Zabarellus Romai Cardinal panaſz tételeből azon Papasok, fő keppen az mostani Iesuitak ellen. *pag.* 363.

17. Meg mutattatik bizonyos meg feytetetlen erősségekkel, hogy az Evangeli-

cuſok tanitaſa ſent iras ſerent valo, igaz regi, es idvöſsegh ſerzö tudomanybol áll. pag. 375.

18. Az Papaſoké pedig ſent iras ellen valo, hibas, csak ez minapi, még pedigh egyßör is maskor is imigy amugy toldoztatot, foldoztatot kétſegben eytö véleködes. pag. 377

19. Mélto es helyös kevanſag; minemú modot es utot tartſon az feleletben, akki felelni akar ez vetélkedeſre. Mely az ſinten leßen is, valamely nyughatatlan Ieſuitatul, de igen lagy, es üntkent el olvado viaßhoz haſonlitathatik, akar kitül ßarmazzék. pag. 377.

RELA-

RELATIO

DISCEPTATIONIS ORTHODOxorum Euangelicorum & Ignati Lajola Romano Catholicorum.

AZ AZ:

Az Kereßtyen Euangelicuſoknak, Es az Papas Ieſuitaknak, Két nevezetös Kerdes felöl valo veteködeſöknek elö ßamlalaſa:

ELÖSZÖR:

Ha az az tudomany, mellyet Luther Marton Német Orßaghban, Calvinus Ianos Helvetiaban es Galliaban tanitottanak, Uyè vagy Reghi, es ollye, az ki az ſent iraſſal es az Doctorok, (kiket Pateröknek hinak,) es azok utan levö kereßtyeni tudomant vallóknak eggyezö értelmekkel, kik

1517. eſtendeig eltenek eggyezőtte avagy nem?

MASODSzOR:

Ha az az Eccleſia, avagy kereſztyeni gyülekőzet, melyben Luther es Calvinus tanitot, es az mellyet ollyannak magyarazot, oly az ki az Apoſtolok idejetül fogva, minden ſáz eſtendőben fen allot, annak voltanak polgari tanuloi es tanitoi?

Mellyet egy vekony tudomanyu Ieſuita, MENANDER PISTOLOCIUS, panaſolkodo elmevel mutat, es commendál, amaz bőlcs es nagy elmevel biro az iras magyarazo Doctornak.

Varadi Pázmán Peter Jeſuita Paternek.

Ki bocsat bizonyos kőnyvben, az Egeſ Magyar Nemzetnek ęppületire.

Theocritus Presbyter, Clavius.
7. Calend Maji. A. 1616.

Az

Az meg merſekőlhetetlen elmejû, megh csafolhatatlan értelmû, derekas tudomannyal tündőklő, bőlcs, okos, tudos Philoſopho-Theologus, Pater Pázman Peternek, az Ignatius Lajola fegyhetetlen ſeregenek egyedül valo Kalahuzzának, es vezerenek, az Egeknek Kiralyne Aſſonyatul es fejetül, az Bodogh ſüz Mariatul, azzal eggyüt minden mennyei ſeregektül es megh dücsőjült ſentektûl, kevan megh ſentelő malaſtot es idvőſſeges SEGITSEGŐT.

Az Papiſtak kőſzön teſenek formaja.

Mély es nagy dolog felől valo munkaidban, tekentetes es minden bőcſületre melto Uram es kegyes Paterem, hogy ez kicſin dolog felől valo kerdeſkődeſőmmel, es kővetkezendő munkara valo kereſemmel kel untatnom; Pateri meltoſagod ennekem

megh

meg bocsaſſon, es nem-is ketelkôdôm, más indulattya hogy lehetne tekentetes meltoſagodnak, holot tudom azt, mely nagy gyônyôrûſege legyen çles elmed ſerent valo bôcsûletôdnek, az Romai Eccleſianak terjedeſenek haſznos munkajaban, mellyet eggyebekkelis el hitettel, amaz ôrôkke valo ketelkôdeſre es tudakozaſra útázo Kalahuz nevô iraſoddal, minden Romai Catholicuſoknak illendô es melto tanuſagokra: az Calviniſta es Lutheriſta Ujitoknak pedig nagy csufolaſokra.

Az Pazman Kalauz nevô könyvemire valo.

Ez napokban tôb dolgaim kôzôt, midôn neminemû Catholicus atyankfiai kôzzze hazambol ki leptem volna; akadek egy Evangelicus Prædicatorra, kivel midôn ſo beſedre erettem volna, csak keves beſelgeteſſem utan, akarvan ſemelyet es tudomanyat az Catholicus Uraimmal meg gyûlôltetni, mivel alkolmas ſamuván valanak Jelen ot, lobbantam ſômere amaz Dicteriomot, mellyel mi azoknak gyalazatyokra ſoktunk çlni, tudni illik:

Hogy

Hogy ô tôb tarſaival eggyût oly Uy tudomanyu volna, kinek vallaſán az Apoſtoloktul fogva Ezer ôtt ſaz tizenhet eſtendeig ſoha egy ſent Martyr, egy Doctor, egy lelki paſtor, egy Kereſtyen, ſôt ſoha egy eretnek ember ſem volt, ki ollyan vallasban let volna, minemûbe vadnak az Luther es Calvinus kôvetôi. Soha egy gyûlekôzet, egy Varos, egy Falu, egy haz, egy ſemely nem talaltatot, ki ezôkkel egyezôt volna: Egy kônyv, egy ſentegyhaz kû-fala, egy embernek emlekezeti bizonſagot nem teſen arrol, hogy valaha valaki ollyan vallasban let volna, ollyan kaptára ûtôtte volna velekôdeſet, minemûre ûtôttek legyen ôk, uy atyafiak leven.

Pázmán contra Stephan. Magyarimum fol. 5.

Ezt pedig mi batran ez vilag hallaſara mondgyuk. Sôt bizvaſt mondgyuk azt-is: Hogy ſenki az reghi Paterek kôzzûl ſoha nem volt, ki Lutherrelvagy Calvinuſſal eggyet ertôt volna azokban az dolgokban, mellyekben ôk tûlônk el ſakattak, ſôt

Pázmán, fol. 16.

nincs ſenki közzülök, ki az ő tudomanyokat nem karhoztatta volna, Es csak egy reghi ſent Doctort ſem mutathatnak, ki Lutherel es Calvinuſſal eggyet ertſen.

Pázmán. fol. 42.

Viſontag: Ezt-is mi ez Vilag előt fejönk es életünk veſteſe alatt kelek vagyunk meg mutatni, hogy ſoha csak egy mangurni dologban-is megh nem mutathattyak, hogy az Apoſtolok iraſa ellen valamit tanitanank, hogy az ő iraſokat akar mely kicsin czikelyben meg vetnejök; ſőt azt mondgyuk, hogy valami ellenkezik az Apoſtoli iraſſal, vagy tanitaſſal, azt mint tevelygeſt es nilvan valo eretnekſegőt karhoztatni kell minden embernek, az ki kereſtyen nevet akar viſelni.

Pázman, cont: Magyar. fol. 37.

Tovabba jelentém neki azt is, hogy Eccleſiajok nem igaz volna: mert nem mutathattyak megh aztők, hol maradot megh az Apoſtolok ideje utan 1517. eſtendeigh, az mikor Luther es Calvinus kezdőttek uyjonnan tanitani, Ha addig csak egy embert ſem

ſem mutathatnak az ki velők eggyet vallot volna.

Holot az Anyaſent egyhaz ſoha megh nem győzettetőt, ſoha az veka ala nem reytetőt, ſoha tevelgesben nem eshetőt: mindenkor nilvan volt es fénlőt, mindenkoron mint az hegyen eppitőt varos, mint eghő gyertya, mindenkor Doctori es Tanitoi voltanak, kik az tevelygeſre nem bocsattak az Chriſtus juhait, es az igaſſagot oltalmaztak az Farkaſok ellen, mindenkor az ſentſeghők, es az Iſten igeije igazan ſolgaltatot ő benne, oly varos, melyben minden nemzetők folyamnak, *Eſa.* 2. *v.* 2. *Mich.* 4. *v.* 1. Melynek az Kiralyok daykalkodnak, *Eſa.* 49. *v.* 23. Melynek baſtyain ſűntelen kialtanak, *Eſa.* 62. *v.* 6. Mellyet mindnyajan meg eſmernek, *Eſa.* 61. *v.* 9. Melynek kapuja nitva mindenkor. *Eſa.* 60. *vſ.* 11. Mellyet az Ur ſoha ſetetſeghbe nem hádgy. *Eſa.* 6. *v.* 1. 2. 3. Melyből az Iſten ſava, zőngeſe, ſoha meg nem ſűnik, *Eſa.* 59. *vſ.* 21.

Mind

Mind ezőket, mikor halotta volna az az Prædicator, megh ſomorodek, es el pirulvan mint egy holt eleven, nagy reſketve, nem tudvan ſemmit az igaſſagh ellen ſolni; rebőgve kevana azt tűlem, hogy ezt az feythetetlen ęrtelmet bizonyos Argumentomi formaban foglalnam. Mellyet en annyeval őrőmeſtebben hallek, mivel tudgyuk azt mindnyajan, az Lajola iskolaiban tanult tudos emberek, hogy az Eretnekők, az Uyitok, az Philoſophiat, ſőt csak az Dialecticat-is ingyen ſem kőſőntőttek, es nem menek reja, hogy inkab magam fejere fegyvert ne adnek kezeben, hanem annyival ſeſerenyebben erőltettem arra, hogy felelne ha tudna valamit.

Mely beſedőmre fejet le fűgeſtven, mint ha ugyan megh bizakodot volna, nagy csendeſ elmevel, es laſſu beſeddel monda:

Szeretŏ Jeſuita Uram, hogy tűlem illyen mocskolo beſedődre illendőb valaſt varhaſs, im beſedőd utan indulok,

lok, holot veſem eſembem tudos es mely elmejű ember leven, miert nem merſ bizonyos formaju Argumentomot formalni ertelmed felől, mert feſtőt bő beſededdel ekeſſen ſollaſodatis akarod mutogatni: az egyigyű embereket el akarod amitani, es az mit mondaſ minden bizonyitas nelkűl az mellől kőnnyen el-is akarnal ránduni: Maga meg tanultad tudom Scaligertul: *Rationibus utendum eſt Viro Veritatis ſtudioſo, non Tullianis Platonicisq; pigmentis: Declamationes enim ambitioſorum opera otioſorum cibi ſunt: Naturæ Divinitatisq; negotiis impedito animo, ſtudendum eſt ei brevitati quæ res æquet verbis: Demonſtrationes habeat pro nectare.* Exerc. 307. ſect. 20.

Az az:

Az igaſſag ſeretŏ embernek, nem Tullius es Plato feſtőt ekős beſedevel, hanem bizonyos erős ſſegőkkel kell elni. Mert az ſapora ſavu felelet, negedős emberek munkaja, es reſtek ededele. Az termeſet felől valo es Iſteni dolgokban, forgolodo elme, oly rővid magyarazatot kőveſsőn, mely oly ſokbol állyon, kik az dolgot az mit tractal

tractal megh magyarazzak, kinel az erôs okoskodaſok eltetô eledel gyanant legyenek.

Sôt hallottad azt-is. *vt corpore tenues, veſte ſe diſtendunt; ita rerum egeni, verbis*: Az az, Az mikepen azok, az kik vekony teſtel vadnak, ôltôzettel temerdôkitik magokat; ugy az tudatlan emberek, ſapora ſavokkal mutogattyak magokat tudoſſaknak.

Annak okajert, hogy minden vetekôdeſôdnek ereje inkab megh teſſek, im baratſagodert ha Paternitaſod meg nem guggolna vele, veſôdeſôd felôl valo ertelmedet illyen Dilemmaban formalnam:

Dilemma, az az, mind ket reſzrôl megh kotô erôſſeg.

Vagy az, hogy az Anyaſzentegyhaz el reytethetik, az hamis tudomanytul el nyomattathatik, es az Paterek-is mind tevelygôk voltak. Ezer ôt ſaz tizenhet ezendeigh: vagy az, hogy az Luther es Calvinus tudomanya az Apo-

Az Luth: es Calviniſtak ellen lo fertelyok az Papiſtaknak.

Apoſtolok utan csak egy embernel, ſôt egy ſzentegyhaz kû-falanal ſem volt azon 1517. Eztendeig.

De az Anyaſzent-egyhaz el nem reytethetik, mert lobogo tettetôs ſôvetnekhez, es magas hegyen eppitetôt varoshoz haſonlittya azt Chriſtus Urunk: el ſem nyomattathatik az hamis tudomanytul; mert annak mindenkoron voltanak Doctori, Paſtori es igazgatói, kik attul megh oltalmaztak. Az Paterek ſem voltak tevelygôk, mert ôk ſucceſsio ſerent vôttek az Apoſtoloktul az igaz tudomant.

Hát az Luther es Calvinus tudomanya Uy: miert hogy 1517 eſztendôben kezdetôt, az Apoſtolok idejetûl fogva reytôkben volt,

volt, el nyomattatot az hamis tudomanytul; Az Paterek, sőt csak egy ember-is azon nem volt, egy varos, egy falu arrol bizonsagot nem teßen. Mellyet mi ez vilagh hallasara nagy batran mondunk.

Mely Dilemmas formalasa utan, ugyan azon Evangelicus Prędicator pirongatni-is kezde ßep tißtessegessen; es azon Dilemmat Categoricus Syllogismusokka forditvan, nekünk Catholicusoknak propositionknak erősseget csudakeppen kezde visgalni, az jelen levő *Romano*-Catholica Ecclesia fiainak fülők hallattara: mellyet kezdetitől fogva igy keßőritettem halgatni tüle, es kedves meltosagodnak-is elő ßamlalni.

Categoricus Syllogismus az az Nyilvā egy altal utō megh fogo okoskodas.

Catholicusok, az az, közönseges vallasuvak.

El kezdven ellenvetesőmnek magyarazattyat, az Evangelicus Prædicator, mindennek hallasara, illyen tißtesseges ortzazast tün, kit ortzam pirulasaval kéßeritettem ßenvedni.

Minde

Mindeneknek előtte, ugy mond, itt két dologrul akarom jo eleve az kereßtyenőket emlekeztetnem. I. Mely alattomban es ßep ßin alat jarjanak az Iesuvitak tudos emberek leven: nem gyakran mernek ők az ő ęrtelmők felől Argumentomot valamely formaban elő bocsatani, hanem festőt es bú beßeddel terhelik az embereket, hogy inkab azzal az mit mondanak elmejőket el foglalhassak: De minden ßapora beßedeket Syllogismusi probara kel vonni, hogy alattomban valo okossagok meg tessek, az mint ennek valosagat, az mit mondok, ez tractabol-is mindenek eßekben vehetik: Mert sokat beßelleß ßerető Pater, de minden ßó beßedőknek ez az megh jedzőt Dilemma az ereje.

Dilemma.

II. Mely igen nagyot botollyanak, nagy bőlcs emberek levén az Iesuvitak, beßedeknek csak mingyart az elein-is. Holot egy dologrul akarvan vetekődest inditani ez Dilemma ßerent, két dolgot forditanak elő: Előßőr, az Luther es Calvinus tudomanyanak Uy voltat. Másodßor, azon emberek Ecclesiajanak veßendőseget, nem emlekezven meg arrol, hogy az Iesuvitak kőzőt egy leg főb iras magyarazo Doctor, (Calvinus Ianos irasat ßolitvan elő) Nem engedi megh azt, hogy Calvinus egyßer s-mind tudomanyanak reghisegeről is bizonsa-

Pazman, cont. Magyar. fol. 4.

zonſagot tegyen, es ugyan azon tudomanyat allaſſa-is, hogy az Apoſtolok iraſaval eggyez: Illyen keppen pirongatvan Calvinuſt: Calvinus Ianos neha azt mondgya, hogy ſokan voltak, de titkon, kik az ő Hitit vallottak: De neha iſmét ezt el hagyvan, csak abban veti maga oltalmanak ſommajat, hogy az ő vallaſſa eggyez az Apoſtoli tudomannyal es vallaſſal. Mely beßede utan azon Doctor Ieſuvita igy ßol: Nyilvan valo csavargas ez, es igen őrőmeſt máſban úttetne az dolgot Calvinus: őrőmeſt az ßent irasbol kezdene Diſputalni &c. Nem kel moſt erről, amarra ugrani: Maſkor kell az elſő dologrol ßolni. Mellyet en ezert hozok elő, azt monda az Prædicator, hogy az mit irtok, vagy mondotok, Ieſuvita uraim, jol meg roſtállyatok, mert talaltatnak hozzatok haſonlo ßőmős emberek, kik meg-is nezik mit irtok, es reja-is halgatnak az mit mondotok. Annak felette, hogy eßedben is jutaſſam amaz kőz ſententiat: *Turpe eſt Doctori cum culpa redarguit ipſum.* Ki rút dolog, midőn az tanitoban azon vétek talaltatik, az melyről máſt fed, mivel te-is ezen tőkeben botlál.

De ezt el hagyom, mert ßakalos ßolganak ßó is vereſeg, tudos embernek ez nem kicsin tanuſag. Pirongato beßedevel azon Prædicator fel advan az kőntőſt, az kőzőttünk eredet tractahoz nyulvan monda: Holot te Ieſuita uram azon igyekezel jelen valo beßelgeteſedben, hogy az Luther es Calvinus neve alat, minden igaz kereßtyenőknek tudomanyat az emberekkel azert gyűlőlteſſed meg; mint ha az Uy volna, az elő hozot Dilemmat ęrtelmed ßerent Categoricus Syllogiſmuſokka teven, elő ßamlalom rendel, minemű erőſſegid legyenek annak meg bizonyitaſſara, az mit mondaß. Mely elő ßamlalaſom utan rendel mindenikre, valaßt is teßek, ha illyen nagy bőlcs Philoſopho-Theologus, az az: Pogany iras magyarazattal tűndőklő Doctor, tudos ember, Argumentomihoz ferek az Iſtentől en ream bizattatot kicsin ajandek ßerént. Immar halgas rea.

PROPOSITIOD IESUITA URAM ez: Propoſitio, az az, fôltôrtczelod.

Az Luther Marton es Calvinus Ianos tudomanya Uy.

Ennek illyen okait adod.

I. Mert az Ieſuvitak ezt vilagh hallaſara nagy batorſaggal kialtyak. Innen illyen Argumentum ßarmazik.

Valamely tudomant az Ieſuitak ez vilag hallaſara uynak kialtanak, Uy tudomany az.

De az Luther es Calvinus tudomanyat az Ieſuitak uynak kialtyak.

 Hát az

Hát az Luther es Calvinus tudomanya, Uy tudomany.

FELELET.

Major Propositio, Elsô aga az okoskodasnak.

Az elsô Propositiod; Iesuvita Uram, mellyet az Dialecticusok Majornak nevezznek, mely erôtelen legyen vesôd te magad esedben, mert tudod azt, hogy semminemû emberek besede, es az tietôk-is nem lehet kûlômben igaz, hanem ha sent lelektûl dictaltatot az, az minemû az Prophetaké es az Apostoloké, avagy, ha erôs bizonsagokkal megh lesen tamogattatva.

Minor propositio, Masodik aga az okoskodasnak.

Az Deakok az Iskolaban, *per limitationem duplicem.* Felelnek effele Major propositiokra, Valamely tudomanyt &c: *si illi ipsi sint* Θεόπνευστοι *aut Divino & humano testimonio id ipsum quod affirmant, fuerit confirmatum; secus & Major erit falsa, & Minor concidet.* az az: Ha azok, Isten lelke altal sollanak, avagy Isteni es emberi bizonsagh tetellel megh erôsitettôt lesen az, az mit állatnak; egyeb arant ha kûlômben lesen az bizonyitas, mind az elsô okoskodas hamis lesen, s-mind az masik el romol.

Per limitationem duplicem, az az ketrendbeli meg hatorazassal.

Conclusio, az ket elsô okoskodasnak be summalasa.

Itt te Jesuvita Uram azt monhatnad.

Ennek mi talam illyen okait-is adhatyuk: Mert azt mondgyuk, hogy, nem vol az Luther es Calvinus tudomanya ollyan kaptara útve 1517 estendô elôt.

Argumentû, bizonyos agu propositiotok, okoskodasokbol allo erôsseg.

Syllogismus, Egy altallyaban meg fogo okoskodas.

Innen imez az Syllogismus: Valamely tudomany csak 1517 estendôben kezdetôt, Uy tudomany az.

Az Luther es Calvinus tudomanya akkor kezdetôt.

Annakokajert az Luther es Calvinus tudomanya, Uy tudomany.

FELELET.

Csuda disputalok vadtok ti Iesuvita Uraim: Mert mi tôlûnk sapora besedôdôk es sabados irastok serent nem varvan, elmentôk ôrômest az mellôl az mit bizonyitanotok kellene, es annak tamogatasan pepecsôltôk, az mellyet mi, vagy meg engednenk, vagy falba rontanank az Major Propositionak limitalasaval, az az, okodastoknak elsô aganak meg hatorazasaval. Mely munkatoknak ez elô hozot Argumentomod-is bizonyos tanuja lehet. Mert à Major propositio mellôl saraz labbal el lépven, az minort tamagatod alitvan magadban, hogy mi annak meg erôsiteset kevannuk.

Arra pedig két erôsseget hos elô. Elsô: Hogy csak egy ember egy gyûlekôzet egy Pater, egy Varos, egy falu, egyhaz nép egy sentegyhaz kô-fala nem talaltatot 1517 Estendeig ki Luthernek es Calvinusnak tudomanyaval eggyezôt volna, egy könyv, egy embernek emlekôzeti bi-

zonſagot nem teſſen arrol, hogy valaha valaki, ollyan vallasban let volna, ollyan kaptara útőtte volna vélekődeſit mineműre útőttek Calvinus es Luther, es azok utan indult uy Attyafiak.

Itt-is minek előtte maſodik erőſſegtőkről emlekőznem, Ieſuita uraim, es mindenikre vallaſt tennék: megh kel mutatnom (noha magam ſegyenlem) illyen tudos emberekneк mint az Ieſuvitak magok feleytőt allapattyokat, ugy annyera, hogy méltan mondhaſſak felőlők: *Cantherius in porta* jo eleve megh botlál. Nem emlekőzven meg arrol micsoda az ő çrtelmők egyebek felől, akkik haſonlokepen irnak çrtelmőknek meg erőſsiteſere. Egy hires, neves, tudos bőlcs Doctor kőzzűlők, amaz Vitebergai Aegydius Hunnius Doctort igen csufollya, hogy az Luther vallaſanak regi voltanak meg bizonyitaſara, nem csak az Patereket, Gőrőgh Eccleſiakat, Martyrokat hozza elő, de az kicsin gyermekeket-is, kik ſokan Iſtennek Eccleſiaja voltak az Papak Orſagaban is, csufollya mondom, es azt mondgya, hogy jut eſeben egy Száſ felől valo fabula, az az, agnő beſed: Mely Száſ kerkődven vitezſegevel, mondana, hogy ő ſáz Tőrőkőt vagot le az Hadban: de vegre egy ſem volt, hanem hogy valamibe útkőzőt volt, es azt alittya hogy az Tőrők volt.

Pázmán, cont. Magyar. fol. 15.

volt. Haſonlokepen ugy mond, az mi Száſunk is, Hunnius, előſőr igen fen kezdi, de vegre csak az apro gyermekekkel-is megh eleghődnek, &c. Te pedig Ieſuita uram, es az te Atyadfiai, nem hogy az çlő emberekkel akkik kereſtyenők bator kicsinők volnanak is azok: de az eretnekőkkel-is, ſőt az templomok kű falaival, hazakkal, kik erzekőnſeg nelkűl valo nema allatok, őrőmeſt meg eleghődnetők, csak meg bizonyithatnatok azt, hogy 1517 Eſtendeig Chriſtus ſűleteſe utan, Luther es Calvinus az mely tudomant tanitottanak, azon ſenki nem volt. Holot pedigh azt nem cselekődhetitők, az Lutheriſtakra es Calviniſtakra bizzatok magatokat, hogy ők bizonyitſak azt meg, ha meg maradte az ő tudomanyok mindenkor az mit vallottak: ſőt azt is hogy ti csak egy mangurni dologban-is kűlőmbet tanitſatok annal, az mit tanitottak az Apoſtolok: El feletkezven arrol mire kőtőttetők magatokat, hogy fejetők es çletőtők veſſen el, ha vagy megh mutatthattyak, vagy rejatok rakhattyak, hogy csak egy mangurni dologban-is az Apoſtolok iraſa ellen valamit tanitanatok ti. Mely kőteſtőknek ha allatok, nyilvan tovab nem mehettők, hanem csak ez tractanak rendi ſerent-is, az mint meg mutatom, hogy az ſent iras ellen tanitotok, az Patekektűl

Pázmán, fol. 17.

rektűl partot ütöttetők, azok ellen tanitotok, es ők vifont ti ellenetők, es igy magatok Sententia mondasa esvén raytatok; Magyar Orßagh azzal lefen ados nektők, hogy exiliomban, ßamkivetesben bocsaſſon, ne ferteztesſe az ti motskos veretőkben kereßtyeni tißta kezet. Szinten ugy cselekőßtők ti Iesuita Uraim, mint az roß Procator, akki midőn nagy festomra felel, nem emlekőzik megh arrol hogy feleleti melle tanuk-is kellenének, kiknek elő ßollitasaban ha benne sűl, vesteben hagyvan dolgat, az pőrőſre bizza magat ezt mondvan: Ahon en nem bizonyithatok megh semmit abban az mit hozzad felelek; am te lassad mit cselekeßől, nincs mit tennem, ha nyelvemen marasztaß is es kudartzot vallatz velem: Mellyert meg érdemli az az Prokator, hogy az ő Principalisától megh ajandekoztaſſek, mivel elvestötte igyet: Igy ti is Iesuita Uraim, az Papatul megh érdemlitők illyen helyős Disputalastokert, hogy az ßeges sűveg melle nemellyitőknek Cardinalysagot rendellyen? Mert valamikor az ßükseg kevannya meg tudgyatok oltalmazni pártyát. Nem lattam, sem olvastam az egeß Papa Orßagabol valok kőzzűl élesb Disputatort nalatoknal, ugy annyera, hogy meltan mondhatta volna felőletek Horatius, *Auditum admiſſi, riſum teneatis*

Az Iesuitaknak mivel ados Magyar Orſzag.

neatis amici. Valakik ezt hallyatok baratim, kerlek ne neveſſetők. Nyert pőr itt Luther es Calvinus dolga, mert egy nehany ßáz dolgot muthatunk, es mutatok is nehany ßamuvan teneked Iesuita uram en. Mert az itt fel tőt czelom, melyben mind az Chriſtus Iesustul az Anyaßent egyhaznak, földőn, Mennyen, egyedől valo fejetűl, es mind az Apostoloktul tanitastok es vallastok ßerent, ugy kűlőmbőztők, mind az Egh az földtűl, az viz az tűztűl: Az régi Paterektűl-is akkepen el ßakattatok, mint az el vetemődőt fiu, jambor ędes Attyatul. De minek előtte arrol derekaſſan ßollanek, jer rostallyuk meg Iesuita baratom, az felyűl megjedzőt okoskodasod erősseghivel eggyűt, mint legyen az Credoban. Hogy az Luther es Calvinus tudomanyat uja tehesſed igy Argumentalß, okoskodol:

Valamely tudomany 1517 Eßtendőben kezdetőt, Uy az.

De az Luthere es Calvinuſe akkor kezdetőt.

Hát Uy tudomany.

Ennek az okoskodasnak masodik agat, az Minor propositiot razogatuk, minemű erősſegekkel igyekezzetők meg bizonyitani, hogy az Luther es Calvinus tudomanya Uy tudomany: ezt pedigh azért cseleke-

dők hogy utannatok hordanank az findőlt, es mindenek előt nyilvan valova tennők, mely fogasok azok, mint valami pozdorya noha nem igen voltak volna fűkfegőſſek: Mivel tűletők gorombajul mi azt ſoha nem kevantuk addig, mig az Major Propoſitiotokat nem limitalnok. Moſt az okajert, jer laſſuk azt az ti Major propoſitiotok mint mehet elő dolgaban. Felelet:

Arra azert ez az valaſs: Tudom Ieſuita uram, nem tagadgyatok ti azt; hogy minden tudomany felől, két keppen kell gondolkodni.

Az Remekē azt ertyük à mit az deakok Materianak nevezenek.

I. Eredetire es remekere kepőſt.

II. Valamely emberek kőzze valo erkőzeſere, es azok kőzőt valo hirdetteteſere es értelmere kepőſt.

Az Tudomany Eredeti ſerent reghi lehet, ha ſinten az utan valo emberek keſőbben, es ugy mint egy uyobban juthatnak is annak értelmere, akkik kőzze uyontaban erkőzőt: Avagy ha kőzőttük volt is hogy ha valami akadaly miat oly ſabadoſon, az mint kevantatot volna, nem tanittathatot. is az előt az emberek kőzőt. Igy az Luther es Calvinus tudomanya, az mint az minor propoſitio az te aſſertiod, vallaſod ſerent, elő hozza, Luther es Calvinus altal kezdetőtte az Papa Orſaghanak ſőtetſegeben nyilvan es batran hirdettetni az emberek kőzőt?

kőzőt? Nem uy mind az altal, Eredetire, magara es remekere képőſt, hanem oly reghi mint ez vilag Adammal eggyűt az teremteſtűl fogva mely reghi: mert ő neki prædicaltatot Paradicsomban: *Semen mulieris conteret caput ſerpentis*, Az aſſonyi-allat magva tőri meg az kegyo fejet. Mely prædicatio fundamentoma az ő tanitaſoknak. Sőtetſegben volte, es el nyomattatot voltè alkolmas ideig az balvanyozas miat? Voltanak mindenkor akkik arrol vallaſt tőttek, ha ſinten neha kevesben voltak-is azok: az mint meg bizonitom ezt az mit mondok, midőn az tőb okoskodaſidnak-is elő ſamlalaſat es azokra valo valaſs tetelőmet el vegezem.

Az Luther es Calvinus tudomanya reghi.

Hát nem uy, hanem reghi az Luther es Calvinus tudomanya, mert: Valamely tudomany az Paradicsomig veheti eredetinek fundamentomat, reghi az. Az Luther es Calvinuſe azt cſelekődheti. Hát azoknak tudomanya reghi. Hogy pedig te Ieſuita uram ez elő hozot limitatiot meg ne ſitimalhaſſad, im példat hozok arra elő:

Ha en igy okoskodnam. Ariſtoteles előt az Philoſophiat ſenki ugy nem magyarazta, ollyan kaptara nem űtőtte mint Ariſtoteles: Hát ő előtte ugyan nem volt az Philoſophia. Mit mondanal rea? Tudom azt felel-

felelned, hogy philosophia *dupliciter consideratur.*

I. Ratione originis, Materiæ & Formæ essentialis.

II. Ratione formæ accidentalis, seu certæ dispositionis, certorumq;, Systematum in certas classes digestorum & justo ordine propositorum ab Aristotele. Priori modo fuit & ante Aristotelem Philosophia apud Socratem, Platonem, & cæteros, Posteriori non item: Neq; tamen dici potest philosophia, aut nova, aut nulla. Az az: Az Philosophia felől ket képpen kel gondolkodni.

I. Eredeti remeke, es az ßerent valo tanitasnak modgya es uta ßerent.

II Bizonyos könyvekre oßtassa, vilagos értelemmel es ßep rendel valo tanitasa ßerent. Eredeti, remeke, es annak tanitasanak modgya ßerent, Aristoteles előt volt az Philosophia, Socrates es Plato Iskolajaban-is. De hogy bizonyos könyvekre oßtatot ßep rendel vilagos értelőmmel tanittatot es tanittatik most es vilagh vegeig az emberek haßnara: Ezt az utan Aristoteles vitte végben. Mellyert mind az altal senki nem okoskodik igy, hanem ha oßtobanak akar iteltetni; hogy az Philosophia, avagy ugyan nem volt az előt, avagy uy volna az.

Igy érts hát Iesuita Uram az te tudos tarsaiddal eggyút effelől az tudomany felől-is,

ől is, mellyet Isten kegyelmeből az embereknek idvősségőkre, az Papa Orßaganak sőtetsegeben 1517 Eßtendő forgasaban kezdőt Luther es Calvinus ßep rendel, vilagos értelőmmel, egyebeknel nagyob batorsaggal prædicallani, minden emberi haßontalan tudomant hatra hadgyvan. Nem útőtteje hát az Apostolok ideje utan ollyan kaptara az igaz tudomant (ßollok az Iesuitak illetlen hasonlatossaga ßerent) mint Luther es Calvinus? Az az, ollyan ßep rendel es vilagos értelemmel, az idvősségnek tudomanyat, az ßent iraßt, nem prædicalottaje, es nem magyarazattaje az egy-úgyú emberek előt batorsaggal? Nem feddőteje az Papa álnoksagat méreßen? Batorugy volna-is: mind azon altal, meltatlan patvarkodas ez túletők, hogy azert az ő tudomanyok Uy volna. Hanem ha minden uyleßen, akkinek az emberek uyonnan jutnak esmeretire, es igy az Egh es azon valo csillagok-is uyak leßnek, mert vilag teremtese utan sok száz eßtendővel jutottak azoknak forgasinak es bizonyos jedzesinek mesterségős tudasara, Uy leßen America, ugy annyira, hogy vilag teremtese utan 5400 es egy nehany eßtendővel teremtettetnek iteltetik uyonnan: Uy leßen Istennek Moyses, az Prophetak az Apostolok, es Evangeliztak altal ki jelentetőt akarattya, az

Iesus

Jesus Christus elegtevő aldozattya annak érdőme, es azert az embereknek vegbe ment idvőssegők felől, mert az őzőn-viz utan egy nehany ezer estendőkkel irattatta meg. De effele tudatlan okoskodasoknak kicsoda adna helt az tudos emberek kőzzúl? Annak okajert szerető Jesuita Uraim ismerjetűk meg ebben valo tudatlansagtokat, es többe ne-is emletsetők, hogy az Luther es Calvinus tudomanya Uy, ha mind bőlcseségtőket akarjatok oltalmazni, es mind rút tudatlan keptelensegők oltalmazasanak vadolasatul megh akarjatok magatokat oni. Szep dolog ha megh tartyatok amaz symbolomot, az az, tzimert: *A viro Principe non modo crimen, sed & suspicio criminis abesse debet.* az az Fő es tudos embernek nem csak az vetőknek rutsagatul kell magat oni, de annak csak gyanosagat is el kell tavoztatni. Mi nem segyen ha illyen dologban meg tartyatok amaz draga sententiat: *Melior est fidelis ignorantia quam temeraria scientia.* Iob az kereszteyeni tudatlansag, az vakmerő bőlcsesseggnel.

"Suspitio"

Aug: de verbis Apost. Sermo. 20.

Ha ekkedig vagy gyűlőisegből, vagy az emberek gratiajaert es vesendő kűlső hasonért vakmerő tudomanyotokat szantszandekkal ez vilagh eleiben illyen batran bocsatottatok, akar csak most, holot mind ez szeles Vilag bőlcs embereknek tart, vegyetők

gyetők esőtőkben magatokat, hadgyatok el effele gyermekőskődest, sollyatok es irjatok ugy mint tudos emberek, ha azt akarjatok, hogy az Lutheristak es Calviniștak kőzőt csak amaz fel serdült Iskolabeli inasotskak-is illyen gyermeki okoskodastokert tudatlan embereknek ne itelyenek, es meg ne gunyollyanak. Esőtőkben forgatvan: *Fama, Fides, Oculus, non admittunt jocum.* Az hir-Neu, az Hit, az Szem, nem szenvednek trefat. De mind ezők főlőt ezért is: Mert az meltatlan patvarkodasert es ragalmazo gyalazasert megh sokta Isten az embereket bűntetni, ha meg nem ternek, mint Achitophelt, Semeit az O Testamentomban: Iulianus Apostatat, es az többit, az Uy Testamentomban. Erre szeretetből intlek Jesuita Uram, es neked több okoskodasidra terők. Azert hogy męg-is reghi szeged szerent szerető Jesuita uram, az Luther es Calvinus tudomanyat uya tehetned, illyen okoskodast hoz elő, es az minor propositiot igy nem tamogatod.

Valamely tudomanyon az Apostolok utan csak eggy-is az Paterek kőzzűl nem volt, Uy tudomany az.

De az Luther es Calvinus tudomanyan egy sem volt.

Hát uy tudomany az.

Az Paterekę szeretettetnek azok az iras magyarazo Doctorok, kik amaz Nagy Gergely Romai Pűspők idejeigh elték.

FELE-

FELELET.

Pázmán, cont. Magyarinum: fol. 16.&17.

Emlekőzőm reja, hogy kőzzűletek egy çles elmejű Iesuita irasaban, ugyan ezen okoskodast, olvastam volt ez előt: ki mikor ennek minor propositiojat akarna erősiteni, benne hadgya magat. Nem hogy erősitőtte volna pedig, hanem sőt inkab ugyan meg valla, hogy az Paterek-is voltanak nemely irasok ßerent azon vallasban, de effele irasok az Patereknek, igen homalyos: Mely bizonsag tetelevel keßőrittetek meg vallani, hogy az Patereknek vagyon sok irasok: Oly, akki avagy ßolgal az Luther es Calvinus tudomanya igassaganak es reghisegenek megh erősitesere, avagy homalyos, akkit ő sem hißen: Es igy meltatlan keßőrit minket arra, hogy az Paterek értelmehőz kőssűk idvőssegűnk felől valo tudomanyunkat, es annak reghiseget azokban-is az dolgokban, kiket az ßent irasban fel nem talalunk. Kik felől, mind az altal, az Paterők sokat irtak es tanitottak, homalyos velekődesben léven. Ezt-is itt hagyvan, lassuk Iesuita uram, masodik erőssegőd minemű: Mert igy okoskodol:

Valamely tudomanyon csak eggy-is az Paterek kőzzűl nem volt, Uy tudomany az.

Effelől-is az Major felől igy érts: az Paterek az tudomanyban Lutherrel es Cal

Calvinussal ellenkőztenek, avagy tellyesseggel minden punctaiban, avagy nemely reßeben: Eggyeztenek-is vißontagh azonokkal ugyan illyenkeppen: Hogy minden punctaiban ellenkőztenek legyen mind az Papistak kőzőt, akkik tudossabbaknak tartatnak, tagadgyak, sőt hogy sok dolgokban eggyeztek, megh vallyak, es mind mi az Paterek irasibol megh mutattyuk, az mind ideb alab emlekezem nyilvan valo képpen az felől: Ha valahol az Paterek Kűlőmbet tanitottak hogy sem mint Luther es Calvinus, nem annyira az kereßtyeni tudomanynak fő agazatira tartoznak azok, mint nemely ceremoniakra, es emberektűl gondoltatot rend tartasokra, kikben jo lelki ismerettel kűlőmbet érthettenek es tanithattanak azoktul Luther es Calvinus, mellyel senki őket oly tudomanyuvakka nem teheti, ugy mint, ki uy volna. Itt pedig az az kérdes, Iesuita Uram: Mely felől bordajaban ßakad váßnod. Az mi oskolainkban csak az gyermekek is igy felelnek effele főveny csőpűből ereztőt madzagra.

Limitanda est Major.

Patres diversum docuerunt quam Lutherus & Calvinus, Aut totaliter in omnibus doctrinæ Christianæ punctis & Articulis, tùm quo ad Doctrinæ professionem, tùm quo ad Ceremonias & Ritus

 Eccle-

Ecclesiasticos Verè aus falsò sic nominatos, Aut secundum partem, hoc est, aliquos fidei articulos in primis autem minus principales & reduntivé tales appellatos. Priori modo negatur hæc talis, Major neque in æternum Pontificij probabunt. Posteriori modo concedimus, nec pro eo cum quoquam hostiliter digladiamur. Az az:

Az Paterek, az az, reghi Doctorok, kűlőmben tanitottanak, hogy sem mint Luther es Calvinus, vagy egesen az keresztyeni tudomanynak minden reszeiben es punctyaiban; mind az Tudomanynak vallasara s-mind az Eccleſia ceremoniai es rendtartasira nezve, kik kőzzűl nemellyek igazan s-nemellyek hamisſan mondatnak Eccleſia rendtartasinak: Avagy res serent csak, az Hitnek nemely ágazatira nezve, kivaltkeppen pedigh ollyakra nezve, akkik nem annyira bőtű serent vadnak fel jegyezve az sent irasban; hanem az menyire azok is amaz derekas resek melle jo çrtelem serent jarulnak.

Hogy az reghi Doctorok azert az Paterek az keresztyeni vallasnak minden agazatiban es punctyaiban kűlőmben tanitottak volna Luthertul es Calvinustul, tagadgyuk mi, es az Papistak is soha vilag vegeigh azt meg nem bizonithattyak.

Nemely ceremoniaban pedigh es rendtartasaban az Eccleſianak, hogy kűlőmbőz-

bőztők legyen az Paterektűl Luther es Calvinus; mi megh engedgyűk, s nem-is hartzolunk ellensegeskeren senkivel az felől.

Hac limitatione præmiſſa hoc ipſum in Pontificios retorquebimus, quod nobis intentant. Nimirum, Patres in multis fidei capitibus diverſum docuerunt, quàm docent Pontificii.

Ergo diverſam quoq; habuerunt Doctrinam. Addo aut veram aut falſam, Si veram obtinemus, quod volumus, Hoc eſt, Pontificiorum Doctrinam tanquam Doctrinæ Patrûm contrariam eſſe falſam. Si falſam, non eſt cur Pontificij ſalvâ conſcientiâ eandem ſcientes ſequantur: & noſtræ Orthodoxæ menſuram faciant.

Ha effele kőltsőnnel kel vissa mernűnk az mit ok nelkűl reank kialtotok, szeretű Iesuita uraim, lattyatok mely igen nyakatokban ranthattyuk csak kőnnyen az hamvas sákot, Mert igy Argumentalhatunk:

Az Paterek sok agaiban, az keresztyeni vallasnak, kűlőmbet tanitanak hogy nem mint az mineműt vallanak az Papistak.

Annak okajert hát kűlőmbőző tudomanyok is vagyon. En itt azt mondom es azt allatom: Hogy az az Paterek tudomanya, vagy igaz, vagy Hamis tudomany. Ha igaz, nyeretessek vagyunk mi, es meg győztűk az Papistakat: mert meg tetzet hogy az Papistak tudomanya kűlőmbez az Paterek tudomanyatul, Ha kűlőmbőz nem lehet

igaz, hanem valoba hamis. Avagy ha az Paterek tudomanya hamis, jo lelki iſmerettel mikeppen mehetnek arra az Papiſtak hogy azt javallyak, es az mi Kereſztyeni tudomanyunkat is es vallaſunkat, micsoda okkal merſeklik ahoz? Am laſſatok Ieſuitak mellyeket valaſtyatok.

Vegezetre, ebben az elſő csatadban győzedelmes akarvan lenni, egy erős okoskodaſt jelenteſ, mellyel azt veiőd, hogy tellyeſſeggel amaz Achylles furkojaval útőttel agyon bennünket, es immar megh ſem moczanhatunk, hanem fejet haytvan meg kell engednünk, hogy az Luther es Calvinus tudomanya, es azzal eggyűt az mienkis, mivel azt javallyuk, uy, es fejenként uyitok vagyunk, Mert igy okoskodol:

Valamely tudomant az Lutheriſtak es Calviniſtak megh nem mutathatnak hol volt 1517 eſtendeigh az Apoſtolok utan, uy tudomany az.

De Luther es Calvinus az mellyet vallot meg nem mutathattyak.

Hát uy tudomany.

FELELET.

Az mint eſőmben veſőm, Ieſuita Uraim, ha ſáz Argumentomot formalhatnatok-is, im-igy am-ugy egybe golyobitvan

ugyan nem lenne eggyik is fogaſſab az maſiknal, mert mind egy bordabol kél ki negy nyúſtőſſen. Itt is ſükſeg, hogy az Major propoſitiot limitallyam es az Minorban ſó mondotta tegyelek.

Affelől az tudomany felől mellyet Luther Marton es Calvinus lanos tanitot es tanitanak moſtan az kiket ti Ieſuita uraim gyalazatoſſon Lutheriſtaknak es Calviniſtaknak neveztők, ket keppen gondolkodgyatok. Elſőben, Allattyara. Maſodſor, Tettetős vallaſara es hirdeteſere kepőſt. Mind az kettőre nezve mi azt mondgyuk es azt állattyuk, meg czafolhatatlan erőſſegőkkel, hogy az az tudomany, neha nyilvan valo Poganyok, neha tettetős eretnekők, neha balvanyozok es emberi főtúl talaltatot bolondſagh utan jarok kőzőt forgot: Mely tudomant mind az altal Iſten, oly tiſtan megh tartot hogy azon ſemmi motſok nem fogot; ſőt annak minden időben az emberek kőzőt foganattyat-is adta.

Az az tudomany pedig nem egyeb, hanem Moyſes az Prophetak es Evangeliſtak iraſa, Mely kivúl idvőſſegőknek kereſeſere es Iſteni tiſteletőkre, ſem Luther ſem Calvinus, ſem penig azoknak kővetői nem akarnak máſt kővetni, bőcsúlni es vallani. Mellyert ti azokat Hittúl ſakattaknak es

eretnekőknek lelketők iſmereti ellen kialtyatok es patvarkodo képpen atkozzatok, nem kűlőmben mint Achab Illyeſt, Herodes kereſtőiő Ianoſt: az Phariſæuſok es iras tudok az Sidok kőzőt, az Papi rendel egyetemben, ő magat az mi Urunk Ieſus Chriſtuſunkat, es az ő tanitvanit, mellyert mikeppen azok, ſamot is adtok az itelet napjan, es el-is veſitők jutalmatokat gyalazatoſſan, ha meg nem tertők, mert meg utaltatok az igaſſagot.

Ezek Ieſuita uram, az ti erős argumentomitok, kikkel Luthert, Calvinuſt es azokkal eggyűt minket is, kik az Evangeliomnak tudomanyat igazan tanittyuk, uyitoknak es uy tudomanynvaknak kialtotok, mellyet mind ez vilagh előt kéſek vadtok ki kialtani, de igen Ieſuitai torokkal, ha ſemmit nem bizonithattok is.

Az Ieſuitaknak ſzines beſzedeknek megh csalolaſa.

Hogy pedig itt joll eſedben vegyed, Ieſuita uram, Mivel ezőknek az ti erőſſegitőknek jelengeteſeben, fejetők es ęletőtők veſteſe alat, kőtetők arra magatokat hogy mi csak egy mangurni dolgot ſem jelenthettűnk ollyat, mely bizonſagot tenne arrol, hogy ti az Apoſtoli tudomany es az Apoſtolok ellen tanitanatok valamit, noha annak meg mutataſat kevaltkeppen valo iraſom ſerent, ſőmőtők eleiben bocsatom, mind az altal itt is, minek előtte hankodo

kodo elmednek maſodik okoskodaſara lepnem, à hol az Luther es Calvinus es azok kővetőinek Eccleſiaja minemű legyen, azt akarod czirkalni: annak előtte ſumma ſerent az egy igyű emberek kedvejert egy nehany ellenkőzeſtőket jedzem meg, mely ſerent ſemtúl ſőmbe az Apoſtolok tudomanya ellen tanitotok. Megh jelentem aztis, mivel ragalmazzatok męgis bennűnket (noha idegen vallasban vadtok) akkik az Evangeliomot tanittyuk, es vallyuk, az Chriſtus parancsolattya es az Apoſtolok peldaja ſerent.

Az Ieſuitaknak ellenkező tudomanyok es Vallaſok az Apoſtolok tudomanyaval.

Ellenkezik az Papaſok tudomanya az Apoſtolok tudomanyarol.

I. Az Apoſtolok azt tanittyak hogy egyedűl csak az Iſtent kel imadni: Az Ieſuvitak Iſten kivűl az megh holt embereket imadgyak es hijak ſegitſegűl ezt kialtvan: Szent Peter Kőnyőrűl en raytam, idvőzits engemet, es nyis utat ennekem az ęgben valo menetelre. *Bellarm lib. 1. cap. 17. de ſanct. Beatit.*

II. Az Apoſtolok azt tanittyak, hogy az ſentőkhőz illendő bőcsűlet az, ha azoknak Hitőknek, kegyes eletőknek, jo indulatoknak, tudomanyoknak es alhatatoſſagoknak kővetői leſűnk. *Heb. 13. v. 7.*

Az Papiſtak az megh holt ſentőket kő-

zönseges imadsagokkal segitségül hijak, azoknak templomokat es oltarokat eppitenek, azoknak Miset mondanak, innep napokat szentölnek, azoknak faragot vagy irot kepek elöt le borulva imatkoznak, azoknak czondorajokat nyakokban kötve orvossagh gyanant nagy balvanyozassal hordozzak, *Bellar. lib 1. de sanct. Beat. cap. 7. 12. & lib. 2. de Imag. cap. 21.*]

III. Az Apostolok azt tanittyak, hogy az közben-jaro Christus neveben egyedöl csak Istennek kell imatkozni, az mint maga-is idvözitönk azt parancsollya, es effelöl tetsen igeretöt, *Ioan. 14. v. 14.* Valamit kertök, ugy mond, en nevemben, en meg tellyesitöm.

Az Papistak az egben valoknak is imatkoznak, Marianak, az Angyaloknak es az szentöknek. *Bellar. lib. 1. & 2. de San. p. totum.*

IV. Az Apostolok azt tanittyak, hogy minden igaz tanitok, az Anyaszent egyhazban, törveny szerent valo pastorok, Szent Peter es az Apostolok utan, az Isten nyajanak legelteteseben; mellyet veghben vissnek az Ecclesiaban az Isten igeje szerent valo tanitas es igazgatas altal.

Az Papistak azt tanittyak, hogy egyedöl csak az Romai Papa, akki törveny szerent valo tistit viseli Szent Peternek, ugy annyéra, hogy, mind az elsö rendelese szerint Isten-

Istennek, s-mind az termeszetnek törvenye szerent, az egesz vitezködö Anyaszent egyhaznak egyedöl valo Fejedelme: kinek egyedöl valo hatalmaban vagyon, hogy minden juhokat, mind Püspököket s-mind parastokat ugy legeltethet, az mint akarja *Bellar. lib. 1. de Pontifice. Romano. cap. 12.*

V. Az Apostolok azt tanittyak, hogy az Uy Testamentomban Istennek, törvenye szerent nem szabad az Püspököknek es az Anyaszent-egyhazban levö prædicatoroknak vilagi dologban elegyiteni magokat, es külsö Fejedelmi hatalmat magoknak koporitani, az mint idvözitönk is illyen parancsolatot ad: *Reges gentium Dominantur, vos autem non sic*, Az nepeknek fejedelmi uralkodnak, ti pedig nem ugy. *Luc. 22.*

Az Papistak azt vallyak hogy szabad, tisztösseges, hasznos es neminemü reszben ugyan szüksseg, hogy azon Püspökök, egyhazi emberek-is legyenek, es külsö fejedelmekis. *Bellar. lib. 4. cap. 9. de Pontif. Rom.*

Innen vagyon hogy az Püspökök, Kiralyok, Csaszarok utan Cancellariusok, intimus Consiliariusok, Hertzegök, Electorok es Varmegyek fö Ispani, Hogy töb rutsagokrul ne szollyak.

VI. Az Apostolok azt tanittyak, hogy minden Egyhazi gyülekezeteknek meltosaga az szent irastul fügh.

Az Papiſtak azt allattyak es vallyak, hogy az ſent iraſnak méltoſaga az Eccleſiatol es az közönſeges gyüleközetöktül vagyon, ſöt nyilvan valo igekkel ezt irjak, hogy az ſent iras nem lehet hitelös. *Bellarm. lib. 2. de Concilijs, cap. 12* hanem az Eccleſia meltoſaga altal, ugy annyira, hogy csak annyira kell hinni az ſent iraſnak az menyiben az Papa, Cardinalok es Conciliomok mondgyak. *Eckius in Enchirid. de Eccl. prop. 3.*

VII. Az Apoſtolok azt tanittyak, hogy az Chriſtus egyſer valo aldozattyaval mindeneknek idvöſſegöt szörzöt, valakik ö altala igaz hittel Iſtenhez jarulnak, *Heb. 10. v. 14. 1. Pet. 3. v. 18.*

Az Papiſtak tagadgyak hogy az Chriſtus aldozattya haſznalna, avagy hittel ember azt magahoz kapcsolhaſſa külömben, hanem ha minden nap ö eröttök az Pap az Chriſtuſt megh öli es meg aldoza, *Bellar. lib. 2. de Miſſa cap. 6.*

VIII. Az Apoſtolok azt tanittyak, hogy az külſö fejedelmeknek az külſö polgari törvenyök ſerent minden ſábados dolgokban engedelömmel tartoznak az kereſtyenök: Ha ſinten az fejedelmek kegyetlenök es poganyok is: ſöt azoknak meg tereſökert es egeſſegökert könyörgeni kell. 1. Tim. 2. ℣ 2.

Az Ie-

Az Ieſuvitak azt vallyak, hogy mind az Kiralyok es egyeb Fejedelmek, valakik az Romai Papanak nem akarnak engedni es birodalma alat lenni, eretnekök es törvenytelen fejedelmek azok, kiket, akar kinek is, bator ha csak egy paraſt ember legyen is ſabad megh ölni mind fegyverrel s-mind eteteſſel. Akki azt cselekösi pedig, ollyan munkajanak idvöſſegös jutalmat veſi. *Marian. de Inſtit. Reg. lib. 1. cap. 6. v 7. Becanus Ieſuvita in controv. Anglicana. Quid intereſt ferro aut veneno perimas?* Micsoda külömbſeg abban, ha fegyverele avagy mereggel ölöd meg?

IX. Az Apoſtolok azt tanittyak hogy az Püſpöknek egy feleſegünek kell lenni, ne legyenek egyſers mind ſok feleſegi: ne legyen parazna, paykos: ne tartſon kurvat. 1. Tim. 3. ℣. 2. 1. Tim. 1. ℣. 6.

Az Ieſuitak azt vallyak: hogy az Püſpöknek ne legyen feleſege, ne lakjek s-ne is közöſüllyön azzal: hanem ſöt inkab paykos es parazna agyaſu legyen. *Bellar. lib. 1. de Matrimo. cap. 30. Coſterus Enchir. cap. 17. prop. 9.* Az Ieſuvitak közöt az Papok micsodaſok.

Töb effele ellenkezö vallaſtokat es tanitaſtotak, Ieſuita uram, ottan elö nem ſamlalom: Mivel más iraſombol röviden affelöl minden hivek többet érthetnek: hanem azt mondom hogy halal fejetökön, es eletötöknek el veſteſe az magatok ſententiaja ſerent, valakik Ieſuitak vadtok. Az Ieſuvitaknak halal fójókön.

Mert

Mert ime meg mutathattyuk, hogy nem egy mangurni, hanem nagy dolgokban, s még pedig az idvőſſegnek fundamentomaban, es az kereſztyeni ſent életnek kőveteſeben az Apoſtolok ellen tanitotok.

De ezt-is ebben hagyom, es Iſtentől igazab mondaſnak lelket kevanvan, nektők Ieſuita uraim, es idvőſſegre vagyodo igyekőzetőt, terek arra mivel karhoztaſſatok ti minket, akkik az Apoſtolok tudomanya mellet vitezkődünk.

Azt mondgyatok, hogy uyitok vagyunk: es gyomrunkon áll, hogy ti ez vilag hallaſara mondgyatok batran, hogy az Apoſtoloktul fogva 1517 eſtendeigh, ſoha egy ſent Martyr, egy Doctor, egy lelki paſtor, egy kereſztyen, ſőt ſoha egy eretnek ember ſem volt, ki ollyan vallasban lőt volna mineműben vadnak az Luther es Calvinus kővetői. Soha egy gyűlekőzet, egy varos, egy falu, egy haz, egy ſemely nem talaltatot, ki velők eggyezőt volna. Egy könyv, egy ſent-egyhaz kő fala, egy embernek emlekezeti, bizonſagot nem teſen arrol, hogy valaha valaki ollyan vallasban lőt volna, ollyan kaptara útőtte volna velekődeſet, mineműre útőttek az moſtani uy Attyafiak.

Mind ezekből pedigh azt hozzatok ki: Hogy Luthernek es Cálvinuſnak es azok

utan nekűnk igaz kereſztyenőknek; mind tudomanyunk uy, ſ-mind Eccleſiank ſemmi avagy veſendő.

Gyomrunkon mikeppen alhatna ez az ti Ieſuitai patvarkodaſtok, nem meltan mongyatok: Holot nincsen nekűnk könnyeb dolgunk annal, mint az igaz mondaſnak Regulaival effele méltatlan patvarokat meg hamiſsitſunk. Mert ha az Hiſtoriakat ti Ieſuitak csak maſtol hallottatok es ſoha nem olvaſtatok volna-is, még-is nagy méreſs vakmerőſegh volna ezt mondani, az mit it rebeſgettek.

Effele dolgot pedig ket okajert kellene el tavoztatnotok, ha Ieſuitai modon nem viſelnetők magatokat. I. Mert nem magyarazzatok meg: Micsoda az á tudomany az kit az Lutheriſtak es Calviniſtak vallanak, az miben ti túletek kűlőmbőznek, ſem pedig az magatok vallaſat, mellyet Apoſtoli vallaſnak kellene mondanotok, az Apoſtoloktul valo ſucceſsio ſerent elő nem ſamlallyatok: Honnan ez kővetkőzik, hogy az egyigyű emberek azt ſem tudgyak; vagyoné ti nektők valami vallaſtok avagy nincs, akki az Iſten könyvevel eggyezne, holot csak az emberi főtúl talaltatot tudomany, mely utalatos Iſten előt, es az O Törvenybeli Ceremoniak kőrül,

Matth. 15.

Ioan. 19. & 30.

(kiknek az Chriſtus el jövetele utan végök vagyon) pepecsöltök majom modon.

II. Mert az mint mayd meg hallod: meg bizonyittyuk mi, hogy azt az ſent iras ſerent valo tudomant, mellyet Luther es Calvinus tanitot, az Apoſtolok utan, minden Seculomokban, az igaz kereſztyenök vallottak, es azert ſokan halalt is ſenvedtek, valamikor az ſükſeg kevanta. Az honnan megh mutattyuk minden homaly nelkül, hogy nem csak egy Pater, de ſok ſáz Kereſztyen volt 1517 eſtendeig, akki ollyan vallasban es értelemben volt az igaz tudomany felöl, az melyben Lulher es Calvinus voltanak, es azok követöi vadnak maſtan.

Hogy pedigh mi is, kik igaz vallaſu Kereſztyenök vagyunk, az ti peldatok ſerent ne lattaſſunk arnyekunkal viaskodni, egy nehany agarol még is jelenteſt teſök Ieſuitai vallaſtoknak, kiket mivel Luther es Calvinus, ſ-azok utan velünk egyetemben minden kereſztyenök ördöghi tudomanynak es AntiChriſtus czegerenek s talalmanyanak mondottak, neheztellitök, es azert kialtatok uy tudomanyuvaknak, es csak nem minden veſelyre meltoknak, bennünket: Halgas reja azert Ieſuita uram.

Az Ieſuitak tudomanya minemü.

Tudomanyotok nektek ez, ki ellen Luther es Calvinus elöt ſok kereſztyen jambor Iſten félö emberek irtanak, 1517 eſtendö

tendö elött is: I. Az Iſtennek Eccleſiajat, az közönſeges kereſztyen Anyaſent-egyhazat, melyröl az Apoſtoli Credoban vallaſt teſünk, azt mondgyatok, hogy ti nalatok talallya fel minden ember: mert ti vadtok az Iſtennek igaz Anya ſent-egy haza.

De hogy jo idejen meg mutaſſam kik legyetök, it mindeneknek elötte, egy nagy magatokkal valo ellenközeſtökröl emleközöm Ieſuita uraim. Mert à ti Eccleſiatok felöl, imillyen két külömbözö értelmetök vagyon. I. Mikor az Papi rend kivül valo embereket, mint egy étetö edeſſeggel magatokhoz akarjatok hitegötni, akkor azt tanittyatok, hogy az Eccleſia oly emberekböl áll, kik az kereſztyeni tudomant vallyak, az Sacramentomokkal élnek, es akkik az törveny ſerent valo Papoknak, leg fökeppen pedigh az Romai Papanak, ugy mint, Chriſtus földi Vicariuſſanak, helytartojanak, minden dolgokban engednek.

Bellarminus lib. 3 de Eccll. militan. cap. 2. pag. 192.

II. Ha mikor pedig az ti nagy meg mérſekölhetetlen hatalmatokat akarjatok oltalmazni, es minden külſo emberekkel imadtatni, akkor az Eccleſianak az kereſztyen Anya ſent-egy haznak, mind nevezetit: es mind böcsületit, es meltoſagat csak az Papara, Cardinalokra, Conciliomokra, Papi rendböl allo közönſeges gyüleközetre, es az Papi rendre magan valo keppen

Stapleton. de Auth. Eccl. lib. 1. c. 10. f

ſabja-

Libri Trophęorum Eccle. Anglica. pag. ultima.

ßabjatok, Ugy annyira, hogy annak tarsa-
sagabol mindennemű kűlső renden valo-
kat, hatalmas Csaßarokat, Kiralyokat, Her-
czegőket, Urakat, Nemessőket, es azok
utan valo jobbagysag es Mesterség alat va-
lokat ki rekeßtőtők es Laicusoknak, paraß-
toknak mondotok, ha ßinten Fejedelmek-
is azok, kiket az Isten igejenek olvasasatul
es tanulasatul megh tiltotok, ßep tißtőſſe-
ges nevel nevezven őket ebeknek, az
Christus amaz mondasat fejezvén bőcste-
lenűl azokra, ezt mondvan: *Scriptum est,*
sanctum non est dandum canibus, Az ßentsegőt
ne adgyatok az Ebeknek, ugyan ot azono-
kat, Dißnoknak-is tartvan, *quia scriptum est:*
Margaritas ne objicite porcis, az draga győn-
győt ne vessetők az Dißnoknak, es hatal-
matok ala is zarlyatok azonokat. Mert meg
vagyon irva: *boves arabant, & Asinæ pasce-*
bantur juxta eos. az őkrők ßantanak vala, es
az nősten ßamarokat azokhoz kőzel legel-
tetik vala az te ßolgaid. Mely kettőztető
ertelmetőkert, es negedős kevelysegtők-
ert, Istennek es az ő igaz itileti raytatok,
hogy jo idejen magatokkal tétet bizonsa-
got affelől, mely bőcstelen embereknek
jelentsetők magatokat, es mind azokat,
akkik az ti tudomanyotok utan indultak,
vagy indulnak: Magatokat őkrőknek es
Honeroknak mondgyatok, mert hogy
min-

Bellar: lib. 2. cap: 15. de verbo Dei.

Matth. 7.

Distinct. 40. §. 1. Papa. Iob. 1.

Turre cremata lib. sum. 4. cap. 14.

Minemű szőmelyők az Iesuitak.

minden rendbeli embereken valo hatal-
mas ßamadas nelkűl valo ßabados uralko-
dastokat oltalmazhassatok, ket tanubizon-
sagot rantatok az ßent irasbol elő. Első
Acto 10. *Surge, occide, & manduca,* kelly fel,
őld meg, s őd meg. s-Miert hogy azt mond-
hatna valaki Talam bűn es vétők? Megh
feleltők maás tanubizonsagh tetelel s-azt
mondgyatok hogy nem vétők: mert megh
vagyon irva: *Spiritualis homo omnia dijudicat*
ipse à nemine judicatur, az lelki ember min-
deneket meg itel ő felőle pedig senki ite-
letőt nem tehet. Ekkeppen jadzotok thi
Iesuitak nagy vakmerőképpen az ßent iras-
sal s-igy igyeköztők cselekedni halgatoi-
tokkal minden alkolmatossaggal, s meg-is
azt mondgyatok hogy reghi es igaz valla-
su emberek vadtok kiknek tudomanyan az
Apostolok minden kereßtyen Paterek es
iras magyarazo Doctorok voltak. Halga-
toitokat pedig az mint elebb-is jelentem
Ebeknek, Dißnoknak es Szamaroknak
nagy bőcstelenűl mondgyatok. s- vallyon
miert?

Baronius super ex com. Venetorũ.

I. Hogy tudomanyotoknak, undoksa-
gat azoknak tudatlansagokkal fődőzhesse-
tők ell. Mert ugyan-is valaki az ßent irast
olvassa, eßeben vißi azt, hogy az ti tudo-
manyotok, faytalansag es etető mérőg.

II. Hogy mindeneken valo uralkoda-

stokat

ſtokat ſep ſin alat kőtheſſetők az emberek nyakara. De ki tetzik fogatok fejere, tudni illik, minemű tanitok es elől jarok legyetők ti: mert mind magatokat, kik Egy hazi rendnek akartok neveztetni, Pápák, Papok, Baratok, Apatzak, Ieſuitak, &c, Mind halgatoitokat akar minemű renden valok legyenek azok meégh bőcstelembűl nevezitők hogy ſem mint ez elől neveze-

Az Ieſuitak minemű nevezettel nevezik ő Halgatoiokat.

tők, es egy pocsadékban hanyvan az halgatokat, főpróknek, az emberi teſtben haſontalan nedvőſſegőknek, karhozatnak edenyinek, latroknak, Iſtentelenőknek, Hit, ſeretet, remenſeg nelkűl valoknak, kikben ſemmi jo cselekődet nincsen, es hulladekoknak nevezitők; magatokat pedigh affelek paſtorinak tanittyatok.

Csudalatos itileti mondom ez Iſtennek hogy nem mi, hanem magatok tanittyatok ezt magatok es halgatoitok felől. Mellyet, Bodogh Iſten, ha mi mondanank, vagy mondottunk volna valaha, mind ez vilagot ellenűnk kőſőrűlnetők; de hogy magatok ſajabol ſarmazik: En csudalom hogy még csak az babak is es az apro gyermekek ujal nem mutogatnak erette bentőket. Iay ſegeny Papiſtak, bezeg ala valo ſorſotok es bőcsűletőtők vagyon tinektők, ez uyonnan beretvalkozot Ieſuitak elől: Még is nem veſitők eſőtőkben magato-

gatokat, hanem erőſſen hiſtek ámito beſedőknek, maga nem egyebet vadáſnak, ha eſőtőkben vennetők magatokat, hanem hogy utannatok megh gazdagullyanak, Urakka, Pűſpőkőkke, Erſőkőkke, Cardinalokka leheſſenek ſep ſin alat; es az utan akkeppen cselekődheſſenek veletők, az mint tanitanak, hogy teſteſtűl lelkeſtűl meg emeſtheſſenek. Hogy pedig itt ſemmi patvart ne kialthaſſatok ellenűnk, Ieſuitak, mint ha mi gondolnank illyen otsmanſagot, es mi kialtanank irigyſegből rejatok, im az magatok Prophetajanak es egyedűl valo Bibliátoknak Robertus Bellarminuſnak vallaſat ſollitom elő, hogy minden meg értſe valoſagat értelmetőknek. Igy ſoll az Papiſta Eccleſia felől, *Bellar. lib. 3. de Eccleſ. Militan. cap. 2. pag. 192. 193. mihi*;

Noſtra autem ſententia eſt Eccleſiam unam tantum eſſe non duas & illam unam & veram eſſe Cœtum hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione & eorundem ſacramentorum Communione colligatum ſub regimine legitimorum paſtorum, ac præcipuè unius Chriſti Vicarij Romani Pontificis. Ex qua definitione facilè colligi poteſt, qui homines ad Eccleſiam pertinent, qui verò ad eam non pertineant, Tres enim ſunt partes hujus definitionis: Profeſſio veræ fidei, Sacramentorum communio, & ſubjectio ad legitimum paſtorem Romanum Pontificem. Ratione primæ partis excludun-

tur omnes infideles, tam qui nunquam fuerunt in Ecclesia, ut Iudæi, Turcæ, Pagani; quam qui fuerunt & recesserunt, ut Hæretici, & Apostatæ. Ratione secundæ excludun tur Catechumeni & excommunicati quoniam illi non sunt admissi ad Sacramentorum communionem, isti sunt dimissi. Ratione tertiæ, excluduntur Schismatici qui habent fidem & Sacramenta sed non subduntur legitimo Pastori, & ideo foris profitentur fidem & sacramenta percipiunt. Includuntur autem omnes alij & si reprobi, scelesti, & impij sint.

Atq; hoc interest inter sententian nostram & alias omnes quod omnes aliæ requirunt internas virtutes ad constituendum aliquem in Ecclesia & propterea Ecclesiam Veram invisibilem faciunt: Nos autem & si credimus in Ecclesia inveniri omnes Virtutes, fidem, spem, charitatem, & cæteras, tamen ut aliquis aliquomodo dici possit pars veræ Ecclesiæ, de qua Scrtpturæ loquuntur, non putamus requiri ullam internam Virtutem, sed tantum externam professionem fidei, & Sacramentorum communionem quæ sensu ipso percipitur. Ecclesia enim est cætus hominum ita visibilis & palpabilis ut est cœtus populi Romani vel regnum Galliæ aut Respub. Venetorum. NOTANDVM autem est ex Augustino in breviculo collationis collat. 3. Ecclesiam esse corpus vivum, inquo est anima & corpus; & quidem anima sunt interna dona Spiritus Sancti, Fides, Spes, Charitas &c. Corpus sunt externa professio Fidei & communicatio

catio Sacramentorum. Ex quo fit, ut quidam sint de anima & de corpore Ecclesiæ, & proinde uniri Christo capiti interius & exterius, & tales sunt perfectissimè de Ecclesia: sunt enim quasi membra viva in corpore quamvis etiam inter istos, aliqui magis, aliqui minus, vitam participent & aliqui etiam solum initium vitæ habeant & quasi sensum sed non motum, ut qui habent solam fidem sine charitate. Rursum aliqui sint de anima, & non de corpore ut Catechumeni vel ex comunicati si fidem & Charitatem habent quod fieri potest. Denique, Aliqui sint de corpore & non de Anima ut qui nullam habent internam virtutem & tamen spe aut timore aliquo temporali profitentur fidem & in Sacramentis communicant sub regimine pastorum & tales sunt sicut capilli aut ungues aut mali humores in corpore humano. Definitio igitur nostra solùm comprehendit hunc ultimum modum existendi in Ecclesia, quia hic requiritur ad minimum ut quis possit dici esse pars visibilis Ecclesiæ.

Az Az:

Az mi értelmünk pedigh ez, hogy az Ecclesia csak egy, nem kettő, es az, az egy, es igaz, az embereknek oly gyülekőzőti mely azon egy keresztyeni hitnek vallasaval, es azon Sacramentomoknak titkos szentségőknek kőzőnseges élesevel egyben kőttettetőt, az tőrveny szerint valo pastoroknak, kivaltkeppen pedig az Christus egyedül

dûl valo helytartojanak ez fôldôn az Romai Papanak birtoka alat.

Mely magyarazatbol kônyû akar kinekis eſeben venni az emberek kôzzûl kicsodak legyenek az Eccleſiaban, es kicsodak azok is akkik oda nem tartoznak. Mert ennek az magyarazatnak harom reſe vagyon: Az igaz hitnek vallaſa, (az hitôn érti az Ieſuita azt az tudomanyt mellyet ô igaznak tart) az Sacramentomokkal valo kôzôſûles, es à tôrveny ſerint valo paſtorhoz, az Romai Papahoz valo engedelem.

Az elſô reſ ſerint ki rekeſztetnek az Eccleſiabol minden hitôtlenek, mind azok kik ſoha az Eccleſiaban nem voltanak, az minemûvek az eretnekôk es az hittôl ſakattak.

Az maſodik reſ ſerint ki rekeſztetnek azok, kik az Catechiſmuſt tanullyak mégh, es az ki atkoztattak, mert amazok tudni illik, az Catechiſmus tanuloi, még nem bocsattattak az Ur Vacsorajanak es az tôb ſentſegôknek vetelehôz. Ezek pedig tudni illik az ki atkoztattak, ki bocsattattanak az Sacramentomok vételének helyerûl.

Az harmadik reſ ſerint ki rekeſztetnek az Anyaſent-egyhaztul el ſakattak, kiknek vagyon hitôk es Sacramentomok, de nem adgyak magokat az tôrveny ſerint valo paſtor hatalma ala; annak okajert kivûl teſnek

teſnek az hitrôl vallaſt, es ugy élnek az Sacramentomokkal is. Egyebek pedig az Eccleſiahoz foglaltatnak ha ſinten karhozatnak edenyi is latrok es Iſtentelônekis azok.

Az Ieſuitak Eccleſiajabâ karhozatnak edenyi, latrok es Iſtentelenôk vadnak az Bellarminus értelme ſerint: mely értelemért mit érdemlene az az ember.

Az mi magyarazatunk kôzôt pedigh, es minden egyeb magyarazatok kôzôt ez az kûlômbſeg, hogy mas egyeb magyarazatok, mindnyajan belſô joſagos cſelekôdetôket kevannak, hogy valaki az Eccleſiaban ſamlaltaſſek, es arra valo nézve az igaz Anyaſent-egyhazat lathatatlannak mondgyak: Mi pedig noha hiſûk hogy minden joſagos cſelekôdetôk az Hit, az Remenſeg az ſeretet es tôb egyebek meg talaltathatnak az Eccleſiaban; mind az altal, hogy valaki, valami modon mondattaſſek az Eccleſia tagjanak, az melyrôl az iraſok ſollanak, nem vellyûk hogy ſemmi belſô joſagos cſelekôdet kevantaſſek, hanem csak az hitnek kûlſôkeppen valo vallaſa, es az ſacramentomokkal valo kôzôſûles, mely kûlſô erzekônſeggel vagyon. Mert az Eccleſia az embereknek oly lathato es megh tapogathato gyûlekezetôk, az minemû az Romai kôſſeg gyûlekezeti, vagy az Galliai Orſag, es az Velentzeſôk polgari tarſaſaga.

Az Ieſuitak Eccleſiajabâ nem ſzükſeg az hit, az remenſeg, az ſzeretet, azs mondgya Bellarminus.

Meg kell pedig jegyeznünk az Agoſton Doctornak értelme ſerint, hogy az Eccleſia élô tag, melyben lelek es teſt vagyon; Az lelken ertettetnek az ſ. lelôknek belſô ajan-

sô ajandeki, az Hit, az Remenseg, az szeretet es az tôbbi. Az testen ertetik az hitnek kûlsô képpen valo vallasa es az Sacramentomokkal valo kôz eles. Melybôl ez jû ki, hogy nemellyek az emberek kôzzûl az Ecclesianak lelkebôl, es testebôl valok kik az Christussal ugy mint fejôkkel belsô es kûlsôképpen eggyesûlnek, es ezfelek tôkelletôssen az Ecclesiabol valok: Mert ollyatenok minemûvek az élô tagok az testben noha ezôk kôzôttis nemellyek bûvebben, nemellyek kevesbe reszesûlnek az életben es nemellyeknel az eletnek csak kezdeti vagyon tôbbire erzôkônseg nem az mozgas szerint: ugy mint kikben szeretet nelkûl valo hit vagyon. Visontak nemellyek az Ecclesianak lelkebôl nem testebôl valok, az minemûvek az Catechismus tanuloi, vagy az ki atkoztattak, ha hitôk es szeretetôk lejend az mely lehetseges. Vegezetre nemellyek testbôl es nem lelekbôl valok, kiknek semmi belsô jo cselekôdetûk nincsen azon kôzbe mind az altal, remenseggel es idô szerint valo felelemmel vallyak az hitôt, es az Sacramentomokkal kôzûl élnek az tôrveny szerint valo pastorok birtoka alat es ezek ollyatenok, minemûvek az hay falak, avagy az kôrmôk avagy az artalmas nedvesseghôk az emberi testben.

Illyenek az igaz Evangelicusok.

Az igaz Hit soha nincs szeretet nelkûl.

Az Iesuitak Ecclesiabjabâ levô embereknek semmi jo cselekôdetôk nincsen az Bellarminus értelme szerint.

Az Iesuitak Ecclesiajaban levôk az testnek ganeyi es artalmas ned-

Annak

Annak okajert az mi magyarazatunk szerint csak azok az Ecclesianak tagjai (sol az Romai Ecclesiarul) akkik ez utolso mod szerint ertettetnek mert leg kevesbe az kevantatik hogy ekkepen mondassek valaki az Ecclesiaban valo resznek.

vességôk azt hirdeti Bellarminus.

Illyen vilagossan Ezt az Bellarminus értelmet mind az igaz s mind az Romai Ecclesia felôl, azert akaram Iesuita uram sômôd eleiben raknom, hogy meg mutassam azt; minemû emberek legyetôk ti es minemû ertelmetôk legyen az gyûlekôzet felôl mellyet oltalmaztok. Ecclesiatok az tiñen magyarazatok szerint oly: Akki sôprô az emberi testben artalmas nedvesseg karhozatnak edenyinek gonoszoknak Istentelenôknek, hit, remenseg, es szeretet nelkûl valoknak szent lelôk belsô ajandekitûl es jo cselekedetektûl ûres embereknek es hulladekoknak gyûlekezeti. Az Iesuitak pedig nem egyebek azon magok ertelme szerint, ha nem: Az emberi testben levô gonosz nedvességôknek, sôprôknek karhozatnak edenyinek gonoszoknak Istentelenôknek, hit, remenseg, es szeretet nelkûl valoknak, szent lelôk belsô ajandekitul ûrôs es jo cselekôdet nelkûl valo embereknek ez hulladekoknak pastori s tanito Mesteri.

Az Iesuitak Ecclesiaja minemô.

Az Iesuitak micsodas tanitok.

Iszonyodom valamikor illyen tudomanyokat olvasom es uyonnan tamadot La-

jola maradekinak es merges fulaku rayzatinak, Mert ezek ollyak, akkik (noha alazatoſſan lattatnak ballagni) mind teſti s-mind lelki allapattyukban, az Egig magaſtallyak minden hatalmaſſagok felet magokat, az mint ezt nem ſok időre bizonyos iraſommal az Magyar kereſztyeneknek kedvőkert es eppúletőkert megh mutatom: ugy annyira, hogy minden rendben levő kereſztyenőket, akar Fejedelmek s-akar azok utan, fölső, közep, es alſo rendben valok legyenek, gazdag, ſabadoſſak, ſolgak, firfiak, aſoniallatok, &c. Az ő ſerzetők kivúl illyen bőcstelenúl nevezik s-ugy ertenek mindenek felől; az mint ebben az ő Eccleſiajoknak definitiojaban mint egy kimetzőt tablan meg mutattyak. Mely magyarazatot csak magok ſerzetere ſabvan, az az, hogy csak ők oſtozzanak fel azzal, mi őrőmeſt nekik engedúnk, s-tudom az Papiſta uraim-is, akkik nem Ieſuitak, nem őrőmeſt veſik magokra. Annak okajert jelen valo Catholicus Uraim, értven ezőknek az magok hitt uy ſőrzetűveknek tudomanyokat, avagy csak Magyar Orſagban ojatok magatokat tűlők; iſmerjetek megh fogok fejeret, hogy veſődelemre utazo Kalahuzok az Egyhazi rendnek nevezeti alat őrizkődgyetők, hogy ſep ſin alat magatokat es maradektokat joſagotoktul meg ne foſſak

hamar

hamar időn: mert vayki kőrmős keſelyűk ők, mely felől hogy gondolkottok is ez utan allapattyukat jobban eſőtőkben vevea, nem ketelkődőm felőle ſemmit: Melyre adgyon jo indulatot s-erőt-is mindnyajatoknak, az mi kegyelmes Iſtenűnk, ſivem ſerint kevanom.

Ez az Ieſuitaknak elſő tudomanya, akkit ők allatomban titkon es mint egy fődel alat kőtőttek nagy dicsekődeſſel az emberek nyakara: Mellyet az egyigyű emberek nem-is vőttek eſőkben. Ez az kit reghinek es az Apoſtoloktul, Paterektúl, es azok utan levő martyroktul es Iſtenfelő emberektől kéztől kezre adattatot tudomanynak kialtanak.

De arra keſeritűnk mi igaz kereſztyenők bennetőket Ieſuita uraim: Hozzatok csak egy czikkőlt elő az ſent irasbol, hogy az Ieſus Chriſtus verevel meg moſogattatot Hivek felől valaha az Apoſtolok ugy ſoltak volna az mint ti; Azokat az Paterek az Apoſtolok utan tanito jambor es Iſtenfélő tanito Doctorok es egyebek mind az ti időtőkig igy motskoltak es igy ertőttenek volna azok felől: Nem mondhattok egyebet itt, hanem ti talalmanyotok, ti vakmerő kevelyſegtőkből ſarmazot értelmetek: Nincs csak egy ſó-is effelől ez előtket ſaz eſtendővel elt papiſtak iraſaban-is.

Az Ieſuitak ellenközneke az reghi Papiſtakkal.

Mel-

Mellyert ha meg nem tertők ez utan az emberek előtt is utalatosbak leßtek Ieſuitak hogy ſem mint ekkedigh: ez élet utan pedig mint nem jo paßtorok el veßtők.

Melytúl ha lelketők kedves őrizkődgyetők mert ſem nektők ſem utannatok kővetkőzendő egy rayzatbol ßarmazo Atyatok fiainak nem haßnal az Hiſpaniai Kiraly birodalma ala gyűitőt es gyűytendő kencsőtők az itelet napjan: ha azt kezditők hallani az igaz itelő birotul: Mennyetők el előlem mindnyajan kik alnokſagot cselekőttetők: nem iſmerlek titőket, Mennyetők az őrőkke valo tűzre, mely tinektők es az őrdőgőknek meg vagyon vilagh fundamentomi előt kißittetve mely ſoha meg nem alußik es annak ferghe meg nem hall. Ahol ſiralom zokogas es fogaknak csikorgataſſa leßen veg es kegyelőm nelkűl: Melytúl minden hiveket ſőt még az megh vakult Ieſuitakat-is ßerzetekben lévőkkel egyetemben oltalmazza, megh teritven az igazutra őket ßent lelke altal az mi ßent Iſtenűnk, Amen.

Ettőd Ieſuvita Uram mit akarnek mondani de tovabra halaztom ennek vilagosb magyarazatßyat.

MASOD RENDBELI TUdomanyok az Ieſuitaknak kit reghinek hirdetnek, es azzal valo ellenkőzeſért Luthert es Calvinuſt s azok utan valakik az Evangeliomot tanitvan abban vélek

lek eggyeznek uy tudomanyuvaknak mondgyak.

Nem egyeb: Hanem hogy:

Az Romai Papanak mindennemű lelki es idő ßerint valo kűlső hatalma vagyon, ugy añyira hogy tőrvent ßabhat, tőrvenyt ellenzhet, ßamki vetes es az kereßtyenők gyűlekezeteből valo ki atkozas felől ſententiat irhat: ez mellet hatalma vagyon arra, hogy az Imperiomnak Vicariuſſa helytartoya legyen, bűntetesőket ßabjon akar minemű tißt viselőket tißtre emellyen, azonokat az tißtből levetheſſe, megh az Csaßarokat, Kiralyokat es Hertzegőketis egyeb Fejedelmekkel egyetemben. Ezők kivűlis pedig hatalma vagyon minden Urakon, Puſpőkőkőn, Nőmőſſekőn es azoknak jobbagyin. Illyen hatalmaſſagat pedig az Romai Papanak, ugy kell kinek kinek bőcsűlni, mint az Apoſtoli Credonak valamely reßét, Valaki pedig azokat nem javallya, avagy nem hißi, azt meg vetőt es ki atkoztatot utalatos eretnek gyanant kell tartani. Itt-is Ieſuita uram mind tegedet s mind az te Attyadfiait arra keßőritlek hoz eggyet elő az Apoſtolok kőzzűl akki illyen kaptara ůtőtte volna tudomanyat mint ez az thi értelmetők? Azoknak tanitvani, Martyrok kőzzűl nevez eggyet, ſőt hogy te ßoddal ellyek, allas egy

egy eretnekőt elő: Mutas conſenſuſt affelől az Paterők közőt, ſőt nevez csak eggyet azok közzúl, Gregorius Magnus előt, akkik éltenek; ki ekkepen kevant volna, mégh az Romai Púſpőkők közzúl is tiſztiſerint valo hatalmat egeſs harom ſaz s-egy nehany eſtendeig, es igy az utan dicsekődgyetők mind tudomanytoknak reghi voltaval s-mind az Patereknek tivelőtek eggyező ertelmevel. Sőt mutaſd meg az utan is mind 1517 eſtendeigh *continua ſucceſsione perſonali* hogy még az Papiſta Púſpőkők, Doctorok, es egyeb tudos emberek *nemine excepto*, mit mondek? Csak hármat bator egymas utan ez előt harom ſaz eſtendővel, akki igy értőt volna effelől, am kerkődgyetők illyen nagy hatalmaſſagtokkal. Holot pedigh nem mehetz elő illyen rendel dolgodban Ieſuita uram az te feleiddel; miert merőd Apoſtoli tudomannak *per ſucceſsionem perſonálem*, Paterők conſenſuſanak es egyeb Doctoroknak értelmenek mondani ez elő hozot tudomant? Hogy pedig Luther es Calvinus nem javallottak, ſőt az ellen irtanak s-tanitottanak, irnak tanitanak moſt-is minden kereſztyen Doctorok es tanitok: micsoda lelőkkel meritők mondani hogy azoknak tudomanya uy tudomany? De ezt-is ebben hagyom, es tudomanyotoknak Ieſuita uraim harmadik

madik Agara ſietők, hogy hamarab vegbe veheſſem veled valo beſzelgeteſemet.

HARMADIK Tudomanyok az Papiſtaknak mellyet reghinek mondanak, az Miſe ſolgalatban valo czifra: Hogy az Miſſe aranyas poharbol es aranyas tanyerről ſolgaltaſſek; az Miſe ſolgalo Papnak draga kővekkel rakot ſelyőm-ruhaja legyen.

Ennek is regihſeget azt kerdem Ieſuita uraim honnan mutattyatok megh? Vallyon az ſent irasbolè, az Apoſtolok ideje utan? Ellenőtők ſoll abban ő maga idvőzitőnk midőn azt mondgya; Haſontalanul tiſztőlnek az emberek engemet oly tudomannyal kiket az emberek parancsoltak. Ezt pedig ember parancsolta tinektők, ha ſinten reghi volna is: mert az thi Papa Atyatok talala *Anno Domini*: 666. Ezen tudomanyotokat vallyon javallottaké az Paterek? Ioi tudod magad, hogy nem: Mert Achatius effele Iſteni tiſztőlet felől igy ſolot: *Deus noſter non edit neq; bibit, itaq; non habet opus calicibus neq; diſcis.* Az mi Iſtenünk nem eſik ſem iſik; nem ſükőlkődik haát poharok avagy tanyerok nelkűl.

Matt. 15. v. 9.

Papa Vitaliánus.

Hiſt. tripárt. lib. 11. cap. 16.

Itt azt monhatnad; Az Sacramentomok méltok arra hogy Arany es ezűſt edenyekből ſolgaltaſſanak ki, Mert Chriſtus ſerzeſe es

se es fellyeb kell az emberek talalmanyanal es meltosagoknal bőcsülni.

FELELET.

Christus szőrzese az igaz Sacramentomok: De nem kevanta sem parancsolta azt ő hogy azoknak ki szolgaltatasaban tzikornyat kereſſenek az emberek: Annak felette nem kűlső ceremoniajokra kűlső ki szolgaltatasokra kel az Sacramentomoknak vigyazni à kereſtyen embernek; hanem azoknak belső erejőkre es haſznokra, mit jegyőzzenek azok, es mi veghre rendeltettenek Christustul, egyigyű volt azoknak ki szolgaltatasa, Christus Urunk es az Apostolok idejeben nem vagyunk mi azoknal szentebbek; s nem is ostogatnak azokat az Apostolok penzert mint ti most Iesuita Uraim az Miset: Haát nem-is szőkőlköttek arany avagy ezűst nelkűl es nem szűkőlködnek mastis. Az Paterek kőzzűl bizonittya ezt az mit mondok; csufollya es rontya nektők ebben valo munkatokat. Haát nem eggyeztők az Paterekkel s nem vettetők ő tőlők illyen ertelmetőket.

Ambroſ. lib. 2. de off. cap. 25.

Ieiunium Papiſticum.

NEGYEDSZŐR, tudomanyok ez az Papistaknak, hogy bizonyos időben kivaltkeppen Pentőkőn es Husvet előt negyven napon nem jo senkinek hust enni. Mely hitető tudomanyaval amaz nagy sarkany

Sarkany, az Romai Papa, az ő Szerzetivel eggyűt, ez vilaghnak mayd harmad részit farka utan ránditotta.

De honnan vőtte ezt? Nem az szent irasbol: mert abban őrdőgi tudomannak es hitető lelők csalardsaganak nevezi az szent Pál. Vallyon az Paterektőle? Sőt azok kőzzűl ellene mondottak es cselekőttenek annak: Mert azt mondottak, hogy affele napokon kiken nemellyek meg fogjak magokat az hus ételtűl: enni kell embernek hust azert: Mert kereſtyenſegeről ez szerint-is akkepen tehet bizonsagot. Hát mivel hogy az Iesuitak kűlőmben cselekőſinek, sem nem kereſtyenek, sem nem az Paterőktűl vőttek ezt az tudomant: Hanem amaz Montanus eretnektűl; kit ők-is hamis tudomanyajert ki atkoztanak gyűlekezetőkből.

1. Tim. 4.

Spiridion trip. Hyſt. lib. 1. cap. 10.

Inſtituit hoc poſt Montanum Teleſphorus An. 129.

ÓTÓDSZŐR, Ezt tanittyak az Papistak, hogy Calastromokat kell eppiteni, azokban Baratokat, Apatzakat minden kűlső munka nelkűl kel henyeltetni, hogy azok egyebekert-is kőnyőrőgjenek, es üdvősségőket magok-is akkeppen kereſſek.

Vita Monaſtica.

Azt kerdem Iesuita uraim tűletek, ezt-is-hol vőttetek? Nem az Christustul: Mert ő Főlsege maga-is munkalkodot vala mig ez

Anno Chriſti, 52 S.

Benedictus Abbas in Campania inventor eſt.

földön járt kőlt, s-nemis vonta Claſtromban magat. Az Apoſtoloktul ſem: Mert ezőknek azt parancsolta Chriſtus, hogy ez ſeles vilagra ki mennyenek, prædicallyanak es kereſtőllyenek, az mely munkaval leſen: ſőt azt meri mondani az ſent Pal, hogy valaki nęm munkalkodik naponkent: effele męg csak ingyen ſe egyek. Az Paterek is karhoztattak effele embereket: Mert egy kőzzűlők azt mondotta: Valamely Barat kezi munkajaval nem él, haſonlo az latorhoz, es prædalo tolvayhoz. Maſik igy ſollot ezen dolog felől: Nem ſabad az Baratoknak más kereſmenyeből élni, ha ſinten ſorgalmatoſſak-is az tanulasban, es az imatkozasban. Mely tudomanyotok Ieſuita uraim, mivel hogy mind az Chriſtus, Apoſtolok, es Paterek tudomanya ellen vagyon, ſem nem reghi, ſem pedigh nem igaz.

Triph. Hiſ. lib. 8. cap. 1.

Aug. de opere Monac. cap. 17.

Imagines in Templis.

HATODSZOR, Minden tehetſegőkkel azt állattyak az Papiſtak, hogy az Templomokban faragot, es irot kepőknek kell lenni: á hol pedig nincsenek, barmok iſtaloja az, nem Iſteni tiſtőletre rendeltőtet Templom.

Exod. 20. Habac. 2. 18. Zach. 10. 2.

De ezt-is Ieſuita uram, ha Iſtened vagyon, mond meg, hol vőttetők? Nem az Sz. irasbol: Mert Iſten meg tiltotta azoknak

nak csinalaſat, mert azokat ijeztő vázának, hazugſagnak meſterinek nevezi az Sz. iras: Az Paterek-is ſidalmaztak: Mert egy kőzzűlők iſonyu utalatoſſagnak mondgya, ha valahol az kereſtyenők templomiban felirva talaltatik Chriſtuſnak, avagy valamely ſentnek képe. Ezt erősiti amaz Elibertinum Conciliom-is: midőn igyſollanak abban valo Piſpőkők, s azt parancsollyak, hogy az mit az emberek tiſtőlnek, aztfalokra ne iri k fel. Haát nem reghi, ſem pedig nem igaz tudomany ez-is, mert mind az ſent iraſſal s-mind az Paterőkkel ellenkőzik.

Epiph. epi. ab Hier. ý.

Cap. 36.

HETEDSZER, Az Papiſtak azt tanittyak, hogy az Ur Vacsorajanak kenyerenek es boranak allattya; mihelt az Pap rea mondgya, im ez igeket: *Hoc eſt corpus meum*, ez en teſtem: ugy el valtozik, hogy az kenyer hus leſen, csak az kenyer ſin marad rayta.

Ceaſura Colon. Dialogo. 9. de Czna pag. 222.

Ezt is Ieſuita uram, magatok fejetől gondoltatok: Nincs fundamentoma az irasban, Mert azt kerdem tűled: Mikor Chriſtus Urunk az veég Vacsoranak utanna az ő tanitvanyinak az kenyeret, es az pohart adta, Vallyon az ő teſtét es verét attaje? Ha azt adta tizenkét darabba kellet ſakaſtani teſtét, mert annyi falat kenyeret adot az tanitvanyoknak, ha az poharban

az ő veret adta, hat immar ki ontatot volt az ő vére, maga mégh az szenvedesre nem ment vala. De ez ellen tanit az szent iras: holot azt jelentik az Evangeliſtak, es azt irjak, hogy az kenyeret vőtte kezeben Idvőzitőnk, azt aldotta meg azt tőrdelte el, azt parancsolta hogy vegyek es megh egyek: ſőt azt hatta nekik, hogy ha őtet emlegetni akarjak ők-is akkeppen cselekődgyenek: Az kenyeret vegyek, azt aldgyak meg, azt tőrdellyek el, azt oſtogaſſak, azt egyek. Haſonlokeppen cselekődgyenek az poharnak oſtogataſſaval, es abbol az bornak italaval. Az Apoſtolok is az Chriſtus menyben meneteli utan akkepen cselekőttenek. Nem vőttek hát az Papiſtak, az ő kűlőmbőző tudomanyokat ſem az Chriſtuſtul, ſem az Apoſtoloktul. Nem vőttek az Paterektűl is, mert azok azt tanitottak, hogy az kenyernek es bornak allattya ſinten ollyan igazan es valoſagoſſon meg marad az Ur Vacsorajaban; az minemű valoſagoſſan megh maradot, az Chriſtus emberſegenek allattya az Iſtenſeggel valo eggyeſűlesben.

Gelaſ. Papa in Cœna Domini.

Ez pedig mint maradot legyen meg olvaſſad Ieſuita uram affelől az Athanaſius Doctor Symbolomat es megh érthetőd kűnnyen, effelől valo értelmetőknek hamiſſagat.

NYOL

NYOLCZADSZOR, Az Papiſtak azt allattyak, hogy az Ur Vacsorajanak oſtogataſakor; az Egyházi ſőrzet kűvűl valoknak nem kell bort adni, hanem elég ha kenyeret veſnek csak azok.

Cenſ. Colő, Dial. 9. de Cœna Dni pag 301.

Ezt az értelmet vallyon Ieſuita uram, hol tanitotta az ſent iras? ſohult ſem, máſt hallal moſtan, Az Paterek is ellene tanitottanak ennek: Mert egy azok kőzűl azt parancsolta, hogy valakik csak eggyik reſet veſik az Ur Vacsorajanak es az maſikat meg vetik; azokat tellyeſſeggel megh kel foſtani s-el kel űzni az Ur Vatſorajanak veteletűl. Mas ezzel eggyezven azt allatta, hogy az kereſtyen kőſſegőt nem kel meg foſtani az Chriſtus véretűl, akkinek vallaſajert azt Parancsollya Idvőzitőnk, hogy az kereſtyen ember vérét ki ontſa.

Gelaſ. Can. Comperinus de conſ. de. 2.

Cypr. Epiſt. 2. lib. 1. de lapſ.

Annak okajert ez is mivel ti talalmanyotok Ieſuitak es Papiſtak, kőzőnſeges keppen; uy es hamis tudomany: mert mind az ſent iraſſal ſ-mind az Paterekkel ellenkőzik.

KILENTZSZŐR, Az Papiſtak azt tanittyak hogy az Egyhazi embereknek nem jo hazaſſagban elniők.

Cenſ. Colő. Dial. 3. p. 80. & 81.

Hol vőttek ezt az értelmet? Nem az ſent irasbol, mert ez ellen tanit az ſent Pal. Sem az Paterektől: Mert ők azt mon-

1. Cor. 7. 1. Tim. 3. Tit. 1. 6.

Paphan. trip. Hiſt. lib. 2. cap. 14.

dottak hogy nem jo az Papokat az hazaſſagtul tiltani: ſőt valaki ſajat tőrveny ſerint valo feleſegőt tartand ſűzeſegben él az. Ezt az hitvan értelmet talalta. *Siricius Romanus, Anno Chriſti*: 302. Mely érrelmet meég az Romai Papak kőzzűl is nemellyek nem csak ſidalmaztanak, hanem ugyan meg-is valtoztattanak, megh engedvén es jobnak eſmervén az alattomban valo fertelmeſſegnel. *Leo.1. Anno Chriſti*. 440. *Gregorius Magnus, Anno Chriſti*. 590.

Annak okajert ebben az Ieſuitak tilalma hamis es uy tudomany.

TIZEDSZER, Az Papiſtak

azt tanittyak hogy az Romai Papa Chriſtus ellen ſafarkodhatik az ſent iraſnak dolgaiban; Annak okajert az Papatul kell kinek kinek fűggeni.

Matth. 17.

Hol talaltak ezt az értelmet? Nem az ſent irasban, Mert abban az Attya Iſten az

Cypr. lib. 2. Epiſt. 2.

Chriſtuſra igazit: *Ipſum audite.* Az Paterek-is azont erőſitik mikor igy irnak: *Non attendendum quid alij ante nos aut dixerint aut ſecerint, ſed quid (qui primus omnium eſt) Chriſtus præceperit,* Nem arra kell vigyaznunk mi előttűnk egyebek mit mondottanak vagy cselekőttenek, de az akki mindenek előt vagyon, az Chriſtus, mit parancsolt.

Haát ez-is az Papiſtak tudomanya uy es hamis.

TI-

TIZENEGYEDSZŐR, Ve.

gezetre hogy tőb effele uy es iras ellen valo tudomanyotokat tovab ne terjeſſem Ieſuita uram: Holot tudomanyotoknak az ſent iraſſal valo ellenkező voltanak laiſtromat más iraſombol rővid időn megh erthetitők, im csak eggyet hozok elő, meg is azok, kőzűl az mit tanitotok; kérlek ne und el, ſe ne haragudgyal, holot igazat ſollok. Mindnyajan az Romai Papa kedvejert, es az magatok haſa tőlteſejert azt tanittyatok: Hogy az Eccleſianak, az Papanak, es az Conciliomoknak nagyob meltoſaga vagyon az ſent iraſnal, es az mi meltoſaga lehet az ſent iraſnak, azt az Eccleſianak iteletitűl veſi.

Præfatione de Antichrő lib. Aphor. Doctrinæ Ieſuitarum.

Ezt-is azt kerdem, honnan tanultatok? Nem Chriſtuſtul, ſem nem az ő Apoſtolitől: Maſt mond az Chriſtus, *Scrutamini Scripturas, Habent Moyſen & Prophetas.* Maáſt allat az ſent Pal: *Eccleſia fundata eſt ſuper doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum: quæ tota divinitus eſt inſpirata & utilis ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in juſtitia.* Ettűl valo fűggeſre inti ſent Pal az Thimoteuſt, *Attende Lectioni exhortationi Doctrinæ: Hæc exerce, in his eſto, ut tuus profectus manifeſtus ſit inter omnes, Attende tibi ipſi & doctrinæ, perſiſte in iſtis, id enim ſi feceris, & te ipſum ſervabis & eos qui te audiverint.* Viſ-

Ioan. 5. Luc. 16. Eph. 2. 20. 2. Tim. 3. 16. 1. Tim. 4 13. 15. & 16.

gallyatok az iraſokat, mert azok teſnek tanubizonyſagot en rolam, vagyon Moyſeſek es Prophetajok, halgaſſak azokat; Az Eccleſia az Apoſtolok es Prophetak tudomanyan fundaltatot, kinek alſo zŏggelet kŏve az Chriſtus. Mely tudomany egeſſen Iſtentŏl, ihletŏt es haſznos az tanitaſra, az meg jobbitaſra, az fégyelŏmre, mely igaſſagban vagyon. Legy figyelmetŏs az olvaſasban, intesben es tanitasban: Ezŏkben gyakorollyad magadat, ezŏkben legy, hogy az te gyarapodaſod nyilvan legyen mindenek kŏzŏt: gondot viſely magadrul, es az tudomanyrol, maradgy megh ezŏkben, mert ha azt mivelendŏd, mind te magadat meg tartods mind azokat az kik tegedet halgatandanak. Nem tanultatok az Paterektŏl-is ezt az tudomant: Mert az Paterek nevevel Agoſton Doctor imigy hamiſsittya meg effele komplarkodo értelmetŏket. *Eccleſia non debet ſe Chriſto præponere, quia ille ſemper veraciter judicat: Eccleſiaſtici autem judices ſicut homines plerumq; falluntur.* az az, fellyeb valonak Chriſtuſnal ne tartſa magat az Eccleſia, mert az Chriſtus mindenkor igazan itel: Az Egyhazi renden valo itelŏ birak pedig mint egyeb emberek gyakorta meg csalatkoznak.

Aug. cap. S. Cont. creſo. Grammat.

Annak okajert, mivel az ſent irasban Chriſtus, az Apoſtolok ez ertelŏmben ellenŏ-

lenŏtŏk ſolnak Ieſuita Uraim, az reghi Paterŏknek gyŭlekŏzeti megh czafolta, ſartalmas uy talalmannak pronuncialta ebben valo negedſegtŏket; mely ſerint nem cſak ez fŏldi embereken: hanem mégh az ſent Lelŏk Iſtenŏn-is akartok uralkodni, holot tudgyatok, mit mond az thi elſŏ Papatok (ſollok az thi ertelmetŏk ſerint) az ſent Petŏr, azt mondgya az ſent iras felŏl. *Non libidine hominum olim allata eſt prophetia, ſed Spiritu Sancto adacti loquuti ſunt ſancti Dei homines, h. e.* Nem ember akarattyabol ſármaztak reghen az Prophetaknak Prophetalaſi, hanem ſent lelektŭl inditttatvan ſoltak az Iſtennek ſent emberei. Ha ſent lelektŏl indittattak, Iſten ſollotŏ altalok: ha Iſten ſollot, nem ugy kell mérſekŏlni mint emberi tudomant, s nem-is kell embereknek motskolaſa avagy hatalma ala vetni, mert az Iſten ſava fŏllyeb valo es hitelesb az emberek ſavanal. Annak okajert fŏllyeb valo az Eccleſianal is, mellyen ti az mint az elŏb is jelentem az Papat es az Conciliomokat ertitŏk. Mivel pedig ti kŭlŏmben ertetŏk, es tanitotok: méltan tudomanyotok felŏl moſtani veled valo beſedŏmet, Ieſuita uram, igy fejezhŏtem be.

2. Pet. 1. 21.

Valamely tudomany nyilvan valo keppen ellenkŏzik az Chriſtuſſal, az

Apoſtolokkal, ſőt az derék ſent iraſſal: es azon fellyúl akar jarni: Mely az Paterek, az az, reghi iras magyarazo Doctoroktul-is ſőmtúl ſőmben meg czafoltatot, az mint ekkedigh megh mutattam: uy emberi talalmany az, es hamis tudomany.

De az Ieſuitak tudomanyanak ekkeppen vagyon dolga, ellenkőzik az az Chriſtuſſal, az Apoſtolokkal, az Derek ſent iraſſal, es azt laba ala akarja, tapodni, &c.

Annak okajert az Ieſuitak tudomanya uy, emberi talalmany es hamis tudomany.

Igy itellyetők hát Magyar kereſtjenők az Ieſuitak tudomanya felől; mellyet ők ſemmi uton egy ſummaban ſoha ki nem mertek feſiteni, mert tudtak azt, hogy ha igy nyilvan valo magyarazattal adnák az emberek eleiben, még csak az gyermekektúl-is megh vettetnenek, es Orſagunkbol ki verettetnenek. Ez az nagy reghi ſentſeg az mellyet, mivel Luther es Calvinus, azok utan mi az emberek előt nyilvan prædicallunk, ők az Fejedelmek es urak mellé ſinelvén magokat (mert egyeb arant nem

nem mernek ſőm eleiben jőni, nagy vakmerőkeppen jambor előttünk valo Doctorinknak tudomanyat, iminnen amonnan azokbol az mi ő nekik tetzik, hamis ertelmők ſerint lopogatvan, motskollyak, hogy az magok artalmas tudomanyat enyőgetheſſek: minket fejenkent eretnek es artalmas tudomanyuvaknak az ſutombol csátſogvan) mint amaz kőzzűletők valo hamis Credoja Monaſteriomi Ieſuitak, kit maga neve es munkaja alat, nem ſegyőnlől Pazman Peter Lajolanus lelke iſmereti ellen ki bocsatani ez előt hatodik eſtendőben, kire meégh annak előtte valaſa volt deakul *Conradus Vorſtius Steinfurti* Scholanak profeſſora altal az ſent iras ſerint *Anno Domini* 1607 kire rővid időn az Magyaroktul-is valaſt varjon, maga az mint ekkedig is confeſsioinkban bizonſagot tőttünk, mi vallaſunknak rendi felől, mayd ujonnan egy ſummaban foglalvan, minden tétovazas-nelkúl megh mutatom micsoda, az mi tudomanyunk, mit vallunk mi, az mellyert uy tudomanyuvaknak kialtatunk, mind ez vilag előt tűletők, az mint magatok ezzel kerkődtők, Ieſuita uraim.

Immar minemű legyen az Luther Martontul es Calvinus Ianoſtul prædicaltatot tudomany, s-az mienk-is, kiket ok nelkúl Lutheriſtaknak es Calviniſtaknak nevezznek az

Az Evangelicusok tudomanya micsoda.

nek az Iesuitak: igy kövétközik annak-is laistroma.

I. Hisük mi es vallyuk mindnyaian Evangelicusok, hogy az tellyes szent Haromsag Isten, az Attya, az Fiu, es az szent lelek ez vilagot bizonyos időben, semmiből teremtötte ez elöt ugy mint 5578 esztendövel.

II. Vallyuk hogy az mindenhato Isten, az ö allattyanak tellyessege szerint szülte az ö Fiat kezdet nélkül, az mi Urunk Iesus Christust.

III. Vallyuk hogy noha az Attya Istennek örökke valo allattya egyenlö, nem kisseb, s-nem nagyob; nem eleb s-nem hatrab valo az Fiuenal: De mind azon altal, más az Attyanak szemelye, más az fiu szömelye: mert az Attya szülte az ö fiat, az Fiu születtetöt az Attyatul kezdet nelkül.

IV. Vallyuk hogy az Mindenhato Attya Isten, ingyen valo kegyelmeből az idvözülendö embereket, minden belsö es külsö erdem nelkül az örök eletre el valaztotta az Christus Iesusban es az kiket el valaztot, azok közzül csak eggy-is el nem karhozhatik, ha szinten vetekben esik-is gyarlosaga miat, mert föl kel Isten lelkenek erejeből, Es az hiveknek illyen allapattyuk felöl kinek kinek, magan magan, oly bizonyosnak kel lenni, minden akadal nelkül,

Ioh. 10. Prov. 25.

nelkül, mint ha immar egeszen ben volna az örök eletnek boldogsagaban, s-nem-is kel affelöl senkinek az kereztyenök közzül ketölködni.

V. Vallyuk Hogy az ember szabad akarattya szerint veszötte el, azt az Isten képét es Hasonlatossagat, melyben elsöben teremtetöt vala Istentöl; es hogy az eset elöt az épp allapatban adattatot volt az embernek oly szabad akarat hogy késörites nelkül valaztast tehetöt az jo es gonosz közöt. De az eset utan ugy megh romlot, hogy az jora valo szabad akaratot idvösségefelöl tellyessegössen elveszötte, hanem ha valami akarat jo szandek vagyon benne affelöl; Istennek ingyen kegyelmeből valo ajandeka es belsö munkaja.

VI. Vallyuk hogy illyen allapattyabol elebbeni meltosaga helyere nem alhat maga ereje erdöme szerint az embernek, Isten ingyen valo kegyelme az Iesus Christus erdöme, es az szent lelöknek ujonnan szülö munkaja nelkül; s-nem-is idvözülhet az kivül.

VII. Vallyuk hogy az emberek semminemü jo cselekedet ugy mint erdemlö ok altal, nem idvözülnek, hanem kegyelemből az Christus halalanak es kén-szenvedesenek erdömejert: mellyet igaz hit, ugy mint egyedöl valo eszköz altal, kapcsolnank

nank magunkhoz. Es az jo cselekődetnek ha valami idő ſerint es őrőkke valo jutalma vagyon Iſtentől: nem mi reank nezve, hanem az ſent lelőknek munkajara nezve nyerik azt minden kereſtyenők.

VIII. Vallyuk Hogy az mint az tűz hevſeg nelkűl: ugy az kereſtyeni igaz hit nem lehet jo cselekődet nelkűl: Mely az jo erkőlcs, az ertelőm, az mértekletős elet, az türes, ſenvedes, az kereſtyeni kegyőſſeg, Iſteni felelőm, Attyankfiaihoz valo keſ elmenk, es az ſeretet. Mind ezők pedigh Iſtennek ingyen valo ajandeki, nem az mi romlot termeſetűnk ſerint valo munkank.

IX. Vallyuk hogy az mindenhato Attya Iſtennek egy ſűlőt Fia, az mi Urunk leſus Chriſtus bizonyos időben ez előt 1615 Eſtendővel, az bűnős embereknek vétkőkert, hogy aldozatra vihetne magat, az Iſtennek őrőkke valo tanatſa es rendeleſe ſerint, fől vőtte bűn nelkűl az ſűz Marianak meheben, az mi igaz emberi teſtűnket, ſent lelők Iſtentől ferſiui mag nelkűl fogantatvan; es ſűlettetőt, ugy az mint minden igaz emberi teſtők ſoktak ſűlettetni, de bűn nelkűl. Mely emberi teſtben igaz emberi lelőkkel eggyűt jűt ez vilagra: mely teſte es lelke ſerint nevekődet idejeben, magaſſagaban, bőlcseſegeben,

ben, kedveſſegeben, Iſten es az emberek előt.

X. Vallyuk hogy abban az ő igaz emberi teſteben es lelkeben ſenvedőt az embereknek vétkőkert Pontius Pilatos tiſttartoſagaban, Ieruſalemen kivűl, Meg holt, el temettetőt, poklokra ſallot, harmad napon az halottak kőzzűl fel tamadot, fel tamadaſa utan negyven napon az egekben ment, igaz es valoſagos hely valtoztatas ſerint emberi teſteben, ugy hogy az ő emberi teſte ott leſen valoſagoſſan s ott vagyon az utolſo iteletnek napjaigh; ott űll az Atyanak jobjan; onnan viſel gondot Iſteni hatalma es kőzben-jaraſanak tiſti ſerint minden hiveire, ott keſit az hiveknek lako hajlekot; es onnan jő el az utolſo iteletnek napjan az ő emberi teſtében, itelni eleveneket es holtakat.

XI. Hiſűk es vallyuk hogy az Chriſtuſnak meg dicsőjűlt menybe ment, az Attya Iſtennek jobjara űlt igaz emberi teſteben, teſti tulaydonſagi ugy megh tartattanak, hogy azok Iſteni tulaydonſagot nem őltőztenek fel, ſem Angyali tulaydonſagot allattyok ſerint, az mellyel birnak az Angyalok. Annak okajert teſti jelen voltaval ſem az Miſeben, ſem az kőzőnſeges Ur Vacſorajaban, ſem az kereſtſegnek vizeben, ſokkal inkab mindenűt nincsen jelen, ha

len, hanem oly tavoly vagyon mint az ő-
rők eletnek helye ez földtúl. Ielen va-
gyon mind azon altal az mi hitúnknek az
ő tulaydonsaga ßerint, nem csak az Ur Va-
csorajaban, hanem mindenút; mert az hit
azt kapcsollya magahoz az mit remenl az
test, es az mi tavoly vagyon még az test-
túl: holot az mi embernel nala vagyon,
azt nem hißi remensege ßerint, hanem
maganal tartvan, mindenkor nezi es ßőm-
leli. Ielen vagyon tovaba Istensege ße-
rint, akkivel eggyesúlt az test, el ßakaßtha-
tatlan, es el valhatatlan eggyesúles ßerint:
Mert az Istensegben levő masodik ßőmely
az ő Istensegenek tulaydonsaga ßerint;
valamint vagyon az Eghben az emberseg-
gel, ugy ez földön az Hivekkel: nem kis-
seb ez földön nem kisseb az Eghben. Hát
nincs s-nem-is leßen az ő egy ßemelyeben
levő termeßetőknek Istensegenek ez föl-
dőn, es az eghben levő mi volta, az em-
bersegnek csak az eghben levő allapattya
ßerint: semmi egy mastul valo el ßakaßta-
sa es el valasa.

XII. Vallyuk hogy ßúz Maria az mi U-
runk Iesus Christusnak embersege ßerint
valo ßent Annya, búnben fogantatot, bún-
ben is ßúletőt ez vilagra, az tőb emberek-
nek fogantatasoknak es ßúletteteseknek
sorsa ßerint: Mert nem talaltatot tőb az
egy

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

egy Christus Iesusnal az ki bún nelkúl fo-
gantatot es ßúlettetőt volna. Hogy pedig
az ő méhe meg tißtult, es bún nelkúl valo-
va let, az nem eredetinek méltosaga ße-
rint lőt, hanem az Istennek kőrnyúl ar-
nyekozo ereje, es az ßent lelőknek mun-
kalkodasa ßőrzőtte azt; melytúl fogantatott-is az mi Urunk Iesus Christusunknak
ßent teste: sőt vallyuk hogy minek utan-
na ßúlte-is az mi Christusunkat Maria,
nem volt úres az tőb embereknek sorsa-
tul, hanem emberi fogyatkozasok es gyar-
losagok talaltattak ő benne is: az mint
megh tetzik gondviseletlensegeből, es
az Christus előt valo erteseből Cana Gali- Lucæ. 2. 49. Iohan. 2. 4.
læaban: kikert meg-is feddettetőt Chri-
stustul. Halala utannis pedigh azon ßúz
Maria hißúk es vallyuk hogy sem az Ege-
ken uralkodo Kiralyne Aßonnya nem te-
tettetőt, sem az ő fianak az Christus Iesus-
nak Anyai meltosaga ßerint nem paran-
csol az Egben: hanem őrúl es vigad az
tőb ßentőkkel az őrők ęletnek bodogsa-
gaban, ahol várja az utolso iteletnek nap-
jat, es minden ßentőknek derekas megh
bodogulasat. Akkik è kivúl kúlőmbet val-
lanak, azokat balvany imadoknak, es em-
beri bolondsag utan indultaknak mond-
gyuk es vallyuk.

XIII. Vallyuk hogy az mi Idvőzitő
Christu-

Chriſtuſunk mi érettünk ſenvedven; nem csak teſteben, hanem kivaltkeppen lelkeben ſenvedte az Iſten haragjanak buſulaſat, az ördögöknek dühösködeſeket, es az örökke valo karhozatnak kennyanak ſulyaſagat: mellyet az iraſſal eggyüt Chriſtuſnak poklokra valo ſallaſanak nevezünk.

Oſex. 13. 14. 1. Sam. 2. 6.

Vallyuk hát hogy az mi Idvözitönknek ſem Iſtenſege nem ſallot poklokra, mert ebben hely valtoztatas nem eſhetik: ſem teſte nem ment pokolban, mert az mind az fel tamadaſig az koporſoban volt az hova tötte vala Ioſeph *ab Arimathia*, lelke ſem ſallot oda, mert az Paradicsomban volt az ö Attyanak markaban, à hova az Pœnitentia-tarto tolvaynak is lelke ment vala. Az kik pedig ekkivül máſt tanitanak, azok közzül nemellyeket nyilvan valo idegön tudomanyu, nemellyeket gyenge értelmü embereknek hiſzük: Mind az két rendben valoknak mind az altal ſent lelök vilagoſitaſat kevannyuk ſüvünk ſerint.

XIV. Vallyuk hogy az utolſo iteletnek napjan azon mi Chriſtus Ieſuſunk emberi teſteben el jü nagy dicsöſſeggel ez földre Iſtennek trombitajaval, parancsolo ſavaval es Archangyalnak kialtaſaval le ſal az Eghből, es fel tamaſztya az halottakat, az kik ſamot adnak az ö jo es gonoſz cſeleködetökről, azokkal eggyüt, az kik akkor elevenön talaltatnak, hogy igy az jok az örök életnek jutalmat elvegyék, az gonoſzok az örökké valo karhozatnak kennyat.

XV. Vallyuk es hiſzük hogy az ſent Lelök az Attyaval es Fiuval egy örökke valo Iſten, es azoktul ſármazik: mely tulaydonſaga ſerint ſömelye is külömb, az Attya es Fiu ſömelyetül. Mely ſent Lelök altal az hivek uyonnan ſülettetnek, es az ki ö nalok az Attyanak es az Fiunak megh peceſetelö zaloga.

XVI. Hiſzük hogy az ſent Lelök Iſten, egy keresztyen Annyaſent-egyhazat gyüyt ez vilagon; mely az valaſtot hiveknek ſáma, mely az hitben es az Iſten igejenek értelmeben eggyez, kit az mi Idvözitö Chriſtuſunk itt ez vilagon oltalmaz es az örök çletben meg is dicsöjit.

XVII. Hiſzük es vallyuk hogy ennek az keresztyen Annyaſent-egyhaznak egyedül valo feje mennyen es földön az Chriſtus: ki naponként ſent lelke altal adot annak igazgataſara ez vilagon Apoſtolokat, Prophetakat, Evangeliſtakat, Paſtorokat, es Doctorokat az ſentöknek egyben ſörkösteteſere. *Eph.* 4. 11. 12.

Melyben az Romai Papat, mint nyilvan valo Chriſtus ellenſegét, nem reſzeltetyük.

XVIII. Hiſzük es Vallyuk hogy minden pœnitentia tarto bünösöknek vetkök meg bocsattatik, s-az mienk-is valakik az Istennek igejet halgattyuk, az Sacramentomokkal élünk es engedünk az Egyhazi szolgalatnak, az az, igaz hitünknek gyümölcsöt teremtyük jo cseleködetünk altal.

XIX. Hiszük hát hogy az örök életnek boldogsaga, mint az reghi szent Atyaknak, minekünk is meg adattatik minden kétség nelkül, nem az mi érdemünkert, hanem amaz Aszonyiallatnak magvajert, Isten kegyelme szerint. Melynek remensege alat itt ez vilagi életben vitezködven, minden nyomorusagot örömest fel veszünk, es annak szenvedese alat bator szivel lelökkel dicseködven, azt mondgyuk: Bizonnyal hiszük hogy sem az halal, sem az élet, sem az Angyalok, sem az Fejedelemsegök, sem az hatalmasagok, sem jelen valok, sem követközendök, sem magassag, sem mélység, es semmi egyeb teremtet allat el nem szakaszthat minket az Istennek szerelmetöl, mely vagyon az mi Urunk Iesus Christusban.

XX. Vegezetre hogy minden reszet czikköllyönkent az keresztyeni vallasnak itt elö ne szamlallyam: holot az sok idöt kevanna. Hiszük mi es vallyuk hogy az örökke valo Istennek fia az mi Urunk Iesus

sus Christus ez vilagon vitezkedö Annyaszent egyhaznak igazgattatasara az Egyhazi szolgaknak, nem egyeb eszközöket parancsolt, hanem az Prophetak, Apostolok, es Evangelistak irasanak magyarazattyat, az igaz Sacramentomokat, kik csak ketten vadnak, tudni illik, az Ur Vacsorajat es az Keresztsegöt. Kik közöt hiszük es vallyuk hogy nincsen helye sem az confirmationak, sem az Pœnitentianak (ugy mint Sacramentomnak) sem ultima unctionak, sem az Papi ordonak, sem az Matrimoniomnak, kiket az Papistak egyszer-is maskor-is oda foldoztanak.

Ezöknek elö szamlalasa utan: Itt-is emleközetre mélto dolgot jutatok minden keresztyenöknek eszökben. Csuda dolog, az Istennek igaz iteleti az hamis értelmü embereken, ha szinten azok valamit nagy munkaval faragnak-is magok fejetül, minden faratsagok nelkül az igaz tudomanyu embereknek szömök lattara ünkent el romol; az mit mégh amaz Clemens Alexandrinus-is eztjo eleve eszebe vötte volt illyen sententiat mondvan:

Ἀνίκητος ἡ ἀλήθεια: ψευδοδοξία δὲ καταλύεται. *Veritas manet insuperabilis, Falsitas verò diffluit.* Az igassag meg győzhetetlen, az hamissag ide s-tova oszol. Nem külömben vagyon az Iesuita uraimnak-is tudomanya

az Papa Orßagaban. Mert az Christustul ßereztetőt Sacramentomokhoz az Papistak őtőt gondoltanak: kik kőzzűl nemellyekvel magok sem élnek, nemellyektől az halgatokat-is meg foßttyak; es igy megh mutattyak, hogy se magok, sem halgatojok, az Isten kegyelme felől valo igeretben nem reßesűlnek, es Istenhez is semmi halaadasagokat nem akarjak mutatni: Maga az igaz Sacramentomok ezőkre igazittyak, sőt ugyan erőltetik az kereßtyeneket. Hogy pedigh az mit mondok nyilvan valo legyen, igy bizonitom megh.

Az Papistak azt vallyak es tanittyak, hogy, az HAZASSAG, Sacramentom. Azzal ő kőzőttők az Egyhazi ßerzetben levők, firfiak es Aßonyiallatok nem elnek; mert azoknal az az Sacramentom tilalmas. Hát magokat nemely Sacramentomoknak élesetűl meg foßtyak. Halgatojokat is azonkeppen nemellyektűl.

AZ ORDO az az, Az Egyhazi rendben valo létel az Papistaknak Sacramentom. Ettűl az Laicus az az, paraßt halgatokat meg foßtyak, s-nem-is lehet pedig kűlőmben: Mert ha mind Egyhazi ßerzetben volnanak az emberek; nem volna ugy semmi Ecclesia: holot az Ecclesianak tanitokbol es halgatokbol kel allani: nem volna fejedelemsegh, nem volna kűlső rabota-

botasag, nem volna kereskedes, sem pedig semminemű tißtőßeges kűlsőkeppen valo kezi mesterseg. Isten pedig ugy rendelte, hogy az emberi tarsasagban ezek az rendek meg tartattassanak az embereknek naponkent valo taplaltatasokert. Hát az Papistaknal vagyon oly Sacramentom melytűl ők az ő halgatojokat megh foßtyak.

Innet ez kővetkőzik:

Az igaz Sacramentommal minden kereßtyen embernek élni kel az Christus parancsolattya es az Apostolok s-minden Apostoli tanitoknak peldajok ßerint, idvőssegők veßtese alat.

De az Papistak kőzőt sem az Tanitok nem élnek az hazassaggal, sem az halgatok az Ordoval, az Egyhazi ßerzetben való allassal, azaz, hogy mindnyajan abban az ßerzetben allananak.

Hát az Hazassag es az Ordo nem Sacramentom, Vagy ha igaz Sacramentom, s-nem ęlnek vele az Papistak mind el veßnek; az mint az megh jedzőt Irasok bizonyittyak.

Az Major Propoſitionak erőſſege ez:

Az minelkűl ember nem idvőzűlhet az Chriſtus parancsolattya ſerint, ęlni kel azzal minden rendbeli kereſztyen embernek.

De az igaz Sacramentomoknak tudni illik, az Kereſtſegnek es az Ur Vacsorajanak vetele nelkűl (ha valami akadaly abban nem leſen) az Chriſtus parancsolattya ſerint nem idvőzűlhet ember.

Hát azzal minden rendbeli embernek, akar Pap, Barat, Apacza, Ieſuita legyen es azoknak halgatoja ęlni kel.

Az mi igaz Sacrament.

Innen *per legitimam conſequentiam*, az az, tőrveny ſerint valo kővetkőzes altal igy okoskodhatunk, igy Argumentalhatunk: Az igaz Sacramentommal ęlni kel az Chriſtus parancsolattya ſerint minden kereſztyen embernek.

De az Hazaſſag es az Egyhazi ſerzet Sacramentum az Papiſtak ęrtelme ſerint.

Hát az Hazaſſaggal mind Papnak Barat-

Baratnak, Apatzanak, Ieſuitanak, &c. az Egyhazi ſerzettel viſontak minden paraſt rendnek élni kel lelke veſteſe alat.

Laſſad Ieſuita uram mellik félt valaſtod, mi őrőmeſt Evangelicuſok az melle allunk, es azt vagy oltalmazzuk, vagy oppugnallyuk, az az, lővőldőzzűk. Ezt-is ebben hagyvan: Halgas rea Ieſuita Uram, im az mi megh jedzőt vallaſunk ſerint; megh magyarazom, az Catholicus Uraim hogy értſék egy ſummaban: Micsoda es minemű az mi Eccleſiank, es mi Evangelicus tanitok, micsoda ſemellyek vagyunk.

Az Lutheriſtak es Calviniſtak Eccleſiaja micsoda? Oly embereknek gyűlekőzeti, kik Iſten kegyelmeből az Chriſtus érdemejert az őrők életre valaſtatvan, hiſſik valoſagos képpen bűnők bocsanattyat, es noha migh ez vilagon vadnak gyarloſagok miat minden nap orankent Iſten ellen vétenek, de azert az Iſtennek kegyelmeből ki nem eſnek, es az Iſtennek Idvőzitő ſegitſegetől megh nem foſtattatnak, hanem annak ereje altal fel kelven pœnitentiat, tartanak az Iſten igejet halgattyak, es az Sacramentomokkal élnek bűnők bocsanattyanak bizonſagara: az kik minden balvanyokat gyűlőlnek, az ſentőket, hitőkben valo alhatatoſſagokert, bőcsűlik, de nem

de nem imadgyak, hanem alhatatoſſagoknak nyomdokat kövétvén, hitben, remenſegben, es ſeretetben, az emberi gyarloſagot Iſten lelkenek ereje altal magokban foytogattyak: Kik az egy Chriſtus paſtorſaga alat, kereſztyeni jo cseleködetökben gyarapodvan, es minden emberi talalmannak ellent mondvan, Iſten ſerint vegezik el életüknek pallya futaſat, s-elis veſik megh csalhatatlanul az megh igért örök életnek koronajat.

Micsodaſok es minemü ſömelyök legyenek az Lutheriſta es Calviniſta tanitok; innen meg tetzik.

Azok oly tanitok, kikaz örök életre valaſtatot embereknek gyülekezetiben, Chriſtus Ieſus ſolgai es az Iſten titkainak ſafari lévén, nem egyebet hirdetnek, hanem egyedöl csak az Iſten igejet, az Prophetakat, kereſtölö Ianoſt, az Chriſtuſt es az Apoſtolokat kövétvén: kik az Iſten kegyelmenek es az embereknek Iſtenhöz valo halaadaſagoknak bizonſagara az Sacramentomokat, mely az Kereſtſégh es az Ur Vacsoraja, ki ſolgaltattyak az Chriſtus rendeleſe ſerint: es minden igyeközetökkel ſent lelektül ſegittetvén, noha fogyatkozas ala vettetöt emberek ök is; az ördögnek, ez vilagnak, az teſtnek, es minden hamis tudomanynak ellene mondvan; az

Hitöt, Remenſegöt, az ſeretetöt, az pœnitentiat, es az kereſztyeni jo cseleködetöt minden reſzei ſerint hirdetvén, minden emberi talalmanyokat hatra hadnak, es az egy Chriſtus erdömere igazgattyak az embereket, annak paſtorſaga alat várván, azert valo jutalmokat Iſtentöl az örök életnek bodogſagaban; melynek megh csalhatatlan elvétele felöl nem is kétölködnek ſemmit.

Ez Catholicus Uraim, az mi tudomanyunk, mellyet az Ieſuitaknak es minden hamis tudomanyu embereknek ellenünk kákogáſok ellen, kéſök vagyunk az ſent irasbol czikkelyenkent meg mutatni, es ez mellet ha kevantatik, életünket is le tenni. Ezert kialtnak az Papiſtak közönſeges képpen bennünket eretneköknek, hittül ſakattaknak, es uy tudomanyuvaknak; ezert adtak minden ok nelkül uy nevezetöt reank, mely ſerint Lutheriſtaknak es Calviniſtaknak neveznek bennünket. Mellyet mi nem banunk, de ezzel az megh hatarozaſſal az menyiben, tudni illik, azoknak az jambor Doctoroknak iras ſerint valo értelmeket javallyuk, es örülünk azon, hogy az Chriſtus Ieſuſnak alhatatos ſolgai lévén, Luther Nemet Orſaghban, Calvinus Galliaban az Evangeliomot alhatatoſſon hirdettek, az ördög Orſagat rontottak, es

az negedős Romai Anti-Chriſtuſnak az Papanak ſötetſegben forgo eſe-veſet tudomanya mellől, az egy igyű embereket: az Iſtennek igaz iſmeretere, es az Chriſtus elęg-tevő aldozattyara igazgattak. Mely jo es kereſtyen Paſtorhoz illendő munkajokban, miis Magyar Orſagi igaz tanitok, Iſten ſegétſegeből igyekezünk őket kővetni. Ha kűlőmben értik azt az nevezetőt, Iſten ellen vetenek, mert nem Luther es Calvinus valaſtot az őrők életre, nem azoknak verevel valtattunk megh, ſem pedigh nem az ő nevőkben vőttük fel az Kereſtſegőt: Hanem az Tellyes ſent Haromſag Iſtene ez az dicsőſeg, az kinek őkis ſolgai voltanak, az kinek miis ez romlot allapatban ſolgalunk. Te-is hát ſerető Ieſuita Uram, az ki kedvejert mind ezeket elő hozom, igy érts mind mi felőlünk, ſ-mind az te patvarkodo ragalmazaſod felől, mely ſerint engemet minden igaz tanitokkal eggyűt uy tudomanyu embernek mondal: Ugy annyira, hogy 1517 eſtendő előt ſenki azon az hitőn es vallaſon nem volt, Mely vakmerő mondaſodnak mi voltat mind ez ideigh valo megh jedzeſőmből eſedben vehetted, ſ-mind tovabbad jobban végere mehetſz, midőn ſok ſaz eſtendővel az előt, kik es holot s-mennyi ſamuvan tanitottak legyen

gyen ezen tudomant elő ſamlalom es meg czafolaſodra mind ez vilagh eleiben tamaſtom.

De annak előtte intőm az Catholicus Uraimat, hogy az mint ez ideig veled valo tractambol megh érthettek, vonnyak rámara az te tudomanyodatis, mely minden Ieſuitakkal kőz: es czirkallyak meg, ha az ti piperes dicsekődeſtek ſerint ollyé ez, az ki az ſent Iraſon, az Paterek értelmén, es azok utan valo igaz tanitoknak tudomanyokon fundaltattoté avagy nem: es ha nem azon, hidgyek el akar csak moſtan immar, hogy az Ieſuitaknak tudomanya, ſem nem igaz, ſem nem reghi, hanem egyſőr-is maskor-is, az Romai Papaknak magok konyhajajert, lelkők veſedelmevel todozot, fodozot talalmanyok, mint egy rongyos kuldus kőntős: Mely utalatos is Iſten előt ſ veſedelmes-is az embereknek, ugy mint ki magaval is ellenkőzik, es teliyeſſegőſſen kétſegben-is eyti az bűnetűl meg rettent embert.

Mert hogy tőbről ne ſollyak.

Micsoda eytheti az bűnős embert hamarab es inkab kétſegben mint az ollyan tudomany s-az ollyan tanito:

Az ki azt tanittya, hogy akar mint igirje Iſten az ő Igejeben, hogy kegyel-

gyelmes ô az pœnitentia tarto bûnôs. nek, annak alnokſagarul el feletkezik ô, es bûnet megh bocsattya, ingyen kegyelembôl az Chriſtus erdômejert; De mind az altal ne hidgyen ember annak; hanem mindenkor ketelkôdgyek idvôſſege felôl:

Conciliom Trident. Seſs. 6. cap. 9.

Az Papiſtak az Tridentomi Conciliomban es az utan az Ieſuitak azt tanittyak.

Hát veſedelemre es ôrôkke valo karhozatra utázo ketſegben eytô tanitok ôk.

Cenſura Colon. fol. 331. 332.

Mi lehet az ſegeny pœnitentia tarto bûnôs embernek nagyob akadallya annal; mint mikor az tanito azt kialtya, hogy akar mint ſaytollya itt ez vilagon magat, de azert holta utan, purgatoriomban megyen lelke, es onnan addig ki nem ſabadulhat, mîg ez vilagon ſok Miſét nem folgaltatnak utanna, es eſtendônkent jol lakaſt nem inditanak emlekôzetire: Mert igy csak Fejedelmek, Urak, Gazdagok idvôzulhetnek, az ſegenyôknek ſokkal

Auth. iſtius Pelagius Papa 66. Anno Domini. 554.

ſokkal inkab az kulduſoknak, nem lehet ſemmi reſôk az idvôſſegben, ha az igaz.

De az Ieſuitak azt tanittyak:

Hát ketſegben eytô gonoſſagra alkolmatoſſag ado, Uy es az ôrôk élettûl meg foſto tanitok ôk.

Annak okajert, ha ki lelke idvôſſege es az Iſten igejenek igaz értelme felôl elmelkôdik, kicsoda ſenvedheti el ôket? Adgyon Iſten ô fôlſege ſent nevejert oly elmét, es oly indulatot, hogy illyen tudomanytol es effele tanitoktul mindenek oltalmazhaſſak meg magokat, Amen.

IMMAR, LAISTROM ſerint elô ſamlalom azokat, az kik Luther Marton es Calvinus Ianos elôtt-is ſok ſaz eſtendôkvel azon vallasban voltanak, es azon tudomant hirdettek az Papiſtak ellen, ez hivô kereſtyenôknek idvôſſegôkert.

Ezt az miról bôvebben akarok itt jelenteſt tenni; noha elegge ſômôtôk elei-

eleiben rakam Ieſuita Uraim, midőn vallaſtokat nehany ſámos czikkellyenkent elő ſamlalalam: mert ugyan-is minden naponkent valo uyob uyob talalmanyotokat ki győzne elő ſamlalni? mind az altal, hogy az ti értelmeteket es felőlünk kialtot patvarkodaſtokat valaha magatok-is hamiſnak magyarazzatok, nem ok nelkűl cselekőſőm, ha bizonyos nevő embereket elő ſamlalok, az kik csak az egy Anglia Orſagban, Luther es Calvinus előt mégh 630 eſtendővel, haſonlo ellent mondottanak az Papa Tudomanyanak, az mineműt az utan 1517 eſtendőben prædikallottanak azok az Iambor Doctorok: azok utan többekről is ſolvan.

Alphredus Angliai Kiraly.

I. Ezők közöt pedig legh elősőr is Hatalmas Kiralyt emlitők. Kiralt? Bezzeg azt: amaz őrőkke valo bodog emlekőzetre mélto nagy ALPHREDUS Kiralt, Anglianak hatalmas es Iſtenfélő Fejedelmet, az ki Orſagaban amaz hires neves, Oxoniomi Academiat fundalta, az ki kedves tanulo hazakat csinaltatot minden jővevenyők ſámára azon Oxoniomi Accademiaban, kiket harom reſre oſtot ő maga. Eggyikben hogy Grammaticat tanitſanak. Maſodikban az Philoſophiat, minden reſei ſerint. Az Harmadikban az ſent iraſnak tudomanyat. Ez pedigh az Iſtenfelő Fejedelőm, nem csak más tudos embetekre bizta az Scholai munkat: hanem ő maga, mint tudos ember, ſok könyveket Angliai nyelvre forditot, azok közöt az ſent David Soltarit is. Hogy akkeppen mindenek az ő Orſagaban értenek az ſent Iraſt. Mely munkajaval megh hamiſsitotta az Ieſuitakat es az Pápat, kik azt tanittyak hogy: Nem jo az Sz. Iraſt Deak nyelv kivűl ſemmi nyelvere forditani s nemiskel meg engedni, hogy az Egyhazi rend kivűl paraſt emberek olvaſſak az Iſten könyvet, ez ellen munkalkodot ez az jambor Kiraly, ez ellen tanitot Luther es Calvinus-is. Hát nem lehet igaz hogy ő előttük ſenki nem vallotta s-nem tanitotta azt az mit ők vallottak es tanitottak 1517 eſtendő előt. Nem igaz az-is, hogy egy ſent-egyhaz kúfala ſincsen, akki artol tanubizonſagot tenne: Mert ez az Iambor Kiraly, templomokat-is ęppittetőt ugyan akkor mikor az Academiat fundalta es Scholakat ęppittetőt Oxoniumban. Ez pedig az Alphredus Kiraly élt Angliaban Chriſtus ſületeſe utan. 880. eſtendőben. *Vide Cap. gravium in Catalogo Sanct. Angliæ. Polydor. Virg. Hiſt. Angl. lib. 5. Balæum Britan. Scrip. Cent. 2. cap. 26.*

Oxoniomi Academia.

Az Pſalmuſok Angliai nyelvre forditattak.

II. Maſodikat amaz Ioannes Patritius Erigenat ſollitom, akki Sido. Chaldæai és Arabiai nyelven, minden akkori időbeli

Ioannes Erigena.

tudos embereknel jobb volt, ſ. többet tudot, Az kit azon Alphredus Kiraly fiainak tanito meſtereve tőt vala jeles tudomanyajert.

Contra Miſſam Papiſticam. az az, az Papiſtak Miſeje ellen.

Ez az Erigena mégh akkor egy könyvet irt vala, *de Corpore & Sanguine Domini.* Az az, az Urnak teſtérűl es véréről, mely könyben meg mutatta, hogy nem egyebet vall ő affellől, hanem az mint az Sz. Irasbol, Agoſton Doctorbol olvaſot, es az mellyet Galliaban, amaz ſent Bertramus Presbytertűl halgatot volt: Mely könyvet az Romai Pápa mivel az ő Miſeje ellen volt, amaz Vercellenſis Synatban ki atkozta volt. Annak utanna ő maga-is az Malmesburiai Claſtromban, à hova csak mulataſért ment vala, az maga hálaadatlan tanitvanyi altal őletteték meg, mivel akkor-is annak az tudomanynak meg hamiſitaſaban munkalkodot, az mely ſerint azt allattyak az Papiſtak, hogy az Miſe elevenőkért es holtakért valo aldozat tétel: es igy ſenvedet Martyromſagot igaz tudomanyajert.

Bertramus Presbyter.

Annak okajert holot azert az tudomanyert mellyet Luther es Calvinus tanitot Martyromſagot ſenvedőt ez az jambor Erigena: Mikeppen lehet hellyes az Ieſuitak patvarkodaſa, melyben azt allattyak, hogy 1517 eſtendő előt csak egy Martyrt ſem mutathatnak az Calviniſtak, hogy azert az tudomanyert ſenvedet volna halalt, az mellyet

ők vallanak? Mi modon alhat meg az is, hogy csak egy is az Martyrok kőzűl Papiſtak altal nem őlettetőt legyen megh? Ez az Ioannes Patritius Erigena élt Chriſtus Urunk ſúleteſe utan s tanitot Anglianak Oxoniomi Academiajaban, 884. eſtendőben. *Phillip. in Chron. lib. 4 ſub Henrico 4. Platina, in vita Leonis 4. ſub finem. Balaus Cent. 2. cap 24.*

III. Harmad rendben az Oxioniomi Academiaban tanito es Sz. Iras magyarazo Doctorokat nevezőm, kik *Anno Domini.* 960. eſtendőben ęltenek s tanitottak: kikről emlekőzik Matthæus Pariſienſis lib. 4. Kiket ez az Mathe meg veſőt tudomanyuvaknak nevez, es Angliabol az Kiraly es Kiralne Aſſontul ſámki vettetteknek.

Oxoniomi tanitok. Martyromſagot ſenvettek.

Vallyon miert?

Nem egyebért, hanem hogy az Romai Anyahazat akki az Chriſtus hitit immar akkor el hatta vala, Babiloniai Kurvanak es Meddő gyűmőlcstelen fige fanak mondgyak vala, kit regen Chriſtus meg atkozot vala Ezőnők azt tanittyak vala, hogy nem kellene engedni az Papanak es az Piſpőkőknek, azt mongyak vala, hogy az Barati ſerzet búdős dőgh, az ſerzetben valo fogadas tételők hazugſagok, ollyak pedig, kik uy Sodomat nevelnek es az Egyhazi kűlőmb kűlőmb rendek es méltoſagok amaz

ſarkany fene beſtianak ki metzőt nevezetis az Purgatorium, az Miſe, az Egyhaz kűfalainak bizonyos nevekre valo nevezeſe es ſentőleſe, az ſentek tiſteleti, az az, ſegetſegűl valo hivaſa, es az holt emberekért eſtendőnkent valo tor csinalas őrdőgi talalmanyok. Mivel annak okajert azert az tudomanyert ſenvettek ezők az tudos emberek az gyalazatot, es azert mentenek ſám ki veteſre, az mellyet Luther es Calvinus tanitottanak, nem alhat megh az Ieſuitak képtelen mondaſok, melyben azt allattyak, hogy 1517 eſtendő előt csak egy Martyrt ſem mutathatnak az Calviniſtak, hogy azert az tudomanyert ſenvedet volna, az mellyet ők vallanak. *Guido prop. in de Hæreſibus Balæus Cent. 2.*

IV. Ezők utan az kik azont tanitottak, az mit Luther es Calvinus rend ſerint kővetkőznek, Arnulphus Angliai Prædicator, Oxoniumi Barat, az utan Roſai Piſpők; midőn Romaban az Iſten igejet tanitana es igaz tudomant oltalmazna, amaz *Honorius ſecundus* Romai Papa idejeben: az Papok vetkét feletteb prædicallana, es feddene azoknak paraznaſagokat, es undok életőket karhoztatna, őltőzetőket csufolna, gazdagſag gyűyteſőket nem javallana, ſőt az Chriſtus ſegénſeget commendalna, es mindeneket mertekletős életre intene tanita-

Arnulphus Barat.

tanitaſaban: Mit nyere vele? Azon Papok altal meg őlettetek Romaban Martyromſagot ſenvedvén, *Anno Domini.* 1126. Ki felől igy ir. *Platina in vita Honorij ſecundi, Hunc multi ex nobilitate Romana tanquam verum Chriſti diſcipulum ſequebantur, hunc laudibus ad Cœlum tollebant: hinc odium, hinc iræ in perniciem benè ſentientis uſq; ad necem excitatæ.* Az az, Ezt az Nőmőſſek kőzzűl kik Romaba laknak vala, mint Chriſtuſnak igaz tanitvanyat, kővetik vala; ezt az Egig dicsérik vala. Egyebeknek pedigh gyűlőlſegők es haragjok, az igaz értelmű ember ellen nevekődik vala.

Hogy hogy lehet helyős hat az Ieſuitak mondaſa, hogy ſenki azt az tudomant nem vallotta s-nem tanitotta 1517 eſtendő előt az mit Luther es Calvinus vallot s-tanitot az időtűl fogva? Heltelemb hogy az igaz vallaſu ſ-tudomanyu emberek kőzzűl csak eggyet ſem őltek volna meg az Papiſtak? *Balæus Cent. 2. cap. 70.*

V. Sarisburiai Ianos Carnoti Piſpők *Eugenius tertius* es *Hadrianus quartus* idejeben; Midőn az Egyhazi rendnek hitvan maga viſeleſe es az Papok kevely főſvenyſege ellen ſokat irt volna, *in libro Objurgatorio cleri & Polycratico* igy ſollot volna az többi kőzőt, *Sedent in Eccleſia Romana ſcribæ & Phariſæi, ponentes onera importabilia in humeros*

Sarisburiai Ianos.

meres hominum. Pontifex Romanus omnibus gravis ac penè intolerabilis est; ita debachantur ejus legati, ac si ad Ecclesiam flagellandam egressus sit Satan à facie Domini. Nocent sæpius & in eo Diabolo sunt persimiles, Quæstum omnem reputant pietatem: justificant pro muneribus impium: Afflictas gravant conscientias, argento & auro mensas ornant, & exultant in rebus pessimis: si quidem peccatum populi comedunt, eis vestiuntur, & in eis multipliciter luxuriantur, dum veri adoratores in Spiritu adorant Patrem. Qui ab eorum dissentit doctrina, aut hæreticus judicatur, aut Schismaticus: Manifestet ergo se ipsum Christus & palam faciat viam qua nobis est incedendum. Sarisburiensis Polycrat. lib. 5. cap. 16. & lib. 6. cap. 24. Az az:

Clarult Anno Domini. 1140.

Az Romai Eccleſiaban Iraſtudok es Phariſæuſok ůlnek', kik az embereknek vallokra, el viſelhetetlen terhőket raknak. Az Romai Pápa mindeneknek terhes es el ſenvedhetetlen; Akkeppen bolondoſkodnak es nyargalnak az ő kővetői, mint ha az Ur elől amaz Sathan őrdőgh jůt volna ki; mely az Iſten Anyaſent-egyhazat oſtorozna. Gyakorta ártanak, es abban az őrdőghez haſonlok, az Kereſztyenſéget mindenféle kereskődeſnek tartyak: az hamiſſat ajandekért igaznak mondgyak, az meg ſanyarodot lelki iſmeretőket terhelik; Aſtalokat ezůſtel es arannyal czifrazzak, es tapſol-

tapſolnak az gonoz dolgokban, Mert az nepnek vetkőket eſik, azokkal ruhaſkodnak, es azokban ſok ſerte bujalkodnak, holot az igaz Iſten tiſztelők lelőkben imadgyak az Atyat, Valaki ezőknek tudomanyokkal ellenkőzik, azt eretneknek es hittůl ſakattnak mondgyuk. Annak okajert jelentſe megh magat az Chriſtus es nyilatkoztaſſa ki az utat, mellyen kellyen nékünk jarnunk, Ez élt Chriſtus ſůleteſe utan 1140. Eſtendőben.

Mikeppen áll megh hát az Ieſuitak mondaſa, hogy Luther es Calvinus elől ſenki azt nem tanitotta, az mit ők tanitottak: holot ők-is ez arant ugyan ezent tanitottak, es tanittyak moſtis minden igaz tanitok.

Gvalo.

VI. Gvalo Britannus Oxoniomban az Kiraly udvarabol elő, az Mathematicanak kőzőnſeges tanito Doctora, tudos ember, mellyert Sarisburiai Ianos erőſſen dicseri *in Polycratico*: az Claſtromokban lako ſerzetes Baratok ellen ſidalmazo Kőnyvet irt, melyben feddi azoknak ſabados latorſagokat, tettetes magok viſeleſét, gazdagſagon valo kapdoſaſokat, es telhetetlenſegőket, hitető tanitaſokkal eggyůt. Ezent eſelekőttek Luther es Calvinus. Ez pedigh az Gvalo élt, *Anno Domini* 1170 Eſtendőben.

Balæus Cent. 3. cap. 15.

Hibas hát az Iesuitak mondasa, hogy senki 1517 estendő előt azt nem tanitotta az mit tanitot Luther es Calvinus.

Gilbertus Foliotus.

VII. Azon Oxoniomi Academiaban amaz Gilbertus Foliotus sent Iras magyarazo Doctor, Herefordiai elsőben, az utan Londinomi Pispők, az masodik Henrich Kirallyal el hitete, hogy az Iosaphat es egyeb Fejedelmek peldaja serint, kik Iuda nemzetsegeben Uralkottanak, az Egyhazi rendet maganal alab valonak tartana, es meg mutatna hogy annak is Fejedelme ő, mikent egyeb kűlső rendeknek, mert ebben vőtte vala az az jambor őregh ember, az Egyhazi rendnek alattomban valo végezeseből; hogy nagy kevellyen es hamissan sok dolgokban az Hatalmas Kiraly ellen, alnok tanacsot foralnanak alattomban, mely alnok latorsagokert meg is bűntettete azon Kirallyal őket, sőt amaz Cantuariai Ersőknek Becketus. Thamasnak az Kiralyhoz valo haladatlansagat, az ellen fel fuvalkodot kevelyseget es negedseget gyalazatossan sőmere is hanya. Ezent cselekőttek Luther es Calvinus az Pápaval es minden Papavitakkal, ez pedigh élt Christus sületese utan 1170 estendőben.

Balæus Cent. 3. cap. 7.

Annak okajert hibas az Iesuitak mondasa, à hol azt mondgyak hogy 1517 estendő előt senki azt nem vallotta, az mit vallot Luther es Calvinus.

VIII.

Silvester Giraldus.

VIII. Sylvester Giraldus azon Masodik Henrich Kiraly idejeben, amaz Cistertiomi Baratoknak alattomba valo latorsagok ellen kőnyvet irt, es azoknak Istentelensegőket serzetőkkel eggyűt karhoztatta. Mely Sylvester élt *Anno Domini* 1200. *Author est Leland. in Catal. Virorum Illustr. Balæus Cent. 3. cap. 59.*

Ezent tanitottak Luther es Calvinus. Annak okajert &c.

Alexander Theologus Britannus.

IX. *Alexander Theologus Britannus*, Kővetsegbe küldetőt vala az Angliai Ianos Kiralytul Romaban, hogy az Kiralyi meltosagot az Pápa ellen oltalmazna. Holot mint tudos ember meg bizonyita, hogy az Istentől rendeltetőt birodalmakban nincsen nagyob meltosagh az Kiralyi méltosagnal. Az Pispőkőknek semmi idő serint valo hatalmok nincsen, holot az Christus Orsaga nem ez vilagi Orsagh, mely tudomanyaval mindeneket meg győze Romaban, mely serint kemennyen-is ira az Pápa ellen, hogy ő földi birodalmat kevanna, es Kiralyok helytartossagat foglalna maganak. Mely igaz mondasajert amaz Lagtomus Istvan Cantuariai Ersők altal sámkivetesre küldetik. Elt ez *Anno Domini* 1207. akkor tudni illik, midőn az Angliai Ianos Kiraly hatvan negy Baratokat úze sámkivetesben Cantuariabol mivel az Kiraly parancso-

rancsolattyat vak merőjől meg vettőttek vala.

Ezt tanitotta Luther es Calvinus. Azert az Iesuitak micsoda okkal mondgyak hogy azok előt senki azt nem tanitotta az mit ők? *Balæus Cent. 3. Cap. 57.*

Gvalterus Mapus. X. Mit mondgyak amaz Gvalterus Mapus felől, az ki Anglianak Oxoniomi Academiajaban Archi-Diaconus leven, ki midőn Romaban léteben latta volna az Pápanak negidseget, nem tartoztathata meg magat hogy az Pápa ellen nem irna. Mert az Pápat pokolbeli Plutonak es Szamarnak monda: az Pispőköket, Papokat, es tőb egyeb szerzetbelieket, oktalan allatoknak es ganejoknak hija vala, kik felől kűlőmb kűlőmb féle Könyveket is ira. Ez az Mapus élt *Anno Domini* 1210. *Sylv. Girald. in Spec. Eccl. lib. 3. Cap. 1. & 14. Balæus Cent. 3. Cap. 61.*

Ezent tanitottak Luther es Calvinus: Hibas hát az Iesuitaknak mondasa, hogy azt ő előttük senki nem tanitotta.

Robertus Capito. XI. Amaz Robertus Capito Oxoniomi Doctor kit Matthæus Parisiensis az Ecclesianak nagy mesterenek nevez, Lincolniai Pispők levén, Sido, Gőrög, es deak nyelveken tudvan, az mint Trivetus sol felőle, felette, bőlcs tiszta tudomanyu, ember es minden jossagos cselekődetőknek tűkőre lévén: sokat irt az Egyhazi rendnek tunyasa-

nyasagarol, es szegenyseghnek Oskolajarol, Irot egy Mendőrgő neve Könyvet, amaz *Innocentius quartus* Romai Pápanak udvara ellen, Prædicatioiban is pedigh kőzőnseges helyőn mindenkor, de emberségősseen mivel akkor tavoly volt az Papatul az Papa fősvenyseget, kevelyseget, es törvenytelen, kegyőtlenseget sok keppen feddőtte, mellyet nehezen is szenvedet az Pápa.

Melynek bizonsagara tisztitúl is megh fostotta es Papai atkaval pokolra sententiazta: Vegre az Vérsopo székre Romaban idezte, de az ajambor Doctor úgyet az Iesus Christus itelő szeki eleiben appellalvan, estendő mulva meg holt. Es az mint Cestrensis Matthæus Parisius, Matthæus Vestmonasterienſis, es Fabianus bizonittyak, halala utan Romaban az Papa udvaraban illyen szozat hallatot: *Veni miser in judicium Dei*, es az mas nap az Papat ez szó utan halva talaltak, teste rut kék volt, mint ha paltzakkal vertek volna erősseen megh. Ez Robertus Capito az ollyan Papokat, kik nem az Isten beszédit, hanem az emberek hagyomanyat tanittyak Anti-christusoknak, Satan szolgainak, ejeli lopoknak, nappali lator tolvajoknak, jo erkőlcsük vesztőgetőknek, lelkek hohérinak, es sőtetsegőknek Angyalinak hitta, azoknak pedig az Papatul adot szabados çletőket ördőg

dögh halojanak tanitotta. Disputalt sere-
nyen, es nagy hasonnal arrol-is hogy az Pa-
panak az igasság, valosag es igaz beßed el-
len semmi hatalma nincsen, sőt holot
azon igyekőzik, hogy ollyan hatalmat ko-
poritson maganak abban, hasonlatos az
pokolbeli Luciperhez es Anti-Christus-
hoz.

Balzus Cent. 4. Cap. 18.

Halala ennek ez jambornak lőt 1253
Estendőben Christus fűletése utan, mi-
vel pedigh Luther es Calvinus ugyan ezen
dolgokat tanitotta es vallotta, az Romai
Papa esazt követő Papok es egyeb szerzet-
beliek felől: ugy alitom Iesuita uraim hogy
nem helyős amaz mondastok, mellyet nagy
batorsaggal hirdettők, hogy nem volt vol-
na senki *Anno Domini* 1517 előt, az ki ol-
lyan kaptara űtötte volna tudomanyat
mint ők, es az mostani prædicatorok.

Sevaldus Magnanimus.

XII. *Sevaldus Magnanimus* Eboraciai Er-
sők es Oxoniomi Doctor követven Ro-
bertus Capitot, nagy batorsaggal az Papa
felől igy szolla, hogy Papa Istentől bűnte-
tesúl sokaknak vesődelmere bocsattatot
tistiben elő; sőt inte-is az Papat hogy egyeb
Keresztyen tanitokat követven, hadgyon
hatra az sok Istentelensegben, az ő előtte
ki mult szentőknek peldajat követven, az
szent Peter cselőkedeti szerint legelteſſe az
Christus Iuhait, ne nyirje, ne nyuzza, sok-
kal in-

kal inkab ne emesse meg azokat, magat
jo pastornak mutatvan.

Mind ezőkre intőtte Luther es Calvinus
az Pápat. Annak okajert &c. Elt ez *An-
no Domini* 1258 *Matthæus Pariſ. in Henr.* 3. *An-
no Domini* 1258 *Balæus Cent.* 4. *cap.* 23.

Gulielmus Stenghamus.

XIII. *Gulielmus Stenghamus* Oxoniani
Doctor, amaz Könyben mellyet irt *de fide
& legibus*: azt mondgya az Papa ellen, ha-
sontalan, ugy mond, az embereknek tör-
venye az embereknek idvősségőkre az
Christus Iesus Evangelioma kivűl.

Ezent tanitotta Luther es Calvinus. ez
élt *Anno Domini* 1260. Annak okajert &c.
Balæus Cent. Cap. 17.

Rogerus Baconus.

XIV. *Rogerus Baconus Philoſophus acutiſsi-
mus & Theologus celebris* sok estendeigh tar-
tatek amaz *Nicolaus quartus* Papatul fogsag-
ban, mivel azt tanittya vala: hogy az mit
az Papak az magok hatalma felől állatnak,
oly tevelygesők, kik An-tiChristushoz il-
lenek.

Azont tanitotta Luther es Calvinus. An-
nak okajert &c. ez élt *Anno Domini* 1270
Balæus Cent. 4. *Cap.* 55.

Ioannes Duns.

XV. *Ioannes Duns Scotus* Angliai Nemzet
az Papa Orßagaban valo átkot es Egyhazi
hatalmat, törvenytelen latorsagnak mon-
dotta, az Ur Vacsorajaban valo Kenyernek
pedig Christus testeve valo valtozasa felől
azt tani-

azt tanitotta, hogy azt ſoha ſenki ſem ſent Iraſſal ſem egyeb igaz cróſſegőkkel megh nem bizonithattya.

Scotus 4. ſent. Diſt. 18.

Ezent tanitotta Luther es Calvinus. Annak okajert, &c. ez élt *Anno Domini* 1290.

Ioan. Baconthorpius.

XVI. *Ioannes Baconthorpius* Oxoniomi Doctor, azt tanitotta hogy az Papi méltoſagnak engedni kell az Kiralyi méltoſaghnak, az az: Pap uram az Kiralytul fúgjőn. Az Romai Papat Anti-Chriſtuſnak mondotta, miert hogy az vér ſerint valo Atyafiaknak tilalmas hazaſſagokat ſabadoſſa tenne.

Ezent tanitotta Luther es Calvinus. Annak okajert, &c. ez élt *Anno Domini* 1320 effelől *Baptiſta Mantuánus* illyenképpen ir:

Iſte tenebroſi damnat Veſtigia Scoti,
Et per ſacra novis it documenta vijs.
Hunc habeant quibus eſt ſapientia grata, redun-
Iſtius in ſacris fontibus omne ſophon. (dant.

Az az:

Ez, Scotuſnak ſőtetős tudomanyat ſidalmazza, Es az ſent iraſnak utan jár.
Az kiknel kedves annak okajert az bőlcseſeg, ennek iraſat olvaſſak,
Ennek bőlcseſege az egeś ſent irasban bővőlkődik.

Baconthorpius in lib. de Chriſto Domino. Iac. Calcus Papienſ. lib. de Henr. 8. Angl. Reg. Divortiq. Balæus Cent. 5. Cap. 1.

XVII.

XVII. *Nicolaus Lyranus*, ki Sido fi volt Angliaban, az Kereſtyeni hitre térvén, tőb iraſi kőzőt irt egy kőnyvet Oxoniomban, melynek tituluſſa ez: *De Viſione Dei.* Az az, Iſtennek lataſarol. Ezt irta az Papa ellen, holot megh magyarazza, hogy nem egyeb az Anti-Chriſtus hanem az Romai Papa, ezt élt *Anno Domini* 1326.

Ezent tanitotta Luther es Calvinus, s ezt tanittyak moſtis minden Kereſtyen tanitok. Annak okajert, &c. *Ioannes Volph. Tom. 1. Lect. Memorab. in Anno Domini* 1326.

XVIII. *Guliehmus Occamus* ki meggyőzhetetlen Doctor gyanant tartatot ſanyaru kőnyvet irt, amaz 23dik. Ianos es Kelemen Papak ellen: kiket eretnekőknek nevez, es nyilvan valo Anti-Chriſtuſnak, Kereſtyeni ſegenſegnek gyűlőlőinek es az emberi tarſaſagnak ellenſegének mond. Az Papanak kűlső hatalma felől valo értelmet rontya: megh mutattya az Papa ellen azt is hogy ſent Péter az kűlső Uralkodaſnak tiſti ſerint nem volt Chriſtus Vicariuſſa. élt Chriſtus ſületeſe utan 1330 eſtendőben.

Occom. Oper. 90 dier. Cap. 93. Volph. L. & Memorab. Tom. 1.

Ezent tanitotta Luther es Calvinus is, Annak okajert, &c.

XIX. *Thomas Bradvardinus* Cantuariai Erſők, ſerenyőn irt az Iſten kegyelmerúl az ſabad akarat ellen, es az Pelagianuſok ellen, kik annak oltalmazoi valanak, tudni illik, az

lik, az Papista Doctorok ellen, kiket Scholasticus Theologusoknak hinak, kiktűl az Papistak közönseges képpen az ő képtelen tudomanyokat vöttek. Irt pedig barati kerestre azok felől három nagy Könyvet, melyben megh mutata hogy az embernek nincsen szabad akarattya az est utan az jora, hanem mindenestől fogva haylando az gonossagnak cselekedetire: kinek kinek pedigh idvösségét Isten ingyen kegyelmeből adgya.

Liberum Arbitrium.

Ezent tanitotta Luther es Calvinus 1517 estendőben, amaz Tetzelius Ianos ellen, ez pedig élt 1340 estendőben Christus születese utan.

Annak okajert Hibas az Iesuitak értelme hogy 1517 estendő előt senki ollyan értelemben nem volt minemúben Luther es Calvinus, melyből azt akarjak allatni, hogy azok tudomanya Uy. De mely igazan tegy iteletet felőle Keresztyen, valaki ezt olvasod, ha méltane avagy méltatlan.

Illyricus in Cat. Test. Ver. Tom. 1.

XX. *Nicolaus Orem* Oxoniomi Doctor nagy batorsaggal Romaban, amaz ötődik Orban Papa es Cardinalok előt semtül sőmbe az Papasagot karhoztatta, es az Papat minden Papi rendel eggyút karhozatra méltonak prædicallotta. Sőt ezen *Nicolaus Orem* Luciper nevevel egy levelet irt, melyben Luciper, igen kősöni az egesz Papi

Papi rendnek, hogy el hagyvan az Christus es Apostolok tudomanyat, melynek tanulasa altal csak egy lelők sem megyen vala pokolban, most immar az emberek minden gonossagnak, balvanyozasnak es emberi talalmanyoknak advan magokat, sok szamlalhatatlan lelkőkkel töltik az poklot: Kiknek hazastarsul rendelte Luciper ez vilagon az ő leanyit az fősvenseghőt, kevelyseghőt, szentseggel valo kereskődest, es az firfiakkal valo undok förtelmeskődest.

Ezen undok életőket vetőtte szőmőkre az Papistaknak Luther es Calvinus. Annak okajert &c. Ez pedig élt Christus születese utan 1351 estendőben.

Illyric. in Catal. test. verit. Tom. 2.

XXI. *Richardus Hampolus* Oxionimi Doctor, igy szol az ő idejebeli Papok es egyeb Egyhazi rendek felől: *Heu, heu, Idolorum servitium admittentes, Christianæ militiæ decus amiserunt; Væ præsbiteris qui tanto cum clamore decimas exigunt, scelerate viventes: excommunicantes eos, qui ab Ecclesiis jura subtrahunt: quod tamen ipsi omnium primi faciunt, dum Dei verba non recte annunciant.* Az az: Im hol az kik az Balvanyoknak szolgalnak, az Keresztyeni vitezsegnek ékősseget el vesztőttek: Iay az Egyhazi rendeknek kik illyen nagy kialtassal szedik az tizedőket, fertelmesül élvén; s-ki atkozvan azokat, kik az Papi rendnek

 törve-

törvenyet bontogattyak, holot ő magok mindenek elöt azt cselekődik, midőn az Isten igejet hamissan hirdetik.

VVolph. Tom. 1. lect. Memor: Ezent tanitotta Luther es Calvinus. Annak okajert, &c. Ez pedig az *Richardus Hampolus* élt Christus születese utan 1340 esztendővel.

XXII. *Richardus Radulphi Hibernus, Cancellarius Oxonienſis, Archiepiſcopus Armachanus Hiberniæ Primas, juris & Theologiæ Doctor*: az kuldulo Baratok ellen egy könyvet irt, kit az Hatodik *Innocentius* Papanak dedicalt: Mely könyvben sent irasbeli bizonsagokkal meg bizonittya, hogy az kuldulo Baratoknak az Christusért fel vőt sőrzettyők, hamis Isteni tiztölet, oly az ki ellenkőzik az kereztyeni kegyősseggel es Isteni felelőmmel. Mert rút dolog (azt irja) Kereztyen embernek szabad akarattya szerint magat kuldulasra adni, holot Isten azt ugyan megh tiltotta volt az Sidok közt. *Deut.* 15. illyen igekkel: Tellyesseggel kuldus es szükölködő ne legyen ti közöttetők.

Ezent tanitottak Luther es Calvinus. Annak okajert, &c. ez élt *Anno Domini* 1355 *Viclephus in Trialogo, Valdenus in faſciculo zizaniorum Viclephi.*

XXIII. *Ioannes Viclephus Anglus Oxonij Mertonenſis Collegij Socius, poſtea collegij Balliolenſis, ibidem Magiſter, S. Theologiæ Doctor & profeſſor*

ſeſſor publicus, vir toto Orbe nominatiſsimus. Ez azt tanitotta, hogy az Eccleſiaban nem kell oly Pispőknek lenni, az ki mindeneknek parancsollyon: az Romai Papa nem csak nem Christus vicariussa, de ugyan nyilvan valo Anti-christus-is, es igy az ő szabadsag ado es bún bocsato levelei hejaba valok es hasontalanok, sőt Istentelenők es merő latorsagok: Az lelki embereknek, nem kel kűlső polgari birodalmat engedni, Az Papa minden ű lelki követeivel prædajul ragatta maganak az egeknek kulcsait, ugy hogy, magok se mennyenek oda s masokat se bocsassanak. Az Miset es az Miseben az kenyernek es bornak valosagos teste valo valtoztatasat, Breviariomokat es olvaso szőmre valo imadsagokat: ugy mint, őrdőgtül sugattatot practikakat, szidalmazta. Az Keresst vizben, hogy olayt, sót es több babonas allatokat valaki elegyitsen, nem engedte: hanem azt tanitotta, hogy az mit Keresztelő Ianos, Christus es az Apostolok cselekőttek; ki ki az Egyhazi emberek közzül csupa tiszta vizel keresztöllyön, az sugva valo gyonast, alattomban valo fertelmességnek mondotta, az Papistak pœnitentiajat, elegtételőket es az szentők czondorainak tiztöletit maymoskodo jateknak mondotta, Az szentők imadasat tiltotta, ugy mint, kik hasonlo

Ezent tanitotta Marsilius Patavinus, Anno Domini. 1340.

ſolgak lettenek legyen az Kereſztyenſegben mint egyeb minden Kereſztyenök: nem voltak Urak. Minden Romai uy talalmant ceremoniat, ugy mint uy arnyekokat meg vetöt: ſöt tagadta, hogy ſenki az emberek közzül az idvöſſeg dolgaban valamit ſent iras ellen ſaporithaſſon es uyithaſſon, az mint hogy az Papa ellen ezért panaſolkodik-is. Az Papanak Pompajat es piperes Egyhazi ſolgalattyat az lelki ſerzetöket, Baratok rendit, es minden babonas Iſteni tiſteletöket, ugy mint, kik az Kereſztyeni igaz tudomanyal ellenközneк, meg vetöt, es javallotta, hogy hova hamarab magat kiki attul meg fogja. Az Ur Vacsorajaban hogy mindenek nem csak az kenyeret, de az bort-is vegyek, egyek, es igyak, tanitotta es oltalmazta. Es az mint Aeneas Sylvius bizonittya az Papaſag es az Baratok s. Papi rendek Iſtentelen életök felöl, ket ſaz könyveknel többet irot, kikért egy keveſſe ſamkiveteſt-is ſenvedöt, de iſmet tiſtiben helyere allattatvan ſok fö ember oltalmazoi voltanak: kik magok joſagibol ki tiſtitottak az fa kepöket es az Papának egyeb moslekit. Ez élt Chriſtus ſületeſe utan 1360 eſtendöben: Ki ellen midön még élne az Pápa nem alhatot volna; halala utan negyven egy eſtendövel csontjait az földből ki aſatta es meg égettette:

tette: Ah Iſtentelen pogany kegyetlenſeg! Valamit ez az Vicleph tanitot, azont tanitottak Luther es Calvinus az utan ket ſaz eſtendövel, ſ tanittyak moſtis minden Kereſztyen prædicatorok Magyar Orſagban-is töb Orſagokkal eggyût: mellyert ha Ieſuita uraim az ti gatyatlan nyiröt bajuſu Attyatoknak derek hatalma lehetne, haſonlo munkajat követne mint Viclephen, de ſegyent vallot ekkedigh, ez utan mégh nagyobbat varjon fejere Iſten ſegitſegeböl, kivaltkeppen Angliatul, Belgiomtul es az meg puſtult Magyar Orſagtul. Annak okajert, vakmerök az Papiſta Papok, es fökeppen az Ieſuitak, kik azt mondgyak, hogy Luther es Calvinus elöt, ſoha ſenki ollyan kaptara nem ütötte tudomanyat mint ök: holotim máſt hallaſ itt, valaki ez Diſputatiora vigyaſz. *Balæus Cent. 6. Cap. 1.*

XXIV. *Ioannes Mandevillus Anglus, Eques Auratus ac Medicinæ Doctor Oxonij*: az Papok tudomanya, es magok viſeleſe felöl, igy ſollot: *Noſtris temporibus jam verius quàm olim dici poteſt: Virtus ceſſat, Eccleſia calcatur, clerus errat, Dæmon regnat; Sodomia dominatur,* Az az: Az mi idönk felöl meltábban mondhattyuk hogy nem mint régenten mondottak: Az Ioſagos cseleködet meg ſünt, az Anyaſent-egyhaz el tapottatot, az Papi

rend tevőlyőg, az ördőg uralkodik: az firfiakkal valo fertelmeskődes uralkodaſt vőt magának. Ezenről panaſolkodot Luther es Calvinus. Annak okajert &c. ez élt *Anno Domini* 1370. Hogy pedig itt Ieſuita Uram ſőt ne ſaporitſak, mivel az Pápaknak es nektek Ieſuitaknak dolgotok imez haromban fűg: 1. Az Tudomany. 2. Az Ceremoniak. 3. Kűlső magatok viſeleſe: ez felől immar ekkedigh fől jedzőt tudos emberekkel eggyűt mind ezek ellen tanitottanak. *Gulielmus Viccamus Anglus, Epiſcopus Vintonienſis*, az ki élt *Anno Domini* 1379. *ut apparet ex lib. Statutorum Collegij Vicanienſ. Oxon. Rubr. 38. & ex Thom. Martini, lib 3. de vita & rebus geſtis Viccanienſ. Cap. 2.*

Balæus Cent. 6. Cap. 46.

Minemű dolgok felől veszőkednek az Ieſuitak az Kereſztyenőkvel.

Viredus Boltonus Anglus Oxonienſis Theologus, ez élt *Anno Domini* 1380. *Leland. in Catal. Vir. Illuſtr. Balæus. 6. Cent. Cap. 5. Ioannes Aſtonus Anglus Collegij Mertonenſis Oxonij alumnus*, az ki élt *Anno Domini*, 1382. *Balæus Cent. 6. Cap: 78.*

Ioannes Aſurbæus Anglus, Collegij Orialenſis Oxonij alumnus élt 1380 eſtendőben *Balæus Cent. 6 Cap. 85.*

Philippus Repingtonus Anglus Lincolienſis, Epiſcopus, élt *Anno Domini* 1382 *Balæus Cent. 6. Cap. 90.*

Nicolaus Herfordus Anglus, S. Theologiæ Doctor élt *Anno Domini* 1382. *Balæus Cent. 6. Cap. 92.*

Gualte-

Gualterus Brutus Brytannus, élt *Anno Domini* 1390. *Ex Catal. ſociorum Mertonenſ. & ex Actis & Monumentis Eccleſiaſtic. Ioannis Foxij Tom. 1. Nicolaus Herfordus* az ki élt, *Anno Domini* 1382 *Balæus Cent. 6. Cap. 92.*

Minden Papiſtaknak tevelygeſők ellen azt tanitotta, hogy az oltari ſentſegnek kenyere az Ur Vacsorajanak oftogataſa utan, nem Chriſtus teſte, hanem csupa kenyerleſen: Ezen Herfordus azt is tanitotta az Papiſtak negedős tudomanyok ellen, hogy az Romai Pápa minden Piſpőkőkkel, es Egyhazi rendekkel kűlső Fejedelemſeg ala vettettetőt, es tartozik annak melto engedelőmmel. Tanitotta azt is egyſer s-mind, hogy az Iſtennek népét egyedűl csak az Iſten igejéből kell az Kereſtyeni tudomanyra tanitani, nem az Papának tetzeſe ſerint. Ezent tanitotta Luther es Calvinus.

Az Ur Vacsorajatul megh maradot kenyer, micsoda?

Az Romai Papanak függeni kell az Császártul es Kiraly tul.

Az Egyhazi embereknek nem emberi talalmant kell hirdetni.

Vegezetre, hogy effele ſok elő ſamlalhatatlan főső Doctoroknak es egyeb rendbeli tudos Kereſtyen embereknek vallaſoknak fel jedzeſenek véget veſſek moſtan, im csak egyről emlekőzem az ki az Pápanak es annak tudomanyanak ellent mondot, Luther es Calvinus es ezőknek ſolga tarſajok elől. *Ioannes Purvæus Anglus*: Ez az ſent Ianos mennyei jeleneſeről irt könyvre tudos magyarazatokat bocsatot

 ki: Kik-

Az Papa micsoda? es miert mondatik Anti-Chriſtuſnak.

ki: Kikben az Romai Pápat Anti-Chriſtuſnak, es Babiloniai fertelmes aſsonyiallatnak mondotta: Nem egyebert pedigh, hanem hogy el hadgyvan, es meg vetvén az Iſtennek igejet az maga emberi főtűl talalatot hazugſagit tanitana. Az Evangeliomot es az Iſtenfélő embereket el nyomna, es undok kereskődeſért bűn bocsanatokat gondolt volna Iſten ellen: Ezert is, hogy az Conſtantinus adomanyat (mint ha az minden Uraſagat es hatalmat az Romai Piſpőkőknek adta volna) álnokúl maganak kaporitvan, azt tanitana, hogy minden kűlső hatalom es fenyes Uraſagh csak ő neki es az Pápi rendnek adatot, az uy Teſtamentomban egyedől. Feddi ezen *Purvæus* az Pápat, es az Pápi rendet, hogy az Pápat Chriſtus Vicariuſſanak, helytartojanak kialtyak, es azt tanittyak, hogy az Chriſtus Evangelioma nem elegſegős az idvőſſegre az Pápak talalmanyi nelkűl. Int is ez az jambor mindeneket, hogy ki fuſſanak az Romai Babylonbol az Chriſtus parancsolattya ſerint. Hogy pedig ſenki ne vethetne ſőmere ennek az Doctornak, azt az mit moſt az Ieſuitak es kőzőnſeges keppen rebőſgetnek az Papiſtak, Luther es Calvinus felől, hogy csak ő volt volna talaloja affele tanitaſanak; meg bizonittya hogy ő előtte ſokak voltanak, kik azont tanitottak, mellyert az Pápatul tőmlőczőztettenek ſok jambor tanitok, s azok kőzőt ő is erős vaſs lantzokkal meg kőtőztettetvén, az tőmlőcz feneken fetrenget, midőn az ő iraſit értelme felől végben vinne.

Mind ezek es tőb effele tudos emberek értelmet, olvaſhatod Gabriel Poveluſnak.

Mind ezeket pedig azert hozom elő, az mint ennek előtte is jelentem, hogy meg teſſek, mely igazan patvarkodgyatok ti Ieſuitak, midőn minden igaz mondás kivűl kialtyatok, hogy 1517 eſtendő előt nem volt ſenki, az ki ollyan vallasban volt volna mint Luther es Calvinus. Mert vagy az, hogy ezők az elő ſamlalt tudos emberek ſoha ez vilagon nem éltenek, es ezőket nem irtak az miket elő hozék: vagy az hogy az Ieſuitak mind ſő mondottak, az az, hejaban valo beſedű patvarkodok leſznek. De ezők mind éltenek ez vilagon s-mind pedig azokat irtak es vallottak az miket meg jedzek. Hát az Ieſuitakon marad az Hazugſag: Mert azonokat irtak es vallottak, az miket irtanak s-vallottanak Luther es Calvinus, es vallanak moſtis azok az kiket ti Ieſuitak Ieſuitai ortzaval uyitoknak es uy tudomanyuvaknak kialtotok. Ezt ebben hagyom; hanem immar ezen piperes patvarkodaſod ſerint; Diſputalaſodnak Maſodik ágához nyulok, ſeretű Ieſuita uram, melyben tőrődől az

Ez vetelkődeſnek Maſodik reſze ſzol. De

Eccleſia: Az Anyaſzentegyhazrol.

Lutheriſtak es Calviniſtak Eccleſiaja felől: mert tudomanyok felől valo Pateri igaz mondaſtok markodban ſakada.

Itt is tudatlan Diſputalaſodnak fényet uyonnan ki mutatod ſeretö Ieſuita Uram; nem emleközven megh amaz Cuſorius Sarcaſmuſrul, itelö csufolaſodrol, mellyet elebb is jelentek: Mert holot eggyik erös vaſs matskad az fenekén maradot; megh valtoztatod az Diſputalaſnak formajat: el hadgyvan az Luther es Calvinus tudomanya uy voltának megh mutatáſat, látvan hogy minden markodban ſakad, az mihöz kapſ, az Eccleſiarol kezdez veſödeſt inditani.

Noha pedigh it mi igaz vallaſon lévö tanitok meltabban mondhatnok ti felöletek; hogy ſem mint amaz ti kedves Hophmeſteretök, az ki elöttetök hordozza az veſödelömre mutato Kalahuzt, mondot vala Calvinuſnak (ne csavarogy ugy mond) ne csavarogjatok ti Ieſuvitak, hanem allyatok meg az ſárt: *Quæſtio eſt de novitate doctrinæ Lutheri & Calvini.* Az az: Ez az kérdes; ha az Luther es Calvinus tudomanya uyé? Ezt kellene meg bizonyitani, ha lehetne túletök, hogy uy. Más Diſputatio volna *Articuli de Eccleſia*, az az, à mely az Eccleſiarol tanit. Mind az altál, jer laſſuk mit hoſhatz elö, ez más formaban öntöt vete-

veteködeſöd ſerint is. Effelöl Ieſuita uram igy ſollaſ:

Az igaz Eccleſia mindenkor fenlik it ez vilagon; mert haſonlatos az lobogo ſövetnekhöz, es magas hegyen éppittetöt varoshoz.

De az Luther Marton es Calvinus Ianos valláſan lévö Eccleſia nem mindenkor fenlöt.

Hát az nem igaz Eccleſia.

Ennek az Argumentomodnak fundamentomat alitom hogy veſöd Ieſuita Uram, *ex 5 cap. Matth. Verſ.* 14. & 15. Melyre rövidöden csak azt mondhatnam, hogy helytelen fundamentomat akarſ értelmed ala vetni: Mert ot Chriſtus Urunk, nem az Eccleſiarol hanem az Apoſtolok vallaſſaról es jo cseleködettyökről ſol: az mint meg tetzik, *Matth.* 10. 27. *Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce, & quod in aurem auditis, prædicate ſupra domos*, az az, az mit en az ſötetben mondok, ti azt az vilagoſon mondgyatok; es az mit laſſu beſeddel hallotok, az hazak tetejen hirdeſſetök. Es ugyan ezen ötödik Caputnak-is tizenhatodik verſeskejeböl, holot Idvözitönk azt parancsollya: *Ita ſplendeat lux veſtra coram hominibus ut videant veſtra bona opera, glorificentq; Patrem*

Az Ieſuitak nem magyarazzak igazan az ſzent iraſt.

Patrem veſtrum qui eſt in Cœlis, ugy tündökölljek az ti igaſſagtok, az emberek előt, hogy laſſak az ti jo cselekődetőket, es dicsőitſek az ti Atyatokat, az ki az Egekben vagyon.

Meg vethetnem mondom ezzel az felelettel ezt az Argumentomodat, Meg vethetnem azzal is, ha kűlőmbſegőt tennek es valaſtaſt az kőzőt, az Eccleſia kőzőt, mely csak az valaſtot Hiveknek ſáma, es az kőzőt, melynek kűlſőkeppen lathato gyűlekőzeti vagyon az emberek előt, mivel tudom azt hogy ti Ieſuitak csak ezt az maſodik jedzeſet oſtromallyatok az Eccleſianak; es egyedűl csak azt mondgyatok igaz Eccleſianak, az mely kűlſő gyűlekezetből all; De mind tőb effele ellenveteſednek hogy jo idejen nyakát ſakaſthaſſam, s-mind azoknak az kik csekellyeb elmelkődeſſel vadnak, az ti patvarkodaſtok felől, mint egy őſtőnt vetheſſek oldaluknak: im rend ſerint fel veſőm, es megroſtalom propoſitioit ennek az Syllogiſmuſodnak: Mert igy okoskodol:

Az igaz Eccleſia mindenkor fenlik.

Ez elſő Propoſitiod, *cum limitatione & Diſtinctione* alhat meg: Fenlik mindenkor az igaz Eccleſia ugyan; De ugy ha valami akadály ellene nem áll. Fenlik vagy magaban, vagy az embereknél, az kik az Eccleſiaban vadnak, ugy ha magokban annak vilagoſſagat ſem Iſten megh nem gátollya, ſem magok, ſem egyebek altal meg nem hadgyak alunni, hanem mindenkor illendő langozaſra valo okot ſolgaltatnak annak.

De az Luther es Calvinus vallaſan levő Eccleſia nem mindenkor fénlőt.

Ez Maſodik Propoſitiod felől is *cum hac limitatione*, az az, imez megh hatarozaſſal erős. Tudni illik: Nem fenlőt mindenkor: mert az embereknek háladatlanſagok miat, az Iſten is gyakorta probara bocsatotta kűlső tettetős vallaſa ſerint; vagy Eretnekők, vagy Poganyok, vagy kép mutatok altal neha lattatot megh alutnak lenni; mint ha tellyeſeggel ſemmive lőt volna s-az emberek is annak tettetős vallaſaban megcsőkőntenek.

Nem fenlőtte mondom mindenkor az igaz Eccleſia?

Hallád; az igaz Eccleſia felől két képpen gondolkodgyal: 1. Fundamentomara képeſt. 2. Az embereknek tarſaſaga gyűlekőzeti ſerint. Fundamentoma az igaz Eccleſianak az Chriſtus Ieſus az ő tudomanyaban, mellyet meg iratot az Prophetak, Evangeliſtak es Apoſtolok altal: erről ſol az Apoſtol 1. *Cor.* 3. *Fundamentum aliud nemo ponere poteſt*, Más fundamentomot ſenki nem vethet.

Effe-

Effelől-is két keppen érts: Elősőr az az menyiben magaban mindenkor es mindenút fenlő vilagossagh, ha ſinten ſenki nem reſeſúl-is abban, *Ioh. 1. v. 4. 5. In ipſo vita erat, & vita erat lux illa hominum: & lux iſta in tenebris lucet, ſed tenebræ eam non comprehenderunt*, az az, ő benne élet vala, es az élet amaz vilagossagok az embereknek: es az vilagossag az sőtetsegőkben fenlik, de az sőtetsegők őtet megh nem fogak. Erről ſol ſent David-is, *Pſal. 119. 105. Lucerna pedibus meis eſt verbum tuum Domine*, Az te beſedőd Uram, vilagossaga az en lábaimnak.

Masodsor Az menyiben az emberek magokhoz kapcsolvan azt az vilagossagot, igyenősſen jarnak annal: Az az, Vallaſt teſznek arrol mindenek előt, es jo cselekődetők altal egyebnek túkőrúl vadnak: Igy az Eccleſia gyakorta homalyos az embereknek vagy tompa elmejők ſerint, az menyiben Istentől még megh nem vilagositattanak, es nem érthetik annak izit, nem jarhatnak annak vilaganal: Mint amaz Candaces Kiralyne Hopmeſtere Lydia, es Nicodemus tőb ſantalan emberekkel eggyút: Avagy egyeb veſendő dolgokra kepősſt nem akarjak annak vilagossagat venni: illyetenek valanak az Chriſtus meg teſtelősenek idejen az Sidok nagyob reſre, az Phariſæusok az iraſtudokkal egyetemben: vagy mikor

Isten nagyob es haſznoſſab dolgot akarvan abbol ki hozni, azt az emberekre bocsattya: Erről ſol az Apoſtol. *Oportet fieri ſcandala, ut probati fiant fideles*, Meg kell lenni az botrankozaſoknak, hogy meg probaltattak legyenek az Hivek. Példa az mit mondok: Az ęgen valo Nap ő magaban mindenkor egy arant fenlik: De egy vaknak ſem tetzik azert fenősnek: mert az vak nem lathattya azt az magaban valo vilagtalanſagnak fogyatkozaſa miat; Nemely heverő es tobzodo ember hogy nappal az Napnak túndekleſet nem nezheti korosként: mert avagy egeſs nap aluſsik: avagy hazanak ablakit be dugattya, hogy inkab tobzodhaſſek, más idegőn vilagossagot kereſvén maganak: neha fölhős kődős időben nem lattathatik az napnak fénye: Mert az kődőt es felhőket vetőtte Isten akadalyul, az teremtet allatoknak nagyob haſznara az Napnak féne eleiben, hogy termeſre valo nedveſſegőt ſolgaltaſſon az földre: Igy vagyon az Isten igejenek es az Chtiſtus érdőmenek prædicaltataſanak-is allapattya.

De masodsor az mint jelentem: nem féniőtte mindenkor az igaz Eccleſia az embereknek gyülekőzetire képősſt is? Ez allapat ſerint-is az Eccleſia felől ket képpen elmelkődgyel. Elősőr Istenre. Masod-

sor

[a] Ez az kôzönseges igaz Anyaszent-egyhaz, mely minden gonoszságban çlôktôl, kep mutatoktul, es Hittôl szakattaktul üres. Ez latha tatlan azert, mert ez vilagiak nem ismerhetik ezôket, es nem-is tudhattyak szamat ennek hanem csak Istennel vagyon az nyilvan. Ez tevolygesben nem eshetik, ezt az Christus kezebôl senki ki nem ragadhattya.

sor Magokra az Eccleſianak gyülekezetiben lévôkre kepôſt.

Iſtenre kepôſt, Iſten elôt mindenkor fenlôt es fenlik vilag végeig ez vitezkedô Eccleſia, mert Iſtennel nyilvan vagyon azoknak bizonyos ſáma azkik az Eccleſianak élô tagjai. [a]

Maſodſor Fénlôt s-fénlik az Eccleſia magokra kepeſt: belſô képen, az menyiben tudgyak magokban hogy ôk Iſtennek igaz Anyaſent egyhaza; es vallaſtis tesnek arrol Iſten elôt magokban, de ez vilagi emberek elôt tettetôs gyülekezetôkben, gyakorolvan magokat, igaz hitbôl ſármazot jo cselekôdeteknek munkajaban, hogy vallaſt kel tenniôk arrol, az mit értenek magokban, es Iſtennek is meg vallottak: ez kúlſô tettetôs vallas ſerint nem mindenkor fenlôt egy arant az igaz Eccleſia, mellyet vallot Luther es Calvinus, es mind azok, az kiket ti Ieſuitak Lutheriſtaknak es Calviniſtaknak nevezôk. Mert neha kúlſô veſendô dologert inkab hittenek az emberek az hamiſſagnak hogy ſem mint az igaſſagnak; neha pedigh Iſten is ideig nyomoruſag ala bocsatotta az ô hiveit, hogy mind az ô hatalmat tettetôsbe tennek, az megh orvoſlas utan ſ-mind az hivek inkab gerjednenek annak megh bôcſúleſere az ſabadulas utan,

utan, nem fenlôt *comparativè*, az az, annyi ſamuvan nem voltak annak kúlſô tettetôs valloi: nem fogyatkozot mind az altal, ſoha ugy meg, hogy arrol vallaſt nem tôttek volna az emberek: igy volt allapattya az Eccleſianak Babyloniaban, igy Antiochus idejeben; igy az Pápa Orſagaban-is alkolmas ideig Luther es Calvinus elôt. Mivel pedig, Ieſuita uram, tudom azt, hogy te ezt az feleletôt nevetôd, *de riſu Sardonio*, im Agoſton Doctor vallaſat hozom effelôl elô. *Aug. Epiſt.* 48. *ad Vincent.*

Az Eccleſiarol igy ſol Agoſton Doctor:

Ipſa eſt (inquit) quæ aliquando obſcuratur, & tanquam obnubilatur multitudine ſcandalorum: aliquando tranquillitate temporis quieta & liberâ apparet: aliquando tribulationum & tentationum fluctibus operitur atq; turbatur. Az az,

Az Anyaſent-egyhaz neha neha az botrankoztato akadalyok miat megh homalyoſittatik, es csak nem ugyan meg ſetetúl: neha az idônek csendeſſegeben, megh pihent es ſabadoſnak tetzik: neha az probak es nyomoruſagh ſenvedeſek miat el burittatik es meg zavarodik.

Hogy pedig, Ieſuita Uram, az Eccleſianak kúlſô tettetôs gyülekezetire es vallaſara kepôſt, illyen allapattyat inkab el hidgyed, im vilag teremteſetúl fogva tôbbire,

bizonyos peldakkal-is megh mutatom. Az Abel halala utan az első vilagban, noha Cainnak az ő rayzati el sokasodanak, mind azon altal egéß ßáz harmintz eßtendeigh, (mert ennyi eßtendős vala Adam mikor ßűletek az ő fia Seth) hol mondottad volna, hogy volt az Istennek Ecclesiaja Enosigh, ki idejeben kezde uyonnan fénleni es viragozni az hiveknek ßámok es Isteni tißtellettyűk. Az mint elő hozza *Moses, Gen. 4. vers. 26. Et tunc cœptum est invocari nomen Iehovæ*, es akkor kezde ugy mond az Isten neve segitsegűl hivattatni. Ha az te okoskodasod helyes, Iesuita Uram, hogy csak az az Isten igaz Anyaßent-egyhaza, à hol sokan vadnak az kik mindenkor egyben gyűlnek es az emberek ßőmők lattara Isteni ßolgalatban foglallyak magokat: vagy az hogy Adam nem volt Istennek Anyaßent-egyhazabol valo: Mert ennyi ideigh ugy mint 130 eßtendeigh, az Isten Anyaßent-egyhazanak tettetős Isteni tißtőleti es kőzőnseges keppen valo segitsegűl hivasa Istennek, homalyban es reytőkben volt: az mint ez locust igy magyarazzak *Pagninus* es *Vatablus*. Vagy az hogy Adam helyőt az Cain maradeki voltanak Istennek Ecclesiaja, mert azok voltanak sokan. De mindenik képtelen, tudni illik az-is, hogy Adam nem volt volna az Isten

Abel idejetül fogva az Anyaszent-egyhaz, külső valloira kepőst, keves szamu emberekből allot.

Isten Anyaßent egyhazanak tagja; s az-is hogy az Cain maradeki voltanak legyen igaz Ecclesia. Képtelen hát Iesuita Uram az te Argumentomodnak-is major propositioja: hogy az csak az igaz Ecclesia, az ki mindenkor kűlső vallasa ßerint fénlik, az az: az kit sokan vallanak mindenkor ollyannak az emberek előt.

Az őzőn viz előt Adam, Seth, Enos utan csak hamar midőn el sokasodot volna az emberek kőzőt az sok Istentelenseg: hol itelted volna lenni az Ecclesianak tettetős fénlő, sok ßámu fő emberekből állo gyűlekőzetit? Holot Noë csak nyoltzad magaval talaltatek. Velem hogy ha akkor éltél volna, Iesuita Uram; eretneknek mondottad volna Noët te, mind nyoltzad magaval: Mert sem nagy Ur nem vala, sem pedig igen sokad magaval nem ßolgal vala Istennek, de mást mond felőle Isten, es az ßent iras. *Gen. 7. v. 7.*

Az őzőn viz utan, Abraham es Lotth idejeben, ha Sodomaban es Gyomorraban jártál volna, mit mondottal volna Loth felől? Nem itelted volna te, hogy ők Istennek háza népei legyenek: mert tenekőd csak ott vagyon az igaz Ecclesia, à hol sok ßáz avagy sok ezer emberek nagy ßolosma-tártassal vadnak, képeket tartanak, Orgona ßókat, Mise mondast halgatnak,

nak, &c. De más keppen vala az dologh Mert annyira Istennek Anyaßent-egyhaza vala Loth leanyival es feleſegevel eggyút, hogy Isten Angyalival kézen fogva ragattata ki az Sodomanak veßödelme közzül. *Gen.* 19. 16. *Prahenderunt viri illi manum ejus & manum uxoris ejus, & manus duarum filiarum ejus, propterea quòd Iehova clementer amplectebatur eum, ut educerent eum & collocarent eum extra civitatem ipſam.* Azok az firſiak, kézen fogak ötet, az ö feleſeget es ket leanit ezert, mert az Iehova kegyelmeben vötte vala ötet, hogy ki vinnek, es az varoſon kivöl helyhöztetnek.

Amaz Illyes Prophetaval az Horeb hegyenek barlangjaban mikor eggyút lappangottal volna, Ieſuita Uram, Achab es Iaſabel ellöt, mit mondottal volna Illyes es az Istennek töb hivei felöl, mikor hallottad volna illyen panaßolkodaſat Illyesnek, 1. *Reg.* 19. *v.* 10. *Ecce relictus ſum ſolus, & quærunt vitam meam, ut auferant eam*, az az, ime csak egyedöl maradtam es az en lelkömet-is keresik, hogy el vegyek azt. Nem egyebet mondottal volna tudom, hanem hogy egy ember ſincs az igaz vallaſon, es Illyés ö maga is éretnek. De máſt mond Isten, *verſ.* 18. *ejusd. Cap. Reliquos feci ex Iſraële ſepties mille, quorum omnium genua non curvaverunt ſe Baali, & quorum os omnium non oſculatum*

eſt illum. Az az, Het ezert hadtam Israelben, kiknek terdök megh nem haylot az Baál elöt, es kik megh nem csokoltak ötet. Többeket hogy el hadgyak: Az ö Teſtamentomnak utollyan az Chriſtus emberi termeßetinek fogantataſa idejen, mit mondottal volna ßeretö Ieſuita Uram, Maria es Ioſeph felöl? Ioſeph egy ßegeny Ats ember vala, Maria pedigh el hagyattatot öreg leany, ßegénſegben neveködöt: maga Kiralyi nemök mind ketten, es Istennek Anyaßent-egyhaza, ha te akkor Cenſor lehettel volna, eretneknek, laicuſnak es tevölgönek mondottad volna Ioſephet mind Mariaval eggyút, mert el ßakattak vala az Phariſæuſok Piperes ßerzetitül. De máſt mond az Evangeliſta, *Matth.* 1. 19. *Porrò Ioſeph cum eſſet juſtus*, az az, Tovabba Ioſeph midön igaz volna. Máſt mond Maria felöl az Angyal. *Luc.* 1. 28. *Gaude gratis dilecta*: öröly kegyelmeböl kedveltetöt; *Gaude* nem *Ave*, mert az Görögh ige χαῖρε annyit téßßen mint örüly.

Az Uly Teſtamentomban Kereßtelö Ianos az Chriſtus az ö tanitvanyi, es az ö tanitaſat halgato emberek felöl mit mondottal volna, Ieſuita Uram, mikor az mitraban *Cayphas* es *Annas* procoratora es iro Deakja voltal volna, mint moſt az Romai Papaje, az mint vagy? Nem egyebet mint az akkorbeli Phariſæuſok, te is moſt az te

Az moſtani Ieſuitak, az reghi Phariſæuſok maradeki.

szerzetőddel azok társa lévén: Az mint ez megtetzik ez moſtani velem valo beſzelgeteſedből, holot Luthert es Calvinuſt uyitoknak, azokkal eggyút pedig minden Kereſztyen tanitokat veſzendő Eccleſiajuvaknak mondaſz: azt tartvan igaz Anyaſzentegyhaznak, à hol az tanitok Urak, minden ez vilagi Fejedelmeknek parancsolok, az halgatok pedig ſok ſamlalhatatlanon vadnak mindenút; es hatalmas Fejedelmekből allanak, es ſoha ſemmi nyomoruſagok nincsen. Maga az Chriſtus máſt mond mindenik felől: Kűlőmbet bizonyitanak
Luc. 22.25. az Apoſtolok, hogy az Prophetakrul nem ſollyak ſemmit.

Halhatſa mit mond az tanitok felől Chriſtus: *Reges gentium dominábuntur, vos autem non item*, az az, az Poganyoknak Kiralyi
Math. 6.19. Uralkodnak; ti nem ugy; Ne gyűytſetők magatoknak oly kentſőt az mely el veſz:
2. Petr. 5.3. Az Apoſtol pedig igy ſol: Ne Uralkodgyaloan. 16.2. tok az ti alattatok valokon. Item, ki vetnek titőket az gyűlekezetekből, gyűlőlnek titőket az en nevemért, es valaki megh őlhet titőket, azt alittya hogy kedves ſolgalatot cselekőſzik Iſtennek: ſőt ezzel fejezi be idvőzitőnk az Egyhazi emberek ſorſat.
Mat. 10. 16. En titőket ugy bocſatlak az emberek kőzze, mint ha valaki juhokat kűldene az farkaſok kőziben. Az Halgatoknak ſámos

voltok

voltok felől pedig halhatza Ieſuita Uram ſavát idvőzitőnknek az igaz Anyaſzent- Math. 7. 13. egyhazban. Tágas az, az ut, mely az veſző- 14.
delőmre viſen es ſelős, ſokan is vadnak az kik azon járnak: keskeny út es ſoros kapu az ki az életre viſen es keveſſen is vadnak az kik meg talallyak azt. *Item*: Sokak az Matt. 22. 14.
hivataloſok, keveſek az valaſtottak az mint ez meg tetzik az elvetőt buzanak az ő pelda beſzedeből *Matt.* 13.

Ugyan azon Chriſtus halgatoinak méltoſagok es Uri allapattyok felől, mit mond az Evangeliſta, az népnek elei kőzzűl ſen- Ioh. 7. 48.
ki nem hiſen vala ő neki: az ſent Pal pe- & 49.
dig: Attyamfiai, lattyatok az ti hivatalotokat, hogy nem ſokan vadtok bőlcsek teſt ſerint, nem ſokan hatalmaſok, nem ſokan nőmőſſek. Hanem az kik bolondoknak alittatnak ez vilagon, azokat valaſtotta Iſten, hogy az bőlcseket meg ſegyenyitſe, es az kik ez vilagon erőtelenőknek alittatnak, azokat valaſtotta Iſten, es az mellyek nincsenek, hogy az mellyek vadnak azokat el tőrőllye, hogy ne dicſőkődgyek ő előtte egy teſt is.

Bekeſegők felől mit mond az ő Halga- Ioan. 15.20.
toinak Chriſtus? Ha ugy mond, engemet Matt. 10.24.
kergettenek, titőket is kergetni fognak, nem fellyeb valo az tanitvany az ő meſteſenel. Az embernek Fianak annyi helye Lucæ. 9. 58.

Heb. 12. 8. ſincsen à hol fejet le haytana. Az ſent Pal pedig igy ſol: Az kiket Iſten ſeret, azokat dorgallya.

Annak okajert, ha ſanyaruſag ſenvedes nelkúl vadtok, nem fiak, hanem fattyak vadtok.

Effele bizonyſag-tétellel takva az egéſs uy Teſtamentom, à hova az Kereſztyen olvaſot igazitom, ha többit akar ezek felől érteközni.

Annak okajert Ieſuita Uram, nem alhat hát meg az te aſſertiod, à hol azt mondod, hogy az igaz Eccleſia az, az ki mindenkor ſénlik uraſagban, gazdagſagban, nyomoruſagh ſenvedes nelkúl bekeſſegben vagyon: Mert im hallod hogy kúlömbet mond affelől Chriſtus; máſt bizonyitanak az Apoſtolok-is Chriſtus utan.

Azert ſeretö Ieſuita Uram, vagy az te értelmed heltelen, vagy az Chriſtuſé es az Apoſtoloke hibas, az Eccleſianak czegére felől, az ſerint az mint elö ſámlálám.

Matth. 5. 18. Luc. 21. 33. De az Chriſtuſe igaz, es merö igaſſag; mert az egh es az föld el valozik, az ö beſedeben csak egy pontotska is el nem valtozik. Az Apoſtoloke is tökelletes igaz mondas, mert

valamit irtak es ſollottak, ſent Lelök Iſten dictalta azt nekik. 2. Petr. 1. 21.

Annak-okajert, minden hiba az te beſedöden, es az te töb Ieſuita tarſaidnak mondaſan marad.

Ieſuitai panaſz.

Igy tún valaſt ez alattomban ballogo Euangelicus Prædicator erre az Argumentomra, mellyet en olynak tartok vala, kedves Paterem (mivel hogy eleitől fogva ezt vetöttük eleikben az Lutheriſta es Calviniſta uyitoknak) kire azt alitottam, hogy ſemmit nem tudnak felelni; de kúlömben eſöt az dolog. Noha pedigh mégh eddigh ſemmit nem kaphattam rayta: de hogy tudatlan, es fundamentom nelkúl valo embereknek ne talaltatnank mi Ieſuitak; vele valo beſelgeteſömet el akarvan vegezni, mert latam hogy csak tüzet kaparok feiünkre: im illyen ellenvetéſt lobbantek eleiben:

Ieſuvitak ellenveteſe az Eccleſia felöl: mellyet ök leg erösſebnek tartanak az Euangelicuſok ellen.

Az Chriſtuſtul fundaltatot Anyaſentegyhaz mind vilagh végeig tart: es annak az Eccleſianak mindenkor minden idöben paſtori leſſnek, kik az tevelygeſtül megoltalmazzak: ſemmi nyavalya, úldözes, azt el nem nyomhattya. De az Luther es Calvinus, es ezök követöinek Anyaſentegyhaza nem tart vilagh vegeigh, hanem csak az Romai Pápaké, nem voltak ennek

minden időben tanito paſtori, kik az tévölygeſtül meg oltalmaztak volna: ſőt az Apoſtolok ideje utan 1517 eſtendeigh az nyavalya ugy el nyomta, az őldezes ugy el fogyatta, hogy ſohul nem volt Lutherig es Calvinuſig; Annak okajert, nem igaz Eccleſia, es nem Chriſtuſtul fundaltatot.

Midőn ezt az ellenvetéſt eleiben tamaſtottam volna az Evangelicus prædicatornak: csuda mely igen nevete, maga en azt alitom vala, hogy erre ſoha ſenki ſemmit nem tudna felelni. Nevetvén pedig, minden tartoztatas nelkúl megh monda ellenveteſőmnek ſommajat: az utan ekeſſen meg guggola: Vegezetre illyen feleletőt ada az mint paternitaſodnak igazan megh irom:

F. Ebben ugy mond az Argumentomodban Ieſuita Uram, az Major propoſitiod ſerint harom czégért teſſ az Eccleſianak. Előſőr, Hogy vilag vegeig tart. Maſodſor, Mindenkor minden időben Paſtori leſſnek, ſoha tevelygesben nem eſik. Harmadſor, Semmi nyavalyatul őldőzes kergeteſtül el nem nyomattathatik. Illyen beſede utan igy trefala meg.

Ezőktől az harom rendbeli czégéről Ieſuita uram, mivel te előtted naladnal tudoſſab tarſod iraſaban olvaſtam vala még regőn, hogy ſinten ezen formaban okoſkodvan, megh foſtana az Lutheriſtak es Calviniſtak Eccleſiajat: Mely felől ez volt iteletőm, hogy az az Atyatokfia, avagy reſeg volt mikor ollyan képtelen okoskodaſt formalt, vagy akkor ſerkent volt fél álmából: vagy az ſok gondolkodasban es iras olvaſashan igen bággyat elmével volt; vagy az Lutheriſtak iraſat, es az Calviniſtak tudomanyat olvaſvan igen meg haragut volt, hogy nem tudod azoknak mit tenni. Ha haragjaban irta, nem csuda hogy botlot: mert az mint Iuvenalis mondgya: *Ira, furor, brevis eſt*, az az, az harag rővid ideig valo dűhőskődes. Ha reſeg volt kár: Mert vilag eleiben reſőg fővel ollyat irni kit meg nem bizonyithat, ſem eſes, ſem tudos emberhőz nem illik: en pedigh azt mind az kettőnek itelem iraſat olvaſvan: Ha álmában latta, nem csuda, mert az mit émőtte forgat elmejeben ember, almaban is azzal tepőlődik: mert ugyan is, *Cauſi dicis lites, Aurigæ ſomnia currus. Et: Quod vigilans ſpirat in ſomnis cernit id ipſum.* Az procatorok pőrrel, az kocsiſok ſekerrel almodnak, az mit émőtte gondol ember almaban is azzal tepőlődik.

Ha bágyat elmevel volt, ne treffallya meg ſenki érte: mert ő rayta tőlt be az ſent Pálnak amaz mondaſa, Holot igy ſol az Apoſtol: Ez pedigh legyen tudtodra, hogy

Pazman contra Mag. pag. 10.

2. Tim. 3 r. uſq; ad verſum 8.

hogy az utolso napokban artalmas idők lesznek, mert lesznek az emberek magoknak szeretői, fősvenyők, dicsekedők, kevelyek, szidalmazok, szülejőknek engedetlenek, haladatlanok, tisztatalanok: szeretet nelkül valok, bekeseg nelkül valok, patvarkodok, mertekletlenők, kegyetlenők, azjoknak nem szeretői: Arulok, vakmerők, fel-fuvalkottak, gyönyörűsegnek szeretői inkab, hogy nem mint Isten szeretői. Kik az Isteni szolgalatnak képét mutattyak, de annak erejet meg tagadgyak, ezőket el tavoztasd. Mert ezek kőzzül valok azok, kik emberek cseledi kőzze be szinlik magokat, es az bűnnel meg terheltetőt, es sokféle kevansagokkal fel indittatot asonyallatotskákat megh kőrnyekőzvén, megh csallyak, kik mindenkoron tanulnak, de soha az igasságnak ismeretire nem juthatnak. Te felőled is, Iesuita uram, azon reghet suvan, azon iteletem. De ezt el hagyvan, jer lassuk, ugy mond, mely helyessőn Argumentallyatok illyen forman. Igy kezde azokajert el feleletit az Evangelicus prædicator:

Illyenek az Baratők, Iesuitak, es az Apatzak.

F. Az mi az Ecclesianak allandosagat illeti, Iesuita uram, nem csak az igaz Ecclesia; de még amaz *apparenter dicta & falsò nominata* Ecclesia-is az minemű az tietők, es egyeb tevelygőke, hogy vilag vegeig fen allyon;

Az Iesuvitak Ecclesia is minemű?

allyon, ha te tagadnad-is, az Christus ellenőd bizonyitana, amaz jo buza kőzőt levő konkolnak példa beszedeben, mikor igy szol: *Sinite simul crescere usq; ad messem, &c.* Hát méltatlan fosztyatok megh ettűl az tzégértűl az Luther es Calvinistak Ecclesiajat, midőn az Ecclesianak erős kősiklan valo eppittetésit csak az ti Romai Ecclesiatokra vonsod, mely nem Ecclesia, hanem Anti-Christus Synagogaja, es minden gonosságnak kut-feje. Az Lulheristak es Calvinistak Ecclesiaja, minemű fundamentomon allyon megh vilagh vegeigh es mi legyen az, szollottam ez előt immar arrol: Szollok mayd többet is affelől, de jozanon halgasd, kérlek, es minden harag nelkűl, ha meg nem akarsz csalatkozni ismet, mint ez előt, mikor azt mondod vala, hogy az Romai Ecclesia áll megh csak vilagh vegeigh. Matt. 13. 30.

II. Azt mondad hogy az igaz Ecclesianak mindenkor ugy lesznek Pastori, hogy soha az tevőlygesben nem esik. Te tőled kevanhatnam, Iesuita uram, az Philosophussal eggyűt: *Sapiens benè loquatur*, az az, ha tudos embernek tartod magadat, jo magyarazattal szolly.

Ennek az te okoskodasodnak az első ága *cum distinctione* meg alhat, az utolso merő hamis, ha jol nem limitalod. Első resze ez

re ez az felelet: Az Eccleſianak paſtori, vagy az Prophetak, Evangeliſtak, es Apoſtolok iraſi, az kikre igazittya Idvözitönk

Iohan. 5. az Eccleſiat: *Scrutamini Scripturas &c*, Viſgallyatok az iraſokat, amaz pokolban kenlodo gazdagnak attyafiait is, kik mégh ez

Lucæ. 16. földön çltenek: *Habent Moſen & Prophetas*, vagyon Moſeſſök es Prophetajok. Vagy az igaz tanitok, kik elö nyelvekkel tanitanak, kik felöl ſoll az ſent Pal. *Eph* 4. 12.

Mellyet igy meg magyarazvan, czirkald megh immar minemü Paſtori voltanak es leßnek vilag vegeig az Eccleſianak. Ha az Prophetak, Evangeliſtak es Apoſtolok iraſát értöd mondaſod helyben marad; az Iſtennek amaz igereti ſerint: Nem tavozik el az en beſedöm az te ſajadtul es az te magodnak ſajatul mind örökke.

Ha pedig oly tanitokat-is kötß ához, kik çlö nyelvekkel mindenkor mindenút tettetöſſen es foganattal prædicallyanak sprædicallottak legyen, az Apoſtolok ideje után eleitül fogva 1517 eßtendeig (ſollok itt azokrol az tanitokrul, kik az Apoſtolokkal eggyût, nem egyebet, hanem csak az Chriſtus erdömet prædicallottak) oly hamis az te okoskodaſod, minemü hamis volna, ha en azt mondanam: Hogy az Meſsias nem *Octavius Auguſtus* idejeben, hanem mikor Eſaias prædicallot, akkor

ſületöt az emberi teſt ſerint Mariatul: mert Eſaias jövendölt az ſületes felöl. Az Iſtennek igaz Eccleſiaja es az ö idvözitö tudomanya, megh maradot az Apoſtolok idejetül fogva tißtan tökelletöſſen ö magaban, mint az Arany az földnek ſáraban, az tüz az hamu alat, az kép mutatok oltalmaban-is, Az az: Voltanak az Apoſtolok idejetöl fogva minden Seculomokban, az az, ßaz eßtendök forgaſaban, az Iſteni tißtöletnek igazan valo követöi, az igaz tudomanynak bizonſagi az emberek közöt, ha ſinten gyakorta keves ßamuvaknak tetzöttek-is azok az töb ſokaſaghoz kepeſt: mely mind azon altal külſökeppen nem volt oly tettetös mindenkor es minden helyben az mint kévantatnek az embereknek közönſegöskeppen idvöſſegökre.

Maſodik ágában okoskodaſodnak, azt is mondod vala, Ieſuita uram, hogy az igaz Eccleſianak nem csak paſtori leßnek vilagh vegeig, hanem tévelygesben ſem eſhetik. Erre limitatioval ez az válaſz.

Tevölygesben nem eſik az igaz Eccleſia egeßen, es az tudomanynak minden czikkölyi ſerint vegiglen. De mind az altal, ſok tagjai bizonyos reßei ſerint az Eccleſia tudomanyanak ideigh Iſtennek csudalatos engedelmeböl gyokorta megh hanyatlanak es ingadozni lattatnak: kik azon

közQuia regni Chriſti non erit finis. Lucæ. 1. 21. Quia Eccleſia Catholica fundata eſt in Petra & portæ in-

ſerorum nõ prævalebunt adverſus eam. Matt. 16. 18. az az, Az Chriſtus Orſzaganak nem leſzen vege. Az Eccleſia kôſziklan fundaltattot, es az Pokolnak kapui nem arthatnak annak. Ieſa. 1. 9. & 10. 20. 21.

kőzben Iſten lelketűl birattatvan, meg erőſſednek, es alhatatoſſagokban végigh len megh maradnak. Példa erre David, Sz. Peter, ezők előt pedigh Aaron es Maria az puſztaban, &c. Példa, az Epheſus es Galatabelieknek gyűlekőzetők, kik meg hanyatlottak vala, ugy annyira, hogy az Eſaias mondaſa ſzerint csak neműnemű magvok es huladekok maradtanak megh azoknak Iſten kegyelmeből az igaz Eccleſiaban az igaz tudomanynak agai mellet.

Hogy pedig Ieſuita Uram, Argumentomodnak maſodik propoſitiojara terjek; az Luther es Calvinus Eccleſiaja felől azt mondad, hogy az vilagh vegeig nem tart; nem-is voltak eleitűl fogva annak Paſztori ſ-nem leſznek ez utann-is, ſőt el nyomattatot volt az, az Apoſtolok idejetűl fogva 1517 eſztendeig az ſok nyomoruſagoktul, ſ-el nyomattathatik ez utan-is.

Noha mind ezőkre az eleb megh jedzőt feleletből, mellyet az te elſő propoſitiodra hozek elő valaſzod lőt, Ieſuita Uram, immar: De még is hogy az *minor* propoſitiodnak patvarkodaſa jobban fűſtben mennyen, uyobban két dolgot mutatok meg:

I. Hogy azon az értelmen, azon az tudomanyon mellyet Luther Calvinuſſal eggyűt 1517 eſztendőben tettetőſſen es nyilvan kezdőt prædikallani, az te Romai Pápa

Pápa Atyad iras kivűl valo tudomanya ellen; Az Apoſtolok idejetűl fogva minden Seculomokban, az az, ſzaz eſztendők forgaſaban voltak tudos emberek.

II. Hogy az az tudomany, ha ſzinten ſokaig tettetőſſen kőzőnſeges-képpen minden helyőkőn nem prædicaltathatot-is mind az balvanyozok, es mind pedigh az nyilvan valo eretnekők es poganyok miat: Mind az altal, az igaz Anyaſzent egyhaznak gyűlekőzeti fen allot, megh maradot, es nyilvan valo keppen megh mutatta magat.

Mellyet igy vegy eſződben.

Chriſtus Urunk ſzűleteſetűl fogva addig az ideig, melyben Luther es Calvinus tanitottanak, hogy tizenőt Seculomok foltak legyen el, tudom ſem tagadod Ieſuita Uram, ſem ebben velem nem ellenkőzel.

Mindenik Seculomban Lutheriſtak es Calviniſtak voltanak, valakik igazan tanitottak, az az, nem egyebet vallottak, mint Luther es Calvinus.

ELSŐ SECULUM,

Az az, Szaz Eſztendő.

Az elſő Seculomban volt Chriſtus Urunk ő maga, az Apoſtolok, es azoknak tanitvanyi. Ezők pedigh nem egyebet tanitottanak, vallottak, es hittek; hanem az

 mit

mit 1517 eſtendőben kezdőttek prædikallani Luther es Calvinus, tőb igaz ſolgaival Iſtennek: az mint ezt bőſegeſſen megh bizonyitom, illyen keppen:

Christus Urunk tanitaſa.

Az Chriſtus az ő tanitaſat ezen kezdőtte el: *Keſipiſcite, quoniam appropinquavit regnum Dei, Matt. 5.* Az utan derekas tanitaſa ez volt: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum*

Ioan. 3. 16. *daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Item: qui acceperunt*

Ioan. 1. 12: *eum, dedit eis hanc poteſtatem, ut filij Dei fierent.*

Ioan. 17. 3. *Item: Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum,* Az az, obbitſatok erkőltſőtőket, mert el közelitőt a. Iſtennek orßaga. Ugy ßerette Iſten ez vilagot, hogy az ő fiat adta, hogy minden az ki hißen ő benne, el ne veßőn, hanem őrők élete legyen: Az kik őtet vévék azt az hatalmat ada nekik, hogy Iſten fiai lennének: Ez az őrők élet, hogy tegedet egyedől igaz Iſtent megh iſmerjenek es az Ieſus Chriſtuſt, az kit el küldőttel:

Ez az Keresztyeni igaz tudomany, valamely véleke des ezzel ellenközik, hamis es veszedelmes tudomany.

Ioh. 5. 17. En es az Attya egy vagyunk: Az en Atyam mind eddigh munkalkodik, en is munkalkodom: Iertők en hozzam mindnyajan, az kik munkalkodtok es megh vadtok terheltetve, en azt mivelem, hogy megh nyugodgyatok. Kereſſétők mindeneknek előtte az Iſtennek Orßagat es annak igaſſagat: Viſgallyatok az iraſokat: Vagyon Moſeſ-

ſek es Prophetajok, halgaſſak azokat. Nem fellyeb valo az tanitvany az ő meſterenel, ha engem úldőztenek, titőket-is jővendőben úldőznek: Az embernek fianak nincsen hol fejet le haytana: Az poganyoknak Kiralyi Uralkodnak, ti pedigh nem ugy: Nem azert jőttem hogy bekeſegőt küldgyek, hanem fegyvert: Kicsoda tőt engemet ti kőztetők igaz latova? En nalam nelkül ſemmit nem cselekődhettők: Nem azert jőttem hogy az igazakat hijam, hanem az bűnőſőket pœnitentiara: Az ki en rolam vallaſt tészen az emberek előt, vallaſt teßek en-is arrol, az en Attyam előt az ki az egekben vagyon: Ne fellyetők azoktul az kik csak teſtetőket ölhetik meg, de attul az ki teſtőſtűl lelkőſtűl az Gehennanak tűzere vethet. Sokak az hivataloſſak, keveſſek az valaſtottak. Ti-nektők adatot hogy ertſetők az menyeknek Orßágát es az Iſtennek titkait; egyebeknek példa beßed altal. Halakat adok nekőd Attyam, hogy ezőket el titkoltad ez vilaghnak hatalmaſitul, bizonnyara Atyam, mert tenecked ugy tetzet.

Matt. 11. 28. Matt. 6. 33. Ezt vallotta Luther es Calvinus. Annak okajert, &c. Ez ellen tanitnak az Ieſuitak. Annak okajert, &c. Ioh. 5. 39. Luc. 16. 29. Ioh. 15. 20. Luc. 9. 58. Matt. 20. 25. 26. Matt. 10. 34. Luc. 12. 14. Ioh. 15. 5. Matt. 5. 23. Matt. 10. 32. Matt. 10. 23. Mat. 20. 14. Matth. 13. 11. Matt. 11. 25. 26.

Ezt az parancsolatot adom tinektek, hogy egy máſt ßereſſetők; Adgyatok meg az Csáßárnak az mi az Csáßáré, Iſtennek is az mi Iſtenné: Nem ti valaſtottatok engemet, de en valaſtottalak titőket: Mennyetők el

Ioh. 13. 14. & 15. 17. Matt. 22. 21. Ioh 15. 16. Matt. 28. 29.

tők el ez egeß vilagra, prædikallyatok az Evangeliomot minden teremtet allatnak,

Mat. 26. 26. 28. megh kereßtelven azokat, Atyanak, Fiunak, es ßent Lelőknek neveben: Ez az en teßtem, ez az pohar uy frigy az en veremben: Valaki uyonnan nem ßülettetendik

Ioh. 3. 5. viztül es lelektül, nem mehet be az menyeknek Orßagaban.

Apoßtolok tudomanya. Ez volt Chriſtus Urunk utan az Apoßtolok vallaſa is, es tanitaſoknak ſommaja, azt mint ezt az ő iraſok bűſegeſſen megh mutattyak. Ez volt minden igaz tudomanyu embereknek vallaſok es tanitaſok; ez Luther Martone es Calvinus Ianoſe is, es ezőkkel eggyezző igaz Kereßtyenőke ez mai napiglan. Az kik pedigh ezzel ellenkőznek, es ekkivül máſt tanitanak; azok Hitetők, hamis tanitok, es Anti-chriſtuſok, akar Romai Pápak, Ieſuitak, es Baratok legyenek az ßörzetben.

MÁSODIK,

Szaz Eßtendő.

Apoßtolok tanyitvanyinak tudomanya. Az Maſodik Seculomban éltenek az Apoßtolok tanitvanyi, es vißont ezőktül tanult ßent jamborok, kik ezőnt tanitottak es vallottak.

Polycarpus. *Polycarpus*, az ki *Ignatius* idejeben élt, ki az Apoßtoloktul tanulta az Evangeliomnak tißta tudományát, az ki felől *Irenæus* azt mondgya: *Docuit Polycarpus ſemper quæ ab Apo-*

ab Apoſtolis didicerat: Polycarpus mindenkor azt tanitotta az mit az Apoßtoloktul tanult vala: es az Eccleſiának azokat adta, az mi csak egyedől igazak, &c.

Quadratus es Ariſtides Anno Domini. 119. *Quadratus* es *Ariſtides*, mind ketten az Apoßtolok tanitvanyi voltak, kik az Kereßtyenők mentſegejert könyveket irtanak: kiket *Adrianus* Cſáßárnak be-is mutattak. Eltenek *Aelius Adrianus* Cſáßár es első *Alexander* Pápa idejeben. Ezők egyebet nem tanitottanak, hanem az mit az Apoßtoloktul tanultak. Nem mondottak Miſet: nem jartak bucsut, nem hittak az megholt ßentőket ſegitſegül, nem tartottak az templomokban kepőket, s nem-is gyuytottak viaß gyertyat: Nem olvaſtak az halottak lelkejert Soltárt: Nem vallottak hogy ez élet utan *Purgatorium* tűzebe menne az Hiveknek lelke, à honnan ez életben valo embereknek imadſagok es aldozat tetelők altal ßabadulhatna ki, mert nem talaltak ezőket fel az Apoßtolok iraſaban. Holot ßent Peter azt mondgya ő maga, kit ti Ieſuita Uraim első Papanak vallotok Romaban. 1. *Pet.* 1. 18: Nem veßendő allatokon, mint aranyon vagy ezűſtőn, valtattatok megh, az ti hejaban valo eletőtőkből, mellyet az ti Atyaitoknak tanitaſabol vőttetők volt: hanem dragalatos vérőn, tudni illik, az macula nelkűl es ßeplő nelkűl valo Bá-

Platina de vitis Pontif. Titulus de Euarist. 1. pag. 14.

lo Báránynak az Chriſtuſnak vérén. Chriſtus Urunk-is az ellen igy tanit: Mi közöttünk es ti közöttetök nagy közben-vetes vagyon, annyira hogy az kik akarnanak innen ti hozzatok altal menni, nem mehetnek; ſem pedigh onnet ide nem jöhetnek. Hol es kitül vöttetök legyen pedigh ti Papiſtak az Purgatoriomot, megh irja, *Euſeb. lib.* 3.

Luc. 16.26.

Vixit Anno Domini 150.

Elſö talaloja tudod magad, hogy amaz *Paſtor Hermes* volt, ki el hagyvan az ſent iraſt, hazug jelöneſöknek, es alom-lataſoknak hitt, kinek iraſat (olvaſtad azt-is) hogy *Hieronymus in Prologo Galeato*, es *Tertullianus de pudicitia*, az *Apocryphus*, az az, meg Vettetöt könyvek közze ſamlallyak, ki vetven az *Canonicus* könyvek közzül.

Ha regiſſeggel kellene valamely tudomant oltalmazni Ieſuita Uram, latod hogy az Purgatoriom felöl valo tudomany eleg reghi: mert annak talaloja, *Hermes Paſtor*, élt Chriſtus ſületeſe utan 150 eſtendövel; mely tudomant mind azon altal im hallod, hogy mind *Euſebius*, *Tertullianus* es többek-is meg vettetöt es fattyu könyvek rayzattyanak neveznek. Annak okajert, hogy igaz tudomany volna, nem csak Luther es Calvinus, de az te kovaſodbol valok-is (ſollok az ti értelmetek ſerint) tagadgyak.

Ugyan

Ugyan ezen Seculomban eredetöt vöttenek azok az Doctorok, az kiket Paterök-nek neveztenek: kik közöt (ſollok az Görögökrül) elſö *Iuſtinus Martyr* volt. Ez 164 eſtendöben élt Chriſtus ſületeſe utan, ez az igaz tudomany felöl mit vallot, meg olvashatod, Igy ſoll az: *Religio autem vera ex Scriptis Prophetarum & Apoſtolorum continetur deſcripta: qui SOLI quid in veroſit viderunt: & de omnibus quæ nos ſcire opus eſt docuerunt. Itaq, non humanis traditionibus & doctrinis juſſi ſumus à Chriſto ipſo credere, ſed eis, quas beati Prophetæ promulgarunt, & Chriſtus ipſe tradidit: & mihi ipſi ſtudio eſt cuncta ad Scripturas referre, & ex illa argumenta & demonſtrationes petere,* Az az, Az igaz Kereſtyeni vallas az Prophetaknak, es Apoſtoloknak iraſibol irattatot ki; kik csak egyedül lattak, micsoda az igaſſag, vagy mi vagyon az igaſſagban, es mindenek felöl tanitaſt töttenek; valamellyeket nekünk ſükſeg-keppen kell tudnunk. Annak okajert, nem azt vöttük az parancsolatot mi Chriſtuſtul, hogy az emberektül talaltatot, es kezröl kezre költ tudomanyanak hidgyünk, de azoknak az iraſoknak, az mellyeket az bodog Apoſtolok tanitottanak, es ö maga Chriſtus-is kezünkben adot. Es en magam abban munkalkodom, hogy mindeneket az iraſokra vonnyak, es megh czafolhatat-

Iuſtinus Martyr.

Ian erőſſegőket onnan vegyek. Nem de Ieſuita Uram, nem ezt tanitottaje Luther es Calvinus, es tanittyak moſtis azok az kiket ti uyitoknak neveztők? Nem uy hát ez az tudomany, hanem reghi, nem ők talaltak: hanem ő előttők, ezer harom ſaz, es egy nehany eſtendőkkel, Páter értelme volt. Annak okajert, mint hogy minden ereje, Luther es Calvinus, es az Romai Pápa vallaſan valok, veſſekődeſenek ebben vagyon:

Scripturæ Sacræ major eſt Authoritas quam Eccleſiæ.

Ha bőcsőſſebbe az ſent iras, vagy az Eccleſia az ő talalmanyaval eggyűt? Luther Calvinuſſal azt mondgyak, hogy bőcsőſſeb az ſent iras:

I. Mert Chriſtus arra igazit az ő Apoſtolival eggyűt:

II. Mert mindenek meg vadnak abban irva, valamellyek ſükſegeſſek az emberek idvőſſegere:

III. Mert im az Paterek kepeben Iuſtinus Martyr-is azt bizonyittya:

IV. Mert az Eccleſia mindgyart nem leſen Eccleſia, mihelt az ſent iras kivűl az ellen máſt tanit:

Mert az Eccleſia Anya, nem parancsolo Ur, ſem Aſony.

Az Papiſtak az ellen tanitvan, azt állattyak, hogy az Eccleſia bőcsőſſeb, es csak annyira kell hinni az ſent iraſnak, az menyire

nyire az Eccleſia azt helyen hadgya: mert nincsenek mindenek megh irva, az ſent irasban az mik ſükſegőſſek embernek idvőſſegere: Mert minden eretnekők, az ſent iráſt vonſák magok pártyara, es abbol akarjak tevőlygeſeket allatni: Mert az ſent iras ollyan mint ha valakinek viaſ orra volna, es azt à hova akarna oda haythatna: igy az ſent iraſt mindenfele haytogathattyak az emberek: Tőb effele okokat-is hoznak elő, kiket rővidſegnek okajert moſt elő nem ſamlalok

Canisius in Catechiſ. fol. 44 Cenſura Colon Dialogo. 4. fol. 117.

Annak okajert, itt egy concluſiot csinalok, es őrőmeſt rea halgatok Ieſuita uram, vagy te, vagy egyeb kőzzűletők, mit felelltők reja. Az concluſio ez:

Vagy az Luther es Calvinus tudomanya reghi, vagy az Papiſtaké; De az Luthere es Calvinuſé reghi: mert Chriſtus Urunk ő maga azt tanitotta, az Apoſtolok azt vallottak, az Paterők kepeben-is Iuſtinus Martyr arrol tőt tanubizonſagot. Hát az Papiſtake uy: ugy mint, ki Chriſtus tanitaſa az Apoſtolok, es az reghi Paterők ideje utan, ſok ſaz eſtendővel talaltatot egyſőr-is maskor-is Ha uy, (ſollok az Ieſuitak pronunciatoma ſerint) Hát hamis. Ha hamis, miert kapdoſnak az emberek rayta, es ti-is Ieſuitak micsoda lelőkkel oltalmazzatok azt, reghinek kialtván?

Ellenvetes.

Tudom itt azt mondod, Iesuita Uram: Iustinus csak egy ember, talam más Paterők kűlőmben sollanak.

Felelet.

F. Eleget felelnék erre, ha csak azt mondanam-is: *Tuo te jugulo gladio*: Ismet: *Legem quam tuleris patere*, az az, az minemű tőrvenyt irtal annak engedgy: Te mondad Iesuita uram ideb fellyeb, hogy mi csak eggyet-is az Paterek kőzzűl, nem mutathatunk, az ki ollyan vallasban volt volna, az hit dolga felől, mint Luther es Calvinus. Im eggyet mutattam, es męg pedig igen reghit, ugy mint, ki Luther es Calvinus előt 1367 estendővel volt ollyan vallasban: Hát nyerettesők vagyunk.

Justinus tanu bizonsága szerint Luther es Calvinus hitenis felől Anno 1367.

Irenæus. Anno 179

De hogy inkab meg nyugodgyek elméd, im mostis ugyan ezen dolog felől jelentők. Az *Iustinus* utan *Irenæus* az ki élt, *Anno Domini* 179. Ez igy szoll: *Qui verò crediti sunt à multis presbyteri: serviunt autem suis voluptatibus, & non præponunt timorem Dei in cordibus suis, contumelijs agunt reliquos, & principalis concessionis tumore elati sunt, & in absconsis agunt mala, & dicunt: nemo nos videt: Ab omnibus igitur talibus abstinere oportet: adhærere verò his qui & Apostolorum, sicut prædiximus, doctrinam custodiunt: & cum presbiterii ordine, sermonem sanum & conversationem sine offensa præstant, ad informationem & correctionem reliquorum.* Az az, Az kiket sokan el hittenek hogy Egyhazi

Irenæus lib. 4. Cap. 44. adversus Hereses valentini.

Igaz tanitok kicsodak.

emberek volnanak, azon kőzben pedig az magok kevansagoknak győnyőrűségőknek szolgalnak, es nem viselik magok előt, tűkőrűl az Istennek felelmet: hanem egyebeket gyalazattal illetnek, es valami kivaltkeppen valo engedelemnek, daganatyaval kevelykődnek, es reytőkőkben gonossagokat cselekőßnek, es azt mondgyak: senki nem lat bennűnket, &c. Annak okajert effelektűl egeßen tavoly kell allani, es el kell szakadni: Azokhoz kell pedig ragazkodni; akkik az mint jelentők, az Apostoloknak tudomanyat meg-is őrzik: es az Egyhazi rendben élvén, igaz ęltető igét tanitanak, es magokat is az emberek kőzőt, botrankozas nelkűl viselik, egyebeknek tanitasara, es feddesere.

Hamis tanitok kicsodak.

Azont mondgya itt Irenæus az mit monda ő előtte Iustinus Martyr: kivaltkeppen, ha gondolkodol arrol, mit tanitotok ti az Constantinus Csasar adomanya felől; holot az többi kőzőt megh vallyatok, hogy ő adta nektők az Urasagot, ő mondotta, hogy az Romai Pápa földi Isten: ő tőtt fellyeb valovakká bennetőket, minden földi Fejedelmeknel: ha szinten az szent iras mast mond felőletők is, de ti ugyan éltők az ti hatalmatokkal: Ezőkkel egyetemben, ha gondolkodol Iesuita uram, serßetitőknek alattomban titkon, es nyilvan valo gonoz-

sagi

ſagi felől, ſok féle gyalazatos beſedetők-
ről, es botrankoztato magatok viſeleſeről,
melyről moſt magán magán nem ſollok;
holot más iraſomból rővid időn megh ért-
hetőd azt. Hát Concludalok még-is, es azt
mondom, hogy az Calvinus es Luther tu-
domanya reghi, azokajert igaz. Ellenben:
az Ieſuitaké ugy: Mert az Paterők nem vol-
tak azon, hát hamis. Láſſad mit felelſ. Itt
azt mondhatnad:

Libro, De origine & conatu Ieſuitarum.

Ellenvetes.

Ha egy dologban eggyeztek nemely Pa-
terők Lutherrel es Calvinuſſal: az többi-
ben ellenkőztek: Annak okajert nem kő-
vetkőzik, hogy az Luther es Calvinus tu-
domanya reghi volna, es az Paterek tudo-
manyaval eggyezne: holot mi Ieſuitak azt
kevannyuk, hogy azt mutaſſak megh az
Lutheriſtak es Calviniſtak, hogy az ő tu-
domanyok mindenben eggyez, az Pate-
rek értelmevel.

Felelet.

F. Noha ezt az ellenveteſt, meltatlan
kevanſagnak, es utol jutot ebből ſarmaz-
zot, patvarkodaſnak mondhatnam en, Ie-
ſuita Uram, es ha Seculariſſal volna kő-
ződ, az Magyar Orſag Decretoma ſerint,
ſaz Aranyon maradnal, holot két uton
jarſ; méltatlan kevanſagnak mondhat-
nam: mert te ſód ez: hogy ſoha csak eg-
gyet ſem mutathatunk az Paterek kőzzűl,
az ki csak egy czikelykeben-is Lutherrel es
Calvi-

Calvinuſſal, es velünk is eggyet értőtt vol-
na; im en pedigh egynel többet mutatek,
es mutatok mayd Iſten ſegitſegeből az Se-
culomok ſerint mig arra jutok, az mikor
Luther es Calvinus kezdőttek prædicalla-
ni, az Keresztyeni igaz tudomany felől, es
hamiſsitottak; ugy mint, emberi talál-
mant az Pápa tudomanyat, De még-is mig
arra jutnék: im valaſt teſek derekaſſab-
ban ez elő hozot ellenveteſődre.

Azt allattode Ieſuita Uram, hogy az Pa-
terek nem mindenben eggyeztek, Luther-
tel es Calvinuſſal?

F. s Nem is kevantatot, hogy minden-
ben eggyeztenek volna, mert ſok dologh
felől irtanak az Paterek, az kik nem illettek
volna Luther es Calvinus idejere, es igy az
mienkre, nem-is tudtak az ő idejőkben ők
mind azok felől, csak gondolkodni-is, az
kik felől ti kőztetők, az Lutheriſtak es Cal-
viniſtak kőzőt, Moſt az ti nyughatatlan el-
métek miat veſődes vagyon: *de primatu & authoritate, tam immenſa Pontificis Romani: De intoxicatione politici magiſtratus, ſi ſit extra veram confeſsionem, de æqui vocatione ſerendarum ſententiarum & ſexcentis talibus ineptiarum ineptijs*, s-nem-is az itt az kérdés, ha minden-
ben minden dolgok felől ugy kellet volna-
je Luthernek es Calvinuſnak irni, az mint
irtanak az Paterek, Hanem imez: Ha az

idvőſ-

idvőſſeg felől valo tudomanynak fundamentomiban Luther es Calvinus azont tanitottajé, az mint tanitottak az Paterők? Fundamentomot mondok, nem valami kűlſő Ceremoniakat iras kivűl, az kik felől ſokat irtanak nemely Paterek. Ez itt az czél: erre kell nezni: Hát hogy megh értſed Ieſuita uram, Mi azt mondgyuk, hogy az Paterek, az az, az Apoſtolok ideje utan azok az Gőrőgh, es Deak iras magyarazo Doctorok, az kik *Gregorius Magnus*, avagy Primuſig éltenek 596 Eſtendeigh Chriſtus Urunk ſűleteſe utan, mindenben valami az Kereſztyeni vallaſnak, derek fundamentomara nez, eggyeztek Lutherrel es Calvinuſſal: mig az ſent iras kivűl emberi okoſkodaſra nem adtak magokat. Nagyot mondok: Ellenkőztek pedigh az Ieſuitakkal mindenben, azon fundamentom ſerint: mely mondaſomra jol rea vigyáz Ieſuita Uram. Mert az Paterek értelmet Seculomok ſerint, az ki kőzzűlők mikor élt, es miről irt, ugy veſőm elő, es minemű fundamentomrol tanitot, azt jedzem megutannam ſamlald; el ne vétſed. Ezt-is eſődben ved pedig, mindenik controverſianak elő hozaſat, magan magan, eggyik Pater iraſaban ſe varjad: mert egy ſincsen, az Paterek kőzzűl, az ki egy egy mindenik dologrul irt volna: hanem ki egyről, ſ. ki

maſrol

maſrol: mind az altal, kőzőnſegőſſen minden fundamentomirol irtak: Ielentem, Chriſtus Urunk es az Apoſtolok ideje utan, az maſodik Seculomban Iuſtinus Martyrt es Irenæuſt, mit ertőttenek az ſent iraſnak, es az Traditioknak, az az, kezről kezre kőlt emberi főtől gondoltatot iras kivűl valo tudomanyok felől: Mely derek fundamentum, az Kereſztyeni igaz tudomanynak az Sz. iraſnak, avagy vallaſaban avagy tagadaſaban áll. Az Paterek, es azokkal eggyűt Luther es Calvinus, azt az fundamentomot, az ſent iraſt bőcsűlik es az idvőſſegre elegődendőnek vallyak es tanittyak; az Ieſuitak meg vetik, es tagadgyak.

Ez az kőzőnſeges fundamentom, tudni illik, az Sz. iras, mely Kereſztyeni igaz tudomany Iſten kegyelmeből, az Ieſus Chriſtusban be oltot, es az ſent Lelőktűl el peſeteltetőt hiveket idvőſſegőknek kereſeſe felől, két dologra tanittya: I. Az igaz Hit. II. Annak gyűmőlſe, az Iſten ſerint valo élet. Ennek tanitaſaban eggyeztenek az Paterek Lutherrel, Calvinuſſal es minden azokat kővető igaz tanitokkal. Erre utáz Irenæus az elő hozot tanitaſaban, mikor azt monda: *Adhærere verò his qui & Apoſtolorum &c.* Az igaz Hit magahoz kapcsollya az Chriſtus érdőmet: megh veti mind azokat valamik azzal ellenkőznek.

Az

Az Iſten ſerint valo élet, kóveti az tiſtaſagot: megh veti az fertelmeſſegót, mind ezek felól mit tanitottak legyen az Paterek, értſed Ieſuita uram.

Scriptura Sacra columna fidei noſtræ. Lib 3. cap. 1. Adverſ. Hæreſ. lib. 2. cap. 47.

Irenæus mit mond, az ſent iras felól, ſ. Hogy *Scriptura ſacra columna fidei noſtræ*, Az mi hittúnknek oſlopa.

Scriptura ſacra perfecta.

II. *Scripturæ perfectæ ſunt, quippe à verbo Dei & Spiritu ejus dictæ. His niti firma eſt Petra: his derelictis aliis niti quibuslibet doctrinis, eſt in effuſa arena ædificare*, az az, Az iraſok tókelletóſſek, ugy mint, az kiket az Iſtennek igeje es lelke dictalt: Az Igén érti az Fiut. Valaki az iraſokhoz tamaſkodik, erós kóſikla gyanant vagyon, azoktul el tavozvan, más akar minemú tudomanyhoz tamaſkodgyek is, ollyan mint az ſellyel hanyattatot fóvenyen valo eppites.

Perſpicua. Lib. 2. Cap. 47.

III. Minden homaly nelkúl valo, Mert igy ſol effelól Irenæus: *Univerſæ Scripturæ & Prophetica & Evangelica in aperto & ſine ambiguitate, & ſimiliter ab omnibus audiri poſſunt*, Az tellyes ſent iras, mind az Prophetak, es mind az Euangeliſtak altal, az kiket Iſten ki adot nyilvan, es minden homaly nelkúl valo, es mindenek egyarant is halgathattyak.

Ellenvetes.

Mondhatnad: Haſok dolgok titkoſok az ſent irasban? Megh felel azon Pater:

Feleſet.

Itaq; ſi quædam quæſtionum (quæ ſi licet revelata non

non ſunt) Deo commiſerimus: & fidem noſtram ſervabimus & omnis ſcriptura à Deo nobis data conſonans nobis invenietur, & parabolæ his quæ manifeſtè dicta ſunt, conſonabunt & manifeſtè dicta abſolvent parabolas. Annak okajert ha nemely kerdeſóket, kik nyilvan valovakka nem tettettek Iſtenre hadgyunk, mind az mi hitónket megh tartyuk es mind az egeſs iras, mellyet Iſtentól vóttúnk, minekúnk magaval eggyezónek talaltatik, es az pelda beſedók azokkal akkik nyilvaban mondattanak eggyezni fognak, es az nyilvan valo mondaſok meg feytik az példa beſedóket.

Ezen Irenæus mit mond az Ieſuitak felól, akkik neha az ſent iraſt javallyak s-neha azt meg vettik: Hæreticuſoknak mongya, *lib*, 2. *cap* 46. midón igy ſól: *Faciunt hoc Hæretici: qui cum ex Scripturis arguuntur in accuſationem convertuntur ipſarum Scripturarum, quaſi non recte habeant, neq; ſint ex Authoritate & quia variè ſint dictæ & quia non poſſit ex his inveniri veritas ab his qui neſciant traditionem*, az az, Az igaz tudomanytul el ſakattak, ugy cselekóſnek: midón az ſent iraſbol meg győzettetnek, az iraſoknak vàdolaſara fordulnak, mint ha azok nem volnanak igazak, vagy azoknak annyi méltoſagok nem volna: mert kúlómb kúlómb keppen ſolnak, mert nem-is talalhatnak

igaz mondaſt egyebek, hanem, az kik az emberektúl talaltatot tudomanyokat çrtik.

Lib. 3. Cap. 7.

Ezen Pater mit mond az igaz kereſtyeni Hit felől? Igy teſen arrol valláſt: *Invoco igitur te Domine Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, Deus qui per multitudinem miſericordiæ tuæ, & benè ſenſiſti in nobis, ut te cognoſcamus, qui feciſti Cœlum & terram, & Dominaris omnium, qui es ſolus & verus Deus, ſuper quem alius Deus non eſt, præter Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum; dominatione quoq; dominaris Spiritus ſancti; da omni legenti hanc ſcripturam cognoſcere te, quia ſolus Deus es, & confirmari in te & abſiſtere ab omni hæretica, & quæ eſt ſine Deo & impia ſententia.* Az az: Segitſegől hilak es Imadlak tegődet Uram Abrahamnak, Iſáknak, Iakobnak Iſtene, mi Urunk IESUS Chriſtuſnak attya, ki az te Iſteni nagy irgalmaſſagod ſerint jol cselekőtted azt mi velünk, hogy tegedet iſmernénk: ki teremtetted az eget az főldet, es mindeneken uralkodol, ki csak egyedúl valo igaz Iſten vagy, mely főlől más Iſten nincsen, az mi Urunk Ieſus Chriſtus es az ſent lelek kivúl, akkivel egyenlőkepen Uralkodol: enged ezt mindennek, valaki ezt az ſent iraſt olvaſſa, hogy tegedet iſmerjen, hogy egyedől valo Iſten vagy: es erősitſed is te benned

Ennek az könyörgeſnek formajaval hogy çlnek az Caluiniſtak; csu follyak az Ieſuitak çrőte, de nem meltán: Mert nem ők talaltak: hanem az ő Teſtamentombeli Hivek utan, im Irenæuſis követi.

ned ſőt cseleked azt, hogy minden hamis es Iſtentelen tudomant el tavoztathaſſon.

Az Kereſtyenők tiſta çletők felől is mit mondgyon, bizonſag imez çrtelme; mert azokat az kik az hazaſſagot kárhoztattyak, amaz Baſilides, Saturninus es Marcion eretnekők tarſaſagaban ſámlallya.

Clemens Alexandrinus.

Azon Seculomban çlt Clemens Alexandrinus: ez az Kereſtyeni hitőt Iſten munkajanak mondgya: kinek ez az ő tulaydona, hogy azokat az kik tavoly vadnak kőzel valova tegye; Az az, noha mégh itt ez vilagon vagyon ember, de igaz hiti ſerint ugy viſellye magát, mint az őrők életnek polgar társa: mert Iſten eleiben kell menni. Kevantatik hát, hogy ember igaz hiti ſerint Iſteni felelőmben, es pœnitentia tartasban éllyen. Az Kereſtyeni tiſta élet, es az hazaſſag felől ugyan ott igy ſól, azok ellen, az kik az Hazaſſagot tiltyak, es megh vetik.

Clemens Alexandrinus. Lib. 2. Stro.

Az Ieſuitak ketőlkő deſe megh romol ez Clemens értelme ſzerint.

Dicunt glorioſi iſti jactatores, ſe imitari Dominum, qui neq; uxorem duxit, neq; aliquid in mundo poſſedit ſe magis quam alij, Evangelium intelleXiſſe gloriantes, Eis autem dicit ſcriptura: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Deinde neſciunt cauſam cur Dominus uxorem non duxerit. Primum quidem propriam ſponſam habuit Eccleſiam: Deinde verò nec homo erat communis ut opus haberet etiam adjutore aliquo ſe-

cundum carnem, nequè erat ei neceſſe procreare filios qui manet in æternum, & natus eſt ſolus Dei filius. Hic ipſe autem Dominus dixit: quod Deus conjunxit, homo ne ſeparet: & paulo poſt jam de ijs qui matrimonium abhorrent, dicit beatus Paulus: In noviſsimis diebus diſicient quidam à fide attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis Dæmoniorum, prohibentium nubere, abſtinere à cibis, & rurſus dicit: Nemo vos ſeducat volens in humilitate, & religione & parſimonia corporis. Idem autem illa quoq; ſcribit: Alligatus es uxori ne quæras ſolutionem: ſolutus es ab uxore, ne quæras uxorem. Et rurſus: Vnuſquisquè ſuam uxorem habeat, ne tentet vos Satanas. Quid verò? non etiam veteres creaturam cum gratiarum actione participabant? Aliqui autem etiam liberos ſuſceperunt cum continenter verſati eſſent in matrimonio; Iterum aliquanto poſt: An etiam reprobant Apoſtolos? Petrus enim & Philippus filios procrearunt, Philippus autem filias quoq; ſuas viris tradidit. Az az: Ezők az dicsőkedő maga hanyok, azt mondgyak, hogy ők az Vrat követik, az ki ſem feleſeget nem vőtt maganak, ſem ſemmit nem birt ez vilagon: azzal kerkődven hogy egyebeknél jobban értik ők az Evangeliomot. De ezőknek mondgya azt az iras: Iſten az kevelyőknek ellenők all; az ſelidőknek pedigh az alazatoſſoknak adgya kegyelmet. Talam nem tudgyak okat, az Ur miert nem

nem vőtt feleſeget maganak. I. Ezert, mert ő neki ſajat jegyős matkaja volt az Anyaſent-egyhaz. II. Nem volt ő ollyan mint az egyeb közönſeges emberek, hogy ſükölködőt volna teſt ſerint is valami ſegid nelkül III. Tovabba, nem is ſükölködőt az nelkül, hogy fiakat hadna maga utan, holot örökké valo ő, es ugy ſületőt mint Iſtennek tulaydon fia. Ugyan ezön Ur mondotta pedig Az mit Iſten öſſve kőtőt, ember el ne valaſſa: Azok felől pedig az kik az Hazaſſagtul iſonyodnak, igy ſoll az ſent Pal: Az utolſo időben nemellyek el ſakadnak az hittül, tevelygeſnek lelkenek hiven, es ördögök tudomanya utan eredven, megh tiltvan az hazaſſagot, ellenzvén bizonyos eledelőket. Senki titőket el ne hiteſſen, ſabad akarat ſerint valo alazatoſſaggal, vallaſſal, es teſti mértekletőſſeggel. Ugyan azon ſent Pál igy ſoll: Feleſegődhöz köttettettel, ne keres el ſakadaſt: fel ſabadultal feleſéged kötele alól ne keres feleſegőt. Minden embernek ſajat feleſege legyen, ne kéſertſön titőket az Satan. Mit mondgyak? Nem de nem élnek valaje az reghiek is halaadaſſal az teremtőt allatokkal? Nemellyek azok közzül gyermekekőt vőttenek feleſegöktül, midön unatkozas nelkül éltenek az Hazaſſagban. Vallyon megh vetiké

ezők az Apoſtolokat-is? Mert Péternek es Philepnek gyermeki fiai voltanak: Philőp pedigh mégh leanyit is adta hazaſſagra.

Lib. 7. Strō. Mind ezők fölőt azon Clemens Alexandrinus, mit mondot az ſent iras felől? *Principium Doctrinæ habemus ipſum Dominum, qui per Prophetas & Apoſtolos nos docuit. Ergo. Falſō gloriantur Valentiniani Marcionitæ & Baſilidiani, ſe opinionem Matthiæ adducere. Fuit enim una omnium Apoſtolorum ſicut doctrina ita traditio*, Az az, Az mi Kereſztyeni tudomanyunknak eredeti az Ur ő maga az ki az Prophetak, es Apoſtolok által minket tanitot:

Annak okajert hamiſſan dicsőkednek az Valentinianuſok, Marcionitak es Baſilidianuſok azzal, hogy ők az Sz. Matthyas vélekődeſet allattyak: Mert az miképen mindenik Apoſtolnak egy tudomanya volt, azonkeppen élő nyelvőkkel tanitaſok-is. Az Eccleſiaban valo vetekődeſőknek igaz latoja felől mit mond? Nem azt hogy az Eccleſia igazittya azt el, az az, Pápa az Conciliomokkal.

Hát mit mondaſ?

Lib. 7. Strō. *Scriptura Iudice utimur ad res inveniendas. Quicquid autem judicatur, non creditur, priuſquàm fuerit judicatum, quare nec eſt principium id quod opus habet judicio. Voce igitur Domini probamus quòd quæritur, quæ eſt magis fide digna, quam quævis demonſtrationes, vel potius quæ eſt ſola*

ſola demonſtratio, per quam ſcientiam qui ſolùm quidem guſtavere Scripturas, ſunt fideles. Az az:

Az idvőſſegnek dolgainak, fel talalaſaban az ſz. iraſſal mint egy itilő biroval, ugy élünk. Az mi pedig itiletőt kevan, nem hitelős az addig mig meg nem itiltetik: Annak okajert nem-is lehet az fundamentum az mi fűkőlkődik itilet nelkűl. Annak okajerr az Urnak ſava által javallyuk azt az mi felől kérdés tamad, mely Ur ſava hitelre méltob akar mely erős emberi bizonſag tételenel; holot egyedűl inkab az Urnak ſava erős bizonſag; mely hiteles tudomany altal, valakik meg koſtoltak az iraſokat; egyedől csak azok hivő kereſztyenők.

Ha valaki azert ellenkező tudomant forgat: kitűl leheſſen annak egyben bekelteteſſe; ugyan ot meg mondgya azt is Clemens, *Si quis pugnantia protulerit dogmata ſubducenda ea ſunt & eundum eſt ad eos, qui quieta dogmata efficiunt, & Divinis Scripturis eos incantant, qui ſunt rudes & imperiti, per TESTAMENTORVM CONSEQVENTIAM veritatem eis explanantes*, Az az, Ha valaki ellenkező tudomant fordit elő, meg kel azokat czirkalni, es azokhoz kel follyamodni, akkik egyben bekeltetik azokat az tudomanyokat, akkik ellenkőznenek egy maſſal, es azok az kik tudatlanok es nem értik az tudomant az Iſten igejevel

hitetikel az Teſtamentomnak eggyező értelmek ſerint, magyarazvan azoknak az igaſſagot.

Lib. 2. Strō. Az kik pedig az ſent iraſnak nem hinnenek, pirongattya azokat midőn igy ſól: *Abſurdum eſt, Pythagoricos ad confirmanda ea quæ audierunt dicere &c. IPSE DIXIT, nos fide digno Magiſtro Salvatori noſtro fidem non habere & dictorum probationes ab eo exigere*, az az: Ha az Pythagoras tanitvanyi az ő Meſterektől annak meg bizonyitaſara az mit tűle halottanak bizonyitaſt nem kivantanak, hanem ez volt ſavok: ő Mondotta, képtelen dolog volna, ha mi az mi ſava hihető avagy hitelre melto beſedő Meſterünknek az mi meg Valtonknak ſavat nem hinnők: hanem az ő mondaſinak bizonſagit kevannok.

Lib. 6. Strō.

Mikeppen kellyen az iraſt feytőgetni; Arrol-is emlekezik: *Etſi (inquit) Dominus & Servator noſter & Prophetæ non adeò craſſè elocuti ſunt Divina myſteria, ut ea facilè capi poſſent à quibus libet, ſed diſſeruit in parabolis: tamen recta ſunt omnia coram ijs, qui intelligunt, hoc eſt, qui declaratam à Servatore Scripturarum expoſitionē ex Eccleſiaſtica Regula accipientes conſervant.*

Sic præſcribit. Lib. 7. Strom: regu

Regula verò Eccleſiaſtica eſt concentus & conſenſio legis & Prophetarum convenienter Teſtamento, quod per Domini adventum traditur. Itaquè exponenda eſt ſcriptura, ut corpus & contextus

tus Prophetiæ dictat: conſiderandum quid vocibus ſignificetur, non nudis verbis inhærendum quod faciunt Hæretici. Non transferenda ſignificata: perpendendum quid Domino & omnipotenti Deo perfectè conveniat, & eum deceat; Scripturæ deniq; ex ipſis rurſus ſimilibus ſcripturis demonſtrandæ ſunt, az az, Noha az mi Urunk es Idvőzitőnk s-az Prophetak, nem oly darabonſan hirdettek az Iſtennek titkait, hogy azt könnyen mindenek mindgyart megh foghatnak, hanem pelda beſedők altal tanitot: mind az altal igazak mindenek azok előt az kik értik, az az, az kik az mi Idvőzitőnktől meg feytőt iraſoknak magyarazattyat, az Anyaſent egyhaz regulajat javalvan meg tartyak.

las exponendi 5. Script.

Az Anyaſent-egyhaz Regulaja pedigh nem egyeb: hanem az tőrvennek, es az Prophetaknak azzal az Teſtamentommal, mely az Ur el jővetelével tanittatik, illendő képpen valo eggyező ſava es értelme.

Az Eccleſia Regulajanak csoda?

Annak okajert ugy kell az iraſt magyarazni, az mint az Prophetianak teſte avagy bőtűje elő adgya. Meg kell érteni az igheknek mit jegyezzenek, nem kell az puſta ſókhoz ragaſkodni, az mint az eretnekők cſelekeſnek, az igheknek jedzeſit nem kell maſuva tekerni: Arra kell nezni micsoda illyek tőkelleteſſen az mindenhato Ur Iſtenhőz, es mi ferheſſön ő hozza: Vege-

zetre az ſent iraſt viſont más haſonlo iraſ-
ſal kell meg magyarazni, es annak valoſa-
gat meg mutatni. Mind ezőkben ez elő
ſámlalt dolgokban Ieſuita Uram, nem
egyebet tanitot, es vallot Clemens Ale-
xandrinus ez az Pater, hanem az mit tani-
tot Luther es Calvinus. Mely ſerint min-
den reſzeiben mondaſanak ti veletők el-
lenkőzet: Mert az ſent iraſt tőkelletes fo-
gyatkozas nelkűl valonak mondgya; an-
nak magyarazattyat nem az Romai Papa-
ra, ſem az Conciliomokra bizza, hanem ő
magara azon ſz iraſra. Es minden veſzekő-
deſűnknek az hit dolgaban, egyedűl valo
bironak azon ſz iraſt iſmeri, es vallya. Mel-
lyeket ellenben ti mindnyajan tagadtok.
Calviniſta es Lutheriſta volt hát Clemens
Alexandrinus, es ellenſegők volt az Ieſui-
taknak. Annak okajert ez az Concluſio:

Az Luther es Calvinus tudomanya re-
ghi: Hát igaz. Az Ieſuitaké uy: Mert nem
tudtak azt az Paterek: Hát hamis.

Iſmeg: Az mit Luther es Calvinus ta-
nitottanak *Anno Domini* 1517 azt tanitotta
Clemens Alexandrinus *Anno Domini*, 196.
Hát ſő mondottak az Ieſuitak, az kik Ieſui-
tai ortzával azt kialtyak hogy csak egy em-
ber ſem volt Luther es Calvinus előt, ol-
lyan vallasban mint ők voltanak. Akarom
hallani ezőkre mit felelz Ieſuita uram. De

eleb

eleb megyők, es az Eccleſia felől-is micso-
da értelme lőt legyen csak rővidedőn meg
jelentem: *Una eſt, inquit, Eccleſia, ſicut unus* Lib. 7. Strom.
Deus, & unus Dominus, in unitate unius fidei,
quæ eſt ex proprijs Teſtamentis, vel potius ex Te-
ſtamento quod eſt unum diverſis temporibus. Item:
Eccleſiam voco non LOCVM ſed congregationem
electorum, Az az:

Egy az Anyaſent-egyhaz, az mint hogy
egy az Iſten, es egy az Ur, az egy hitnek
eggyeſſegeben, az mely ſármazik az valo-
ſagos Teſtamentomokbol, avagy inkab az
Teſtamentombol, mely kűlőmbőző idők-
ben-is azon egy Teſtamentom. Az Anya-
ſent-egyházon pedigh nem Helyet ertők,
hanem az valaſtottaknak Gyűlekezetit.
Nem teſtbeli ártalmas nedveſſeg hát, nem
kőrőm faradek, nem hay, nem ſakál, nem
hitetlenek, kárhozat edenyinek, latrok-
nak es egyeb undokſaggal megh ferteſtet-
teknek gyűlekőzetők, Ieſuita uram, Cle-
mens Alexandrinuſnak, az Eccleſia, az
Anyaſent-egyhaz mint ti-nektők az tietők,
az mint Bellarminus magyarazza, Hanem:
CONGREGATIO ELECTORVM:
az valaſtottaknak gyűlekezeti.

Ellenkőzik hát veletők ő: Annak okaert
nem lehet nektők Patertők; nem ő fiai vat-
tok ti, hanem ſőt idegőni. Luther es Cal-
vinus hordozza azt az méltoſagot. Mert

ugy er-

ugy értőttek ők-is az Eccleſia felől. Ezt is az Patert it hagyom, megyek az harmadik Seculomra.

Chriſtus ſzületése utan.

Tertullianus Doctor.

HARMADIK

Szaz eſtendő.

Tertullianus.

Ebben az Seculomban az tőb Paterek kőzőt elſő amaz Quintus Septimius Florens Tertullianus: Ez az Pater mit mond azok felől az kik az Sent Iraſt megh vetik, es az magok fejetúl gondoltatot traditiokhoz, kezről kezre kőlt talalmanyhoz ragazkodnak. Halgas rea Ieſuita Uram:

Lib. de reſurrectione carnis.

Luci fugæ ſunt qui ſine Scripturis, propriis opinionibus & traditionibus inhærent, az az, Nap fén elől futo Baglyok avagy Puppeneverők az kik az iraſok kivúl magok ſajat vélekedeſőkhőz es lelemenyekhőz ragaſkodnak. Azok felől pedig az kik meg holt embereket imadnak, azoknak innepeket ſentelnek: es ſentőlt főldel kereskődnek igy ſól:

Apologet. Lib. 13.

Dij verò, qui magis tributarij, magis ſancti: imò qui magis ſancti: magis tributarij? Exigitis mercedem pro ſolo templi pro aditu ſacri non licet, Deos noſſe gratis? venales ſunt. Az az: Az Iſtenők kőzőt pedig, mellyek nagyob adó-fizetők, ſentebbek, Bért ſőttők az Templom főldejert; az ſentſeghőz valo jarulaſert? Nem ſabadé az ti Iſtenitőket bér nelkúl ingyen iſmerni; el adoké?

Luther-

Lutherrel es Calvinuſſal eggyűt ti rolatok mondgya ezt, Ieſuita uram: Mert ti vattok illyen babonáſok. Annak-okajert nem iſmer fiainak ſ-nem is avattya kőzit hozzatok. Mondhatnad:

Miſucceſsio ſerint az Apoſtoloktul vőttűnk eredetőt, holot azert ő is Apoſtoli ferfiu, nem tagadhat meg minket.

F. El vet ez uton is titőket maga mellől, mert azt mondgya: *Sed & ſi confinxerint ſucceſsionem: nihil promovebunt: ipſa enim doctrina eorum cum Apoſtolica comparata ex diverſitate & contrarietate ſua pronunciabit, neq; Apoſtoli alicujus authoris eſſe, neq; Apoſtolici Viri. Quia ſicut Apoſtoli non diverſa inter ſe docuiſſent; ita & Apoſtolici Viri non contraria Apoſtolis ediderunt: niſi illi qui ab Apoſtolis deſciverunt & aliter prædicaverunt. Ad hanc igitur formam provocabunt illæ Eccleſiæ: quæ licet nullum ex Apoſtolis vel Apoſtolicis Viris authorem ſuum proferant: ut multò poſteriores & quæ deniq; quotidie inſtituuntur, tamen in eadem fide conſpirantes, non minùs Apoſtolicæ deputantur pro conſanguinitate doctrinæ.* Az az: Ha ſinten tettetekis az Apoſtoloktul valo kővetkőzeſt, ſemmit nekik az nem haſznal: holot az ő tudomanyokat őſve vetőd az Apoſtolok tudomanyaval kűlőmbőző es ellenkező mi voltaval maga bizonſagot teſſen effelől, hogy ő ſem az Apoſtoloktul, ſem valami Apoſtoli

ſtoli firfiutul nem ſármazot, mert az mint hogy az Apoſtolok egy maſſal ellenkőző tudomant nem tanitottak volna: azonképen az Apoſtoli férfiak is az Apoſtolokkal ellenkőző tudomant nem irtanak volna; hanem azok az kik az Apoſtoloktul el partoltanak es más modon prędicallottanak. Annak okaert erre az formara vegyek igőket azok az gyűlekőzetők; kik noha egyetis az Apoſtolok, vagy az Apoſtoli férfiak kőzzűl nem mutathatnak ollyat, akkitűl eredetőt vőttenek volna; ugy mint, kik utolſobbak, es az kik naponkent talaltatnak: mind az altal azon vallasban eggyet értvén, nem kevesbe Apoſtoli gyűlekőzetőknek tartatnak az tudomannak rokonſagajert. Ti rejatok illik ez az Tertullianus trefas es meg vető értelme, Ieſuita Uram: mert ti vadtok, à kik minden nap inkab uyob uyob tudomant talaltok, az Apoſtoli tudomanya ellen az mint meg tetzik az Romai Papaknak lelemenyőkből: ti vadtok kiknek tudomanya az Apoſtolokeval es Apoſtoli firfiak tudomanyaval ellenkőzik: ti vadtok az kik magatok kőzőtt is ellenkező tudomant tanitotok, az mint ez meg tetzik, csak ez minapi iraſtokbol: melynek Tituluſa ez:

Kiesodak az Apoſtoloknak igazan ſucceſſori.

Anno Domini 1612.

Sorbonicæ laudes M. Becani Ieſuitæ, hoc eſt: Summa actorum facultatis Theologiæ Pariſienſis contra librum inſcriptum. Controverſia Anglicana

na de poteſtate Regis & Pontificis. Autore Martino Becano Societatis Ieſu. Mely irasban eggyik fél az Pápanak minden Fejedelmeken valo teſti es lelki hatalmat állat: Mellyert az más féltűl lator, es botrankoztato könyvnek iteltetik. Melynek el igazitaſa Paulus Quintuſra az Romai Pápara terjedvén; azis nyavalyas csak hogy Uraſagaban kárt ne vallyon, minden ő előtte valo Pápakat megh hamiſitvan azt az iraſt, nem csak nem javallya, hanem ugyan megh tiltya hogy ſohul ne olvaſtaſſek. Ez az Pápak tőkelletőſſege; nem vetkőzhetnek ők. Laſſad Ieſuita Uram, mint limitalod: Valamely féle váltaſ, előtted az kelepcze.

Az idvőſſegnek dolga felől valo tudakozaſnak el igazitaſat Tertullianus az ſent iraſnak adgya: Mellyet két erőſſeggel tamaſt megh: I. Mert az mindeneknel reghieb. II. Mert abban az két Teſtamentum eggyik az maſikkal eggyez. Az ſent iraſnak az Uy Teſtamentomban valo hiteles voltat, mely ſerint minden ketſegős dolgok felől tanacsot kell kérdeni az Gőrög bőtűre tamaſtya, midőn igy ſol: *Sciamus (inquit) non planè ſic eſſe in Græco authentico, quomodo in uſu exijt per duarum Syllabarum aut callidam aut ſimplicem everſionem?* Ertſük (ugy mond) hogy tellyeſſeggel nem ugy vagyon az Gőrög hitelős irasban az mint

Apologiti. co. Cap. 20.

De Monogamia.

ſokaſ-

ſokasban ment, két bőtűnek, avagy ravaſs, avagy tudatlan egyigyű el fordittása ſerint.

Az Iſtenſegnek egy állattya, es abban lévő harom ſőmellyek felől ugy ért mint Luther es Calvinus az ſent iras ſerint.

Lib. 1. adverſus Marcionem de præſcrip.

Regula fidei eſt illa:

Vnum omnino Deum eſſe, nec alium præter mundi creatorem, qui univerſa de nihilo produxerit, per verbum ſuum primò omnium emiſſum: id verbum Filius ejus appellatum in nomine Dei; Variè viſum Patriarchis; in Prophetis ſemper auditum; poſtremò delatum ex Spiritu Patris Dei & virtute in virginem Mariam carnem factum in utero ejus & ex ea natum & eſſe Ieſum Chriſtum: exinde prædicaſſe novam legem, & novam promiſsionem, Regni Cœlorum; virtutes feciſſe fixum cruci, tertia die reſurrexiſſe; in cœlos creptum, ſedere ad dexteram Patris, miſiſſe vicariam vim Spiritus ſancti, qui credentes agat? venturum cum claritate adſumendos ſanctos in vitæ æternæ, & promiſſorum cœleſtium fructum, & ad prophanos judicandos igni perpetuo, facta utriuſq; partis reſuſcitatione cum carnis reſtitutione. Az az:

Kicsoda ez földen az Chriſtus Vicariuſſa.

Tellyeſſeggel egy az Iſten, nincs-is akkivúl más az ki ez vilagot teremtette, az ki mindeneket ſemmiből hozot elő, az ő elősőr ki bocsatot igeje altal, az az ige Iſten fianak neveztetet az Iſteni nevezetben; az Patriarchaktul kúlőmb kúlőmb

képpen lattatot; az Prophetak iraſaban mindenkor hallattatot; annak utanna az Atya Iſtennek lelke es ereje altal, ala ſalvan ez főldre, az ſűz Marianak méheben, teſte lőt es ő tűle ſűlettetőt, es Ieſus Chriſtuſſa lőt; az utan uy tőrvent hirdetőt, es az mennyeknek Orſaganak uy igiretit: csudakat tőt: Keresztfara feſsittetven, harmad napon fel tamadot, az Eghekben ez főldről fel vitettőtet; úl az Atyanak jobjan: maga képében el küldőtte az ſent lelőknek erejet, az ki az hiveket igazgaſſa: eljő nagy fenyősſeggel hogy fel vegye az ſentőket az őrők életnek, es az mennyei igeretőknek gyűmőltſenek el vételere, es az hitetleneket őrők tűzre itellye; mind az két rendbelieknek teſtőket megh uyitvan, es fel tamaſztvan.

De Trinitate.

Az Iſtenſegnek egy allatyaban valo harom ſőmelyők fefől is igy ſoll: *Regula (inquit) veritatis exigit: Vt primò omnium credamus in Deum Patrem, eadem docet credere nos poſt patrem etiam in filium Dei, Chriſtum Ieſum Dominum, Deum noſtrum, ſed Dei filium hujus Dei qui & unus eſt, & ſolus eſt conditor, ſcilicet rerum omnium. Eadem fidei authoritas, poſt hæc docet nos credere in Spiritum Sanctum.* Az az: Az igaſſagnak (ugy mond) Regulaja kevannya hogy mindeneknek előtte hidgyünk az Atyaban: Ugyan azon arra tanit, hogy

az Atya utan hidgyünk az Iſten Fiaban-is a Ieſus Chriſtusban, ki mi Urunk Iſtenünk, de Iſtennek Fia, annak az Iſtennek akki egy magán valo, tudni illik, minden dolgoknak teremtője. Azon hitnek méltoſaga tanit arra minket, hogy hidgyünk az Szent lélekben.

Tertull. de præſcr. Eccleſia

Az Eccleſia felől ezen Tertullianus igy tanitot: Nem tulaydonitotta az fölső bőcsületet az Romai Eccleſianak; ſőt az ő idejeben valo akar mely helyben lévő Eccleſiakat azzal egyenlőkke teſi. Mert illyen képpen ir: *Percurrere (inquit) Eccleſias Apoſtolicas, apud quas ipſæ adhuc Cathedræ Apoſtolorum ſuis locis præſidentur, apud quas ipſæ authenticæ litteræ eorum recitantur, ſonantes vocem & repræſentantes faciem uniuscujusq;. Proxima eſt tibi Achaia: habes Corinthum. &c. Omnes primas & omnes Apoſtolicas eſſe dum unam omnes probant unitatem.* Az az: Szemleld el es jard el, ugy mond, az Apoſtoli Eccleſiakat; akkikben még az Apoſtolok prædicallo ſzékéből prædicaltatik, az kik közőt az ő hitelős iraſok hirdettetnek, ugy annyira, hogy mindenikben, mint ha magok ſzavat hallanak, es mindeniknek ſajat ortzajat néznek az halgatok. Legh közeleb hozzad Achaja, ugyan vagyon Corinthus is. Mindenik első fő es Apoſtoli, valamigh javallyak mindnyajan az egyedül valo eggyeſſegőt.

De præſcrip. adverſus Hæret.

Ugyan ot nyilvan valo képpen állattya azt is: Hogy ha ſinten valamely Eccleſia nem kerkedhetik-is azzal, hogy kővetkezés ſerint az Apoſtolokig meg nem mutathattyak, kik hirdettek azt az tudomant, mind az által ugyan Apoſtoli Eccleſia, csak azokkal egy vallasban legyen. Mert igy ſól:

Eccleſiæ quæ nullum ex Apoſtolis vel Apoſtolicis autorem ſuum proferunt, ſi in eadem fide conſpirant Apoſtolicæ & ipſæ deputantur. Az az: Az ollyan Eccleſiak is akkik ha ſinten ſenkit nem nevezhetnek is ki volt volna első, akki az Apoſtolok avagy az Apoſtoli firſiak közzül tanitot volna ő bennek: Mind az altal ugyan Apoſtoli Eccleſiaknak tartatnak, csak azon hitben legyenek melyben az Apoſtolok voltanak.

Nem kevan tatik az Eccleſianak Apoſtoli meltoſagara az Perſonalis ſucceſsio: hanem az Apoſtoli tudomanynak vallaſa.

Hogy az Romai Púſpőkők ő idejeben-is immar tevőlygesben eſtenek legyen, ezen Tertullianus bizonittya: *Epiſcopus quidam Romanus (Zepherinum nonnulli volunt) Montani hæreſin ſequutus eſt.* Az az: Egy neminemű Romai Púſpők (nemellyek azt mondgyak hogy Zepherinus volt) Montanus Eretnekſeget kővette: Ha moſt élne, minden mi időnkbeli Romai Púſpőkőknek fejehez űthetne azt az eretnekſeget, az többi közőt, az negyven napi búytnek meg tartaſa

Montanus.

Euseb. lib. 5. Eccles. Hist. in fragmentis Apolonij.

tasa, es az péntőki, ßerdai es ßombati hús nem ętel ßerint, es az Papoknak nőtelensege ßerint, mely hitvansagoknak Montanus volt első talaloja.

Ezen Pater az Templomokban valo irot es faragot képeket megh vetőtte: Mert azok felől igy ßollot: *Nos (inquit) adoramus oculis ad cœlum sublatis non ad Imagines seu picturas. Et alibi: Filioli, custodite vos ab Idolis, non tam ab idolatria, quasi ab officio, sed ab Idolis, id est, ab ipsa effigie eorum.* Az az: Mi (ugy mond) ugy imatkozunk, hogy ßőmeinket az Egh felé emellyúk fel, nem az faragot vagy irot kepőkre. Es masut vißont igy ir: Fiatskaim, meg őrizzetők magatokat az Balvanyoktul, nem csak az Balvanyozastul ugy mint tißtelettúl, hanem az Balvanyoktul, az az, azoknak képektúl.

De Corona Militis.

Az Fejedelemseg felől még az mely Poganyok kezeben forgot is az regi Kereßtyenők minemű itiletben lettenek legyen Tertullianusnak imez beßedi megh mutattyak:

Ad spaculam & Cap. 28. 29. 30. Apologitici.

Christianus (inquit) nullius hostis est, nedum Imperatoris quem sciens à Deo suo constitui; necesse est, ut & ipsum diligat, & revereatur, & honoret, & salvam velit cum toto Romano Imperio. Az az: Az Kereßtyen senkinek nem ellensege, nem hogy az Csaßarral ellenkeznek, kit tudvan hogy az ő Istenetől rendeltetőt az

az tißtben, ßűkseg képpen tartozik azzal, hogy azt ßeresse es bőcsűllye, tißtőllye, es meg maradásat kevannya az egéß Romai Imperiommal.

Az Sacramentomok felől is az Apostolok tudomanyaval eggyezőt Tertullianus. Mert Marcion eretnek ellen, két Sacramentomokat ßámlal elő: Az Kereßtsegőt es az Urnak Vacsorajat, mind az kettő felől, az ßent irassal eggyezvén ßól: *Tropicè nimirum & Propriè.*

Lib. 4. adversus Marcion.

Az Kereßtseg felől *Tropicè* igy ßól. az az: Iedzes ßerint: *Lavacro dilui mortem,* az az: Az fördő altal el mosattatik az halal. *Aquas animare*: Az vizek megh elevenitenek.

Iedzes szerint.

Propriè igy ßól: az az: bőtű ßerint. *Baptismus est obsignatio fidei, quæ fides à pœnitentiæ fide incipitur & commendatur. Item: Nunc addita est ampliatio Sacramento, obsignatis Baptismi, vestimentum quodammodo fidei, quæ retro erat nuda.* Az az: Az Kereßtsegh az hitnek megh pecsetlese, mely hit, az pœnitentianak hititűl veßőn eredetőt es attul ajanlattatik.

Most őregbedőst vőt az Sacramentom az Kereßtsegnek pecsetléset ugy mint egy őltőzetőt: mely hit annak előtte mezitelen vala.

Az kűlső Kereßtsegnek ereje felől azon

De spectaculis. Pater igy ſól: *Non ideo abluimur, ut delinquere deſinamus: ſed quia deſiimus, quoniam jam corde loti ſumus.* Az az: Nem azert mosogattatunk megh, hogy ſoha bűnt ne tegyűnk, de mivel az bűnnek cselekődetitűl meg ſűntűnk, mivel immar ſivúnkben megh mosattatunk. *Et alibi*:

De Baptiſmo. *Cum aquam ingreſſi Chriſtianam fidem in legis ſuæ verba profitemur, RENVNCIASSE nos Diabolo & Pompæ & Angelis ejus ore noſtro conteſtamur. Item: Recipit homo in Baptiſmo illum Dei Spiritum, quem olim de afflatu ejus acceperat, ſed poſt amiſerat per delictum, non quod in aquis Spiritum Sanctum conſequamur, ſed in aqua emundati ſub Angelo Spiritui Sancto præparamur.* Az az: Midőn az vizben menvén, es Kereſztyeni hit felől vallaſt teſzűk, az ő tőrvenyének beſzédinek bizonſagara; hogy mi ellent mondottunk az őrdőgnek, az ő pompajanak, es Angyalinak ſajat ſajunkal vallaſt teſzűnk arrol. Iſmet igy ſol: Ember az Kereſztſegben az Iſtennek azt az lelkét veſzi, mellyet regenten az ő lehelleſeből vőtt vala, de az utan az eſet miat el veſztőtte vala: Nem ugy mint ha az vizekben nyernők az ſent lelket, de az vizben meg tiſztittatvan az Angyal alat az ſent lelek ſámara keſzittetteſſűnk.

Az Ur Vacsoraja felől is haſonlokeppen ſoll: *Tropicè & Propriè*: *Tropicè* midőn

igy ir: *Caro corpore & ſanguine veſcitur ut anima de DEO ſaginetur. Non poſſunt igitur ſeparari in mercede quas opera conjungit.* Az az: Az Hus teſtel es vérrel ęl, hogy az lelők Iſtentől hizlaltattaſſek: Annak okajert nem valaſtathatnak el egy maſtul az jutalomban, kiket az munka egybe kőtőt. De reſurrectione carnis.

Ugyan ot męg is ekkeppen ſoll: *Caro in Baptiſmo abluitur, ſcilicet externè ut emaculetur Anima Item: Opimitate corporis Dominici veſcitur, id eſt, Euchariſtia.* De puditia

PROPRIE, Vt cum dicit, Deus pane corpus ſuum repræſentat. Item: Calicis aut panis noſtri aliquid decuti in terram anxiè patimur. Item: Non ſciet Maritus (Ethnicus ſcilicet) quid ſecreto cibum guſtes, & ſi ſciverit, panem non illum credit eſſe, qui dicitur (ſanctum nimirum & ſacramentalem) Item: Euchariſtiæ ſacramentum & in tempore victus, & omnibus mandatum à Domino, etiam ante lucanis cætibus, nec de aliorum manu, quam præſidentium ſumimus. Lib. 1 Contra Marcionem. De Corona Militis. Lib. 2. ad uxorem. De Corona Militis.

SERMO caro factus in cauſam vitæ appetendus, & devorandus auditu & ruminandus intellectu, & fide digerendus eſt. Et contra Marcionem: Acceptum panem & diſtributum diſcipulis corpus ſuum fecit, HOC EST CORPVS MEVM dicendo: id eſt Figura corporis mei, Figura autem non fuiſſet, niſi veritatis eſſet corpus. Cœterum vacua res, quod eſt, phantaſma figuram capere non poteſt. Az az, Nyilvan valo Lib. de Reſur. carnis. Lib. 4. Panis Euchariſtiæ Tertuliano eſt. Figura corporis Chriſti.

kepen igy ſol Tertullianus az Ur Vacsorajaban levő pohar es kenyer felől: Az Iſten az kenyer által az ő teſtet adgya elönkben. Iſmet igy ſol: Az mi poharunkbol es kenyerünkből valami le úttetik az földre ſübeli faydalommal ſenvedgyük; Viſont: Nem tudgya az te (Pogany férjed, tudni illik) minemű titkos eledelt koſtolyte, ſ. ha ſinten tudna ő is nem hiſi, hogy amaz kenyer legyen az mely ſentnek es ſentſegnek kenyerenek mondatik. Tovabba iſmet: Az Ur Vacsorajanak ſentſégét męgh eledelünknek idejekoran-is, ugy mint ki mindeneknek parancsoltatot az Urtul es ejeli gyulekőzetünkben-is veſük nem egyebektől, hanem az Egyhazi emberek kezeből.

Maſut iſmet igy ſoll:

Az teſte lőtt iget ugy mint életnek ſőrzőjet kinek kinek kevanni kell, ſ. meg is kel enni, hallás altal megh-is kell emeſteni hittel:

Marcion ellen igy ir:

Az kezeben vőt es az tanitvanyoknak el oſtogatot kenyeret ő teſtéve tőtte: ezt mondvan, ez az en teſtem, az az, az en teſtemnek képe, képe pedigh nem lőt volna, ha valoſagnak teſte nem lőt volna. Tovabba az úres dolog az mi csak az elmének tőprőnkődeſe, képet magara nem vehet.

het. Mind ezek az elő ſámlalt iraſok ſerint hát Ieſuita uram, vilagoſſon megh tetzik, hogy Tertullianus valamit tanitot az Hitnek, az az, az kereſtyeni vallaſnak agai felől, Chriſtus Urunk ſületeſe utan 209 eſtendővel, azont tanitotta Luther es Calvinus 1517 eſtend: Hát az Luther es Calvinus tudomanya mind regi, ſ. mind pedig te Ieſuita Uram, nagyot botlaſs, az ki azt méred mondani ideb fellyeb, hogy csak egy Pater-is nem volt oly, akki avagy csak egy czikkőlyben akképen tanitot volna az Kereſtyeni vallas felől 1517 eſtendő előt mint Luther es Calvinus. Viſont ugyan ezen iraſokbol meg tetzik, hogy az ti Papiſta tudomanyotok az ſent iraſnak megh vetéſe, csufolaſa es az Traditiok felől Tertullianus idejeben nem volt. Nem volt az megh holt ſentek imadaſa; az Eccleſianak az ſent iras felet valo hitele es meltoſaga, az faragot képeknek tartáſa es Templomokban valo tiſteleti; az Fejedelmeknek, Uraknak; egyeb kűlső fő fő rendeknek el veſteſe, megh étetéſe, az Sacramentomoknak Hét ſámu volta, holot nem tudtak többet kettőnel, mely az Kereſtſeg es az Ur Vacsoraja, es azoknak bűjős bajos babonaltataſok, mint ha azokban az viz es bor vérré, az kenyer pedig huſſa változnék: Nem voltak mon-

Az Papiſtak vallaſa minemű.

dom, mind ezők Tertullianus idejeben, hanem az utan egyßőr is maskor is ti todoztatok, foldoztatok magatok gyalazattyara es őrökke valo veßedelmetőkre. Hát nem volt ti veletők egy hitőn Tertullianus, hanem ellenetők volt.

Annak-okaert az ti tudomanyotok Uy: nem az Paterek idejeben valo. Ha Uy, ßollok męg is ezen Tertullianus es az magatok pronunciatoma ßerint, Hamis tudomany. *Siquidem: Antiquiſsimum quodq; veriſsimum; Addo vi hujus conſequentis. Noviſsimum quodq; falſiſsimum.* Az az, Az mi reghi, felette igaz; Az mi Uy; Felettéb hamis, laſſad Ieſuita uram mint fejeződ magadra es az te atyadfiaira.

Deut. 17. Az Iſtennek törvénye ßerint eleg volna két avagy harom tanunak bizonſaga, akar minemű dolognak, valoſaganak megh bizonitaſara, az miképpen hamis dolognak es hazug beßednek meg czafolaſara: Haſonlo keppen nem volnek kőteles en is arra, Ieſuita Uram, hogy beßedőmet, elmém, ßőmeim, es kezeim faraßtaſaval tovab terjeztenem, ſ tőb Patereket allatnek tanujul Holot immar im haromnal is tőbbet ßamlaltam elő, te pedig Ieſuita eggyet ſem engettel vala Luthernek es Calvinuſnak: De mind az altal, hogy ortzad inkab pirullyon, es ßő mondot legy inkab; tőb Patereket-is ßollitok elő, kik Lutherrel es Calvinuſſal eggyeztenek, ti veletek pedig ellenkőztenek az Kereßtyeni igaz vallaſnak fundamentomiban. Intlek hát męg is Ieſuita Uram, jol rea halgas, eßődben vegyed mit vallottanak s-tanitottanak az Paterek, hogy meg ne csalatkozzal.

Cyprianus Doctor.

Azon Harmadik Seculomban, Az az, Harmadik ßáz eßtendőben Chriſtus Urunk ßületeſe utan; élt Cyprianus Doctor, Ez mit mondot legyen Ieſuita Uram, az ßent iraſnak bőcsületi meltoſaga felől, es az Kereßtyeni vallashoz toldot ßokaſoknak es emberektűl talaltatot ſ-kezről kézre kőlt tudomanyoknak ſibſaga felől érts megh. Cyprian. 9. Sacra ſcriptura.

Mind ezők felől pedigh nyolcz regulat hoz elő:

I. Si ſolus Chriſtus audiendus eſt: non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putaverit: ſed quid, qui ante omnes eſt, Chriſtus prior fecerit. Neq; enim hominis conſvetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem, Az az, ha egyedől csak Chriſtuſt kell halgatnunk es ő tőle kell függenűnk, nem kell nékűnk arra vigyaznunk, micsoda cselekedetőt gondolt valaki magának mi előttűnk: hanem azt kell eßűnkben vennűnk; az Chriſtus az ki mindeneknél eléb volt, mit cselekődőt. Mert nem emberi ßokaſt kell nekűnk Lib. 2. Epiſt. 3.

kűnk ſűkſegkeppen kővetnűnk: hanem az Iſtennek igaſſagát.

Ad Quintinum. *II. Non eſt de conſvetudine præſcribendum, ſed ratione vincendum.* Az az, Nem az ſokaſtul kell nekűnk törvént vennűnk, hanem bizonſaggal kell győzödelmeſſeknek lennűnk.

Epiſt. ad Pompeium. *III. Illa verà eſt Traditio, quæ de Dominica & Evangelica authoritate deſcendit, aut de Apoſtolorum mandatis atq; Epiſtolis venit. Ea enim facienda eſſe, quæ ſcripta ſunt, Deus teſtatur, Ioſuæ.* 1. az az, igaz kezről kezre kőlt tudomany az mely az Chriſtus, es az Apoſtolok meltoſagatúl ſarmazik; avagy az Apoſtolok parancsolattyabol es leveleiből jűt: Mert Iſten, Ioſuenak első Caputtyaban, azt bizonyitta hogy azokat kell cſelekődnünk az kik meg irattattanak.

IV. Obſtinatio & præſumtio eſt, humanam Traditionem, Divinæ diſpoſitioni anteponere, nec animad vertere, indignari, & iraſci Deum quoties Divina præcepta ſolvit & præterit humana traditio. Az az: Vakmerő maga hitſég az emberi talalmant, az Iſtennek rendeleſenél fellyeb bőcsúlni: ſőt eſeben nem venni hogy Iſten boſonkodik es haragſik valamiket az emberi talalmany, fel bontya es által hagja az Iſtennek parancsolatit. Ibidem.

V. Conſvetudo ſine veritate, vetuſtas erroris eſt. Az az: Az ſokas, valoſag nelkúl, vétőknek

tőknek regiſége. Annak okaert innen az kővetkőzik: bator az Miſe, az ſentek imadaſa, az képek bőcsúleti ſ tőb effélek regi ſokasbol tartaſſanak meg. De holot nincsen valoſagok, az az, bizonſag tétel azok felől az ſent irasban az kereſtyeni vallasnak fundamentomaban: Annak okaert, nem igaz tudomany, hanem regi tevélyges.

VI. In compendio eſt apud religioſas mentes & ſimplices & errorem deponere & invenire atq; eruere veritatem. Nam ſi ad Divinæ traditionis caput & originem revertamur, ceſſat error humanus. Az az: Altal utok vagyon az Iſten ſelő es egy-igyű elmeknek az tevőlygeſnek letetelére, az igaſſagnak pedig fel talalaſára. Mert, mi helyen az Iſtentől ki adattatot tudomanynak kut fejere es eredetire viſſa térűnk: azonnal megh ſűnik az vetők az emberi tevelyges.

VII. Inde ſurgat actus noſtri ratio, unde & ordo & origo ſurrexit nempè ab Evangelica & Apoſtolica traditione. Az az: Az mi cselekedetűnknek bizonſaga, onnan állyon elő, à honnan mind rend-tartas ſ mind az eredet elő allot; tudni illik az Evangeliomi es Apoſtoli találmánytul. Ibidem.

VIII. Fruſtra quidam, qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis opponunt, quaſi conſuetudo ſit major veritate aut non fuerit in Spiritualibus ſequen Ibidem.

quendum, ſi melius fuerit à Sancto Spiritu revelatum. Az az: Az kik bizonſagh tételőkkel győzettetnek megh haſontalánul forgattyak azok mi előttünk az ſokaſt: mint ha az ſokas nagyob volna az igaſſágnál, avagy mint ha az lelkiekben nem azt kellenç kővetni; az mi jobnak jelentetőt az ſent lelektúl.

Mind ezőkből meg tetzik hát Ieſuita Uram, mint legyenek az te pártodon az Paterek, az reghi Doctorok: es az is, hogy nem egyebet tanitottak Luther es Calvinus *Anno Domini* 1517 az mit tanitot Cyprianus *Anno Domini* 244. Mert akkor élt es tanitot. Teneked ellenſeged volt; mert az traditiokat megh vetőtte: Mert az Eccleſianak reghiſegét nem az ſokaſra, nem az emberek méltoſágára, az kik tevőlygettenek, hanem az Apoſtolok es Evangeliſtak iráſára ſabta.

Hát méltatlan akarjatok az ti vallaſtokat az Paterek iraſabol allatni valakik Ieſuitak, az az, nyilvan valo balvanyozok, es az Ieſus Chriſtuſnak ellenſegi vadtok. Meltatlan àmito beſedőtek az is, az egyigyű emberek kőzőt, hogy az Luther es Calvinus tanitáſa ſerint valo tudomany csak 1517 eſtendőben kezdetőt.

Itt tudom mit gondolſ magadban: Mert ez eg-

ez eggyik hitető talalmanyotok mellyel az egyigyűeket tantorgattyatok:

Ha az volna igaz tudomany az mellyet Luther es Calvinus tanitottanak s tanitanak moſtan az Lutheriſtak es Calviniſtak: Hát az reghi emberek mind el karhoztanak az kik ollyan értelőmben nem voltanak mint ezők, hanem Miſet halgattak, megh holt ſenteknek imatkoztanak, bucsut jartanak es egyeb effele talalmanyit az Eccleſianak meg tartottak; ſőt el karhoznak moſtis az kik igy cſelekőſnek. Ellenvetes.

F. Ez minden meſterſegtek tudom: Ezzel akartok mindeneket túlőnk el idegőniteni, ſ ezzel akarjatok az Fejedelmeket is ellenünk kőſőrúlni. De markotokban ſakad Ieſuita uraim, holot effelől nem egyeb az mi itiletünk, hanem az mi Cyprianuſe es az tőb reghi Doctoroké: es ha azert haragudni akartok vagy mertők nem mi reank, hanem Cyprianuſra es az tőbbire haragudgyatok ſ azokat mondgyatok eretnekőknek es Uy tudomanyuvaknak. De nem érdemlik azok ezt az nevezőt. Annak okaert mi is ő velek egyetemben túletők meltatlan ſenvedgyük. Mellyert Iſtennek kemenyitéletit varjuk rejatok. Halgathatza mit felel erre Cyprianus: *Ad Iubajanum*: Feleles.

Potens, inquit, eſt Dominus miſericordia ſua indulgentiam dare: Non tamen, quia aliquando er- Lib. 2. Epiſt. 5.

do erratum eſt, ideo ſemper errandum. Item: Si quis de anteceſſoribus noſtris vel ignoranter vel ſimpliciter non hoc obſervavit & tenuit quod nos Dominus facere exemplo ſuo docuit, poteſt ſimplicitati ejus, de indulgentia Domini venia concedi. Nobis vero non poterit ignoſci, qui nunc à Domino admoniti & inſtructi ſumus. Az az: Hatalmas az Ur az ő irgalmaſſaga ſerint hogy bún bocsanatot adgyon: De mind azonáltal nem kel immar ez utan az tevőlygeſſben mindenkor eleb eleb menni: Mivel hogy valaha regi időben ez előt valo emberek tevőlygettenek. Iſmet: Ha ki az mi előttünk çlt emberek kőzzűl, vagy tudatlanul, vagy egy általlyaban nem azt vallotta es tartotta az mit parancsolt az Ur es az mire minket az maga példajaval tanitot: annak egy igyűſegenek az Urnak bún bocsato kegyelme ſzerint engedelem adattathatik.

Az regi egyigyű Papiſtaknak tevelygeſenek itilet it iſten re hadgyuk

Mi nekünkpedig (tudni illik, ha vakmerőképpen időgen Iſteni tiſteletre es Balvanyozaſra vetemedünk) ſemmi keppen bűnünk bocsanattya nem engettethetik, holot az Urtul inteſt es tanitaſt vettünk.

Ertőde mit felel Cyprianus Ieſuita uram Az regiek tudatlanſagat Iſtenre hadgya: Az ti moſtani vakmerő tevőlygeſtőknek bűnteteſt ſab: Holot ſánt ſándekkal lelketők iſmereti ellen, kűlső haſonért es egye-

egyebeken valo uralkodaſnak kevanſagaert vetemedgyetők arra, az mit Iſten nem csak tilt az ő igejeben: hanem feletteb utal. Az az mi feleletünk-is: Nem mondunk egyebet ſemmit.

Ezen Doctor mit irjon az Iſtenſegnek egy allattya es abban lévőharom ſemélyek felől: Az Chriſtus Ieſus tiſtiről es elég tévő aldazattyarol: olvaſd meg *Tractatum de vanitate Idolorum. Epiſtolam ad Iubajanum Lib. 3 Epiſt. 9. Tract. de ſimplicitate Prælatorum ſive de unitate Eccleſiæ. Sermonem de bono patientiæ. Sermonem de Baptiſmo Chriſti. Sermonem de Eleemoſina. Tractatum contra Demetrianum lib. 4. Epiſt 6. Sermonem de Circumciſione. De Baptiſmo Chriſti*, es eſőbben vehetőd, hogy nem egyebet tanitot mind ezekről, hanem az mit Luther es Calvinus, es tanitanak moſtis minden igaz Kereſtyenek, az kiket ti Lutheriſtaknak es Calviniſtaknak gyalazatoſſon neveztők. Hogy pedigh mind azokat bő beſeddel elő ne ſamlallyam az miket jelentek: Mertigy az egeſs Cyprianus iraſat többire ide kellene jedzenőm. Halhatza Ieſuita Uram, mit mond az te naponként valo Miſe aldozatod ellen, az Chriſtus Ieſus elég tévő aldozattya felől, Cyprianus: *Tantæ dignitatis illa una redemptoris noſtri fuit oblatio, ut una ad tollenda mundi peccata ſufficeret, qui tanta authoritate in ſancta introivit, in*

Cyprianus Doctor iraſi.

Az Miſe haſzontalan.

Sermone de Circumciſione & Baptiſmo Chriſti.

ſangui-

ſanguine proprio, ut deinceps nulla ſupplicantium poſtulatio ſanguine indigeret alieno, Az az, Az mi meg valtonknak aldozattya oly meltoſagos vala, ugy mint, ki ez egeſs vilaghnak bűneinek elvételére egyedől elegſeges lőt; az ki oly méltoſágal ment be az ſentſegőknek ſentſégében, maga ſajat vére altal hogy immar ennek utanna csak egy eſedezőnek-is kőnyőrgeſe, nem ſűkőlkődik más vére nelkűl.

Az Miſe haſzontalan ſôt Chriſtus boſzuſagara valo tudomany.

Ugyan ott az Chriſtus érdőmének magunkhoz valo kapcsolaſarol illyenképpen ſoll: *Sacrificium (inquit) quod in cruce obtulit, ſic in beneplacito Dei conſtat, acceptabile & perpetua virtute conſiſtit: ut non minus hodie in conſpectu Patris oblatio illa ſit efficax, quàm ea die, qua de ſaucio latere ſanguis & aqua exivit.* Az az: Az minemű aldozattal az kereſztfan aldozot, Iſtennel oly kedves es oly őrőkke valo ereje vagyon annak: hogy azon áldozat ma-is az Atya előt nem kevesbe hathato mint azon az napon mellyen az ő megh ſebőſittetőt oldalabol Vęr es Viz folyt ki.

Kereſztſeg. Epiſt. ad Pompejum.

Az Uy Teſtamentomnak Sacramentomi felől-is mitęrtſen es irjon Cyprianus, Ieſuita uram, im meg emlitőm. Az kereſztſeg felől igy ſól: *Baptiſma eſt in quo vetus homo moritur & novus naſcitur.* Az az: Az kereſtſeg oly ſent-ſegh, melyben az reghi ő ember meg hal es uy ſűletik.

Azon Kereſtſeghnek formaja felől-is ugyan ott ekképen emlekőzik: *Verborum ſolennitas & ſacri invocatio nominis & ſigna inſtitutionibus, Apoſtolicis ſacerdotum miniſteriis attributa, viſibile celebrant Sacramentum: Rem verò ipſam Spiritus Sanctus format & efficit, & conſecrationibus viſibilibus inviſibiliter manum totius benitatis autor apponit, & plenitudinem gratiæ unctionis Divinæ pinguedo ſanctificationibus efficialibus inſundit & rem Sacramenti conſumat & perficit.* Az az: Az kűlső lathato ſentſegőt az igeknek magyarazattya, az Iſten ſent nevének ſegitſegől valo hivaſa, es az jegyők, kik az Apoſtolok ſerzeſeből jarulnak az Egyhazi ſolgaknak munkajokhoz ſentelik megh. Az belső haſnot pedig, mely az Chriſtus vęrenek ęrdőme az ſent Lelek formallya es viſi vęgben: es az kűlső lathato meg ſenteleſſel, lathatatlanul az minden jonak keze munkalkodik, es az kegyelőmnek tellyeſegét az Iſteni kegyelőmnek ſirja, az kűlső Egyhazi ſolgalatra ontya, mellyel az ſentſegnek valoſaga vęgben megyen es tőkelletős leſen.

Külső Kereſztſeg.

Belső Kereſztſeg.

Eſődben ved jol Ieſuita uram, az mit Cyprianus mond az Kereſteles felől, nincsen ot Chriſma, ſem olay, ſem infernorum,

rum, ſem ſő, ſem nyál nem kevantatot ő idejeben az Kereßtſeghőz: Mert az Apoſtolok rendeleſe ßerint let akkor az kereßtelés.

Hát nem ő tűle vőttetők, ſem azoktul akkik ő előtte çltenek, az ti Kereßteleſtőkben valo mayomoskodaſtokat Ieſuita uraim.

Annak okajert nem vadtok regi tudomanyuvak, nem vadtok az Apoſtolok ſucceſſori es az regi Paterek fiai.

Luther pedigh es Calvinus mivel ugy tanitanak az Kereßtſeg felől mint Cyprianus es az Apoſtolok: mind regi tudomanyuvak, Apoſtolok ſucceſſori ſ mind az regi Paterek fiai.

Lib. 2. Epiſt. 3.

Az Ur Vacsoraja felől-is azon Paternek çrtelme ez: *Edimus corpus Chriſti crucifixum, & bibimus ſanguinem profuſum. Quomodo? edimus autem & bibimus FIDE, Credentibus propinat calicem ſuum Chriſtus. Vana igitur de corporali eſu opinio eſt. Nam ſi illius perſonæ caro in fruſta partiretur, non omni humano generi poſſet ſufficere. Nec tàm corporali quàm Spirituali tranſitione Chriſto unimur, noſtra & ipſius conjunctio nec miſcet perſonas, nec unit ſubſtantias, ſed affectus conſociat & confœderat voluntates* Az az: Az meg feßittetőt Chriſtus teſtet eßünk es az ő ki ontot vérét ißßuk: Mikepen? Eßük pedig es hißük Hittel, az Hivőknek adgya Chri-

Sermo de Cœna Domini.

Mikeppen eßzik az hivek az Chriſtus teſtet.

Cyprianus értelme ßerint.

Chriſtus az ő Poharat: Annak okaert hejaban valo az teſti étel felől valo vélekedes: Mert ha annak az ßemelynek Húſa darabonként oßtattatnek, nem lehetne elegh mind az egeß emberi nemzetnek. Nem-is annyira teſti változas ßerint, mint lelki modon eggyeſűlünk az Chriſtuſſal: holot az mi ő véle valo kőzőſűleſünk egygye valo lételünk egyben ſem elegyiti az ßemélyeket, eggye ſem teßi az teſtőknek állattyat: hanem ő véle ßivűnknek indulatit tarſalkottattya es akaratunkat friggyel kőti őßve.

Itt-is Ieſuita uram nincsen ſemmi emlekőzet az tranſſubſtantiatio, az az, az Ur Vacsorajaban valo kenyernek es bornak teſté es véré valo valtozaſa felől; ſem az Chriſtus teſtenek teſti ßajal valo rágáſa, es Vérének ollyan modon valo itala felől.

Hát nem tudtak az regi Paterek, nem tanitottak az Apoſtolok: ti talalmanyotok. Annak okaert uy tudomany affelől valo çrtelmetők. Mit dicsekődtek hát annak regiſegevel, mit futtattyatok az regi Paterek tűl vőt ſucceſsiotokat, es fiui mi voltokat? Nincs ſemmi kőzőtők azokhoz, mert meg tagadvan ekképpen csufolnak titőket:

Az Papiſtak nem az regi Doctorok fiai.

TERTVLLIANVS lib. de præſcrip. Hæret. pag. mihi 109. Qui eſtis? quando & unde veniſtis? quid in meo agitis non mei? quò deniq,

Marcion (Iesuita) sylvam meam cædis? qua licentia Valentine (Monache) fontes meos transvertis? qua potestate Apelles (Canonice) limites meos commoves? quid hic cœteri ad voluntatem seminatis & pascitis? Mea est possessio, olim possideo: habeo origines firmas, ex ipsis Authoribus quorum fuit res. Ego sum hæres Apostolorum, Sicut caverunt testamento suo, sicut fidei commiserunt, sicut adjuraverunt, ita teneo. Vos certè exhæredaverunt semper & abdicaverunt, ut extraneos, ut inimicos, unde autem extranei & inimici Apostolis hæretici (Papistæ) nisi ex diversitate Doctrinæ, quam unusquisq; de suo arbitrio adversus Apostolos aut protulit aut recepit? Illic igitur & scripturarum & expositionum adulteratio deputanda est, ubi diversitas invenitur Doctrinæ, Az az: Kik vadtok, ugy mond? Mikor es honnan jüttetők? Mit ßőrzőtők az enyimben nem enyimek? Marcion (Iesuita) hova vagod az en erdőmet? Minemű ßabadsaggal teritőd masuva Valentine, (nyirőt Barat) az en kut-fejemet? Apelles (Papista Pap) minemű hataiommal mozditot ki helyeből az en hatar kőveimet? Ti egyeb ßerzetben élők, az ti akaratotok ßerint, mit vettők es arattok it? Enim az őrőkseg, regen birom: erős eredetim vadnak, azoktul vőttem akkiknek sajattyuk volt. En vagyok az Apostolok őrőkőse. Ugy tartom, az mint testamentom ßerint hattak

tak, à mikepen hiűsegőmre biztak, az mint kéßeritettenek. Bizonyara titőket (Papistak) az őrőksegtűl megh foßtottanak, es mindenkor meg vetőttenek, mint kivűl valo idegenőket es ellensegőket. Mi okaert mondatnak pedig az hittűl ßakattak az Papistak, Apostolok idegeninek es ellenseginek? Nem egyebért, hanem az tudomanynak kűlőmbsegejert: Mellyet kiki sajat akarattyabol az Apostolok ellen, avagy tanit avagy be vőtt? Annak-okaert az irasoknak es azok magyarazatinak megh főrtőztetese, ot talaltatik ahol az tudomanynak kűlőmbsege vagyon.

Kicsodak az hittűl szakattak es Miert nevez tetnek ugy?

Latode Iesuita uram mit mond ti felőletek Tertullianus: Nem az Ecclesia ßőrzeset mondgya ő igaz vallasnak, nem az emberektűl gondoltatot tudomant, hanem az ßent irast, es azt jelenti hogy azok az Apostolok successori barati es őrőkesi akkik azoknak tudomanyat vallyak: akkik pedig az mellől el mennek, idegenők es ellensegők.

Lelked ismeretire keßeritelek Iesuita baratom, mutasd meg az Apostolok irasabol csak egy igevel, hogy az Mise aldozat az bűnők bocsanattyara ßűkseges legyen, hogy az idvőzűlendő lelkőknek ez ęlet utan purgatoriomban kellyen menni, es onnan alamisna es Mise ßolgaltatas altal kel-

Az Iesuitaknak szoros reszre valo szorittatasok, mellyen semmi meo

don altal nem buhatnak.

kellyen menyorßagban altal költözködni: Hogy az kis gyermekekben mikor ßületetnek ördög legyen, es azt az Papnak ki kel elsőben üzni, minek előtte megh kereßtelne: hogy az Egy-hazi rend közöt, Papok, Baratok, Cardinalok, Apatzak nagyok es kicsinyök legyenek, es azok hazaßag nelkül Claßtromokban lakjanak, es ot henyelvén Bép Bin alat tobzodgyanak: Hogy az megholt Bentök erettünk az egekben eßedözzenek, bün bocsanatot nyerjenek, es it ez vilagon naponkent valo munkaink felöl Borgalmatoskodvan, ki uton jarokert, ki hajokázokert, ki Bantaßnak veteßnek haßnos elö meneteliert külön külön imatkozzanak az egekben Iſten elöt, holot az magatok ęrtelme Berint, kétßeg azis, ha menyorßagban vadnaké azok, vagy Purgatoriomban męg: Mert ßokakert halalok utan ßem alamißnat nem oßtogatot ßenki, ßem Mißet nem Bolgaltatot: ßöt mutaßd meg azt is hogy azoknak könyörgenünk kel. Mutas csak egy ßót azon Apoßtolok iraßabol, hogy az Papoknak mikor Mißet Bolgalnak, aranyas, gyöngyös tarka barka köntößt kel magokra venni, ereklyet kel csokoltatni, bérmalaßt kel tenni, ß-azt penigh nagy csengeßel, bongaßal kel vęghez vinni.

Végezetre, mutas egy czikkölt azon Apoßtolok iraßabol, hogy az Romai Papanak labat kell csokolni, az Kiralyoknak, es Csaßaroknak, azoknak lovát zabola tövén fogva egy haytaßig vezeße, kengyelet tartßa job. kez felöl mikor az Papa lora ül, hogy mikor moßdik, az Csaßar töltßön kezere, es töb effele magatoktul költöt talalmanyotok felöl.

Mert ha nem mutathatz, azt mondgya Tertullianus az mint hallod, hogy ellenßege vagy minden tarßaiddal az Apoßtoloknak, hejaban futtatod az ßucceßsiot es az Apoßtoli meltoßagot. Nem mutathatz pedig: Mert mi tartyuk az Apoßtoli tudomanyhoz magunkat, tijetök az Traditiok kézről kezre költ tudomany: mienk azoknak örökßegök is; mert nem akarunk más fundamentomot eßmerni, azoknak iraßoknal es magyarazattyoknal; mivel hogy Iſten lelkenek notariußi voltak azok. 2. Pet. 1.

Luthet es Calvinus az reghi Paterekigaz fiai.

Mind ezöket pedig igy elödben rakvan Ießuita uram, tegy vallaßt te magad arrol, hogy az Paterek reghi iras magyarazo Doctorok ellenköznek veletök es ertelmetöket nem javallyak. Az negyedik Seculomra megyek.

NEGYEDIK
Szaz Eßtendö Chriſtus ßületeße utan.

Arnobius Anno 330 tamen

Arnobius. Ebben az Seculomban élt es tanitott több Doctorok közöt, ARNOBIUS Affricaban ugy mint *An: Dom*: 330 az mint Hyeronimus bizonittya. Ez az Poganyok felöl irvan, es azoknak értelmeket meg czáfolvan, az kereſtyenek felöl. Erös Argumentomokkal; tinektök is ſok fele haſonlo tudomanyotokat meg hamiſsittya, mellyel megh mutattya, hogy veletök ellenközött is; annak felette, voltanak az Paterek közzül kik Luther Martonnal es Calvinus Ianoſſal egyezö tudomant vallottanak.

Terhelitök ti Ieſuitak az Evangeliom hirdetöit azzal, hogy miulta ök prædikallani kezdettenek, az olta ſallot minden féle nyomoruſag, nem csak egyeb tartomanyokra, de Magyar Orſagra is.

Maſodſor, csufollyatok ez mi ſegeny hazankban az Calviniſtakat, az mint ti nevezitök, hogy azoknak templomokban, ſem oltarok, ſem faragot képek nincsenek: ſöt hozad elö te is ez eleb, hogy csak egy templom ſincsen, akkit az ti tudomanyotokon levö emberek nem rakattak volna; egyebek nem.

De mind ezökre megh felel Arnobius, ugy mint Calviniſta, es nektök ſajatokat bedugja. Ellöben: Azt alattya, hogy az Kereſtyenök nem okai az nyomoruſagoknak:

Lib. 1. contra gentes.

1. Mert

I. Mert miulta az Chriſtus kezdöt prædicaltatni, az termeſetnek folyaſaban ſemmi valtozas nem lett, ſem az égh, ſem az viz, ſem az tüz, ſem az föld termeſetit el nem hadta. Hát nem oka az Prædikallas az veſödelmeknek.

II. Mert az Chriſtus prædikaltataſa, elöt, dög halal, ehſeg es hadak, vér ontaſok voltanak, Hát, &c.

III. Ez haladatlan vilagh az ulta az Chriſtuſtul ſok jot vött, hát nem oka az Evangelium az veſödelmeknek.

IV. Mert ſok nyomoruſagok az termeſetnek folyaſa es az embereknek hitván magok viſeleſe ſerint leſnek. Az dög halal, Ehſeg, az éltetö éghnek meg veſöt es ſaraz allapattya miat leſen: az vér ontas az neghédös es Uraſagra vágyodo embereknek gonoſſagok miat eſik.

V. Nem minden nyomoruſag artalmas, akki az embereknek nem annyira tetzik.

VI. Mert: Ha az Kereſtyenök az Evangeliommal minden nyomoruſagoknak okai: Hát követközik azt mondgya Arnobius, hogy egeſ harom ſaz eſtendö forgaſaban Chriſtus ſületeſe utan az ö idejeigh ſüntelen mindenkor dög halal, ehſeg, es hadak voltanak; de nem voltak, Hát &c.

Hát ti Papiſtak oknelkül haraguſtok az Chriſtuſra: méltatlan karhoztattyatok az

Lib. 2. contra gentes.

ö ſol-

ſolgait az Prædicatorokat, es az Evangeliomot: Mert az Chriſtus nem foglalt maganak ez vilagon Kiralyi hatalmat, el ſem veſtőt valami nemzetſeget, főſvenyſegtúl ſem viſeltetőt, hogy egyebek gazdagſagat maganak tulaidonitana, nem volt buja kevanſagu, ſem alattomban hazaſſag tőrő. Mind effélektúl úres az Evangeliom-is.

Az Paterek értelme ellen mondgyatok Luther es Calvinus vallaſat-is uynak, es modnelkúl kialtyatok hogy vétkőztek ők el hagyvan az elebbi vallaſt. Mert Arnobius azt mondgya: Az mint nem vétkőztek abban az reghiek, hogy minek utanna Iſten buzat adot nekik, az faknak gyúmőlcsenek egyedúl valo eteletúl magokat meg fogtak: Azonkeppen nem vétkőztek az Evangeliom tanitoi es tanuloi, hogy az emberi talalmanyokat megh vetvén az Chriſtus Ieſushoz ragaſkottanak.

Maſodſor. Nem vetkőſtek abban: Mert kőzőnſegőſſen meg tartyak ezt minden emberek hogy fellyeb bőcsúlik az jót az gonoſnal. Az idvőſſegnek értelme jo dolog, affelől valo ketelkődes pedig artalmas. Mert *Dubius in fide infidelis eſt*, az az, az ki hitiben kétſeges, Hitőtlen az.

Az hitben vallasban valo ketelkedes artalmas.

Harmadſor. Mert ha vetők az, midőn ember értelmét meg valtoztattya: altalan véggel ti Papiſtak igen vétkőztők, midőn neha

neha egy ſokaſt, neha más tőrvent irtok es kővettők; azt cſelekeſitők pedigh gyakorta, Hát vétkőſtők egyebeket ſententiazvan.

Negyedſőr. Az mi bizonyos időben leſen jol, es az Iſtennek igejevel eggyez, nem vétkes az, s-nem-is uy. Annak okajert az Luther es Calvinus értelmet, holot az Iſten igejevel eggyez es jo; nem méltan mondgyatok vetkeſnek es uynak.

Ötődſőr. Mert az Kereſztyeni tudomant, nem az időhőz, hanem az Iſtenhőz kell merſekőlni. Az iras ſerint valo tudomany oly reghi mint az minemű reghi az Iſten az ő bőlcſeſeges tanacsa ſerint: Ha ſinten mi kéſőn jutottunk-is annak kővetéſere es tiſteletire.

Karhoztattok bennűnket Ieſuita uram azert is hogy az ſentőket mi nem imadgyuk, es azoknak nem könyőrgűnk.

Tarſaink ebben is az Paterek: Mert azt mondgya Arnobius; mi Kereſztyenők nem imadunk többet az egy Iſtennel. Lib. 3. & Strom. contra gentes Az ſzentek imadaſa háſzontálan es balvany imadas.

I. Mert az Iſteni tiſteletre, eleg egyedúl az, akki mindeneknek előtte Iſtennek bizonyitotta magat.

II. Mert még ez ideig ti Papiſtak nem mutattatok megh, hogy akkivúl, akki mindeneket formalt termeſet ſerint más Iſten is legyen.

III.

III. Mert nem tudgyatok ha azok az ki ket imattok mindnyajan az, egekben vadnaké, talam pokolban is vagyon bennek; ſ nem-is tudgyatok mindeniknek ſajat nevét.

IV. Mert nem tudgyatok ſám ſerint hanyan vadnak az ſentek az kiket imattok, es igy az ſegitſegben is keteſők vadtok, mellyik forgolodik erettők nagyob ſive ſerint. Mert avagy hogy mindnyajan egy arant ſegitnek minden dolgotokban; es igy boſut teſtők nekik, hogy nemely dologban csak egyiknek adgyatok az bőcsületőt, peldanak okaert. Mikloſnak az hajokázas felől valo imatſagot, Antalnak az folyoſo gyogyitaſt, &c. Vagy csak ſámoſok azok akkikjobban ſegitnek: es igy ſunyatak nemellyek, es nem jarnak el meltan es hiven tiſztőkben: az igaz Iſten pedigh akkit mi imadunk, nem ſunyadoz ſ nem-is feletkőzik el azokrol, akkik útet ſegitſegül hijak.

V. Mert mi kereſztyenők nem hihettyük azt el: hogy az halhatatlan es mindenhato egy őrők Iſten ide ſtova ugy el ſagattaſſek: hogy egy reſe firfiu, más réſe aſonyi allat legyen es az ſegitesben ugy mennyen elő. De azok akkiket ti Papiſtak madtok, az ſentők, nem csak firfiak hanem aſonyi allatok is, Hát &c.

VI.

VI. Mert az mi Iſtenünk bizonyos helyhőz nem kőtethetik, mindenőket be tőlt ő mennyen es főldőn. Az ſentek bizonyos helyben vadnak, nincsenek ſohult akkivül. Hát nem őket mélto imadni.

VII. Mert az mi Iſtenünk kezdet nelkül valo: Az ſenteknek pedig eredetők kezdetők es ſületeſőknek napja volt. Hát nem imadgyuk őket.

Az Templomok es faragot képők felől igy ſól azon Pater: Lib. 5.

Az Kereſztyenők Templomokat nem ęppitenek nagh czikornyara: Ennek oka ez: Mert azokat Iſteni tiſztőletnek oly kőteleſſegejert kellene ęppiteni, mely nelkül abban ők egyeb arant elő nem mehetnének, es Iſtentől egyebűt meg nem halgattatnanak. De Iſteni tiſzteletőkben-is elő mehetnek ſ meg-is halgattatnak azok kivül is. Hát azoknak tarefaras ęppületi kőrül az Iſtennek tiſztőletire nézve nem pepecsőlnek: Az Kereſztyenőknek nem kell tarafaras templom.

I. Mert affelől Iſtentől ſemmi kivaltkeppen valo parancsolatot nem vőttenek: Mindenek felől pedigh valamik az Iſteni tiſzteletre tartoznak, Iſten parancsolatot adot ki az ſent irasban.

II. Mert az Iſtent az kereſztyenők illendőbben nem tiſztelhetik, mint mikor oda függeſtik fel ſőmőket, ahol kivaltképpen

valo

valo lakaſat helyheztette Iſten, tudni illik, az Egben.

111. Mert nagy boſſuſagot teſnek Iſtennen, mind azok, az kik kúlön kúlön valo lako helyöket rendelnek Iſtennek. Azt cselekösik az Papiſtak: Midön nemely Templomot ſent Lelöknek, nemellyet ſent vérnek, nemellyet Bod: Aſſonynak, nemellyet ſent Peternek, ſent Erſebetnek, es csak nem mint az Poganyok Iunonak, Pallaſnak, Diánának &c. çppitenek, ezert kétſeg nelkúl, hogy eggyikben érdemeſſeb legyen Iſteni ſolgalattyuk; De utalatos efféle tiſtelet Iſten elöt az kit ö nem parancsolt.

Papiſta ellen vetes.

Azt mondod it tudom Ieſuita uram: Nem azert csinalunk mi ollyan Templomokat, hogy azokhoz nagyob çrdömmel csatolnok az Iſtent es az ſentöket: hanem hogy ot ſemtúl ſömben beſellyúnk Iſtennel: es ot az ſentöknek is nagyob becsúletet tegyúnk.

Felelet.

F. Az Iſtent ſenki nem latta ſ. nem is latya ez földi emberek közzúl, hogy viſont élhetne az: ſ nem is ſúkölködik afféle kivaltképpen valo bizonyos hely nelkúl: Mert akar minemú reſzben legyen ember ez vilagnak, mindenút mindeneket meghalgat ö akadaly nelkúl. Mert ez Iſtennek ſajat tulaydonſaga, terméſzeti, hogy mindent

dent be töltſön es mindenút egeſzen legyen.

Az ſentek pedigh ſem Templomokban ſem azok kivúl nem kivannak magoknak Iſteni tiſteletöt: Nagy boſuſaggal es gyalazattal illetik hát öket az Papiſtak, midön Templomokat çppitvén, az ſentek nevére nevezik, hogy azokban az ö Uroknak Iſtenöknek akkinek çletökben ſolgaltanak, neve karomlattaſſek.

Az ſzentek nevere valakik templomokat neveznek es Kereſztelnek, megh csuſollyak azokat.

Mert valamikor az Iſteni tiſtelet teremtet állatra ruhaztatik akar ſentökre ſakar faragot balvanyokra: karomlaſra megyön ot az Iſtennek ſent neve; holot az mi Iſtené volna máſra ruhaztatik az: maga meg vagyon irva: Hald meg Izrael, az Iehova az te Iſtenöd csak egy Iſten: Ne legyenek en elöttem te neköd idegön Iſtenid; ſ. ne-is csinaly te magadnak faragot képet es ſemminemú haſonlatoſſagot, &c. Ne imadgyad, ne tiſtellyed azt, ſ. meg ſe haytſad az elöt magadat, &c. Exod. 20.

Mit gondoltok hát Ieſuita Uram ti mikor akkepen cselekeſtek az mit Iſten tilalomban vetött? Am dicsekedgyetek templomitokkal es azoknak ekeſſegivel; ám magatoknak vegyetek bator azoknak eppitelet, nem iregyellyúk mi, ſ. nemis kötödúnk azert veletek, ha ti eppületötöke vagy máſé: Mert tudgyuk mi azt, hogy

az mi Istenünk nem csak affele magán valo eppületekben halgat megh minket ő hiveit, hanem mindenút minden helyben valamikor lelkünknek buzgosagabol hijuk segitsegül az ő ßent nevét.

Præoccupatio. Eppitőttenek az keresztyenek templomokat, csak nem regenis uyonnan az Nagysagos Rakoczi Sigmond Szerentsen. Az Nemzetes Thornai Anna Aszszony nagy kövesden: de nem balvanyozasra, Mise mondasra, &c. hanem az Iesus Christus Evangeliomanak tanulasara.

Ezőket pedigh Iesuita uram nem azert hozom elő, hogy vagy az templomoknak eppitesit ßidalmaznám, vagy abban valo Isteni tißteletőt nem javallanam: Mert mindenik dicseretes es jo rend tartas az emberek kőzőt: Nem azertis mint ha mi 1517 eßtendő utan nem eppitőttük legyen sohult templomokat, holot külömben vagyon az dolog: Hanem azert, hogy azokat az kiket ti balvanyozasra eppitőttetők az ti eleitőkkel eggyút, azoknak eppitését nem koporittyuk magunknak, s nemis kőttyük egyedül csak azokhoz az mi Isteni ßolgalatunkat, az mint ti cselekeztek, hanem jo ßivel mindenút es minden helyben ha ßinten ti istaloknak nevezitők is Isteni ßolgalatunkra rendeltetőt helyeinket, imatkozunk Istennek, es halgattyuk az ő igejet bizonyossak levén abban, hogy meg is halgat s nem lakik emberi kéztül csinaltatot templomban ő felsege, mint egy kőtrőczben. Annak felette hogy megh mutassam azt-is, Valamenyi templomokat rakattak az ti eleitek 1517 eßtendő előt mind balvany imadasoknak helyere rendeltettenek volt,

volt, es ki rekeßtettetek volt azokbol az Istensegben levő első es masodik ßőmelt: Mert sem az Atya Istennek sem az Fiunak az Iesus Christusnak nevére nem neveztetek volt azokban: Hanem ki Bodogh Aszßony, ki ßent Peter, ki ßent György, Demeter, Ersebeth, Cathalin, &c: volt azok kőzzül. Ha igen ritkan nemellyet az Istensegben levő harmadik ßemelynek az ßent leleknek nevére neveztetők-is, nem külömben cselekettetek azzal, az mikeppen ßoktak cselekődni amaz bűvős bajos őrdőnges bábak, az kik suttogva es asitva, minden őrdőgi babonakat birbitelnek, nénagyobban ßolvan az Istennek nevét-is ha emlitik, de kedvők ellen, es csak azert hogy az őrdőngőssegnek es varaslasnak gyanosagat magokrol az emberek előt el haritvan, azokat inkab inkab magokhoz hitőgethessek. Hasonlo keppen cselekőttetők ti is: Mert ßent lelket-is emlitőttetők neha, csak hogy az balgatag tudatlan emberek, alatomban valo balvanyozastokat, es Isteni karomlastokat eßekben ne vehetnek hirtelenseggel. De el jút az idő, az melyről Sz. Pal ßol: mellyen az ti alnoksagtoknak foga fejere ki nyilatkozot, es az mi Urunk IESUS CHRISTUS az ő lelkenek ßajaval az Evangelium prædikallasa altal 2. Thess. 2.
őldőkleni kezdőt. Kőzel vagyon az-is az

 idő

idő, melyben az Sarkany minden ő követőivel eggyűt meg romol es el vesz.

IV. Vegezetre nem eppitenek az Keresztyenők templomokat nagy Pompara: Mert nem akarnak azzal complarkodni mint ti Papistak azokkal kereskődtők: Hogy több Nemeiről complarkodastoknak ne emlekőzzem, az Templomokat ti embereknek testeinek temető helyeve tőttetők. Mellyel nagy balvanyozast cselekőstek es nagy vétket: Mert avagy hogy az meg holt embereket, halhatatlan Istenők gyanant tartyatok, mivel hogy templomokat rendeltek, es eppitetők azoknak: Avagy nagy bossusagal illetitők az Istent, hogy azt az helt bűsőtitők, akkiben kevannyatok hogy imadsagtoknak idejen jelen legyen Isten. Mindeniktúl isonyodnak az Keresztyenők tinektők engedik azt Iesuita Uraim, am bár ti dicsőkődgyetek azzal.

Nem tesnekė hát az templomok kúfalai bizonsagot az Kereztyeni tudomannak valosagarol? Nem is rendelte Isten azt, olyan nema allatokra: bizonsagot tesnek az ti balvany imadastok felől, mellyel mi meg elegősűnk, es azokaert reatok nem irigykedűnk sajatotok legyen, akkeppen őrizzetők mint egy draga győngyőt, hogy az serint az emberek latván Isteni karomlastokat, megh tudgyak túletők oni magokat; es dicsőitsek az mi mennyei atyankat Istenúnket mind azok, az kiket az ti Isten karomlo tudomanyotoknak sőtetsegeből az Evangeliom tudomanyanak vilagossagara hozot ingyen valo kegyelmeből.

Terhelitők Iesuitak az Kereztyenőket azzal is hogy azoknak templomiban faragot képők nincsenek. Megh felel erre-is Arnobius s azt mondgya, hogy jol czelekősűk mi azt az kik Kereztyenők vagyunk.

I. Quia aut certum est in Cœlis Deum nostrum esse, aut dubium & incertum. Si certum, frustra simulacra finguntur, cùm habeamus rem certam, cui preces nostras effundamus. Sin in certam, nulla ratio est rei dubiæ effingere simulacra. Atqui certum est Deum nostrum in Cœlo degere. Ergo simulacra non fingunt Christiani. Az az, Avagy bizonyos hogy az mi Istenúnk az Egekben vagyon avagy bizontalan es ketseges: ha bizonyos, hejaban epitenek az emberek faragot balvanyokat, holot nalunk vagyon az az valosag, az ki eleiben az mi imatsaginkat ki ontyuk. Ha bizontalan, semmi okunk nincs rea hogy az bizontalan, dolognak képet faragjunk. Annak okajert az Kereztyenők sem nem faragnak Isteni tisztőletre valo balvant, sem templomokban nem tartanak.

Itt igy sollanak Az Papistak:

Az faragot képekben neminemű jelen volta adattatik Istennek előnkben.

F. Megh felel Arnobius. Valaki, ugy mond, azt állattya es mondgya: Nem hiſi az hogy Isten legyen, es bizonſagot is teſſen maga felől, ő maga az ollyan ember, hogy ő nem hiſi az maga ſajat vallaſſat: Mert az Hitnek tulaydona ez, hogy laſſa az mit tart.

Męg is igy okoskodnak az Papiſtak:

Az Istent az faragot kepek altal imadgyuk es tiſtellyük.

F. Valaſt teſſen Arnobius ſazt mondgya. *Nihil poteſt fieri contumelioſius, quam Deum alterum ſcire & rei alteri ſupplicare, opem ſperare de Numine & ad effigem nullius ſenſus deprecari.* Az az, Semmi nem lehet gyalazatoſſab, mint más Istent tudni, es mas allatnak eſedőzni: Istentől remenleni ſegitſegőt, es minden erzekenſeg nelkúl valo kép előt imatkozni.

II. Faragot képeket az Kereſtyenők nem tartanak Isteni ſolgalatra: Mert, ha az faragot képek Istennek abrazattya: kővetkőzik hogy az is az Isten az ki az Egekben lakik ollyan: Hát avagy hogy az Papiſtak Istene erzekőnſegh nelkúl valo balvany az Egben: vagy hogy, az Istennek ſőme, ſaja, orra, fúle, es nyaka vagyon: De mind az két dologh képtelen. Hát az Kereſ-

Kereſtyenők, nem elegyitik affeleben magokat.

III. Mert azok az Meſter emberek affeleknek faragáſaban csak jatzanak, es kereskődnek ollyan kezi munkajoknak el adaſaval. De az Kereſtyenők ſem nem jatzanak az ő Isteni ſolgalattyokkal, ſem nem kereskődnek. Annak okajert nem-is akarnak képeket tartani es tiſtelni.

Męg is igy jadzanak az Papiſtak:

Minem hiſúk mi azt, hogy az az Arany, ezúſt, réz, fa, az kiből faragtatik vagy öntetik az kép, Isten volna. Hanem az Istent azokban tiſtellyük.

F. Valaſt teſſen it is Arnobius: *I. Aut inviti Dij in ſimulacris manent, aut proni & faciles: Si inviti, coguntur quod eſt abſurdum. Si proni & faciles, aut ſemper permanent in ſimulacris aut cum voluerint evolant: Si illud, nihil Diis miſerius: Sin hoc, inania relinquuntur ſimulacra, & aliquo tempore deſinunt eſſe Dij ſigna.*

II. Si Dij ſunt in ſimulacris, ſequitur in ſigillis parvulis contrahere ſe Deos: in magnis porrigere ſe longius, & ſedentibus ſignis eoſdem ſedere, inſtantibus ſtare.

III. Si in Simulacris Dij habitant, aut innumeros dicendum eſt eſſe Patres, ſi Patrem cunctis Simulacris ineſſe volumus: Vnus enim Pater, non poteſt eodem tempore pluribus ineſſe Simulacris:

aut Pater erit in nullo: quia esse divisus natura prohibetur in pluribus.

IV. Si Dij essent in Simulachris, stultè facitis Papistæ Iesuitæ, qui eos sub valadissimis clavibus ingentibusq. Claustris custoditis.

V. Si Dij essent in Simulachris præstò: utiq; persequerentur injurias privatas: & Thomam varkots conterentem deauratam Mariam, & infantem Iesum in ulnis suis auro micantem Varadini; & Petrum Prini Simulacra demolientem Terebesini, & Petrum Petrovith Berekszaszini ulciscerentur etiam post mortem.

VI. Si habitarent in signis, restingerent incendia Templorum. Az az: Elöször, Ha az képekben vagyon az Isten, avagy kedve ellen, avagy jo szántabol kedve szerint vagyon ott. Ha kedve ellen kösörittetik tehat arra, hogy ot legyen: de igy képtelen dolog Isten felöl gondolkodni: Ha jo szántabol es kedve szerint; imez két dolog következik. 1. Avagy hogy mindenkor ot lakik. 2. Avagy hogy neha ki repül azokbol. Ha mindenkor ot lakik, semmi nincs nyavalyassab az Istennel, hogy csak ot kösörittetik nyomorgani; Ha neha neha ki röpül pedig üressen maradnak akkor az Balvany képek, es igy volna oly idö, az melyben az jegyek, az az, Balvany képek nem lennenek Istenek.

II. Ha

II. Ha az Isten Balvany képekben vagyon; Következik hogy az kicsin pecsétkékben késörittetik magat fölötteb egybe soritani: Azokban pedigh az kik nagyobbak, hossabban ki terjezteni: es igy, az kik sen allanak: sen allani azokban; akkik vestegülnek, ülni.

III. Ha az Atya Balvany képekben lakik; avagy azt kel mondanunk, hogy számlalhatatlan sok Atyak vadnak az Istensegben, ha azt akarjuk, hogy külön külön minden faragot képben ot legyen az Atya: Mert csak egy Atya azon egy idöben nem lehet sok faragot képekben: avagy azt kel mondani, hogy az Atya, csak egy Balvany képben sincsen, mert az ki természet szerint oslas alat vagyon, nem engettetik annak hogy sok helyeken legyen.

IV. Ha az Isten az faragot Balvany képekben vagyon, bolondul cselekösztek ti Iesuitak, hogy azokat erös záros helyöken es nagy Clastromokban örzitök.

V. Ha az Isten jelen volna az Balvanyokban: altalan véggel az magokon essöt bossusagot büntetetlen nem szenvednék: es igy Varkots Thamast hogy az Varadi Templomban el rontotta az Maria aranyas es annak öleben tündöklö Iesus képet: es Prini Petört, hogy Terebest; es Petrovith Petört hogy az Berexasi Templombol ki

hanyatta egeſſen az fa képeket halalok utan is meg büntette volna.

VI. Vegezetre, Ha az iſten az jegyökben laknek, midön valamely Templom fejök felet meggyul; meg oltana az tüzet, es nem engedne, hogy azok megh égnének. De nem oltya meg, hanem ot pörlödnek megh nyavolyaſok. Hát nem lakik azokban: nem is imattatik azokban: Ha nem imadtatik, haſontalanul tartyatok hát Ieſuita uraim, ollyan nagy böggyel Templomotokban.

De mit hallok it az Ieſuitaktul? Azt mondgyak, hogy az tudatlan köſſegert aggattyák ök fel az faragot Balvany képeket az Templomokban, hogy azoknak nezeſe által megrettenyen Iſtentöl.

F. Erre is meg felel Arnobius ſ-azt mongya: *Atqui poſt condita Templa Deorum & Simulacra inſtituta, malis omnia plena ſunt: ipſaq; adeò Templa ſacrilegis violationibus appetuntur à tyrannis, à Regibus, à latronibus, à furibus nocturnis. Deindè nihil ſigna iſta magnum habent, quod frangere hominum vitia poſsit. Neq; enim hoc falce meſſoria Saturnus, fronte ancipiti Ianus, Iupiter barbatus, cæteriq; ſuis inſtrumentis Dij praſtare poſſunt.* Az az: Minek utana az Iſteneknek Templomok éppittetteneki es képek, Balvanyok rendeltetteneki azolta minden gonoſſaggal ez föld rakva: ugy

ugy annyira, hogy az Templomoknak fel töréſe az utan keztek töreködni, az Poganyok, az Kiralyok, az lator koborlok, es az ejel jaro lopok. Tovabba nincsen is azoknak az Balvanyoknak annyira valo hatalmok, hogy az embernek vétkes gonoſſagokat el ronthatnak. Mert azt ſem Saturnus az ö kaſajaval, vagy ſarlojaval, ſem Ianus kettös ortzajaval, ſem Iuppiter nagy ſakalaval ſem egyeb töb Iſtenök, akar minemü eſközökkel is végben nem vihetik. Nem viheti végbe az Papiſtak Petöre az kezeben irot kultſal, ſem Pál, az ö oldalara ragaztot kardal, &c.

Igy érts Ieſuita uram ſent Antal, ſent Cecillye es töb ſenteitök felöl is, kikkel ijezgetni akarjatok az egy igyü köſſeget.

Mind ezekböl annakokaert Ieſuita uram megtetzik, hogy az régi Paterek nem voltak azokban az dolgokban egy vallaſon veletök, az mellyek felöl, Luther Calvinus es ti közöttetök veſzekedös vagyon. nyilvan valova leſen az is, hogy nem csak Luther es Calvinus rontotta az Balvany imadaſt, es az emberi talalmanyokat; hanem ö elöttök az Paterek regi iras magyarazo Doctorok: ſöt ugyan uyjal mutogattatik amaz ti vakmerö mondaſtok. Mely ſerint nem általlyatok mondani, hogy csak eggyet ſem mutathatunk az Paterek

terek kőzzűl, akki az hitnek dolgaiban, csak egy tzikőlykeben-is túletők kűlőmbőzőt volna. Mert valamit Arnobius (az mint hallad) az Poganyok ellen elő hozot, az kereſztyenők es kereſztyeni tudomany oltalmazaſara azont fejezne ti reatok is ha moſt ęlne: De noha meg holt, mind az altal ſép ékes kőntőſt hagyot ez értelem ſerint maga utan: mind úja gallera vagyon, es igen arany igekkel ſővettetőt ſzarattatod egyben: vegyetők reatok hát, es valamikor Templomitokban az fejer rokolyaban az fa képek előt ſajongotok, tekintſetők rea ſ viſellyetők egeſſeggel. Vagy ha Iſtennek kedves akarattya mint az Páva ha varas labaira teként, fénes tollabol fel vont ſatorat le bocsattya, es nagyot ſivalkodvan el futamik: Ugy ti is balvanyozaſtoknak varas es fekelyes rutſagat es bolondſagat eſętőkben vévén, avagy csak ez Arnobius csufolo okoskodaſibol; Fuſſatok ki az Balvanyokkal meg fűzettetőt Templomitokbol; iſonyodgyatok meg az Balvanyoktul, es tanitvan az Iſten igejet az tudatlan kőſſeg előt, ne bocsaſſatok nyavolyaſakat ſánt ſándekkal à Gehennanak tűzére; hogy az Chriſtus itélő ſęki előt, vigortzaval alhaſſatok meg: es nagy őrőmmel halhaſſatok amaz dragalatos ſőt: *Serve bone & fidelis, in minimo fuiſti fidelis, conſtituam te*

am te ſuper majora, intra in gaudium Domini tui. Az az, jo es hiű ſolgam, az kitſinben hiű vottal; nagyobra emellek tegedet; menny be az te Uradnak őrőmeben.

Lactantius

Azon negyedik SECULOMBAN tanitot amaz Lucius Cœlius Firmianus Lactantius-is ki Arnobiuſnak Romaban tanitvanya volt. Lactantius.

Ez is, ugy vagyon, irt az Poganyoknak Iſteni tiſteletők ellen; de miert hogy azon dolgokat feddi az Poganyokban, az miket az Ieſuitak Iſteni tiſtelet gyanant oltalmaznak, tanitanak, vallanak es kőttnek az egyigyű tudatlan emberknek is nyakokra: Méltan ſollitom elenőd elő Ieſuita uram tanujul az tőb Paterek kőzőt. Halgashatza annak-okaert mit mond az ti faragot kepeitők felől, kiket Templomitokban fel aggattok, es az kőſſeggel imattatok.

Vanitas eſt Simulacra colere. Quia Simulacra aut ſunt ſigna Deorum mortuorum, aut abſentium, aut præſentium. Si mortuorum; ſtultè colunt qui colunt; ſi abſentium; colendi Dij non ſunt, ſi nec vident quæ facimus nec audiunt quæ precamur. Si præſentium, quia Dij abſentes eſſe non poſſunt ſupervacua ſunt ſimulacra. Præterea Dej in æternum viventis vivum & ſenſibile debet eſſe ſimulacrum. At Simulacra omni ſenſu carent oppenſa. Proindè non ſunt colenda. Homo eſt Simula-

Lib. 2. qui inſcribitur de origine erroris. Cap. 2.

mulacrorum quasi Parens. Itaq; melior qui facit, quam illa, quæ facta sunt. In Simulacro non est aliquid hominis præter umbram. Ergò multo minus aliquid Dei. Quo circa concludi potest non immeritò. Homines potius colendos esse loco Dei (si cultus præter Deum alij conferri debet) quam simulacra. Sed hoc impium Ergò & illud. Az az: Hejaba valosag az Balvany képeket imadni: Mert az Balvany képek avagy az megh holt Istenőknek vagy az tavoly valoknak vagy az jelen valoknak jegyei. Ha megh holt Istenőknek jelei, bolondul tiſztelik, es imadgyak akkik tiſztelik es imadgyak. Ha tavoly valoknak jelei, nem kel tiſztelni az ollyan Isteneket, ha ſem nem lattyak miket cselekedűnk, ſem nem hallyak miért kőnyőrőgjűnk. Ha jelen valoknak jeleit kel imadnunk, hejaban valok az balvany kepek, holot az Istenők tűlűnk ſoha tavoly nem lehetnek. Annak felette, Annak az Istennek az ki őrőkke él, az ő képének élő es erzekőnynek kell lenni. De az fel fűggeſtőt képek minden erzekőnſegh nelkűl valok. Hát nem kell azokat imadni es tiſztelni. Az ember az faragot balvany kepeknek mint egy Attya: Annak okajert job az ki azokat csinallya, azoknal az kiket csinal. Az balvany kepekben ſemmi nincs emberhez haſonlo az arnyeknal egyeb; Sokkal inkab hát ſemmi nincs Istenhőz haſon-

Az Isten nem halhat meg.

haſonlo. Annak okajert meltan ez kővetkőzhetik innen. Ha Isteni tiſzteletőt es imadaſt Isten kivűl máſnak kell adni: inkab az embereket kell imadni, hogy ſem mint az balvanyokat. De ezt cselekődni Istentelenſeg: hát az balvanyok imadaſa es tiſzteleti-is merő Istentelenſegh. Illyen tanitaſa utan inti Lactantius az Poganyokat, hogy az balvanyok csinalaſatul es azok imadaſatul meg fogjak magokat: int haſonlokeppen titőket-is Ieſuita uraim, kik haſonlo kűben botlottatok megh. Inteſet igy mozdittya elő:

Cap. 2. & 18. Lib. 2.

Faragot balvany képőket nem kell tiſztelni. Mert ſemmi bőcsűletre valo meltoſag azokban nincsen. Holot nyomorult ember birtokban tartatnak: el tőrettethetnek; meg égettethetnek; es el is veſzhetnek. Magokat nem oltalmazhattyak meg ſemmi artalomtul: ha ő ellenek valaki vét es megh haborgattya őket, nem alhatnak ők az haborgaton boſſut, hanem ha azok állanak érettük boſſut az kik imadgyak őket. Mert az emberek ſőmők eleiben fűgeſtetnek fel: azokajert nem halhatatlanok ſ nem is latnak ők ſenkit. Hát haſontalanul viſznek azok eleiben az emberek ajandekokat. Peldakat is hoz erre elő, hogy az poganyok kőzzűl is nemellyek utaltak az balvanyokat. DIONYSIUS tyran-

Cap. 3.

Dionysius Tyrann.

sannus Sicilianak Kirallya, affele balvany Istenőket nem csak utalt, hanem azokrol csondorajokat le vonta, azokat semtúl sőmbe csufolta: Mind azon altal azert ő tet csak eggyis az faragot képek kőzzúl meg nem bűntette.

Amaz Cajus Verres, sok sentseg tőresőknek vékeiben léledzőt, de az balvanyok azert ő rayta mint oktalan erzekőnsegh nelkúl valo állatok, mind az altal bsont nem alhattanak. Hát nem csak 1517 esztendőben Luther es Calvinus tanitot az balvanyok ellen, hanem az mint im hallod: egyebek-is az előt męgh tizenket saz esztendővel.

Referunt hoc Annales Hungarici manu scripti propediem ex promissione Authoris eo rundem emittendi.

Az Poganyoktul valo megh trefaltatasnak peldai kőzőt juta essőmben Iesuita Uram, amaz Nagy Szinan Passa cselekődeti mely lett *Anno Domini* 1594. *die* 23. *Julij* amaz Győri sent Martoni Apaturnak meg csufolasakor.

Az az Zinan Passa Pogany Tőrők levén, midőn Csasara hitire azt az sent Martoni Castelt megh vőtte volna az vitezőktúl: benne talalta volt az ott valo Clastromban annak Apaturat-is, az mint az vitezőktúl kik véle eggyút voltanak ertőttem.

Fel menvén az Passa az megh adas utan, hogy mind az helt megh latna, s-mind az benne valokkal az el bocsattatasnak mod-

gyarul

gyarul tractalna: az Templomban-is be lepék, mellyet en igen sepnek es pepecsős munkasnak hallok: Annak sepseget midőn sőmlelne az Templomnak tőb ekessegi kőzőt latot alkolmas siamu, es nem kicsin kőltseggel epittetőt es fel fűggesztőt faragot balvany kepekőt is, kiket midőn az Capitantul (kit Zadori Ianosnak neveznek, ki akkor benne talaltatot volt az alkolmatossag serint) kerdőt volna mire valok volnanak. Megh felelvén az Capitan neki: jelenti hogy az Apatur Isteni volnanak, kiket ő imadna es tisztelne: kire mikor feddőt volna az Passa s bolondsagat semére hanta volna, mellyel bossusagot tőt volna az ęlő Istenőn, az ki menyet főldet, tengert es azokban lévő állatokat teremtet: Annak utanna, igy csufolta meg az nyavalyas Apaturt. Szegeny bolond, ha te oly Istent imadtal: akki te veled jol nem tehetőt es az hatalmas Tőrők Csasar hada ellen meg nem oltalmazhatot: Te ne legy haladatlan, hanem tegy jol vele es viddel innen, mert az Ottoman nemzetseg illyent nem tisztel. Es ezeket mondvan, parancsolta hogy az legh őregbiket vállara vegye es el vigye. Mellyet más fel mely főldig egy strása állo Castelkaig, kit Tanisra Várnak neveznek, nagy izzadva igonyu hevsegnek idejen keserittetet vesset Apa-

tűr vinni, mind addig mîg az kéſérő Tőrőkők velők voltanak, kik el nem hadtak vetni: hanem azoknak viſſa téréſők utan mint haſontalan terhét vetőtte el hátarol, az mezőben hadgyvan haladatlanul.

Mely peldat azert hozok elő, Ieſuita uram, mely utalatos legyen nem csak az regi Poganyok előt az Balvanyok tartaſa es tiſteleti: De męg az Mahumet kővetői előt is. Annak okaert en tanacsommal el ſőknétők mellőlők, hogy az Iſtennek igeje azokert ne ſidalmaztatnek. De az, te előtted tudom csak fabula, azert az Lactantius iraſaban eleb megyek.

Nem Fabula ez Ieſuita Uram, mert męgh élnek az bizonſagok közzül, akkik igy bizonyittyak.

Az Anya-ſent egy-haz felől irvan azt mondgya: *Eccleſia eſt verum Templum Dej, quod non in parietibus eſt ſed in corde ac fide hominum, qui credunt in eum ac vocantur fideles. Item: Eccleſia eſt æternum Templum conſtitutum Deo à Chriſto univerſas gentes ad religionem Dei veram convocante.*

Lib. 4. Cap. 13.

Notas Eccleſiæ perſtringens inter cætera inquit: Sola Catholica Eccleſia eſt, quæ verum cultum retinet ſinguli quiq; cætus Hæreticorum ſe potiſſimum Chriſtianos & ſuam eſſe Catholicam Eccleſiam putant; ſed ſciendum eſt, illam eſſe veram, in qua eſt confeſsio & pœnitentia, qua peccata & vulnera ſalubriter curat. Eſt autem Lactantio pœnitentiam agere nihil aliud quam profitri & affirmare ſe ulterius non peccaturum, quem enim facti

Lib. 4. Cap. 30.

Lib. 2. Cap. 13. & Cap. 24.

facti ſui pœnitet, errorem ſuum priſtinum intelligit.

NOTA.

Ez az invisibilis Eccleſia & verè Catholica, à kinek lathato valois voltanak es vadnak minden kor.

Az az: Az Anya-ſent egy-haz Iſtennek valoſagos Temploma, mely nem az kű falakban vagyon, hanem az embereknek hitőkben, az kik hiſnek Iſtenben, melyre valo képeſt hiveknek-is hivattatnak. Tovabha: Az Anya ſent egy-haz Iſten ſamara rendeltőt őrőkke valo Templom, mely nem egyeb hanem az Chriſtuſtul igaz Iſteni tiſteletre egyben hivattatot minden nemzetſegeknek ſáma.

Nemcsak az Papabol, Conciliomokbol, Cardinalokbol ál hát az igaz Eccleſia, ſem nem oly emberekből az kikben az egy Romai Papa paſtor alat lévén: Hit, Remenſeg, ſeretet, egyeb tőb joſagos cselekedetők nincsenek: Hanem minden nemzetſegekből Chriſtus által oly egyben gyűytetőt ſokaſag: mely naponként pœnitentia tartas által igaz Iſteni tiſteletben foglallya magat az ſent iras ſerint: mert az altal hivogat Chriſtus mindeneket, nem valami emberi talalmanyok altal.

Az igaz Anya-ſent egy-haznak czegeri felől-is igy ſól: Egyedől csak az az kőzőnſeges Anya-ſent-egyhaz: akki az igaz Iſteni tiſteletet megh tartya. Ugy vagyon ugyan hogy minden Eretnekek azt velik, hogy az ő gyelekezetűk kereſtyeni gyűlekőzet, es az ő Eccleſiajok az kőzőnſeges

Ecclesia: de hogy meg ęrtsůk, az, az igaz Ecclesia akkiben vallas tétel es pœnitentia vagyon, kik az bůnőket es az sebeket egessegessen meg gyogyittyak.

Lib. 2. Cap. 18. Hogy csak az egy Istent kellyen imadni, bizonittya Lactantius: *Nihil aliud adoremus, nihil colamus, nisi solum artificis parentisq; nostri unicum Numen, qui propterea hominem erectum creavit, ut sciamus nos ad superna & cœlestia provocari. Et lib. 5. cap. 18:*

Nesciunt inquit (loquitur de gentibus) quantum sit nefas adorare aliud præter quam Deum, qui condidit cœlum atq; terram, qui humanum genus finxit, inspiravit, luce donavit. Az az: Egyebet semmit ne imadgyunk ugy mond, semmit se tißtellyůk, hanem egyedůl csak az mi formalonknak es Atyanknak egyedůl valo Istenségét, akki azert teremtőtte fen alva az embert, hogy értsůk, hogy mi felső es mennyei dolgokra erőltettetünk.

Ismet az Poganyok felől igy ßól: Nem tudgyak ugy mond, mely tilalmas legyen, akkivůl az Isten kivůl mást imadni akki teremtette az éget es az főldet, akki az emberi nemzetőt alkutotta, abban lehellet; vilagossaggal azt meg is ajandekoßta.

Mind ezekből meg tetzik Iesuita uram, hogy sem az Balvany tißteletőt, sem az ßentek imadasat es segitségůl valo hivasat nem javallotta Lactantius, hanem mindeneket csak egy igaz Istenre igazitot.

Nem helyős hát amaz ti negedős kerkődsegtők, mely ßerint azt mondgyatok hogy egy sem volt az Paterek kőzzůl, akki azokban az dolgoban ellenkőzőt volna veletők. Mellyek felől ti kőzőttetők es Luther s Calvinus kőzőt veßekődes es kůlőmbőző ęrtelem vagyon.

Ambrosius.

De ezt-is ebben hagyom, hanem megyek ugyan ezen Seculomnak tőb Doctorira-is; Ebben ęlt Ambrosius, akki az ßentőknek segitségůl valo hivasok felől az Papistak ellen igy ir:

In Epist. ad Hæb. cap. 3.

Solent (inquit) miserâ uti excusatione dicentes, per justos posse iri ad Deum sicut per Comites pervenitur ad Regem. Age: num demens est aliquis & salutis suæ immemor ut honorificentiam Regis vendicet Comiti: cum hac de re, si qui etiam tractare fuerint inventi, jure ut rei damnentur majestatis. Et isti an non putabunt reos qui honorem nominis Dei deferunt creaturæ, & relicto Domino, conservos adorant: quasi sit aliquid plus quod servitur Deo? Nam & ideo ad Regem per Tribunos & Comites itur, quia homo utiq; Rex: & nescit quibus debeat Rempub. committere. Ad Deum autem quem utiq; nihil latet (omnium enim merita novit) promerendum, suffragatore non est opus, sed mente devota. Vbicunq;: enim talis locutus fuerit nihil respondebit. Az az, Gyarlo mentseggel ßoktak, ugy mond, élni ezt

ezt mondvan. (az ßentek imadoit értsed) Az ßentek altal ßinten ugy mehet ember Istenhőz, az mikeppen Zaßlos Nagysagos Groffok altal az Kiralyhoz. De vegyetők eßetőkben kerlek, lehete vallyon oly eßtelen ember, ki maga eleteről el feletkezvén, az Kiralynak bőcsűletit valamely Groffra ruhazna, holot ez illyen cselekődet, ha valakiben talaltatnek feje veßne el erőtte? Ezők is tudni illik az ßentők imadoji, vallyon nem itelike veßődelőmre meltoknak mind azokat, akkik az Isten nevenek tißtőletit teremtet allatra ruhazzak, es el hadgyvan az Urat, ßolga tarsajokat imadgyak: mint ha nagyob volna valami annal, hogy Istennek ßolgalnak? Mert hogy jol meg értsek, az Kiralyokhoz azert mennek az Kőnyőrgő emberek Hadnagyok es Zaßlos Nagysagos Urak altal; mert csak pußta ember az Kiraly s-nem is tudgya kikre bizza az emberi tarsasagnak gondviseléset. Az Istennek pedigh jo akarattyanak megh nyeresejert (holot ő mindeneknek tudgya érdőmét) nem ßűksegh semmi ßó ßollo: hanem aytatos elmét kevan ő, mert valahol valaki kőzben jaro altal akar ő vele beßelleni: semmit nem felel annak: Ez en időben élt Gregorius Nazianzenus: Ez mit mond az Papi meltosagrol mellyet ti Papistak az ti Papatoknak

Eretsze Iesuita Uram, es mond eretneknek Ambrosiust.

Teremtőt allatbol allo kőzbe jarot erts.

Anno Domini. 332.

Gregorius Nazianzenus.

Greg: Nazianzenus. Anno 332.

nak es Pispőkeitőknek akartok egyedől tulaidonitani ezert: Hogy minden rendeken hatalmasul Uralkodhassatok. Halgas rea igy ßoll, az az Pater, Iesuita Uram, mellyet Baratsagtokért im elő hozok: *Præsulatum nobis extorquebunt? Fuit quidem tempus: cùm eum nonnulli CORDATI & prudentes Viri suspiciebant & expetebant. At nunc eum FVGERE, primariæ cujusdam & singularis est prudentiæ. PROPTER HVNC enim res omnes nostræ jactantur & perturbantur: Propter hunc fines orbis terræ suspicione & bello flagrant; Eoq; surdo ac ne nomen quidem habente. Propter Hunc periculum est: ne qui à DEO creati sumus Humanitus constituti censeamur: ac magnum illud nomen ac novum amittamus. Vtinam verò nulla esset throni prærogativa: nec prælatio, & violenta authoritas ac præ eminentia; VT EX SOLA VIRTVTE COGNOSCEREMVR: nunc autem dextrum hoc latus & sinistrum & medium, sublimior item & inferior sedes ac rursus illa præ eundi vel eodem gradu incedendi invecta consuetudo nos in multas partes confregerunt: multosq; infoveam impulerunt, atquè hircorum locum adduxerunt non plebeiorum tantum, sed etiam pastorum qui cum Magistri Israëlis essent: HAEC IGNORANT.*

Pelda erre Magyar es Erdely Orszagh.

Az elől jaro Papi meltosagot el veßiké tűlűnk? Volt ugyan oly idő melyben azt nemely bator es eßes emberek bőcsűlik

 vala

vala es ugyan kevantak is. De moſt attul embernek magat megh oni, fő es kivaltkeppen valo okoſſag, es eſſőſſeg mert moſtan minden marhaink azert haborgattatnak, es kotyavetyere hanyattatnak. Egyedől azert ez vilagnak minden hatari, gyanoſſaggal es haddal égettetnek, ſ mégh pedig ollyal akki alattomban, es nev nelkűl valo: azert félő hogy az kik Iſtentől teremtettűnk, emberektűl alkuttattaknak ne iteltetſſűnk: es amaz uy ſ nagy nevet el ne veſſeſſűk Bator az ſent Peter ſekinek ſemmi felſő bőcsűleti ne volna; Bator az Papi elſő tiſt es az erőſſak ſerint valo meltoſag, es az elſőſeg ingyen ſe neveztetnek: Hogy egyedűl csak az joſagos cselekődetők ſerint volna eſmeretſegűnk.

Moſtan pedigh ez az job kez felől, bal kez felől es kőzepben valo létel az felſő, es alſob űlő ſek es ezőkkel eggyűt az elől, es egy más mellet valo menetelnek be csuſot ſokaſa minket ſok reſekre tőrdeltenek: ſokakat veremben eytőttenek, es az bakok helyeré utaztanak; nem csak az kőſſegh kőzőt levőket, de mégh az paſtorok kőzzűl-is ſokakat: kik noha Iſraëlnek tanito Meſteri voltanak: mind az altal ezőket nem ertőttek. Ezen Nazianzenus mit tanitot az Papiſtak ſucceſsiojarol: Nem azokat mondgya Peter Apoſtolnak, es az tőb Apo-

Apoſtolok ſucceſſorinak, az kik hatalommal avagy csalardſaggal foglaltak el az Romai ſeket kűlőmb tudomant tanitvan, hogy nem mint az Apoſtolok tanitottanak: hanem azokat az kik ugyan azon tudomant vallották az minemű volt az Apoſtolok tudomanya.

Mert igy ſoll:

Qui eandem doctrinam profitetur ejuſdem quoq; throni particeps eſt: qui autem contrariam ſententiam pooſitetur, adverſarius quoq; in throno cenſeri debet. Neq; enim, qui per vim irrupit SVCCESSOR habendus eſt, ſed qui vim perpeſſus eſt: nec qui contrariam ſententiam tuetur, ſed qui eſt ejuſdem ſententiæ: niſi quis fortaſſe ita ſucceſsionem dicat, quemadmodum morbum ſanitati, & tenebras luci & tempeſtatem tranquillitati, & dementiam prudentiæ ſuccedere dicimus.

Az az, Akki azon egy tudomant vallya azon ſéknek is reſeſe; az ki pedigh ellenkező tudomant vall, mégh az űlő ſékben is ellenkezőnek kell azt itelni. Mert nem csak az kővetkőzőt igazan az Apoſtolok utan az ki erőſſak altal jűt be: ſem nem az ki kűlőmbőző értelmet oltalmaz, de az ki ugyan azon egy értelmű: hanem ha ki ollyan helyben álláſt állatand, mikeppen mondgyuk, hogy az egeſſeg utan betegſeg, az vilagoſſag utan ſőtetſeg, az jo idő utan zurzavar, fergeteg, es az eſſeſſegh utan bo-

Calvinus es Luther az Apoſtolok ſucceſſora.

londſag követkőzőt. Annak okajert Ieſuita Uram, im értőd hogy ſent Peternek es az Apoſtóloknak akar Romaban akar egyebűt ſallottanak legyen helyőkben az tanitók, de ha nem azt az tudomant tanittyak es vallyak, az mellyet ſent Peter es az Apoſtolok tanitottanak, akar kicsodak legyenek, akar Papa akar Cardinalok, Piſpőkők, Papok, Baratok, Apatzak es Ieſuitak, &c. nem igaz ſucceſſorok, hanem ellenſegők. Immar czirkald megh ha nalatok talalode az Apoſtolok vallaſat, ugy tanitotoke mint az Apoſtolok? En azt mondom hogy nem, mert azok: nem mondottak az Romai Papat Chriſtus hely-tartojanak; nem mondottak Miſet, penzert nem oſtogattak bűn bocsanatot nem imadtak az megholt ſentőket &c. hanem mindeneket csak az egy Chriſtuſra igazitottanak. Altalan végel hát nincs ſemmi kőzőtek az ſucceſsiohoz.

Hyeronimus.

Hieronimus.

Ezen Seculomban çlt Hyeronimus-is. Mit mondot ez az ollyan Egy-hazi ember felől, akki ſem feddéſt, dorgalaſt, ſem az igaz tudomannak tanitaſa felől valo jo inteſt nem akarja be venni hanem lelki embernek hivattatvan magat, azt hirdeti, hogy ő mindeneket megitel, ő pedig ſenkitűl nem iteltethetik megh?

Lib. de Nor ma vivend.

Igy ſól effélekről: *Nulla tam crudelis in mundo*

mundo beſtia eſt, quemadmodum Clericus vel Sacerdos malus: Nam corrigi non patitur, nec veritatem audire poteſt. Az az: Ez vilagon ſemmi nincs kegyetlemb oktalan allat, mint az gonoſz Barat es Pap: Mert nem engedi hogy ötet valaki meg fedgye, ſem pedig az igaz mondaſt nem halgathattya. Illyen az Papa, illyenek az Ieſuitak; hát mit kapdoſnak az emberek raytok? Effele Egyhazi embereknek kegyetlenſegeket es gonoſſagat pedig helyhezteti Hieronymus, tudomanyokban es magok viſeleſeben, Tudomanyok felől azt mondgya hogy képmutatok; es az barany öltőzetben az ſerint ragadozo farkaſok, çletők, magok viſeleſe, oly akki tobzodaſſal, fertelmeskedeſſel, csalardſaggal, es minden alnokſaggal rakva: kik nem azert kevannyak az Egyhazi tiſztőt, hogy Iſteni ſolgalatban foglallyak magokat; hanem hogy egyebeken uralkodhaſſanak, mendicanſokbol gazdagok parastokbol, Nemeſſők, es ſolga rendből urakka leheſſenek magok is es parast atyakfiait-is ollyan graditsra emelheſſek

Mind ezők felől Ieſuita uram halhatza Hieronymus ſavat:

In Hypocriſi loquuntur, cum non contineant, tam caſti volunt videri: ut etiam nuptias damnent: tam abſtinentes, ut creaturâ Dei parcè utentes judicent: cum ipſi comeſſationibus vacent.

Az

Az az: Kep-mutataſt ſollanak: holot ők fertelmeskődnek, męgh is oly ſűzeknek akarnak lattatni, hogy męg az hazaſſagot is tiltyak: oly mértekletes çletűveknek, hogy azokat, akkik az Iſtennek teremtet allatival mertekleteſſen çlnek is itelik azokat; noha ők minden tobzodasban foglalatoſſak. *Item*:

Ad Nepotianum de vita Clericorum.

Nonnulli, (inquit) ſunt ditiores Monachi, quam fuerant Seculares & Clerici, qui poſsident opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete & ſallaci Diabolo non habuerant: ut ſuſpiret eos Eccleſia divites, quos tenuit mundus, ante mendicos. Natus in paupere domo & in tugorio ruſticano, qui vix milio & cibario pane rugientem ſaturare ventrem poterat; nunc ſimilam & mella faſtidit, az az, Nemellyek ugy mond az Baratok kőzzűl gazdagabbak hogy ſem mint az kűlſő rendek, es egyeb Egyhazi emberek eleinten voltak akkik az ſegeny Chriſtus alat annyi gazdagſaggal birnak menyivel az gazdag es csalard ördögh alat letőkben nem birtanak; ugy annyira hogy az Eccleſia fohazkodva nezi azoknak gazdagſagat kik az vilagiak kőzőt az előt kulduſok voltanak. Az ki ſegeny hazban es paraſt kunnyoban ſűletőt, akki az ſegenyſeg miat, rea morgo eh koldult haſát csak kaſaval es maleval-is aligh tőlthette męgh az előt, moſt az mézet es az ſőmlyőt-is nagy unatkozaſſal ebi.

Mit

Mit mond tovab.

Sunt de hominibus mei ordinis, qui ideo præbiteratum ambiunt, ut licentiùs mulieres videant. Et his eſt omnis cura de veſtibus, ſi bene oleant ſi pes laxa pelle non vacillet: crines calamiſtri veſtigio rotantur, digiti annulis radiant. Tales igitur cùm videris ſponſos magis æſtimato quam clericos. Alij ad Sacerdotium anhelant ut inopiæ cedant & miſeriæ: quia in ſtatu ſervili & abjectionis eſſe abhorrent; laborare recuſant præpigritia mendicare erubeſcunt validi, quia nihil daretur eis: facti autem ſacerdotes proviſi beneficijs aut alijs titulis, ab illis omnibus redimentur. Alij ut Rabbi vocentur aut Domini, nam in ſimplici ſtatu nullius reputationis cum eſſent, nec reſpectus fiebat ab eis facti Sacerdotes cervices erigunt, veſtes longas deſerunt, honores ab hominibus exigunt, tanquam debitum eis reſervatum. Nec putant ſe tunc plus debere humiliare & pœnitentiam agere: ſed imò primos accubitus ambiunt. Votiva ut debitum exquirunt, eleemoſynas à fidelibus expetunt, hypocriſi, vi, dolo, & fraude, modis quibuscunq;. Alij ut præemineant dignitatibus, divitiis, ut ſuos conſanguineos exaltare valeant? qui priùs ignobiles aut degeneres, poſtea inter alios ingenui videantur. Et iſti ſunt Sacordotes Baal.

Ad Eufebiam virginem.

az az, igy ſoll:

Az en ſerzetőmőn levő emberek kőzzűl vadnak ollyanok kik azert kevannyak az Egyhazi ſolgalatnak tiſtit, hogy ſabadoſſab-

doſſabban ſemlelheſſék az aſſony embereket. Es ezőknek minden gondgyok az öltőzet felől vagyon, ha jo illatuvake azok, ha labok az ſep ſaruban nem fitologhe: hajok ſálai ezeknek meſterſegeſſen fel fodoritva allanak fejőkőn kőrős kőrnyűl; kezeknek ujai arany es draga kővekből allo gyűrűkkel radgyaknak. Effeleket azokajert ha mikor latandaſ: vő legenyeknek itellyed inkab, hogy ſem mint Egyhazi rendeknek. Nemellyek Papi meltoſagot aſitnak, hogy az ſűkſeget es az ſegenyſeget el tavoztathaſſak: Mert ſolgai allapatban es el vettetőt ſorsban lenni iſonyodnak; az munkat el kerűlik, à kőverſeg miat nyakaſok erőſſek lévén az kuldulaſt ſegyőnlik: mert ugyan-is ſenki ſemmit nem adna nekik; Papi méltoſagra emeltetvén pedig, es ſok joſagokkal es ok levelekkel fel ekeſittettvén, mind effelevektűl megh menekődnek. Nemellyek hogy meſtereknek hivattattaſſanak es Uraknak. Mert holot az egyigyű allapatban ſemminek itéltetnenek, es ſemmi fől valo tekintet nem lehet vala ő tőlők, Papokka lévén fejőket fel tartyak, hoſſu ruhajokat el hadgyak, mindenektűl nagy bőcsűletőt kevannak nem kűlőmben mint ha ugyan mint egy adoſſagh tartatot volna az ő ſámokra. Nem-is velik ők azt hogy abban az alapatban

Illyenők az Papiſta Püſpôkôk, csak vigyaz reja.

Illyenôk az Ieſuitak es az Baratok.

Illyenôk az Ieſuitakbollôt Erſôkôk, es Püſpôkôk.

ban jobban megh kellene magokat alazni, es inkab pœnitentiat tartani, de ſőt abban az allapatban az felſő pótzra aſitnak. Lelek valtſagokat ſednek, mint valami adoſſagot fukar modra, az hivektűl alamiſnat, kép mutataſſal ſep ſin alat, alnokſaggal, erővel, csalardſaggal mindenkeppen kérnek. Nemellyek az Egyhazi tiſtőt azokajert kevannyak hogy fő renden valok leheſſenek, meltoſaggal es gazdagſaggal, hogy vér ſerint valo attyokfiait-is nagy rendre emelheſſek, hogy az kik az előt paraſtok, es ſemmire kellők voltanak, az utan az ſabados fő rendek kőzze ſamlaltaſſanak, es ez illyenők Baal Papjai.

Hogy pedigh itt ſemmi patvarkodaſod ne leheſſen Ieſuita Uram, mint ha mi reank fejeſte volna azt Hieronymus im ezt jutatom eſődben; Te mondaſod ez, hogy az mi vallaſunk nem volt ſenkinel az Paterek kőzzűl 1517 eſtendő előt. Hát nem rolunk ſollot, mert ő élt *Anno Domini* 390. Ha pedigh itt azt mondanad, hogy Prophetalas képpen ſolvan jővendőre nézve mi felőlűnk mondotta volna. Nem alhat ez-is meg: Mert ti ezzel dicsőköttek hogy az Prophetak az ti kővetkőzendő meltoſagtokrol, es gazdagſagitokrol jővendőltenek: Megh vallyatok azt-is, ſőt ugyan gyalazatoſſan vetitők ſőműnkre, hogy

Illyenôk az Romai Pápak.

Illyenôk mindnyajan Magyar Orſzagban, az Püſpôkôk, Præpoſtok, es Apaturok.

hyeronimus An. 390. Tanitott

Pazman Cont. Magyar. fol. 35. 36. 37. 38.

hogy nem illet minket az ti meltoſagtok, es gazdagſagtok, ſőt ugyan imatkoztok azert, hogy ne juſſon mi reank, ſe az gazdagſagh, ſe az Uraſagh az mellyel ti birtok. Annakokajert ti rolatok ſoll, ti őltőzetőtők, ti dicsőſegtők: Mi nem is iregyőllyünk ſ. nem is kevannyuk. Mert mi Chriſtus ſolgai vagyunk, es az Iſten titkainak ſafari az Evangeliom es az Sacramentomoknak ki ſolgaltataſa ſerint; az Evangeliom utan nem kűlſő gazdagſagot kereſűnk, hanem Iſtennek hiveket nevelűnk. Ha pedigh valakik volnanak vagy az Lutheriſtak, vagy Calviniſtak kőzzűl, kik csak haſokat hizlalnak, erſenyőket tőltenek, es kűlſő meltoſagot vadaſnának tiſztőkben, rendők es lelkűk iſmereti ellen; azok is magokra ſabjak, immar utol jutva titőket kővetven, nem csak Hieronymus mondaſat hanem Iſtenét; az Prophetak es azok utan az Apoſtolok Evangeliſtak altal az mit megh iratot: hogy affelevek, nema ebek, lopok, tolvajok, latoralnok ſolgak nem Chriſtus vitezi, hanem őrőkke valo karhozatnak edenyi: az kiknek őrőkke valo jay ſál fejőkre.

Halhatza mégh-is Ieſuita Uram, mit mond Hieronymus az ti ſenteitők felől az kiknek tetemőket is imadgyatok.

Epiſt. 84. *Multorum cadevera & oſſa veneramur quorum Animæ ſunt in inferno*, az az, Sokaknak ugy

ugy mond, teſtőket es csontyait imadgyuk mi, kiknek lelkűk az pokolban vagyon.

Mind ezők felől azon Hieronymus micsoda tanacsot ád: *Clericum ex inope, divitem ex ignobili glorioſum factum, quaſi peſtem quandam fuge*, az az, Az oly Egyhazi embert akki ſűkőlkődőből gazdagga, paraſztbol nőmőſſe lőtt, mint valami mirigy halalt el tavoztas. Miert? Mert az ollyan őrdőgh rabja es ſemmire kellő, az mint máſut ſól: *ſuper illis Matthæi verbis*: *Sal inſatuatum nihil prodeſt niſi ut proijciatur foras & conculcetur à porcis, inquit, Infatuum ſal, id eſt ſtultus prælatus inſipidus in prædicando, & fatuus indelinquendo ad nihilum prodeſt niſi ut mittatur foras, id eſt, deponatur, & conculcetur à porcis, id eſt, à dæmoniacis, qui dominantur malo prælato, tanquam pecori ſuo.* Az az, Az meg veſőt ſó ſemmire nem jo, hanem csak arra valo, hogy ki veteſſek es az diſnoktul el tapottaſſek ugy mond: Micsoda ez? Az meg veſőt ſó, az az, az bolond Egyhazi ember, izetlen az prædikallasban, bolond az vetőkben; ſemmire nem jo, hanem hogy ki veteſſek, az az, tiſztitűl meg foſtaſſek, es el tapottaſſek az Diſnoktul, az az, az őrdőgőktűl, akkik Uralkodnak az gonoſ Papon mint ſajat diſnajukon.

Grammatici recentiores Sal Maſculini generis eſſe voluerunt, retinuimus tamen authoris & codicis verba.

Illyetenők mindnyajan azok az Egyhazi emberſeg nevevel dicseködők valakik, Orſzag dolganak igazgataſaban elegyitik magokat kűlſőképen magok tiſztit hatra hadgyvan.

Hogy ennek az Paternek, reghi Doctoraknak pedigh, ſok ſamlalhatatlan ellenőtők

valo iraſat elő ne ſamlallyam, killyeb terjeſtvén beſedőmet.

Epiſt. ad Fvagunum.

Im csak azt jedzem meg, mit mond Hieronymus az Romai Papanak elsőſeghe, es az tőb Papokon valo Uralkodaſa felől: *Quid enim, inquit, facit exceptâ ordinatione Epiſcopus quod præsbyter non faciat? Nec altera Romæ urbis Eccleſia, altera totius orbis exiſtimanda eſt? Et Galliæ & Britanniæ & Africa & Perſis & India & omnes Barbaræ nationes unum Chriſtum adorant, unam obſervant regulam veritatis. Si Authoritas quæritur: Orbis major eſt Vrbe.*

Nem az Romai ſzektől fűg az Eccleſianak meltoſaga.

Vbicunq; fuerit Epiſcopus ſive Romæ, ſive Engubij, ſive Conſtantinopoli, ſive Rhegij, ſive Alexandriæ, ſive Tanis: ejuſdem meriti ejuſdem eſt ſacerdotij. Potentia divitiarum & paupertatis humilitas vel ſublimiorem vel inferiorem Epiſcopum non facit. Cæterum omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt, az az: Mert, ugy mond, mit cselekőſik à Piſpők egyebet, az egy Papſagra valo ſentőleſ kivűl, az mit egy kőz Pap nem cselekődnekſ-nem is más Roma varoſanak Eccleſiaja s-más ez egeſ vilagon valok Eccleſiaja ugy kell effelől kinek kinek érteni: Mind Galliaban, Angliaban, Africaban, Perſiaban, nap keletre, es Indiaban, es minden paraſt Nemzetſegők kőzőt azon egy Chriſtuſt imadgyak mindenek, es az igaſſagnak azon egy regulajat tartyak. Ha meltoſſagot

got futtatunk: Ez vilage nagyob, hogy nem mint egy varoſe. Valahol leſen az Piſpők akar Romaban akar Conſtantinapolyban akar Rhegiumban, (mely Sicilianak varoſa) akar Engubiumban akar Alexandriaban, akar Tanisban (mely Aegyptuſban vagyon) mind az altal, azon egy érdemű, es ugyan azon papi meltoſaggal biro. Az gazdagſagnak hatalma, es az ſegenſegnek alazatoſſaga, az Piſpőkőt fellyeb avagy alab valova nem teſi. Tovabba mindnyajan az Apoſtolok után kővetkőztenek.

Latod Ieſuita Uram, annak okajert, hogy Hieronymus Doctor nem engedi megh az Romai Papának, hogy minden Piſpőkőknek, es Papoknak egyedől valo feje legyen ez vilaghon, nem engedi megh hogy attul fűgjenek mindenek, es mindeneknek nyakokon ſantson, egyedől valo igaz magyarazoja legyen az ſent iraſnak az mint ti tanittyatok: Hanem az Papi méltoſagot minden Egyhazi rendekkel kőzőnſegőſſe teſi. Hát nem ti veletők ertőtt ebben is eggyet, hanem Lutherrel es Calvinuſſal. Azert nem Papiſta volt hanem Lutheriſta es Calviniſta: Minek okajert ſú mondot emberek vadtok mert azt allattyatok hogy csak egy dologban-is az Paterek ti túletők nem kűlőmbőztek.

Hieronymus nem Papiſta hanem Lutheriſta, es Calviniſta volt

Ezen Seculomban élt Epiphaniuſ-is *Anno De-*

Epiphanius
Anno 396
Tamen 404

no Domini 396. Mit mond ez az balvanyok, es azok imadasa felől?

Epiphanius. Lib 3 Cont. Hæres.

Unde est, inquit, simulacrificum hoc studium & Diabolicus conatus? Prætextu enim justitiæ semper subiens hominum mentem Diabolus mortalem naturam in hominum oculis deificans statuas humanas imagines præ se ferentes, per artium varietatem, expressit. Et mortui quidem sunt qui adorantur, Ipsorum verò imagines, quæ nunquam vixerunt (neq; enim mortuæ esse possunt, quæ nunquam vixerunt) adorandas introducunt adulterante mente ab uno & solo Deo: velut commune scortum, ad multam multiplicis coitus absurditatem, irritatum & quod temperantiam legitimi conjugij unius Viri detrivit. Revera sanctum erat corpus Mariæ, non tamen Deus; Revera virgo erat ipsa Virgo & honorata: sed non ad adorationem nobis data, sed ipsa adorans eum qui ex ipsius carne genitus est, de Cœlis verò ex finibus Paternis accessit. Et propterea Evangelium munit nos dicens: quod ipse Dominus dixerit: Quid mihi & tibi curæ est mulier? Nondum venit hora mea: quo non putavent aliqui magis eximiam esse sanctam virginem, mulierem eam apellavit velut prophetans quæ futura essent in terra Sectarum & hæreseorum gratiâ: ut ne aliqui nimium admiraţi sanctam in hanc hæresin ejusq; deliramenta dilabantur. Est enim ludibrium tota res & aniculârum fabula, ut dicam tota hæresis tractatio. Quæ verò scriptura de hoc narravit? Quis pro-

phetarum præcepit hominem adorari nedum mulierem? Eximium quidem est vas, sed mulier: & nihil a natura immutata: verùm & intellectu & sensu in honore honorata velut corpora sanctorum, & si quid amplius ad glorificationem dixerim: sicut Helias ex matre virgo, & sic manens in perpetuum, & translatus & mortem non conspicatus. Sicut Ioannes qui super pectus Domini recubuit, quem diligebat Iesus, sicut Thecla sancta. Et Maria adhuc honoratior hac est propter dispensationem mysterii quâ digna facta est. Sed neq; Helias adorandus est, etiam si in vivis sit: neq; Ioannes adorandus, quanquam per preces suas proprias dormitionem suam admirandam effecerit: imò potiùs ex Deo gratiam acceperit. Sed neq; Thecla, neq; quisquam sanctus adoratur. Non enim dominabitur nobis antiquus error, ut relinquamus viventem, & adoremus ea quæ ab ipso facta sunt. Ergò: Sit in honore Maria, Pater, Filius & Spiritus Sanctus adoretur, Mariam nemo adoret His adjuciatur idem Epiphanius alibi de Ecclesiâ Veræ observatione quid scribat. Hæres. 79.

Præterea quod audivi quosdam murmurare contra me, qui quando simul pergebamus ad Sanctum locum qui vocatur Bethel, ut ibi tecum collectam ex more Ecclesiastico facerem, & venissem ad villam, quæ dicitur Anablatha, vidissemq; ibi prætériens lucernam ardentem & interrogassem: quis locus esset, didicissemq; esse, Ecclesiam & intrassem ut orarem; inveni ibi velum pendens in foribus In Epist. ad Ioan. Hierosolymitanũ Patriarchã:

bus ejusdem Ecclesiæ tinctum, atq; depictum, & habens imaginem quasi Christi, vel sancti cujusdam: Non enim satis memini cujus imago fuerit.

Cum ergo hoc vidissem in Ecclesia Christi contra authoritatem Scripturarum, hominis pendere imaginem: scidi illud & magis dedi consilium custodibus ejusdem loci, ut pauperem mortuum eo obvolverent & efferent: illiq; contra murmurantes dixerunt: si scindere voluerat, justum erat, ut aliud daret velum, atq; mutaret. Quod cum audissem: me daturum esse pollicitus sum, & illico missurum. Paululum autem morarum fuit in medio, dum quæro optimum velum pro eo mittere arbitrabar enim de Cypro mihi mittendum esse. Nunc autem misi quod reperire potui, & precor jubeas presbyteros ejusdem loci suscipere velum à latore, quod à nobis missum est: & deinceps præcipe in Ecclesia Christi istiusmodi vela, quæ contra religionem nostram veniunt non appendi. Decet enim honestatem tuam hanc magis habere solicitudinem, ut scrupulositatem tollat quæ indigna est Ecclesiâ Christi, & populis qui tibi crediti sunt:

Idem alibi:

Contra Encratitas.

Attendite vobis, inquit, ut servetis traditiones quas accepistis, ne declinetis neq; ad dextram neq; ad sinistram. Estote memores dilecti filij, ne in Ecclesiam imagines inferatis, neq; in sanctorum cœmeterijs eas statuatis, sed perpetuò circum ferte Deum in cordibus vestris. Quin etiam neq; in domo communi tolerentur. Non enim fas est, Chri-

Christum per oculum suspensum teneri, sed per occupationem mentis. Az az:

Honnan vagyon, ugy mond, az kepők csinalasa felől valo munka es őrdőgi igyekezet? Mert az igassagnak ſine alat mindenkor az emberek elmejeben ſalvan az őrdőg, az halando termeſetőt az emberek ſőme előt Istenne tévén, emberi kép mutato oſlopokat sok fele mesterseggel formált. Meg is holtak az kiket imadtak ſ azoknak oly kepeket imadtattya, az kik soha nem éltek (mert ugyan is nem halhatnak megh azok az képek, akkik soha nem éltenek) gonoſul el ſakaſtvan elmejőket az egy igaz Istentől: mikeppen amaz kőzenseges tiſtatalan aſonyallat, fölőtteb valo fertelmessegre kéſerittetven, es az ki egy tőrveny ſerint valo hazassagban élt, firfiunak mértékletesseget megh erőtelenitőtte. Altalansaggal ſent vala az Marianak teste, mind az altal nem volt Isten; altalan végel ſűz vala, az à ſűz es tiſteletes: de nem azert adattatot volt nekűnk hogy imadnok, de hogy ő imadna azt akki az ő testeből ſűlettetőt, az Egekből pedigh az Atyanak kebeleből ſallot ala. Annak okajert az Evangeliom is erősit minket ezt mondvan: hogy az Ur azt mondotta legyen: Mi kőzőm ennekem te veled aſonyallat? megh nem jút el az en oram: Hogy

 ne itel-

ne itelnek nemellyek vetők nelkűl valonak az szent szűzet: Asonyallatnak mondotta őtet: Mint ha mégh jo eleve jővendőt mondot volna azok felől, az mellyek kővetkőznenek ez földön bizonyos szerzetők es eretnekſegekért: hogy nemellyek az emberek kőzzűl feletteb csudalvan, az szűzet ebben az eretnekſegben, es ő felőle valo bolondſagban ne leledzenenek. Mert hogy őtet imadgyak az à cselekődet semmi nem egyeb, hanem merő csuſſagh, es vén asonyokhoz illendő agnő beſed (hogy igy ſollyak) annak cselekődeti egeſen Eretnekſeg Mert azt kerdem, micsoda iras tanitott erre? Kicsoda az Prophetak kőzzűl akki azt parancsolta, hogy embert imadgyunk ſ még pedigh asonyiallatot? Szent es valastot edeny ugyan, de Asonyallat, es az termeſetben ſemmit el nem valtoztatot, ſőt értelmünk es elménk ſerint tisteletős mint egyeb szentek teſtei, es ha az ő dicsőſegere mégh nagyobbat mondandok is: az mikeppen Illy es annya mehétől fogva szűz, es ugy maradot mindenkor, es az éghben ragattatot s halalt nem koſtolt. Az mikeppen Ianoſ-is akki az Urnak mellyere fekűt vala, kit ſeret vala Ieſus, az mikeppen szent Thecla is. Maria męg ennel az Tecla asonynal is bőcsűleteſeb az titkos dolognak véghben vitelejert

lejert, melyre méltova tétetőt. De illyeſt ſem kell imadnunk noha él ő, Ianoſt ſem kell imadni, noha az ő alvaſat ſajat kőnyőrgeſe altal csudalatoſſa tőtte: ſőt noha Iſtentől kedvet vőtt is. Tecla asony, ſem ſenki, az szentek kőzzűl nem imadtatik. Mert nem Uralkodik mi raitunk az regi tevelyges, tudni illik, hogy el hadgyuk az élőt, es azokat, imadgyak az mik ő altala lettenek.

Maſut iſmet igy ir:

Annak felette, mivel halottam nemely embereknek ellenem valo zugolodaſokat, kik midőn te veled eggyűt megyűnk vala, amaz szent helyre ki Bethelnek hivattatik, hogy ott az Egyhazi rendtartas ſerint magunkat meg uyitanank, es egy faluban mentem volna, ki Anablathanak mondatik, es azon elő menvén laték éghő gyertyat, melyről midőn értekőſtem volna, micsoda hely volna az, ſ megh ertőttem volna hogy Egyhazi gyűlekőzet, es be mentem volna hogy imatkoznam: talalék ott egy karpitot, akki az ayto felőt fűgven gyantaros vala, az kire egy kép vala irva, Chriſtus kepeje vagy valamely szente, nem annyira emlekezem rea ki képe volt. Midőn annak okajert azt lattam volna az Chriſtus gyűlekőzetiben az szent iraſnak meltoſaga ellen, hogy ember kép fűggene ott el mé-

Az Kereſztyenek gyűlekőzetibe, az kepek.

Szentitaskivül tartatnak.

tzém azt, es tanacsul adam az templom őrzőjinek hogy valamely szegeny halottat takarnanak inkab abban es kivinnek: De azok zugolodva mondanak, ha elmeczőttem immar az kevantatik hogy máſt adgyak erőtte, es ugy valtoztatnam megh. Mellyet midőn hallottam volna, igherem magamat arra hogy máſt adnek, es mindgyart el is küldenem. Azon közben egy keves mulatſagh lőn mig legh jobb karpitot küldenek azert, mellyet el metzőttem vala: Mert azt alitom vala Cyprusbol küldhetnek Moſt pedigh küldettem ollyat az minemút talalhattam, es kérlek hogy had megh az Papoknak vegyek kezőkhőz attul, az kitúl el küldőttem, es megh is parancsold nekik, hogy ennek utanna az Chriſtuſnak gyülekezetiben ollyan karpitot ne függeſſenek fel, mely az mi vallaſunknak ellene vagyon Mert az te bőcsületődhőz illik, hogy arra ſorgalmatoſſab gondot viſely, affele botrankozaſokat el hagyas, mely ſem az Chriſtus gyülekőzetihez nem illik, ſem az népekhez, az kik te birtokod es gondviſeleſed ala bizattattanak Maſut iſmet illyen forman ir:

Az kepek az Templomokban, az Kereſztyeni vallas ellen aggattatnak fel.

Gondot viſellyetők magatokra ugy mond, hogy az mely tudomanyt vőttetők meg tartſatok, ſe jobra, ſe bal kezre attul ne hanyatollyatok. Imiſon ebetekben ſzelmes

relmes fiaim, hogy az templomban kepeket be ne vegyetők, ſem pedigh az ſentek temető helyein azokat fel ne függeſſetők: de koroskent az Iſtent viſellyetők az tiſiveitekben. Sőt még csak kőzőnſeges hazba ſe ſenvedgyetők azokat éll. Mert nem ſabad Kereſztyennek fel függeſtőt ſemmel lenni, hanem elmejeben kell munkalkodni.

Kőzenſeges hazba ſem javallya. Epiphanius, ſzabad hogy valami ſzentnek kepe fel függeſztteſſek. Pazman fol. 261. 262. &c.

Ezek felől ekkeppen ſolvan Ieſuita Uram Epiphanius Doctor: Hol maradhat megh amazti arany ſaju tanitotoknak tudos okoskodaſa: ki azt meri allatni, hogy az faragot es irot kepeknek Templomokban valo tartaſaban es tiſteletiben nincsen ſemmi vétek: ſőt vakmerőjúl azt tanitani, hogy Tőrők modot tartanak akkiknek hazokban ſemmi kép nincsen. Mely nagy Meſternek ertelme es ſententia mondaſa ſerint, Epiphanius Tőrők törvenyú volt: Mert az mint meg hallad, nem csak imigy amugy tiltya ő az képek tartaſat es tiſteletit: hanem azt ugyan tevelygeſnek, iras es Kereſztyeni vallas ellen valo eretnekſegnek mondgya: ſőt azt alattya, hogy nem Chriſtus tagja az, valaki affelét tart es tiſtől, nem csak Templomaban, de mégh csak hazaban is. Honnan megtetzik, hogy nem Luther es Calvinus tiltottak csak az képek tiſteletit (hogy az Iſten törvenyenek

nek tilalmát el hadgyam, mellyet ti ki loptatok az Bibliabol, à hol Isten az első tablan levő masodik parancsolatban azt hadta, hogy senki faragot képet ne csinallyon, ne tiſztellye azt, se az előt magat megh ne haytsa; mert megh bűnteti erette) hanem Epiphanius, es az tőb reghi Doctorok-is, kiknek irasokat ideb fellyeb elő hozzam.

Az Papistak balvanyozok az képek tartasaban.

Akar mint tekeregjetők facsarogjatok azert, Iesuita Uraim, amaz ti distinctiotokkal, hogy kűlőmbseget teſztők ti, az kép es balvany kőzőt, mert azt iras is az cselekeſzi: de nem mehettek az előtt el hogy balvanyozok nem volnatok à képek tartasaban: Mert Epiphanius nem csak az idolomat hanem *humanas statuas imagines*, es az tőbbit; Valamit fel függeſzt az ember az templomban emberek ül őrdőgh tanacsabol Istenne tetettetőt kepeknek nevez: az kik mind az altal męg ingyen holt allatok sem, mert soha nem is éltek, hanem csak oly balvanyok, kiket kűlőmb kűlőmb mesterſegh ſzerint az emberek vakmerőſegből Isten boſſzusagara kenyőſſegőkert; az kik csinallyak pedig kereskődeſért eppitőttenek nagy veſződelmőkre, s-nem-is haſznal itt nektek az hogy regi ſzokas: Mert az őrdőg męgh annal is reghieb, de azert nem igaz, es akkiknek Isten eſzőt adot nem is indul utanna.

Consuetudo sine veritate vetustas erroris est.

Azon

Az törvenyes reghi, de azert nem igaz is.

Azon Epiphanius mit mond tőb veſzekedeſők felől-is, mely ti kőzőttetők es az Evangelicusok kőzőt vagyon: *De justificatione legis & fidei: De Baptismo, De invocatione Sanctorum & cœteris.*

De justificatione legis, inquit, Non per venerunt Iudæi ad perfectionem per legem & Prophetas: ita ut ampliùs servari non possint, nisi ad Evangelij gratiam reflexerint.

De justificatione Fidei in hanc loquitur sententiam.

In Anchorato ideo sic vocatur quod instar anchoræ ducat mentem de vita & salute perscrutante.

In Christo inquiens, omne complementum habitare voluit Deus, & per ipsum reconciliare omnia, pace facta per sanguinem in cruce. Item: Christus extra passionem salutem nostram non perficit: sed in eo quòd pro nobis est mortuus & se ipsum obtutulit Patri, sacrificium pro nostris animis in sanguine suo mundatione nostra facta, & Chirographo contra nos fisso & in crucem affixo. Az az:

Az Tőrvenynek megh igazitasarol igy ſzoll: Az Sidok nem jutottak az tellyeſegre, az tőrveny, es az Prophetak altal: ugy annyira, hogy kűlőmben nem idvőzűlhetnek, hanem ha az Evangeliomnak kegyelmere térnek.

Az Hitnek meg igazitasat igy tanittya:

Azt akarta Isten, hogy az Christusban minden tellyeſſeg lakjek, ő altala mindenekkel bekeſeget ſzerezven az ő verevel, mely az kereſztfan ki omlot.

Ismet

Ismet igy szoll: Az szenvedes kivül Christus az mi idvösségünket véghben nem vitte: de abban hogy mi erettünk megh holt, es ő magat aldozatul eleiben vitte, az mi lelkeinkert, mi az ő vérében megh tisztulvan, el szaggatvan, es az keresztfara függesztven az mi ados levelünket. Nem töltheti hát s-nem-is töltheti be soha senki az törvent: Mert az külső, belső tökeletességet kevanna, az pedig senkitül nem lehet. Annak okajert az emberek közzül idvösséget csak az Christusnak egy engesztelő aldozattyabol kel kinek kinek várni. Tudom Iesuita Uram itt mit röbösgettök ti: Mert azt mondgyatok, hogy az Isten malasztya nelkül senkiben szabad akarat nincsen az jora, s-nem-is töltheti be annelkül senki az Isten törvenyet. De azzal egyut igen-is be.

Pazman contra Magyar. fol. 101. & seq.

Mert egyeb arant az Christus hejaban ment volna fel az Eghben, ha minekünk ollyan malasztot nem nyert es küldöt volna, melynek nalunk valo letele szerint immar be nem töltheti az Isten törvenyet.

Es igy solvan, *Sarcasticè*, sok képpen csufoltok, es karhoztattok bennünket.

I. Mint ha mi erötlenne tennünk az Christus erdömet, nem hiven hogy az minekünk oly malasztot nyert, az mely velünk lévén, ha akarjuk be tölthettyük az Istennek

nek törvenyet, ha nem akarjuk gonoszra vetemödhetünk, es igy hasontalanna tehettyük bennünk az Isten malasztyat es annak munkajat; Mert hatalmunk vagyon mind az jora, s mind gonoszra.

Pazman contra Magyar. fol. 14.

II. Szanakodtok raytunk de igen farkas modra; es vakoknak mondotok bennünket ezert, hogy mi azt nem vallyuk, hogy az Christus halalanak erdömevel azt nyerte volna minekünk, hogy immar mi, az Isten malasztya velünk lévén, be tölthessük az törvent ha akarjuk, hanem akarjuk, megh vethettyük, mert szabad akaratunk vagyon arra, nem az mi tulaydon erönkből, hanem az Isten malasztya nalunk lévén.

Ibid fol. 210.

III. Azon tudakoztok magunktul: az Istennek mellyik törvenyet nem tarthattyuk megh: es mint ha ugyan jol jartatok volna Pharisæus modra, csak az külső szó beszedhöz, es embernek maga viseleshöz kötven az Isten törvenyenek be tölteset: ekkepen röpöltök Talam nem hisztek egy Istent, talam Hitötlen gyilkos paraznak vadtok? Talam orvok, tolvajok vadtok? Talam az más ember házastarsara nyeritötök. Tovab menvén igy szollotok mint ha ugyan jol volna dolgotok es nyeretessek volnatok: Csak azt mondgyatok megh, az Istennek mindenik parancsolattyat, alit-

fol. 205.

alittyatoke lehetetlennek avagy csak nemellyeket? Ha mindeneket; nyilva kőnnyen el hittethetitők velúnk, azt mondgyatok, hogy mindnyajan idegen Istent imadtok (s-mocskolottok is ugyan ott mocskos emberek) es hogy az hatodik parancsolat, nem tartya ßáblan hazatok népet. Ha pedig csak nemely Parancsolatok lehetetlenők, azt kevannyunk, mutassatok megh az ßent irasbol hogy Istennek két rendbeli parancsolati vadnak, tudni illik: lehetetlenők es lehetsegőssek, es ezt méltan kevannyuk túletők, azt mondgyatok, holot ti semmit nem akartok hinni, az mi nyilvan nincs az ßent irasban.

Lehetseges parancsolati az szent irasban Istennek mi reank emberekre nezve nincsenek: Hat méltan nem hiszi azt: s-ti-is meltatlan kevannyatok hogy affelerol tegyük mi bizonsagot. Pazman fol. 212. Concil. Trident. sess. 5. de peccato originali paragr. 5.

IV. Vegezetre, annyira el mentek Iesuita uraim, az Scotus es Thomas Aquinas Philosophiajaban, hogy az Concupiscentiat az mellyet ti vágyodásnak forditatok (talam pedig kevansag volna inkab) es az gonoß indulatokat ő magokban bűnőknek nem mondgyatok: Hanem csak ugy leßnek bűnők, ha az ember ßabad akarattya ßerint helt ád nekik, es ellenúk nem tusakodik. Sőt ugyan ot, nagy Isteni karomlast ßollotok, mert azt tanittyatok, hogy az Isten parancsolattya sem kőtelez arra, hogy gonoß indulatokat ne erezzűk, mert ez nincs az mi hatalmunkban: Hanem csak arra, hogy ßant ßendekkal az gonoß

gonoß indulatok utan ne mennyűnk es azoknak helt ne adgyunk: kit az Istennek malaßtyaval meg-is cselekődhetűnk.

Ennek visgalasara nem volnek kőteles, jelen valo munkámnak tzellya ßerint, holot mostani veled valo tractamnak, Iesuita uram, csak ez tzellya, hogy azt mutassam meg, hogy Luther es Calvinus előt voltak sok ßáz eßtendőkkel, kik azt tanitottak az Hitnek agazati felől, es az dolgok felől kikben nekűnk veletek veßődesűnk vagyon, s-azok pedigh nem csak valami kőz emberek, hanem az reghi Doctorok az Apostolok utan kiket Patereknek ßoktak nevezni, az mit tanitottak 1517 eßtendőben Luther es Calvinus, s-tanitanak es vallanak, minden igaz tudomanyu emberek: sőt hogy megh mutassam azt-is előttetők, hogy az Paterek veletek ellenkőßtek az idvőssegnek dolga felől, az mint azt Isten segétségeből vilagossan ßőmed eleiben-is rakogattam, es rakogatom ezen munkam ßerint jobban, csak rea vigyaz.

De mivel hogy az Epiphanius értelmének elő ßamlalasaban jőve elő az az Articulus: Mely legh vitatossab mi kőzőttűnk igaz Kereßtyenek es ti kőzőttetők Papista Romano Catholicusok *particularis Vniversalis* hitű es vallasuk kőzőt: s-olvastam vala meg regen az Pápa seregenek egy fenyős

Az Szabad akarattol valo vetekedes, leg vitatossab az Papasok es az Evangelicusok kőzőt.

 Csil-

esillaganak es egyedúl valo baynakanak Magyar Orßagban; ollyan értelmet mellyet moſt rend ßerint elő ßamlalek: Annak okajert, hogy mind nektek jelen valo Catholicus uraim, s mind nektek Lutheriſtak es Calviniſtak erteſtőkre adnám, minemű értelemben legyenek az Ieſuitak, az Chriſtus eleg tevő aldozattya, annak érdőme, es az ßent leleknek munkaja felől az Iſten tőrvenye, es az embereknek ereje es munkaja felől az idvőſſegnek dolgaban keßerittetem ezeket elő ßamlalnom. Ezt pedig igazan valamint magok iraſaban vagyon ugy hoſtam elő, hogy megh teſſek mindenek előt, mely tudos emberek az Ieſuitak, es menyi bőcsúletet adgyanak ők Iſtennek es az emberi trőnek. Sőt mely nyilvan tegyenek magok bizonſagot affelől, hogy ők nem egyeb emberek, hanem az mi Urunk Ieſus Chriſtus ellenſeginek, az reghi Phariſæuſoknak maradeki, es követői; kiket az Kereßtelő Ianos vipera kegyoknak kőlykeinek nevez.

Matth. 3. ỳ. 7.

Igy vagyon azert rendel értelmetők Ieſuita uram moſtani elő ßamlalaſom ßerint:

I. Az Chriſtus érdőme altal hatalmunk vagyon, ugy mond, mind az jora s mind az gonoßra. Miert? Mert malaßtot nyert nekúnk.

Mi-

Mire valo az az Malaßt?

Hogy az altal az tőrvent bé tőltheſſük: Mert erőt ad nekúnk hogy jot cselekődheſſünk, es az gonoßt el tavoztathaſſuk, de mind az altal ßabadſagunk vagyon mind az jora, s mind az gonoßra.

Pázman contra Magyar. fol. 214. Ez ertelem ellen tanit Auguſtinus. Cap. 16. & 17. de grat. & lib. arb. Cap. 2. de correp. & gratia. Item: Cap. 12. cap. 6. de bono perſeverantiæ & Cap. 13. De dogmatib. Eccleſiaſticis. Cap 17. Lib. 1. ad Bonifac. Cap. 19. Mind ennyi helyeken az Iſten malaſztyát csak az jonak munkajara terjeztiki, az gonoſznak pedigh vagy megh veteſe vagy megh cselekődete felől egy ſzó emlekezet ſincsen. A honnan megtetzik hogy

Mikeppen?

Nem magunk erejeből, hanem az Iſten malaßtyaval, ugy hogy az Iſtennek malaßtyaval, jot cselekődhetik az ember ha akar, ha pedig nem akar, megh vetvén az Iſtennek malaßtyat, gonoßt cselekődhetik.

F. Mikor ezőket olvaſom értelmetők felől Ieſuita uram, lattya Iſten ßivemet, lelkőmet, almelkodom es ugyan borzad az hajam belé. Mert ſem Manes, ſem Pelagius, ſem Socinus nagyob eretnekſeget ennel nem mozgathatot, ſ nem is tanitot. Mert halgaſſatok jol rea ßerető Catholicus uraim, minemű tudomanyok legyen ezőknek az Ieſuitaknak, az kiket ennyire bőcsúlletők, hogy nem csak Orßagotokban tartyatok, hanem lelkőtőket is reajok biztátok, nem menvén jol végére micsoda tudomanyu emberek ezek?

Az Chriſtus Ieſus érdőmét nem az embereknek bűnenek bocsanattyara valonak tanittyak ezek: hanem az gonoſſagnak

az ember mind megh veti az jot s mind megh cselekedi az gonosz az szent Lelek munkaja kivül. Vazman fol. 214.

cselekődetire ingerlőnek mondgyak, midőn ekkeppen szollanak: Nem mondgyuk, ugy mond, azt, hogy az ember az Istennek malasztya nelkúl, csak az ő akarattyanak erejeből mind jot s mind gonoszt egyeniőkeppen cselekődhetik: Hanem azt hiszúk, hogy az emberben szabad akarat vagyon, ugy hogy az Istennek malasztyaval jot cselekőchetik ha akar, ha pedigh nem akar megh vetvén az Istennek malasztyat gonoszt cselekődhetik.

Milehet ennél nagyob Isteni karomlás? Mert nem csak az Christus halalanak érdőmét mocskollya meg, hanem az Istennek malasztyat is, az az, az szent lelleknek munkajat az gonosz cselekődetnek, avagy javallojanak avagy vele eggyút munkalkodo tarsanak állattya Isten nevenek nagy gyalazattyaval.

Mert azt kerdem túled Iesuita Uram?

Az Isten malasztyaval fel ékesittetőt ember, ugy megyene szabad akarattya szerint az jonak es gonoszsagnak cselekődetires az mennyiben az Isten malasztya nala vagyon; avagy mikor nala nincs? Mikor nala nincs, nem mehet; mert azt mondgyatok, hogy az ember az ő szabad akarattyanak erejeből, az Christus erdemejert adot malaszt nelkúl, az Istennek törvenyet be nem tellyesitheti, sem az joban megh nem

Vazman fol. 200.

maradhat. Hanem azon malaszt nala leven, es azt megh vetvén, gonoszt cselekődhetik. Hát akkor cselekőszik gonoszt az mikor az Isten malasztya nala vagyon: Ha annyiban es akkor cselekőszik pedigh gonoszt az mikor az Istennek malasztya nala vagyon, mellyet az Christus azert nyert az Atyatul, (szollok az ti értelmetők szerint,) hogy az embernek szabad akarattya legyen az jonak cselekődetire, es annak megh vetesevel az gonoszsagnak munkajanak végben vitelere: Hát következik, hogy az Christus is bűnnek es gonoszsagnak cselekődetire valo erőnek szörzesejert holt meg, azert tamadot fel, s azert ment menybe is: es az szent Lelek is, nem jonak csak erősze az Isten malasztyaval bővölkődő emberben, hanem gonoszsagra szabadsag ado ajandék; es igy az ti vallastok oly, akki az tellyes szent Haromsagh Istent gonoszsagnak okava tesi: Az Atyat az ki az ő Fianak érdőmejert nem egyeb ajandekot adot az embereknek, hanem oly malasztot, mely szabad akaratot plántal az emberekben, mely szerint ha akarjak, jot cselekődhetnek, ha pedigh akarjak gonosz munkaban foglalhattyak magokat: az Fiu, akki illyen ki beszelhetetlen nyomorusagra utazo munkajert szenvedet, es azjo helyet gonoszt szerzet megh testesúlesevel

Az Iesuitak az szent Haromsagot az gonoszsagnak okava teszik.

az embereknek: Az Szent Lelek, az ki ſentſegnek es minden megh ſenteleſnek kut feje es eſkőze levén, termeſeti es tiſti ſerint; illyen erőtlenne tőtte magat, hogy az emberben lévén, es jora igazgatván, az embernek hatalma ala vetőtte magat hatalmas Iſteni erejevel, hogy à hol akarja az gyarlo ember ott hordozza őtet: Ha kedve vagyon rea embernek az altal jot cselekődgyek: Ha akarja pedig magaban hatra hadgya, es az gonoſſagnak cselekődetinek őſvenyen kedve ellen nyakon kőtve hordozza. Ezt vallyatok ti Ieſuita uram, mely Iſteni karomlaſtokat, kicsoda ſenvedheti el? Ti vallyatok azt mondom: mert az ti bőtű ſerint megh jedzet iraſtokbol ez kővetkőzik: mellyet igazan jo lelki iſmerettel azert hozok elő, hogy mi talalmanyunknak ne kialtſatok; mint ha mi kőltenúk reatok. Holot mi affele patvart őrőmeſt ti reatok hagyunk, magunkat pedigh attul megh ojuk.

A hol ſánakottok raytunk hogy mi vakok vagyunk ezert, mert nem hiſúk, hogy Chriſtus az ő halálával oly ſabad akaratnak malaſtyát nyerte minekúnk, mely ſerint az Iſten tőrvenyet megh tarthaſſuk, (mellyet az mi ſabad akaratunknak tulaidon erejeből meg nem tarthatnank) ha akarjuk, es ha nem akarjuk megh vethettyúk.

F. I.

F. I. Melyre mi azt mondgyuk, Nem hiſúk egy altallyaban: Mert más végre kűldőtte Chriſtus az Apoſtolokra az ſent lelket, tudni illik: hogy őket minden igaſſagra megh tanitſa: es mindent eſőkben jutaſſon, az kikre tanitotta őket, es az miket cselekődőt ſőmők lattara. Minekúnk azon ſent Lelket adgya naponkent, *ut ſit arrhabo noſtræ ſanctificationis. &c*: az az, az mi megh ſentőltetteteſúnknek zaloga.

II. Nem kevannyuk ſanakodaſtokat, holot Iſten kegyelmeből az mellyet bennúnk vakſagnak mondotok, oly vilagoſſagh, mely ſerint mi azt vallyuk, hogy mi bennúnk, mi bennúnk am, hogy megh értſed, az kik uyjonnan ſúlettetúnk, Iſten Lelke altal (ſokkal inkab az hitetlenekben) nincsen ſemmi jo az mellyet csak elis kezdhetnenk, nem hogy véghben is vehetnenk ſabad akaratunknak ereje ſerint, az mellyet ti az emberekben helyhőſtettők az eſet utan is ez eletben, hanem az Sz. Lelek az akki el-is kezdi ſel is végezi, de az jot csak; az gonoſal ő felſegenek nincsen kőzi.

Ez mellet oly ſabad akaratunk vagyon minekúnk az jora, hogy az teſt minket mindenkor hatra vonſon es egyedúl csak az gonoſſaghnak cselekődetire őſtőkel kedvúnk ellen is, mely nem hogy az tőr-

vennek be tőltesere ßolgalhatna: de sőt inkab erőtlensegűnk felől mindenkor vadol bennűnket: az mint ezt ne mi tőlűnk, hanem az ßent Paltul ertsetek Iesuitak: Mert illyenkeppen ßoll:

Rom. 7. ℣. 14. ℣. 15. *Scimus enim legem esse spiritualem: at ego carnalis sum, venditus ut subijcerer peccato. Quod enim perpetro, non agnosco, non enim quod volo*
℣. 16. *hoc ago, sed quod odi hoc facio. Si verò quod nolo*
℣. 17. *hoc facio, consentio legi quod bona sit. Nunc itaq; non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in*
℣. 18. *me habitat id perpetrat. Novi enim non habitare in me (id est, in carne mea) bonum: nam velle adest mihi, sed ut quod bonum est perficiam non*
℣. 19. *assequor. Non enim facio bonum quod volo: sed*
℣. 20. *malum quod nolo hoc ago. Quod si id facio, quod*
℣. 21. *ego nolo, non ampliùs ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, id perpetrat. Comperio igitur volenti mihi facere bonum hanc legem impo-*
℣. 22. *sitam esse, quod mihi malum adjaceat. Delector*
℣. 23. *enim legi Dej quod ad interiorem hominem. Sed video aliam legem in membris meis rebellantem legi mentis meæ, & captivum reddentem me legi peccati quæ est in membris meis.*

℣. 24. *Miser ego homo quis me eripiet ex isto corpore*
℣. 25. *mortis? Gratias ago Deo per IESVM CHRISTVM Dominum nostrum, nempè igitur ipse ego mente quidem servio legi Dei, carne verò legi peccati.* Az az: Mert jol tudgyuk hogy az tőrveny lelki állat: De en testi vagyok, es rekeßtet-

keßtettem az bűn alá. Mert az mit en cselekőßem, nem ßeretem, mert nem azt mivelem az mit akarok, hanem az mit gyűlőlők azt cselekeßem. Ha penig az mit nem akarok azt mivelem, tehát erre haylok, hogy az tőrveny jo legyen. Mostan annak okajert nem en cselekeßem azt, hanem az bennem lakozo bűn. Mert jol tudom hogy nem lakik en bennem (az az, az en testemben) az jo: Mert akaratom vagyon az jora hogy azt el vegezzem, de nem tehetem. Mert nem cselekeßem az jot, mellyet akarnek, hanem az gonoßt cselekeßőm, mellyet nem akarok. Hogy ha azt cselekeßőm, az mit nem akarok, nem en mivelem tahat azt, hanem az bűn az mely en bennem lakozik. Megh találom azert magamban, ki jot akarok cselekődni ez tőrvent, hogy az bűn ugyan hozzam ragadot. Mert győnőrkődőm az Isten tőrvenyeben az belső ember ßerint. De latok az en tagaimban más tőrvént, mely az en élmémnek tőrvenyevel ellenkőzik, es engemet rabul ad az bűnnek tőrvenyenek, mely az en tagaimban vagyon.

Az Szent Lelek malasztyaval biro ember, magatul jot sem cselekődhetik; mert arra ere je nincsen: gonoszt sẽ; hanem az bün, az mely ô benne vagyon, azt mondgya itt az szent Pal.

Oh en ßegeny ember? Kicsoda ßabadit meg engem az halalnak testeből? Halakat adok Istennek, az mi Urunk Iesus Christusnak altala: Azert jol lehet en az en elmémmel ßolgalok az Isten tőrvenyenek, de te-

 stem-

Lassatok hát Iesuitak, mikeppen áll meg az ti értelmetek az szabad akarat felöl: probállyatok, honnan bizonitotok az szent Pal ellen?

ſtemmel az bűnnek törvenyének. Mind ezekből meg tetzik hát Iesuita Uram, az Isten malastyaval biro, az az, szent Lelek Istennek munkaja altal uyjonnan születtetőt embernek miben állyon az ő szabad akarattya, es mennyire terjedgyön ki az Apostol tanitasa szerint. Munkalkodik ugyan az szent Lelek azokban az kiket ujakka szül, ugy hogy belső indulattyuk szerint vagyodnak az Istenhöz valo engedelemre, de maguk erejeből, es szabad akarattyuk szerint más ellenkező munkanak csekődetire östökeltetvén messze esnek az Isten törvenye kevansaga szerint valo engedelemtül. Ugy annyira hogy azt az hartzot es magok erőtlenségeket esükben vevén: Nem hogy szabad akarattyuk volna az jonak végben vitelére, azt valami tökelletességnek tartván magunkban azzal dicsekednének: De sőt inkab egyben vetvén magokat az Isten törvenyének be tellyesithetetlen kevansagaval fel kialtnak magán magán az szent Pallal: *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Az az: Oh en szegeny ember, kicsoda szabadit megh engem az halalnak testeből? Mint ha azt mondana. Senki sem; nem az en belső külső indulatom; Mert az megh vesőt: nem az en jo cselekődetem, mert az fogyatkozot allapattal vagyon; es az nem is

enyim, hanem az menyire en bennem találtathatik, szent Lelek munkaja az, nem dicsekődhetem azzal, nem kerhetők azert adossag szerint semmi jutalmat.

Hát mit kell cselekednem? Válasz tesen az szent Pal sazt mondgya: Halakat adok Istennek, az mi Urunk Iesus Chriſtus altal, az az, hogy engemet örők időknek előtte maganak valastot az Chriſtus Iesusban; es az ő szent fiat eröttem valtsagul adta, es annak erdemejert szent lelkenek ajandéka altal öldökli en bennem az bűnt, es eppiti az jora valo indulatokat, kiknek munkai, noha az szent Leleknek sajati en bennem, de mind az altal Isten ugy vesi, mint ha ennekem volnanak tulaydonim; es annak okajert, engemet szőme elől el nem vet; nem gyűlől mint ellenseget, hanem ugy igazgat belső külső indulatim szerint, hogy az en bűneimet sirathatom, es útet edes Atyamnak válván, minden kételkődés nelkül várhatom naponként valo kegyelmet, es hihetem bűnömnek bocsanattyat. Melynek bizonsagara halgatom Pœnitentia tartasom altal az ő igejet; es elők az Ur Vacsorajaval az en Chriſtusomnak parancsolattya szerint, emlegetvén idvösségemre útet miglen el jő.

III. Mint ha jo macska lévén éghéret fogtatok volna ekképpen tripudialtok Iesuita Uraim.

Pazman fol. 209.

örő-

Örömeſt értenők ugy mond mellyik tőrvent nem tarthattyatok meg az Iſten tőrvenyi közőt: Talam nem hiſztek egy Iſtent, talam hitetlenek, gyilkoſok, paraznak vadtok? Talam orvok, tolvajok? talam az más ember hazas tarſara nyeritők? Csak azt mondgyatok megh, az Iſtennnek mindenik parancsolattyat alitttyatoke lehetetlennek, avagy csak nemellyeket? Ha mindeniket, nyilvan könnyen el hitethetitők velünk, hogy mindnyajan idegen Iſtent hiſztők, imadtok, es hogy az Hatodik parancsolat nem tartya zabolan hazatok nepét. Ha pedig csak nemely parancsolatok lehetetlenők, azt kéványuk, mutaſſatok megh az ſent irasbol, hogy Iſtennek két rendbeli parancsolati vadnak, tudni illik, lehetetlenők, es lehetſegeſek es azt méltan kevanyuk túletők, holot ti ſemmit nem akartok hinni az mi nyilvan nincs az ſent irasban.

F. Mivel ti Ieſuita uraim ebben az tudakozasban patvarkottok is paykos modra beſellőtők is, Hitőtlenſegtőkről is bizonſagot teſtők, es magatoknak is ſokat tulaidonitotok, tudatlanſagtokat megh mutatvan; Egy altallyaban Arnobiuſſal csak azt felelhetnem mind ezőkre az mellyeket nagy győnyőrűſegtőkkel hamlaltok elő.

Diſſoluti eſt pectoris in rebus ſeriis quærere lapi-

lapidem, az az, Orczatlan ember az', az ki nagy dolgokban győnyőrűſeget vadáſz De ottan nem hagyom csak abban, mert tudom nehezen ſenvednetek, hanem kérdőzkődeſtőkre rend ſerint valaſz teſzek. Arnobius ad verſus Gentes Lib. 2.

Előſzer azert à hol arrol tudakoztok, mellyik tőrvenyet nem tarthattyuk meg az Iſtennek; mindeniketé avagy csak valamit teſzet: ha mindeniket, hát el hiſzitek hogy idegen Iſtent imadunk: Ha csak nemellyiket, hát Iſtennek két rendbeli parancsolati leſznek lehetſegeſſek, es lehetetlenők; melynek megh mutataſat túlünk kevannyatok az ſent irasbol.

F. Rővid ſoval valo válaſz, hogy tőlem erre vegy; Mi nem tudunk több parancsolattyat Iſtennek az mellyet két kő tablan adot ki, Moſes altal az Sinai hegyen mellyek mi nalunk tizen vadnak ti nalatok pedigh csak kilentzen: Mert az első tablan levő maſodik parancsolatot, à hol azt parancsollya Iſten hogy faragot kepet ſe azoknak kepere, kik az Egben fen vadnak, ſe azoknak kik alat ez földön, ſe az föld alat az vizekben vadnak, ne csinaly, ne tarts, ne imadgy, ne tiſztőly, ſőt az előt magadat csak megh ſe haytſad; el loptatok. Mellyert ha mi azt útnők fejetőkhőz, hogy lopok vadtok, nem itélem hogy vétenénk benne. Mert ha az Iſtent is megh meritők

lopni,

lopni, miert nem az teremptet allatokat? De hogy értsed Iesuita Uram valáſz tetelömet ez kérdesödnek nemére: Mi nem csak nektek mondgyuk, hanem azt vallyuk; hogy sem az Isten malaſztya nelkúl, sem az Isten malaſztya bennünk munkalkodvan, csak kicsin reſzecskeit-is az Isten parancsolatinak be nem tölthettyúk; mert az tökelletes, fogyatkozás nelkúl valo testi es lelki engedelmet, szentséget, es artatlansagot kevanna, az pedigh senkiben nem volt az ését utan, az egy ember Christus kivúl; s. nem-is leszen itilet napjaig, az mikor oſtan az mi moſt kezdet es réſz szerint vagyon szent Lelek altal bennünk; tökelletes leszen, Isten lévén minden mindenekben.

Az Istennek tör venyi, bel só es külsó tökkelletes engedelmet kevannak. Matth. 22. v. 37.

It ez vilagon nem csak az, az idegen Isten hitel, hogy az Istent meg vetvén sömtúl sömbe karomollya, es annak tiszteletit másra ruhazza az ember; Hanem minden babonasagh ugy mint Claſtromokbeli szertetben valo lakás, hogy nagyob szentséget kapjon; penteki es egyeb napokon valo, hus nem étel, &c. ez mellet minden sorgalmatoſſag felól valo gondolkodasa embernek, melliyet hivatallya, es az Isten parancsolattya, s az atyafiui szeretetnek regulaja ellen valo indoluttyabol, forgat ember elmejeben; s töb effelekhöz hasonlo munkak.

I.

Az Papiſtak nem hiſznek egy Istent.

Nem csak az, az faragot kepeknek imádása, hogy kúlsókeppen azok elót nagy *de vote* Zajongjon ember; hanem az-is, ha Isteni tiszteletre valamit formal ember elmejeben es gondolattyaban, mellyet Isten nem parancsolt. 2.

Nem csak az, az Isten nevenek hejaban, embernek ajakara valo vétele, ha *formaliter* hamiſſan eskúttön eskúsik: hanem 3.
minden ragalmazás, tragarſagban valo emlegetese az Istennek mely vagy valami gyenge bizonyitas, sokot eskúvesel valo erósites; vagy nyilvan es vakmerókeppen sarmazot hamis Hit mondas altal leszen az emberektúl; De sót megh csak effelekre valo sübeli haylandosag-is.

Nem csak az Ineptóres ha kúlsókeppen nem dolgozodol; hanem az ha csak egyeb felól gondolkodol is az imatsagh, Istengeje haigatasa; es az felól valo elmelkódes kivúl. Ez az elsó tablan lévó negy parancsolattya Istennek; mely felól Idvózitúnk tellyes szivett, tellyes lelkót, es tellyes gondolatot kevan, nem csak kúlsó munkat: Mellyet sem ti, sem senki egye b az emberek közzúl meg csak el sem kezdhet Hát vakmerő es merő bolondsag az ti kérkódsegtók, hogy be tölthetitek ti az Isten parancsolattyat: Mi nem tölthettyúk megh 4. Matth. 22.

vallyuk, s-nem-is dicsekedünk azzal hogy vetket vétekkel ne tolyassunk. Bolondsag affelöl valo tudakozastok-is; Ha vadnake Istennek be tellyesithetö, es tellyesithetetlen törvenyi; Affelöl is, hogy mellyiket nem tölthettyük mi be; bolondsagok az utan jedzöt Conclusioitok-is.

Tovabba, Minem csak az Atyanknak Anyanknak tißteleti, hogy akkik ßültenek ez vilaghra, ne ßidogassuk, hanem
5. sűvegh vetve allyunk azok elöt mindenkor az mit parancsolnak, az tevök legyünk s-az többi: Hanem az hogy Fejedelmink ellen akar felsö, közep, also allapatban legyenek azok, meg csak gonoßt se gondollyunk ha mindenünket el vißik-is kegyötlenök levén: Nem hogy azokkal labunkat csokolgattatnuk mint ti az Papaban, azokon Uralkodnank öket paraßtoknak s magunkat Nemesseknek tartvan; azoknak Uralkodasat magunknak vennük, söt ha abban nem engednenek ki atkoznuk, es vagy titkon étetessel vagy nyilvan megh ölnük az mint az ti Iesuitai vallastok tartya &c. Hanem hogy imatkozzunk azert es minden jot kevannyunk ßivünkben-is neki &c. Mi nem az csak à gyilkossag, hogy külsö keppen meg öllyük fegyverrel ok es törveny nelkül artatlan felebaratunkat; hanem az ha csak haraggal tekentünk-is rea,

Libro Aphoris Doctrinæ Iesuiticæ. Cap. 3. Aph. 3. 6.

rea, es boßusagot ßollunk ö ellene ötet ragalmazvan. 6.

Nem az az paraznasagh ha fertelmeskedik valaki valamely felebarattyanak felesegevel: hanem az-is, ha csak megh tekinti gonoß indulattal, es csak gondolkodik-is ßiviben tißtatalansaga felöl: Igy ércs az lopas, az ragalmazas hamis tanubizonsag tétel es egyeb kevansaga felöl is: Az mint ezt Isten magyarazza Moses altal, es idvözitönk-is az Evangeliomban. 7. 8. 9. 10.

Ezeket mi igy értvén męg-is azt mondgyuk, hogy noha Isten lelketül uyjonnan ßülettetünk, mind az altal az tökelletesseg nincsen mi bennünk, hogy az Isten törvenyenek csak kicsin tzikellyenek is eleget tehetnenk. Valaki pedig csak egy kis reßet altal hagya-is annak immar egeßen az törvent altal hagta, azt mondgya az Apostol Am ti lassatok mikeppen tölthetitök be. Ebet, ott pedigh az Pap rétén. Annak felette hogy męg is valaß tetelemet derekassaban meg értsed: Nem kevannya Isten mi tülünk azt, hogy be töltsük az törvent, es abbol varjuk idvössegünket: Mert igy az Christus halala haßontalan volna, holot ha mibe tölthettyük: Miert holt hát ö megh? Mert igy az Isten ketßer valo fizetést kevánna eggyik az Christus Iesusé smasik az mienk: Mely ö felsegehöz nem férhet.

Iacobi. 2. ℣. 10.

férhet. Mert csak ez vilagi emberek is meg tartyak ezt: hogy ha valamely ados maga meg nem fizethet: hanem más fizet meg erette, meg adgya az ados levelet, es el fagatta akki eleget tőtt s nem is keri soha az adoſſagot azon tőbbe az ki annak előtte ados volt akki őtet forongatta kérvén az adoſſagot, s erőltetven annak meg fizeteſere, barattya es jo akaroja leſſen. Igy vagyon minekűnk Iſtennel dolgunk az mi Urunk Ieſus Chriſtuſunk altal. Nem tőprőnkődunk hát mi affelől.

I. Mert tudgyuk hogy mi be nem tőlthettűk.

II. Mert el hittűk hogy Chriſtus erettűnk nem csak be tőltőtte, hanem barativa is tőt Iſtennek, es azert ſent Lelek Iſtennek bennűnk munkalkodo ereje ſegetſege altal kereſſűk naponkent az Iſtennek Orſagat s annak igaſſagat: ſemmi nemű allapatunkban Iſtennek ő felſegenek velűnk valo jo tetemenye felől nem ketelkedvén.

Nektek engedgyűk Ieſuita Uraim mi, mind az tőrveny be tőlteſet, s mind az ketelkedeſt, mely ſerent nem tudgyatok ha idvőzűlőke avagy nem; noha az tőrvennek be tőlteſevel dicsekőttek.

A hol pedig kérdőskődeſtők ſerent paykos modon ſollotok, minket igaz jambor tőrveny ſerent valo hazaſſagban elő tanitokat

tokat, más felebaratunk hazas tarſara valo nyeriteſnek vétkével terheltők, jambor hazas tarſainkat pedig paraznaſagnak, vétkevel karhoztattyatok alattomban; hogy en itt tudatlan es vakmerő ſamarſagtokat Sőmőtekre ne hajigallyam, holot az Hetedik parancsolat helyőt hatodikat nevezték: talam mind azt az patvarkodaſt s mind az tőb vétkéket, kiket elő hoſs az Iſten parancsolattyabol; alkolmatoſſabban fordithatnam nyakatokba. Mert ti jambor hazaſſag kivűl élvén, nem csak az Apatzakhoz tőrőskőttők őrőmeſt, hanem egyebekhőz is à hol modgyat eythetitők, az kik hozzatok teſsik magokat fertelmeſsűl. De erről is moſt ottan ſemmit nem ſollok; Tőb reſsei felől is ekkeppen ertſetők hát kerdőskődeſteknek en tőlem. Ezt is ebben hagyom.

Az Ieſuitak nem tudgyak az tiz parancsolatot.

IV. A hol az Concupiſcentiat az kévanſagot, tagadgyatok hogy bűn volna egyeb arant, hanem ha ember az utan megyen es annak helt ád: Itt mivel immar nem mi velűnk Diſputaltok ebben hanem az ſent Pal, es az ſent Lelek ellen akki ő altala ſollot: *Rom: 7. v. 7. & reliquis uſq; ad finem.* En arra nem felelek egyebet, hanem az mit az Apoſtol az megh nevezőt helyen, melynek olvaſaſara minden Kereſztyeneket igazitok, s titőket pedigh Ieſuita Ura-

im oda idezlek, hogy ott hallyatok illyen képtelen vallaſtok felől az valaſt s-pirulyatok is ha ortzatotok vagyon.

Hanem térek mégh is Iſten ſegitſegeből az Epiphanius Doctor iraſara mit vallot legyen, tőb dolgok felől is az ſent iras ſerint; Kik felől Lutherrel es Calvinuſſal nektek Ieſuitak veſekedeſtek volt, es vagyon moſtis.

Baptiſmus az Keresztſegh.

DE BAPTISMO. Az az: Az Keresztſegről.

Magna circumciſio: Baptiſmus circumcidit nos à peccatis & obſignat nos in nomen Dei, az az, Nagy az kőrnyúlmetelkedes: Az Keresztſeg metel kőrnyúl minket az mi búneinktúl; es el pecsetel bennünket Iſten neveben. Mely mondaſaval az Sacramentomot az Chriſtus elég tévő aldozattyaval egyben kőti, es azt tanittya az mit tanitot Luther es Calvinus kik haſonlokeppen hollanak affelől.

DE INVOCATIONE DEI. Az az: Az Iſtennek ſegitſegúl valo hivaſarol.

contra Colyd. *Non adoramus omne, quod infra ipſius Dei eſſentiam eſt, eo quod ſoli Patri decet adorationem tribuere ingenito, & filio qui eſt ex ipſo & Sancto Spiritui, qui eſt ab ipſo & per unigenitum,* az az, Sem-

Semmit nem imadunk mi az mi az Iſtennek alattya alat vagyon, mivel illendő hogy csak ſúletes nelkúl valo Iſtent kell imadni, es azt az Fiat, akki ő belőle vagyon es az ſent Lelket, akki az Atyatul vagyon az egy ſúlőt altal.

Azon Seculomban élt Agoſton Doctor is.

Anno Domini 399.

Auguſtinus.

Mit mond az Romai Papaknak, ſent Petertúl valo kővetkőzeſek, es az ſerint valo meltoſagok felől, mellyet ti Ieſuita Uraim igen futtattok.

Tu es Petrus & ſuper hanc Petram, quam confeſſus es: ſuper hanc petram quam cognoviſti dicens: Tu es Chriſtus filius Dei viventis: ædificabo Eccleſiam meam: id eſt, ſuper me ipſum filium Dei vivi ædificabo Eccleſiam meam: ſuper me ædificabo te, non me ſuper te. Nam volentes homines ædificare ſuper homines dicebant: Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ ipſe eſt Petrus: Et alij qui nolebant ædificari ſuper Petrum, ſed ſuper Petram (dicebant) ego autem ſum Chriſti, az az, Te vagy ugy mond Peter, es ezen az kősiklan az melyről vallaſt tevel: ezen az kősiklan mellyet meg iſmerel ezt mondvan: Te vagy az Chriſtus élő Iſtennek fia: eppitem fel az en Anyaſent egyhazamat: az az, en magamon, élő Iſtennek fian eppitem fel az en Anyaſent egyhazamat, en magamon eppitelek tegedet;

De verbo Domini ſuper locum Matth. 16. diſſerens & Lib. 1. Retract. 21. Succeſsio ab Apoſt. In Iohan. tract. 124. Ibid. tract. 10.

nem magamat te raitad. Mert az emberek akarvan az embereken eppiteni igy ſolnak vala: En Pale vagyok ugyan, en Appolloje en pedig Cephaſe ő az Peter: Es egyebek akkik nem akarnak vala Peteren eppittetni ezt mondgyak vala: En pedig Chriſtuſe vagyok.

Purgatorium Papiſticum. Lib. 5. Hypogn.

Az Purgatoriom felől igy ſoll:

Primum locum fides Catholicorum divinâ authoritate regnum eſſe credit Cœlorum: ſecundum Gehennam ubi omnis Apoſtata, vel à Chriſti fidei alienus, ſupplicia experitur: Tertium penitùs ignoramus: nec eſſe in Scripturis ſanctis reperimus. Az az, Az Catholicuſok hiti Iſtennek meltoſagaval az elſő helyet az Eghben hiſi lenni: Maſikat az Gehennat, hiſi à hol minden igaz tudomanytul el ſakadot, vagy à Chriſtus Hititúl idegen; kenzaſt érőz. Az Harmadik helyet, az az, az Purgatoriomot tellyeſſeggel nem tudgyuk ſ. nem-is talallyuk fel annak nevezetit az ſent irasban. Holot Ieſuita Uram két dolgot igen megh jegyez az Agoſton értelmeben.

Az Papiſtak Purgatoriomat, nem vallotta Agoſtő Doctor. Kicsodak Catholicuſok Agoſtő Doctornak.

I. Hogy az Catholicuſok nem az Papiſtak, hanem az Lutheriſtak es Calviniſtak, mert azoknal vagyon az *Catholica fides*: nincs à hoz kőzük az Papiſtaknak.

II. Hogy valami az ſent irasban nem talaltatik nem hiſi azt igaznak lenni Agoſton Doctor: Hát Lutheriſta es Calviniſta volt

volt es ellenkőzőt ebben az Papiſtakkal.

Az ſentek imadaſa felől igy ſoll: Lib. de vera Relig. Cap. 50.

Non ſit nobis religio, cultus hominum mortuorum, quia ſi piè vixerunt non ſic habentur ut tales quærant honores: ſed illum à nobis coli volunt, quo illuminante lætantur meriti ſui nos eſſe conſervos. Honorandi ergo ſunt propter imitationem, non adorandi propter religionem. Et paulo poſt: Hoc etiam ipſos optimos Angelos velle credamus ut unum cum ipſis colamus Deum: Sequitur: Quare honoramus eos Charitate non ſervitute. Nec eis templa conſtituimus nolunt enim ſic ſe à nobis honorari: quia nos ipſos, cum boni ſumus templa eſſe Dei noverunt. Az az:

Ne legyen minekúnk oly vallaſunk, hogy az megh holt embereket tiſtőlnúk: Mert ha kegyeſſen éltek, nem ugy tartatnak, hogy ollyan tiſteſſeget kereſſenek magoknak. Annak okajert tiſtelni kell őket ugy, hogy őket kővelſük, nem kell imadni vallaſokert. Hidgyúk el, hogy az jo Angyalok is azt akarjak, hogy ő velek egy Iſtent tiſtellyünk. Annak okajert tiſtellyők az ſenteket ſeretetből, nem ſolgalattal: es ő nekik templomokat ſem eppitünk; mert nem akarnak mi tőlünk akkeppen tiſteltetni: holot tudgyak azt hogy mi jok léven Iſtennek templomi vagyunk. Mind ezekből meg tetzik hát Ieſuita Uram, hogy Agoſton Doctor nem volt véletek egy valaſon,

lason, mert mind az meg holt ßentek imadasat, s mind azok nevere az templomok eppitését karhoztattya: Hát Lutherista es Calvinista volt: mert ezek-is ekkeppen értenek mind ezek felől

Chrisostomus

ŐTŐDIK Szaz eßtendő kővetkőzik.

Chrisostomus.

Ebben élt Chrisostomus: Mit mond ez, az Primatus felől? *Quicunq́, inquit, desideraverit primatum in terrâ, inveniet confusionem in Cœlo: nec inter servos Christi computabitur, qui de primatu tractaverit. Nec quisquam eorum studeat quomodo major, sed quomodo omnibus inferior appareat: quoniam non qui major fuerit in honore inter homines, ille est justior: sed qui fuerit justior ille major.*

In cap. 20. Mat. homil. 66.

Ismet: *Prima quæq́ appetere tyrannica passio est: & nonnunquam eximios etiam viros perturbat, sed enim qui primatum quærunt sibi ipsis dedecori sunt ignorantes, hoc se pacto in infima detrudere: non enim externis similia nostra sunt: nam apud gentes qui Principes sunt, ipsi dominantur: apud me autem qui ultimus est, is summa tenet. Hæc ne sine causa dicta putetis ex factis dictisq́ meis facile comprobantur.* Az az:

Valaki ugy mond, ez földen felsőb meltosagot kévánánd gyalazatot talál az Eghben; s az Christus ßolgai közze sem ßamláltatik, akki az elsősegről vegezend. Senki az

ki az Christus ßolgai közzűl azon ne igyekőzzek, mikeppen legyen nagyob; hanem mikeppen legyen mindeneknel kisseb. Mert nem az leßen igazab akki az embereknel nagy bőcsben volt, de az ki igazab az nagyob.

Masut ismet igy ßoll:

Első dolgokat kevanni pogani ßenvedes mely gyakorta męg az nagy embereket is meg zavarja: mert akkik felső allapatot keresnek maguknak gyalazatot nyernek, nem értvén hogy ollyan modon magokat alsob helyre taßittyak: Mert az mi allapatink kűlőmbőznek az kűlső allapatoktul: Holot az poganyoknal akkik Fejedelmek azok Uralkodnak: En nalam pedigh az ki utolso az első: Ezeket pedig hogy ok nelkűl mondot beßedeknek ne itillyetek az en beßedimből, es cselekedetimből kőnnyen meg bizonyosodik.

Hát Iesuita uram, ne dicsekődgyetők az Paterek ęrtelmevel: Mert akar hova forduly, ellenetek tanitanak es titőket ßó mondottakka teßnek. Mit mond az igaz kereßtyensegnek jegyei felől kiken ismertethetnek meg az emberek, ha igazan kereßtyeneké? Halgas rea:

Si videris hominem Christianum: statim considera, si confessio ejus conveniat cum Scriptura: Verus est Christianus: si non est, quemadmodum

 Chri-

Veri Christi ani qui?

Christus mandavit, falsus est. Vnde hoc? Ipsa Doctrina cum Apostolica comparata ex diversitate & contrarietate pronunciabit, non esse Apostoli alicujus auctoris, neq; Apostolici. Az az: Ha kereſtyen embert latandaſs: mindgyart ved eſſedben: ha annak vallaſa eggyez az iraſſal; igaz kereſtyen: Ha pedigh nem ollyan, az mint Chriſtus parancsolta: hazug kereſtyen. Miert ollyan? Mert az tudomannak az Apoſtoli tudomannyal valo egyben haſonlitaſa, mind más ſ mind ellenkezŏ voltarol itiletŏt teſſen, hogy ſem nem Apoſtoloke, ſem pedig nem Apoſtoli firſiake az az tudomany.

Mi legyen pedig az az Kereſtyeni tudomany, az melyrŏl az Kereſtyen embert meg iſmertethetik, meg magyarazza azon Doctor ſ egyedŭl csak az Evangeliom tudomanyara ſabja mellyen ęppitŏttenek fejenként az Apoſtolok. Mert igy ſŏl:

Super Epiſt. ad Titum. Evangelio nihil addendum.

Evangelium omnia ad ſalutem neceſſaria continet, nihilq; ei eſt addendum. Az az: Valamellyek ſŭkſegeſſek az idvŏſſegre: mindenek megh vadnak az Evangeliomban: ſemmit ahoz nem kel toldani.

Mit hallok it Ieſuita uram Chryſoſtomuſtul? 1. Azt oly ha: Hogy csak az Catholicus, az az: igaz kereſtyen akki az ſent iraſt tanullya es tanittya ſ arrol teſſen vallaſt. Hát akki az kivŭl máſt tanit tudni illik

emberektŭl talaltatot tudomant; nem kereſtyen az, es haſontalanul kérkŏdik azzal hogy ŏ Catholicus volna.

II. Hogy minden elegſegŏs képen meg vagyon irva az Evangeliomban valami az embernek idvŏſſegere tartozik ſ nem kel ahoz ſemmit foldani: ſŏt az kŏvetkezik innen, hogy valaminemŭ dolgok tanittatnak az embernek idvŏſſege felŏl, az mellyek nincsenek megh irva az Evangeliomban, nem igazak azok es meltatlan keſŏrittetnek az emberek azoknak megh tartaſara. Es igy mit mondaſs az Purgatoriom tŭze, az Miſe, az bucsu jaras, az ſŏrzet, az ſugva valo gyonas, az faragot képek, az ſentek imadaſa, es az tŏbbi felŏl, mellyel rakva az ti Breviariomotok, es az Papak ſerzetirŏl irot kŏnveitŏk fŏ képpen az, melynek Tituluſa ez: *Faſciculus temporum: & Chronica quæ nuncupatur Flores Temporum*; melynek Authora *Iacobus de Theſſalis Ordinis prædicatorum*: akki ęlt es azt az kŏnyvet irta. *Anno Domini* 1290.

Az ſentek imadaſa felŏl mit mond azon Doctor? *Laudanda eſt mulier Cananæa, quia non Petrum, Ioannem aut Iacobum quæſiverit mediatorem: ſed ad ſummum bonitatis fontem, nempe Chriſtum rectâ perrexerit.* Az az: Dicsiretre melto az Cananæa Aſony allat; hogy nem Petert, Ianoſt, Iacabot kereſte legyen

gyen fel közben jarojul: Hanem az joſagnak főlſő kút fejehőz, az Chriſtushőz tudni illik egyenőſſen ment.

Homil. 4. ſuper Matt.

Az Papok hatalma felől mit mond?

Sacerdotis (inquit) eſt tantum arguere, liberamq, præſtare admonitionem: non movere arma, non clypeos uſurpare, non vibrare lanceam, nec jacula mittere. Az az: Az Papnak ez az ő tiſzti csak; hogy feggyőn es ſzabadoſſan intſen: nem az hogy fegyvert fogjon, paiſt veſſőn nyakaban, kopiat razzon es algyuval s puskaval lőldőzzőn; az az, hogy kűlső hatalmaſſaggal éllyőn. Hova leſzen hát az Romai Papa, es az Papok kűlső hatalma, mellyel mindeneket ſ. még az Fejedelmeket is hatalmok ala akarjak haytani? Szidalmazta Chryſoſtomus: Nem Papiſta volt hát, hanem Lutheriſta es Calviniſta ennyi reſzben is.

Mit mond az ſzentők képere faragot Balvanyok felől?

Nos per ſcripta ſanctorum (inquit) utimur præſentia: non ſanè corporum ipſorum, ſed animarum imagines habentes. Nam quæ ab ipſis dicta ſunt animarum illorum imagines ſunt. Az az: Mi nalunk az Szentők jelen vadnak iraſok ſzerint, nem teſteknek, hanem leikeknek képeinek jelen volta ſzerint: Mert valamit ők mondottanak azok az Szentők leikeinek képei.

Itt,

Itt, ha jol rea halgatz Ieſuita uram vayki ſzép dolgot jelentek, hogy ennek az Doctornak is ellenetek valo tanitaſat azon végezzem el. Mi legyen az oka: Hogy Luther Martont es Calvinus Ianoſt azokkal eggyűt akiket ti gyalazatoſſan Lutheriſtaknak es Calviniſtaknak neveztők, ollyan halalos ellenſegh gyanant tartſatok, ezen Chryſoſtomus Doctor megh jelenti mikor igy ſol:

Cauſa cur Pontificij ad veterus Lutherum & Calvinum tanto odio ferantur.

Sicut Sacerdotes, vel propter vanam gloriam, vel propter avaritiam, condemnarunt Chriſtum, ad mortem, cogitantes, quia ſi retineant Chriſtum ipſi Sacerdotes eſſe non poſſent ſecundum legem; nec ſolennia illa percipere: Ita nunc impij ſacerdotes & Scribæ verbum veritatis dignum judicant interitu, cogitantes, quia ſi illud retinerent, ipſi Sacerdotes eſſe non poſſent, nec Sacerdotalia lucra percipere. Az az: Az miképpen az Ieruſalembeli Papok, vagy hejaban valo diczőſegert, vagy főſvenſegért ſententiaztak Chriſtuſt halalra: azt gondolvan, hogy ha megh tartyak az Chriſtuſt, ők az tőrveny Ceremoniai ſzerint Papok nem lehetnek: ſem pedigh ajandekokat nem vehetnek magoknak: Igy moſtan az hitetlen Papok es Iras tudok; az igaſſagnak igejet az az, az Evangeliomot meltonak itelik veſzedelemre: Mert ha azt megh tartanak, ſem Papok nem lehetnenek ők is, ſem az

Papi

Papi nyereſeget nem vohatnak fel. Mit mondhat valaki ennel igazabbat? Ha lelked iſmereti ſerint akarſz az dologhoz magad-is ſollani Ieſuita uram, el hittem hogy meg csokolgatod ezt à Chryſoſtomus ſententiajat: Mert azt merem mondani batran; vennek el az uraſagot az moſtani Piſpököktül es Papoktul, adnak azoknak akkiket ti Evangelicuſoknak neveztök ſ. igazan is, mert azok az ſent Pallal eggyût nem ſegyenlik az Ieſus Chriſtus Evangeliomat? nem talaltatnek csak eggyis közzülök, akki örömeſt Calviniſtava es Lutheriſtava nem lenne. Mert csak az uraſag tartya az vakſag mellet, kivaltképen azokat, az kik ſép tudomanyokkal es az ſent iraſnak magyarazattyaval egyeb arant fel volnanak ekeſsitetve. Hogy pedig illyen értelemben legyek felöletek, meg erösſitehben mind ſok Magyar fö fö Papiſta Papoknak velem valo beſzelgeteſök ezen dolog felöl ſ mind Bellarminus Ieſuitanak az ö iraſi, kiket mikor ſok dolgok felöl olvaſok, eſemben vetöm hogy buzgo indulattal volt az igaſſagnak értelmehez: ſ. csufollya-is ſep ſin alat à Papiſtakat mind magok viſeleſeben, gyulekezetökben, ſ. mind tudomanyokban. Az mint az többi közöt az mikepen eleb-is jelentem bizonſag erre, *Definitio Eccleſiæ Pontificiæ Romanæ* mellyet *ex Breviculo collationis Auguſtini Coll.* 3. elö hoz. Mert hogy gondolkodaſt inditſak benned Ieſuita uram: Elhihetede te azt, hogy Bellarminus tudos ember lévén, ollyan oſtobajul es moſdatlanul ſollana affelöl az Eccleſia felöl, akkit ö valoban igaznak el hitt az Apoſtoli Credo ſerint lenni? Vallyon ganaynak, hay huladeknak es körömfaradeknak ſ teſtbeli gonoſz nedveſſegöknek nevezneje? Vallyon hitt, remenſeg, ſeretet es minden belſö jo indulat nelkül valo embereknek mondanaje az igaz Eccleſianak gyülekezetiben vitezkedöket? Soha ne vellyed azt Ieſuita uram.

Hát miert ſol ugy az Romai Eccleſia felöl?

Hidgyed csufol valoban bennetöket, ſ. megirja igazan mihöz haſonlo az ti ſerzetötök: oly akki ſemmire kellö veſendö, akadaly es lelki betegſeg ſerzö: ſöt oly az kinek tarſaſagaban ſemmi jo nincsen, es valakiket Iſten annak förtöjeböl ki nem rant, veſödelem követi azokat, az kik az utan indultak; mert ſemmi idvöſſeges jo nincsen azokban: hanem mint az Sidok az kik az Ur Templomat rebeſgetik vala az ö Teſtamentomban: ugy ezök is az ſentſeges Romai Papat annak mint egyedöl valo fönek meltoſagat az Apoſtoli ſucceſsiot

ceſsiot forgattyak nyelvökön; azonközben pedigh mivel hogy az Iſten igeje mellől el tavoztanak, noha emlegetik az Ieſus Chriſtus nevét, annak mind azon altal javaiban reßesők nem lehetnek. De eléb megyek hogy az Luther es Calvinus tudomanyanak regiſeget es az Paterek tudomanyaval eggyező mi voltat jobban megh mutathaſſam.

Gregorius Magnus Anno 596-tanitot.

Chriſtus ſzü leteſe utan.

HATODIK Szaz

eßtendő kövétközik.

Ebben élt Gregorius Magnus 596 eßtendőben, mit mond ez az ő idejeben valo Papok felől?

Gregorius Magnus. Homil 17. ſuper verba: Meſsis quidem multa, operarij autem pauci, &c.

Sine gravi (inquit) mœrore loqui non poſſumus quia etſi ſunt qui bona audiant, deſunt qui dicant: Ecce mundus Sacerdotibus eſt plenus, ſed tamen in meſſe Domini rarus valdè invenitur operarius. Quia officium quidem Sacerdotale accipimus, ſed opus officij non implemus. Ad exteriora dilapſi ſumus & aliud ex honore ſuſcipimus, atq; aliud pro officio actionis exhibemus, miniſterium prædicationis relinquimus & ad pœnam noſtram ut video Epiſcopi vocamur, qui honoris nomen non virtutem tenemus, az az, Nagy ſomoruſag nelkül nem mondhattyuk mert noha volnanak ugyan az kik az jokat örömeſt hallanak, de ninesenek kik mondanak. Imè lattyuk hogy ez vilag Papokkal rakva: mind

mind az altal az Urnak aratáſaban ritka az munkas. Mert ugy vagyon, hogy az Papi tißtőt ßerettyük, de az tißtnek munkajat nem tőltyük be. Az kűlső dolgokra vetemőttünk, es az bőcsűletből máſt veßünk, es hivatalunkban valo munkank helyőt, más munkat adunk: Az prædikallaſnak tißtit el hadgyuk, es az mint veßem eßemben mi magunk bűnteteſere hivattatunk Püſpőköknek, kiknel; az tißteſſegnek annak, csak neve vagyon, nem ereje. Itelem Ieſuita uram, hogy Gergely Doctor nem az moſtani prædikatorokrol ßollot igy panaß képpen, hanem az Papiſta Papokrol, mert az mint ti mondgyatok, nem voltak az Prædicatorok 1517 eßtendő előt. Azt mondgya pedig ugy tetzik, hogy az Egyhazi ßolgalatot, csak kűlső tekentetre, bőcsűletre es teſti haßonnak vadaßaſara, forditottak azok az Papok akkikről panaßolkodik tißtőket hátra hadtak, es az halgatokat farkas kaßara taßitottak. Az mint, ugyan ott alabbatkan ßoll:

Illyenek az Ieſuitakbol lőt Erlőkök Cardinalok Magyar Orſzagban: Illyenek az ſo cekbol lőt ſohonnai, es Megye nelkül valo titularis Piſpőkök, kik nē prædikalnak hanem csak jövedelmeket vadaſznak, romlot Otſzagunknak nagy karaval.

Plerumq; quod eſt gravius, ſacerdotes qui propria dare debuerant, etiam aliena diripiunt: plerunq; ſi quos humiliter, ſi quos continenter vivere conſpiciunt irrident. Conſiderate ergo quid de gregibus agatur, quando lupi Paſtores ſunt: hi cuſtodiam gregis ſuſcipiunt qui inſidiari gregi Domini eo non metuunt, contra quos D E I greges cuſtodi-

ri debuerant: nulla animi lucra quærimus; ad noſtra quotidie ſtipendia vacamus, terrena concupiſcimus, humanam gloriam in tenta mente captamus: & quia eo ipſo quo cæteris prælati ſumus, ad agenda qualibet lætitiam habemus, ſuſceptæ benedictionis miniſterium vertimus ad ambitionis argumentum: DEI cauſam relinquimus, ad terrena negotia feſtinamus: locum ſanctitatis accipimus & terrenis actibus complicamur. Impletum eſt in nobis profecto quod ſcriptum eſt: Et erit ſicut populus, ſic & Sacerdos. Ugyan odab alab igy ſóll: *Quanto mundus gladio feriatur, aſpicitis, quibus quotidie perſecutionibus intereat populus videtis, cujus hoc niſi noſtro præcipuè peccato agitur? Ecce depopulatæ urbes, everſa caſtra Eccleſiæ ac monaſteria deſtructa in ſolitudinem ægri redacti ſunt: ſed nos pereunte populo, autores mortis exiſtimus, cujus debuimus eſſe duces ad vitam. Ex noſtro enim peccato populi turba proſtrata eſt, quia faciente noſtra negligentia ad vitam erudita non eſt.*

Honnan vagyon az naponkent valo romlas.

Az az:

Gyakorta az mi nehezeb, az Papok az maſét fel prædallyak, maga az ő tiſtők az vala, hogy az ſajattyukat is máſnak adnak: gyakorta ha kiket latnak ők, hogy ſilidőn vagy mértekletőſſen élnek, azokat megh nevetik. Itillyetők megh annak okajert mint jarnak az juhok akkor, midőn az paſtorok farkaſok: azok vállalyak fel az nyaynak őrzéſét akkik nem félnek ſemmit, hogy

ők az Ur juhainak nyaja utan olalkodnak, maga ellenben az Iſtennek nyajait megh kell vala őrizniők: az Lelcknek nyereſegere ſemmi gondunk nincsen; minden nap csak à mi jővedelmünknek be ſődeſeben munkalkodunk; földieket kevanunk, az emberi dicsőſeget nagy ſivünk ſakadva vadaſuk. Es miert hogy az ſerent az munkank ſerent az melyben egyebek előt jarunk minden dolgoknak vęgben vitelére örömmel megyünk az mi Egyhazi ſolgalatunkat negetſegnek bizonyſagara esjegyeve teſük. Az Iſten dolgat el hadgyük, ez földi ſorgalmatoſſagokra ſietünk: az ſentſegnek helyet magunknak foglallyuk, azon közben ez földi munkaknak cselekődetiben eligittyük magunkat. Bizonyara mi bennünk tőlt be, amaz iras panaſolkodaſa: Es leſen ollyan az Papis az minemű az kőſſeg. Az után mégh is igy panaſolkodik Gregorius: Lattyatok ez vilagiakon menyi fegyver forog, menyi öldözes, kergetés fogyattya az kőſſegét naponként nézitők: kicsoda vétkejert vagyon mind az, hanem az mi bűnünkért kivaltkeppen. Ime az varoſok el raboltattanak, varak el töretettenek, Kereſtyeni gyülekőzetők es Claſtromok el rontattanak; az élő mezők iſonyu puſtaſagra jutottanak: De mi akkik elől jarok vagyunk okot adtuk az nepnek

Innen hivertatnak meltatlanul az Papiſta Erſők Püſpők Nagyſagos Urakanak, Vaág Megyek Iſpaninak, &c.

Kicsodak okai az sok veszedelemnek?

veßedelmere, es mi vagyunk annak az veßedelemnek okai, kiknek életre valo kalauzinak kell vala lennünk, mert az mi bününk hoßta azt, hogy az kőssegnek serege megh veretőt es le vagatot; mert az mi reßtsegünk miat, semmi jora nem tanittatot.

Keserves de igen helyős panaßa ez Gergely Doctornak az ő idejebeli Papok felől: De ha most élne, mit mondana boldogh Isten azon Romai Papi rend felől? Holot most egyebet semmit nem latna külső pompanal, Urasagra valo vagyodasnal egyebeken, s meg pedig Fejedelmeken valo uralkodasnak kevansaganal es azert az ßegeny egyigyű kőssegnek kémelles nelkül fegyverre valo hanyattatasanal pußtitasnal, prędalasnal, fősvenysegnel, vilagi dolgoknak igazgatasanal; az Egyhazi ßolgalatban valo tunyasagnal, sőt annak hatra vetesenel, es az Egyhazi rendnek ßabadsaganak, ßine alat minden latorsagnak, es fertelmessegnek végben vitelenel, es tőb ezer undoksagoknal? Ugy annyera, hogy most az Papsag Ispansag, fukarsagh, Komplarsag, tobzodas, henyeles, heveres, oly az kinek az Isten igeje csak elmejeben sem őtlik: hanem ki ki meg elegßik azzal, ha Breviarioma, Rosarioma, es Diarioma leven, Mise es ßolosma ßolgalatban haßontalanul foglalhat-

Az Papista Papsagh mostan Ispansagh fukarsagh, komplarsagh

lalhattya magat. Nem csuda hát ha zurzavar vagyon minden földekben, s-Magyar Orßagban-is: Mert akkiknek tanitasok, es jo magok viselesevel egyebek előt kellene jarni, azok gonoßra ingerlők, vér ßomjuhozok, es alnokul egyebeket el veßtők: kik mely rettenetes ßám adásra mennyenek jővendőben az Christus Iesus ßine eleiben, gondolkodhatnak affelől valamikor az ßent Palnak csak amaz emlekeztető beßedet olvassak avagy egyebektül hallyak-is: *Omnes nos comparere oportet coram tribunali Christi, ut unusquisq; reportet, quæ in corpore fecerit congruenter ad id quod fecerit vel bonum vel malum*: az az, Mindnyajan minekünk meg kell jelennünk az Christus itélő ßeki előt, hogy minden ember el vegye jutalmat annak, az mit az testben cselekődet, à hoz kepest az mit cselekődet, vagy jot vagy gonoßt. De nem vigaßtalhattyak ők magokat s-nem-is dicsekedhetnek azon ßent Pal biztatasaval, mellyet ugyan ott mindgyart meg jegyez minden igaz tanitoknak vigaßtalasara. *Versu.* 11.

2. Cor. 5. 10.

Scientes igitur terrorem Domini, homines ad fidem adducimus, Deo autem manifesti sumus: & spero nos etiam conscientijs vestris manifestos esse.

Az az:

Tudvan azert az Urnak amaz rettenetes napjat az embereket hozzuk az hitre: az

 Isten

Iſten elŏt pedigh nyilvan vagyunk, hiſŭk pedigh hogy az ti lelketŏk iſmeretinek is nyilvan vagyunk.

Illyen bŭ beſeddel elŏ ſamlalt panaſolkodaſaban az Gergely Doctor; mit akar kevaltképpen jelenteni? Nem egyebet hanem az Romai Papiſtaknak ſajat tiſtŏk mellŏl valo el tavozaſokat, es ez fŏldi dolgokon valo kapdoſaſokat: kivaltképpen azt, hogy mindeneken felŏl akarnak levegni, mint az olay az vizen: azon kŏzben pedigh, nem egyebet, hanem csak merŏ veſedelmet kereſnek.

Karhoztata amaz Conſtantinapolybeli Ianos Patriarchaban amaz kevely fel fuvalkodot negédſegŏt; mely ſerént kŏzŏnſeges Pŭſpŏkſegnek nevezetit kevannya vala az maganak, az az: hogy ez egeſs vilagon valo Eccleſiak egyedŭl csak ŏtet iſmernek fejŏknek, es ŏ tŭle fŭggenenek.

Mit monda az ellen Gergely Doctor?

Regeſt. 6. Indict. 25. Cap. 19. 4.

Ego autem fidenter dico, quia quiſq; ſe vniverſalem Epiſcopum vocat, vel vocari deſiderat in elatione Anti-Chriſtum præcurrit, quia ſuperbiendo ſe cæteris præponit. Nec diſſhari ſuperbia ad errorem ducitur; quia ſicut perverſus ille, Deus videri vult ſuper omnes homines: ita quiſq; iſte eſt, qui ſolus Sacordos appellari appetit & ſuper cæteros Sacerdotes ſe extollit. Az az:

En pedig batran mondom, hogy valaki magat

magat kŏzŏnſeges Pŭſpŏknek hija, avagy egyebekkel kevelyſegeben akarja hivattatni: nem egyeb az, hanem az Anti-Chriſtuſnak Hopmeſtere. Mert kevelykŏdvén, magat egyebeknel fellyeb tartya, s nem-is kŭlŏmb kevelyſeggel vittetetik tevŏlygeſre. Mert az mikeppen az az el fordult elmejŏ tudni illik az Antichriſtus Hopmeſtere, minden emberek felet Iſtennek akar lattatni, haſonloképpen az is, akar ki legyen az, akki egyedŭl maga akar Papnak hivattatni magat tŏb egyeb Papokon fŏlŭl magaſtalvan. Melyrŏl Mauritius Imperatornak is mely helyeſſen irt legyen, megh olvashatod Ieſuita Uram ez utan tŏb munkaid kŏzŏt. *Epiſt. 30. lib. 6.*

Mauritius Imperator irása.

Eundem verò fratrem & conſacerdotem meum ſtudio ſe admonere curavi, ut ſi pacem habere omnium concordiamq; deſideret, à ſtulti vocabuli appellatione ſe compeſcat, de qua re mihi in ſuis juſſionibus dominorum pietas præcepit dicens: ut pro appellatione frivoli nominis internos ſcandulum generari non debeat. Sed rogo, ut imperialis pietas penſet quia alia ſunt frivola valde innoxia, atq; alia vehementer nociva. Numquid non, cum ſe Antichriſtus veniens Deum dixerit, frivolum valdè erit, ſed tamen nimis pernitioſum? Si quantitatem vocis attendimus duæ ſunt ſyllabæ: ſi verò pondus iniquitatis vniverſa pernicies. Az az:

Ugyan azon en Atyamfiat es Papi társo-

mat ßorgalmatoſſan megh intettem, hogy ha mindenek kőzőt bekeſeget kevan tartoztaſſa megh magat az bolond nev nevezetitűl: mely dolog felől kegyeſſeged-is fejedelőmi hagyomanyi ßerent parancsolt vala ezt mondvan: hogy affele hejaban valo nevnek nevezeti miat mi kőzőttűnk nem kellene botrankozaſnak nevekődni. De kérem hogy Csaßari kegyeſſeget vegye eßeben: Mert vadnak nemely hejaban valo dolgok, kik nem feletteb artalmaſok; De vadnak viſont nemellyek, akkik igen igen artalmaſok. Avagy midőn az Anti-Chriſtus el jővend, es Iſtennek mondandgya magat, nem leßene hejaban valoſag? de mind az altal igen veßedelmes. Ha ſok ßamu voltat gondollyuk annak az nevezetnek csak két igek, de ha az hamiſſagnak terhét meg fontollyuk, tellyeſſeges veßedelem. Mely mondaſabol meg értheted Ieſuita uram még csak az nevezeti-is az Papaſagnak, az kőzenſeges Pűſpőkſegnek, mely utalatos lőtt legyen Gergely Doctor előt, es mely igen igyekőzőt azon, hogy az artalmas metely, még fűveben el veßhetne: De fel nevekődőt az emberek gonoſſaga miat mindgyart Gregorius Magnus halála utan, amaz *Bonifacius tertius*, es gyilkos Hohér Phocas altal: Midőn *Bonifaciùs tertius* Phocaſt, Csaßarra ßentele ſ-ez-is amazt; kőzenſeges

ſeges Pűſpőkke tévé. De megh lelte ſák foltyat; mert eggyik gyilkos, es lator hohér volt; az maſik annak tarſa s-mind az kettő az Romai ékeſſegnek, es birodalomnak mocska. Nem csuda pedigh ha nap nyugot azzal főrtőztetőt meg: Mert nap kelet, es dél kőzőt azon időben ßűletet amaz Mahumet-is kinek rayzati moſtan, nem csak az Chriſtus Anyaßent-egyhazanak ellenſegi de ez vilaghnak nagyob reßből rettegtetői melytűl Iſten minden Hiveket oltalmazon.

Anno Domini 597.

HETEDIK Szaz eßtendő kővetkőzik.

Chriſtus ſzületeſe utan.

Ebben az Seculomban kezdetik kivaltképen az Antichriſtuſnak amaz nehez igaja, mellyet ſok ßamlalhatatlan martyromok kéßőrittettek ęletők le tetelevel őrdőgi dűhőſſegnek mutatni. Mely nagy reßből ki terjődet mind 1517 eßtendeigh, midőn oßtan uyjonnan kezdőt romolni Luther Martonnak Nemet Orßagban, Calvinus Ianoſnak Galliaban, es tőb tudos embereknek egyeb Orßagokban es tartomanyokban valo tanitaſok altal. Akkor kezde keveſedni Magyar Orßagban is az Romai Papanak ſoldgya, ſ keveſedik naponkent Iſten ſegitſegeből ugy annyira: hogy noha az Ieſuitak minden allattomban es nyilvan valo tanacsokkal igyekőzzenek

Luther es Calvinus, az ő tanitaſokkal oltottak meg az Romai Papa konyhaja tűzet nagy reſzből Magyar Orſzagban-is. Mely hiſzük hogy Iſten ſegitſe-

gebôl nem sokaigh tellyesseggel el is alusik.

azt uyjonnan ßaporitani, nagy nemzetes Uraknak es Fejedelmek hertelen es meltatlan halalokkal: de mind az altal mivel hogy az suttonban Posonban es Homonnan lappanganak, mint valami ejeli baglyok az barlangban; ekkedig megh sokat nem haßnalhattak munkajokkal, s ez utanis hißem Istent, hogy minden practikajok fůstben megyen: Mert nem alußik s nem is ßunnyad az ki ôrzi az Izraelt.

De vallyon Gergel Doctortul fogva Luther Marton es Calvinus Ianosig az 900 eßtendô alat voltaké ollyan tudomanyu emberek, az kik az Romai Papanak es annak tudomanyanak akkeppen ellent mondottak volna s-ollyan tudomant hirdettek volna mint Luther es Calvinus?

Az Iesuitak tagadgyak: Mi pedigh igaz Kereßtyenôk lévén erôssittyuk. Mellyet igy mutatok meg:

Az Anya ßent egy haz Ceremoniai es rend tartasi mire jutottanak legyen az Romai Půspôkôknek ebben az Seculomban, kik felôl panaßolkottanak Luther es Calvinus s-akkinek meg mocskoltatasok ellen tanitottanak-is, megh tetzik amaz Nicephorus Callistus Xantopolus bizonsag tételebôl, akki illyen keppen panaßolkodik:

Lib. 12. Cap. 34. & 35. Hist. Eccles.

Az elsô Prædicatorok, az az, az Apostolok es azok utan valo Apostoli firfiak ideje-

idejeben, ugy mond, kůlômb kůlômb ßokasok es rend tartasok voltak az Ecclesiaban, az Innepek, bůytôk, tilalmas ętkek es egyeb Ceremoniak felôl, kiket azok kinek kinek jo tetzesere hattanak: nagyob gondgyuk léven arra, az mi fôb az kereßtyeni tudomanyban, hogy sem mint az ceremoniak kôrůl valo pepecselesre. De most immar nemellyek azoknak jo rend tartasokat semminek tartvan, minden féle faytalansagokat semminek alitnak csak hogy az ßentôknek rendeltôtet innepek felôl oly veßekôdest indithassanak, mint ha az lelkek idvôssegere tartozo dologh volna: az Isten parancsolatit el fordittyak es magok ßabnak magoknak tôrvenyeket.

Euseb. lib. 5. Hist. Cap. 3.

Vallyon micsodak azok?

Hogy az ember inkab bator lopjon, bator fele barattyat hamis hitivel es alnok usoraval megh csallya inkab: Hogy sem mint negyven napi bůytben, avagy Pénteken hust egyek.

Az Ur Vacsoraja egeß hat ßáz hatvan hat eßtendeig Christus ßůletese utan minden nemzetôknek sajat nyelveken ßolgaltatot az Templombeli imatkozasokkal es egyeb Ceremoniaknak ki ßolgaltatasaval egyetemben. Hat ßáz hatvan hat eßtendôben pedig amaz Vitalis Papa azt parancsola, hogy mindenek Deak nyelven legyenek csak,

Az Ur Vacsoraja mikor, es ki altal valtoztatot Misere.

2. Cor. 14. csak, maga az ſent Pal azt mondgya, hogy inkab akar ő az kereſtyeni gyülekezetben őtet ęrtelemmel ſollani, hogy ſem mint tiz ezert idegőn nyelven ęrtelem nelkül. De nem tőrtenetből lőt ennek az jo Vitalis Papanak illyen parancsolattya: Mert az mint Irenæus ſol felőle akkor tetettetőt az Romai gyülekőzetnek az őrdőgh tanito meſtereve.

Platina az Romai Papaknak hiu Notariuſſa azt mondgya, hogy ennek az Vitalis Papanak ſerzeſenek javalloja volt előſőr-is amaz Ioannes Portuenſis Püſpők, akki leg előſőr, holot męg ſenki azt nem cselekőtte volt amaz hatodik gyülesben mely Conſtantinapolyban lőt, Deakul mondot miſet. Nem tudtak hát azt az Apoſtolok, ſem azok utan valo Apoſtoli firfiak, mert azok utan kőzel het ſáz eſtendővel talaltatot iras kivül az Apoſtoloknak es az Patereknek, az az, regi iras magyarazo Doctoroknak, ſőt az ſent leleknek gyalazattyara.

Mert ha oly ſűkſeges az Deak Miſe, hogy azt más nyelven nem jo ſ nem-is ſabad énekelni (bocsaſſa meg Iſten az mit kel ez eſeveſet Ieſuitak ellen mondanom) feledekőn volt az ſent lelők, tudatlanok voltak az Apoſtolok es az Paterek, hogy affele idvőſſeges dologrol ſemmit nem parancsolt ſ-amazok is nem irtanak ſemmit.

De

De effele bolondſagok az Ieſuitaknak nem egyebre valo, hanem hogy mint az meg veſőt ſó ki vetteſenek es az Diſnoktul el tapottaſſanak.

Az Egy hazi emberek hazaſſaga felől mit vallottanak legyen az regiek, kik Luther es Calvinus előt męg nyoltz ſáz eſtendővel ęltenek bizonſagh az Conſtantinapoli hatodik gyülesnek végezeſe.

Akki illyenképpen vagyon: Diſt. 31.

Quoniam in Romani ordine Canonis eſſe cognovimus traditum, eos qui ordinati ſunt, Diaconi vel præsbyteri, confiteri, quod non ſuis jam copulentur uxoribus antiquum ſequentes Canonem Apoſtolicæ diligentiæ & conſtitutionis ſacrorum virorum: legales nuptias à modo valere volumus nullo modo cum uxoribus ſuis eorum connubia diſſolventes, aut privantes eos familiaritate ad invicem in tempore opportuno. Quicunq; ergo diligens inventus fuerit in ſubdiaconali aut ſacerdotali officio, hic nullo modo prohibeatur, ad talem aſcendere gradum pro uxoris ſuæ cohabitatione: nec etiam tempore Ordinationis ſuæ profiteri caſtitatem cogatur, quod abſtinere debeat à legitimæ uxoris familaritate.

Ibidem interim hoc additur, quod honeſtiſsimum & Chriſtianum eſt: Oportet eos qui altari miniſtrant, in tempore oblationis ſanctorum continentes eſſe in omnibus, ut à Deo poſsint conſequi quod ſuppliciter poſtulant.

Si

Si quis igitur præsumserit contra Apostolicos Canones aliquos Præsbiterorum & Diaconorum privare à contactu & communione legalis uxoris suæ, deponatur: Similiter & Præsbiter aut Diaconus, qui religionis causa uxorem suam expellit excommunicetur. Si vero in hoc permanserit deponatur. Az az:

Mivel hogy az Romai ßerzetnek tőrvenyeben eßűnkben vőttűk hogy igy vagyon rendelve; hogy azok az kik Egy hazi ßolgalatra ßentőltettek kőssek magukat arra, hogy tőbbe elebbi felesegekkel nem élnek eggyút: De mi az Apostoloknak regi tőrvenyőket kővetvén es egyeb ßent embereknek-is rendeleseket mostantul fogva, minden időben az tőrveny ßerent valo hazassagot javallyuk es helyen akarjuk hadni, ugy hogy semmi kepen nem akarjuk, hogy azok felesegektúl el ßakaßtattassanak es hazassagunkban felesegőkkel valo eggyút lakastul megh foßtattassanak. Annak okaert valaki hiven el jár Papi tißtiben, semmiképen meg ne vettettessek azert, hogy felesegevel eggyút lakik: sőt fogadas tételre se erőltettessek fel ßentőltetesenek idejen, hogy feleseget el hadna, es azzal valo eggyút élestúl magat meg fogna. Ezt mind azon altal megh gondolvan: Hogy mindenek mikor Oltari ßolgalatban foglallyak magokat, sajat felesegekkel valo eggye-

eggyesűlestűlis meg fogjak magokat: hogy az miert esedőznek Istennek, azt tőle meg nyerhessek. Valaki annak-okaert azt az meltosagot vejendi maganak az Apostoli tőrvenyek ellen, hogy valamely nős Papnak felesegevel tőrveny ßerent valo kőzősűleset ellenzene; az ollyan tißtitúl meg foßtassek. Hasonlo-képpen ha valamely Egyhazi rendben levő ember ßerzetere képőst feleseget magatul el úzne; ki atkoztattassek. Ha pedigh ugyan azon cselekődetiben vakmerőjúl meg maradna (tudni illik, hogy felesegetől kűlőn laknek) tißtitúl meg foßtassek.

Az negyven napi bőyt felől is ugyan azon gyűlekőzet ekkeppen vegezőt:

Quandoquidem comperimus quosdam in urbe Romana, tempore Quadragesimalis jejunij in sabbatis contra receptum Ecclesiæ morem jejunare: quare visum est huic sacro sanctæ synodo, ut etiam Romanam Ecclesiam modis omnibus obliget Canon, qui inquit: Si quis Clericus fuerit deprehensus die Dominico aut Sabbato jejunare, excepto unico tantum Sabbato, is deponatur: Si vero Laicus, excommunicetur. Az az: Mivel eßűnkben vőttűnk hogy az Romai gyűlekőzetben nemellyek à negyven napi bőytben, az Anya ßent egy haznak be vőt ßokasa ellen ßombaton bűytelnek: Annak-okaert tetzek ennek ez ßentsegős gyűlesnek,

nek, hogy az Romai gyülekőzetőt-is az tőrveny kőtelezze: Mely tőrveny ekkeppen vagyon: Ha valamely Egyhazi ember talaltathatik oly, akki vasarnap avagy sombaton bűytelne (az negyven napi bőytben tudni illik) egy sombat kivűl csak, tistitul megh fostatassek: ha pedig parast talaltathatnek; ki atkoztattassek.

Az holt testeknek temetesenek idejen, minemű rend tartasok lettenek legyen az Ecclesiaban, halhatza Iesuita uram, mit mond amaz *Tertia Synodus Toletana.* Ertsed azt is, az halot felet valo Mise mondast mint javallya.

Hac verba citantur:

Qui Divina vocatione ab hac vita recedunt: cum Psalmis TANTVM MODO & psallentium vocibus debent ad Sepulchrum deferri. Sufficiat autem quod in spe resurrectionis Christianorum corporibus famulatus Divinorum impenditur canticorum. Az az:

Az kik Isten szerent ki mulnak ez vilagbol: Egyedűl csak Psalmusoknak enekleſevel kell az temetesnek helyere vinni: meg-is kell elegődni azzal, hogy az fel tamadasnak remensegere az keresztyenőknek testeknek Isteni enekleſekkel solgalnak az elevenők.

Nem volna hát szükseg mostis az halot főlőt prędikallani.

Sokkal inkab azt cselekődni; hogy ott olajal kenegetnek az holt testet.

Ezőket is azert samlalom elő Iesuita uram, hogy megh tessek mely helyős legyen,

gyen, amaz ti patvarkodo besedetek: mely serent azt mondgyatok hogy, Luther es Calvinus előt senki nem volt akki ugy tanitot legyen mint ők, es csak egy tzikkelyben-is az ti mostani velekedestőkben, veletők ellenkőzet volna.

Im hallod hogy fő emberek es Conciliomok tanitottanak ellenetők sok saz Estendővel az előt, midőn Luther es Calvinus kezdőt tanitani azon dolgok felől *continua ſucceſsione Anno Domini.* 1517.

Christus Urunk, az Apostolok, es Apostoli firfiak utan, het saz estendeigh nem mondot Miset senki Deakul, hanem az Ur Vacsoraja az Christus es Apostolok rend tartasa serent, minden nemzetőnknek sajat nyelven solgaltatot: Az Egyhazi emberek hazassaga nem volt tilalomban: Az negyven napi bűytben valo hus étel nem volt tilalomban, az mint ti Iesuitak allattyatok: Az holt testők kőrűl valo maymoskodas, senteles, kenes, fenes, sővetnek gyuytas, előttük zallos keresst visseles, es tőb saz effele bolondsag utalasban sőt tilalomban volt: meg elegőttek akkorbeli emberek az Isteni dicsiretőknek intő es vigasztalo értelme serent mondot enekleſevel. Hát mivel ti más kepen cselekősztők mostan mind ezek akkikről sollek, s-mind Luther Calvinussal eggyűt s-mijs meltan

uy tudomanyuvaknak es magatöktul talalt ceremoniajuvaknak mondhatunk, es hirdethetünk; es fő mondottaknak.

Megyek az nyoltzadik Seculomra hogy abban is meg mutaſſam, mint volt az vallaſnak allapattya, es igy ti Ieſuitak magatokhoz haſonlokka teteſſetők.

NYOLCZADIK

Szaz Eſtendő kövétkőzik.

Ebben élt amaz *Leo tertius* Conſtantinapolybeli Csaſar akki az Ieſuitak tudomanyat az ſentegy-hazakban valo kepek, es balvanyok tartaſa felől, Iſten parancsolattya ſerent ugy gyúlőlte, hogy az ſenteknek kepeit, es az balvanyokat, minden Templomokbol birtokaban ki hanyatta. Mely Kereſtyeni munkajajert, *Gregorius tertius* Papa ötet ki atkozta, es Romat egeſz Olaſz orſagal eggyút túle el idegenitötte. Mely lator cselekődetit midőn az Csaſar Gergely Atyanak hallotta volna, nevetve ezt mondotta. *Idololatra ipſemet eſt excommunicatus à DEO.* az az, ő maga az az balvany imado Iſtentől ki atkoztatot. Ebben az Seculomban *Anno Domini* 753 Csaſari meltoſagot nyerenek magoknak az Romai Papak: Mert Pipinus, akkor adá *Stephanus ſecundus* Papanak Olaſz Orſagot; mely az Imperiome vala. Akkor tévé gazdagga Pipinus az

nus az Pápát; mellyert az Papa is bodogſagot igere Pipinuſnak.

Eddig az eſtendeig ſent Peternek ſemmi örökſege nem volt, de azutan annyit nyert Iſtvan Papa Pipinuſtul s az tőb Papak egyebektúl, az mennyi mégh Idvőzitőnknek ſem volt az alazatos formaban ez földőn. Nem oka nelkúl iratá hát fel Zacharias Papa, az Lateranum nevú Templomban, hogy ötet az Csaſarok imadgyak es minden Kiralyok ő neki labaihoz bekelnek: ſőt hogy ő neki hatalma vagyon arra, hogy azokat ha akarja földi uraſagra emelheti, ha viſont akarja, azonokat uraſagoktul meg foſthattya.

De illyen allapattyaban mint bőcsúltetőt mindgyaraſt azon Seculomban az Romai Papa: Bizonſag amaz Albertus Gallus es Claudius Clemens, kik az Papanak uy törvenyi, kezről kezre kőlt talalmanyi, es elfőſege felől irtanak, es ötet nem Chriſtus tudomanyanak hirdetőjenek, hanem, Antichriſtuſnak batorſaggal mondottak.

Sőt mely bőcstelenſegre jutot legyen mindgyaraſt à Romai Papa panaſolkodik amaz *Adrianus primus* Papa *in Epiſt. ad Carol. Hiſtrienſes & Graci; Epiſcopo ſuo Mauritio oculos eruerunt, eo quòd ſe fidelem Beati Petri profiteretur, ejuſq; penſiones ibidem exigeret: contendentes, territorium eſſe Caroli Regis non Pontificis.* Az az:

Az Gőrőgők es az Hiſtriajak az ő magok Piſpőkenek Mauritiuſnak ſőmeit ki toltak, ezert, hogy magat ſent Peter hivenek mondotta, es annak adajat ſődte kőzőttük: azt allatván, hogy az határok Caroly Kiralye, nem az Papaé volna.

Rodericus Tolet. Az Romai Papaknak rendeleſek ellen, amaz Vitiſſa Hiſpaniai Kiraly, megh engede, hogy az Papok hazaſſagban éllyenek. Voltanak hát Ieſuita uram Luther es Calvinus előtt-is ſok ſaz eſtendőkkel, akkik az Papa ellen azont tanitottak az mit ők 1517 eſtendőben tanitottanak. Mely dolog igy lévén, hibas az ti oda fel valo kérkődekőnſegtők, es patvarkodaſtok, Luther Calvinus es azokkal eggyet értő kereſtyenők ellen.

KILENCZEDIK

Szaz Eſtendő kővetkőzik.

Ebben az Seculomban menyi ſep es emlekezetre melto dolgok lettenek legyen az Ieſuitak tudomanyaval valo ellenkezeſekkel, eggyűt rővideden elő ſamlalom Ieſuita uram, kerlek ne haragudgyal ſ-mod nelkűl ne-is kapalodgyal; ſőt ragalmazaſra es ſitokra ſe vetemedgyel, hanem inkab ertelmetőknek rút es keptelen voltat értvén, iſonyodgyal attul, es rugd farban az Mitrat.

Ez

Ez kilenczedik ſaz eſtendőben: *Cladius Taurienſis Epiſcopus* çlt 820 eſtendőben, mit irt legyen az képek es kereſt imadas felől, meg jedzem; Ieſuita uraim, minnnyajan vigyazzatok rea.

Igy ſoll *in Chron. Saxoniæ.*

Si invocandæ ſunt imagines Apoſtolorum: cur ſe vivos invocari non ſunt paſsi? Si crucem id circo veneramini quod ex hujuſmodi ligno Chriſtus pependerit: cur hodie non etiam virgines eo cultu afficitis? Nam & Maria quæ Chriſtum peperit virgo fuit. Cur non etiam præſepia boum & Aſinorum proni adoratis? cur non etiam faſciis in quarum ſimili Meſsias involutus eſt, & cur non etiam navibus cum in hujuſmodi inſtrumentis, ille tot maria trajecerit, adoletis thura & vota facitis? Az az:

Ha az Apoſtolok kepeit imadni kell: Mi az oka hogy mig çltek nem engedtek hogy imádnák az emberek őket? Ha az kereſtet azert tiſtőlitők, mivel az Chriſtus ollyan fan fűggőt: Mi az oka hogy ma az ſűzeket-is akkeppen nem tiſtőlitők, holot Maria-is az ki Chriſtuſt ſűlte ſűz volt? Mi az oka hogy az őkrők, es ſamarok jaſlat-is arczul le borulva nem imadgyatok? Mi az oka hogy az pola kőteleknek kikhez haſonloval kőteztetőt polaban az Meſsias, es tovabba mi az oka hogy az hayoknak-is holot ollyaten eſkőzőkben úlven kőlt al-

tal ſok tengőrőken, nem aldoztok es fogadaſokat nem teſztők? Mint ha azt mondotta volna: Ha az kereſztet tiſztőlitők, minden fát tiſztőllyetők, ha Mariat imadgyatok, minden ſzűz leant imadgyatok, minden őkrők, es ſzamarok jaſzlat, mert Chriſtus ollyanban fekűt; minden pola kőtelnek, minden hajoknak aldozatot es fogadaſt tegyetők.

Az Papiſta Hitnek trefas csufolaſa ez Claudiuſtul, mely Claudius avagy Papiſta volt, avagy Calviniſta, Calviniſta nem volt; Mert azIeſuitak értelme ſzerent 1517 eſztendő előt egy ember ſem volt ollyan: Hát Papiſta volt.

Ha Papiſta volt, vagy ugy értőt az tudomany felől mint az Ieſuitak, vagy ellenkőzőt azokkal, nem ertőt eggyet, mert az Ieſuitak mind az Apoſtolokat, mind az Chriſtus kereſztit s-mind Mariat imadgyak. Annak okajert volt 1517 eſztendő előt is akki ellenkőzőt az Ieſuitak balvanyozo tudomanyaval. Honnan ez kővetkőzik, hogy az Ieſuitak beſzede hibas à hol azt mondgyak, hogy Calvinus előt ſoha csak egy ember ſem volt, akki ő vélek ellenkőzőt volna: Es igy az Calviniſtak nyereteſſek s-meg győzték az Ieſuitakat. Az mely nem kicsin nyereſeg es martalek egyigyű emberek altal ollyan nagy tudos bőlcs embereken.

Nem

Nem ſokkal kűlőmbőző trefaval guggollya az Papiſtak kőzőt levő tanito rendet. *Rabanuſis: de Inſtitutione Clericorum. Si vides, inquit, Sacerdotem ponentem manum ſuam in gremio mulieris: debes ſupponere, quod benedicendi gratia ita faciat.* Az az:

Elt Srg eſztendőben.

Ha latod hogy az Pap valamely Aſzonyi allatnak kebeleben nyuytya be kezet, azt kell itelnőd es mondanod, hogy meg akarja aldani s-azert cselekődi. Vőtte volt, alitom eſzeben az az jambor, hogy az nőtelen Papok igen kapok, az az, el kaczontanak az mikor ſzőm igyőt vehetnek az Eva leanyira az ſzentſeg, es fogadas alat. De en ezt reajok bizom, csak tovab ne mennyenek az Apaczaknal, kik haſonlokeppen ſzentek az mint magok is.

Vide Grat. 11. quæſt 3. Abſit. & ibi gloſſa.

Ezen Seculomban ęlt amaz fő tudos ember *Paſchaſius Robertus Abbas Corbienſis*; ki menyit irt ez moſtani Ieſuitaknak tudomanya ellen, maga ſok rendbeli munkai megh mutattyak: kik kőzzűl nemellyeket elő ſzamlalok ezert, hogy Ieſuita uram előtted meg mutaſſam: Nem Luther ſem Calvinus volt elſő, az ti velekedeſteknek meg czafoloſaban.

Ennek idejeben ſem az ti Litaniatok nem volt, s nem enekőltetőt az Corbien. Claſtromban; ſem pedig az ot valo Templomban kepek es faragot balvanyok nem

Vide Ioannem Letzverum Handeſſianum in Chronico Corbien.

tartat-

tartattattanak, ſokkal inkab nem imadtattanak.

Az Papi, Barati es Apatzai rend felől ekkepen panaſolkodik: *Ecce jam penè nulla eſt ſecularis vitæ actio, quam non Sacerdotes Chriſti ad miniſtrent. Nulla mundi negotia, inquibus Altaris miniſtri ſe non occupent. Nulla rerum improbitas, quâ ſe monaſticus ordo non implicet. Penè nulla illecebroſa vitæ blandities, quâ ſe caſtitas ſanctimonialium non commaculet.* az az: Im hol immar ſemmi kűlſő vilagi életnek oly cselekődete nincsen, melynek igazgataſaban az Chriſtus Papjai nem munkalkodnanak. Semmi vilagi ſorgalmatoſſagok nem talaltatnak, melyben az Oltarnak ſolgai nem avatkoznanak. Semminemű dolgoknak latorſaga nem lehet, melyben az Barati ſerzet nem elegyitene magat. Tellyeſſeggel az ęletnek ſemmi fertelmes nyajaſſaga nem mutattathatik, mellyel az Apatczaknak ſentſege magát megh nem mocskolna. Tovabbadkán iſmet igy ſóll:

Diſperſi ſunt lapides ſanctuarij in capite omnium platearum, dum ſuſceptæ religionis miniſterium vertimus ad ambitionis Argumentum: dum locum ſanctitatis ad terrena negotia deflectimus, & mundanis actibus implicamur. Ita quod pejus eſt, lupi Paſtores fiunt: miniſtri altaris negotiatores ſeculi: Monachorum ſocietas, vitioſorum contubernium: Sanctimonialium ad gregatio, domicilium

Lib. 4. Cap. 3. in lament. Ierē.

Nem igaz Papok az Papiſta Papok. Mert az igaz Pap, nem elegyiti külſő dolgoknak igazgataſaban magat; ſokkal inkab Orſzag dolgaban, azt mondgya az ſzent Pal. 2. Tim. 2. v. 4.

El mehettők Papiſta uraim Apatzaitokkal.

lium vitiorum. In ſuper plures quamvis rectè doceant, ea quæ benè docuerunt ſuis pravis non dicominima, verùm etiam majora exemplis diſſolvunt. Et omnia aut lucri cauſa faciunt, aut erroris, aut jactantiæ vel deſidiæ. Nequé enim curam gerunt animarum, ſed cuncta ſui cauſa faciunt: ſub hypocriſi loquentes tantum ut ea obtineant quæ ſectantur. Falſi igitur Prophetæ hi omnes probantur; quia viam Dei in veritate non docent. Item:

Illyenek afele Ieſuitak, akkik csak hogy Erſőkſegőt vagy Cardinalſagot kaphaſſanak ótőmeſt hizelkődnek az Zaſlos Nagy ſagos Uraknak, Vár Megyeknek, es fő fő tendeknek. Kiket az utan, ha azt tiz tőt el kaphattyak, paraſztoknak tartanak, es azokkal magokat Nagyſagos Uroknak hivattyak.

Sacerdotes templorum Dei ex Sacris quæſtum & lucrum faciunt & omnia quæ nobis in commune gratis data ſunt in proprietatem noſtræ ſalutis crudeliter venalia faciunt. Az az:

Az ſent helynek kővei minden utzaknak fejen el oſlattattanak; mivel az fel vőt vallaſnak ſolgalattyat negétſegnek őregbiteſére forditttyuk. Mivel az ſentſegnek helyet, főldi munkakra, ſorgalmatoſſagokra harittyuk, es ez vilagi munkakban elegyitűk magunkat. Es igy, az mi gonoſab, az Paſtorok farkaſſokka leßnek: az Oltarnak ſolgai ez vilagi complarokka: az Baratok tarſaſaga vétkeſőknek czéheve: az Apatzaknak gyűlekőzeti gonoß vétkeknek haylekava. Ugy annyira, hogy noha ſokak igazan tanitſanak; mind az altal az miket jol tanitottanak, az magok meg veſőt gonoß peldajokkal, nem csak kicsin dolgokat, de ugyan nagyokat is falba rontanak. Es mindeneket avagy tunyaſagokert

kert cselekőßnek: Mert nem az lelkekre viſelnek gondot, de mindeneket magokert cselekőßnek, csak kép mutatas alat ſolvan, hogy azokat megh nyerheſſek az mellyeket kereſnek. Annak okaert bizonſagot teßnek arrol, hogy ők hamis Prophetak: Mert az Urnak utat igaſſagban nem tanittyak. Az Iſten Templominak Papjai az ſentſegőkből nyereſegőt es kereskődeſt csinalnak es mindenecket valamik idvőſſegűnknek őrőkſegere nekűnk kőzőnſegőſſen ingyen adattanak, nagy kegyetlenől mind azokat arura bocsattyak. Mely Paſchaſius ha erre az időre juthatot volna; mit mondana vallyon Ieſuita uram az ti ßerzetitők felől? Nem egyebet az mit Luther es Calvinus tőb kereßtyenőkkel eggyűt ßőmőtőkre teritőttenek; holot mind ezekben ſ-ezőknel nagyobakba torkig űltők. Kiket mivel magam-is ugyan altallok hogy értek felőletők; ottan kedvezők es orczadat jobban ezekhőz haſonlo, ſőt ſokkal nagyob gonoſſagtokkal nem piritom, mert latom hogy valamenyire meg altallad magadat. Hanem csak azt mondom: hogy voltanak Luther es Calvinus előt ſok ſáz eßtendőkkel, tudos emberek minden Seculomokban pedigh, az mint immar meg bizonitottam; kik ti nektők mind magatok viſeleſe, ßerzetitők es tudoma-

Ilyen az Romai Papa az ő bűnbocsato kufarkodaſaval.

Ritkan iſmerik az Ieſuitak eggyik Att yokfiat; melyet ortza' pirulaſnak nevezneck.

domanyotok ßerent ellent mondottanak. Annak-okaert hibas az Ieſuitak beßede ſőt csupa patvar: hogy csak 1517 eßtendő-ben, párt űteſert kezdettek volna Luther es Calvinus ellenetek tanitani. Sokkal hibaſſab ahol azt hirdetik vakmerőképpen, hogy csak egy ember egy gyűlekőzet ſem értőt volna ugy az kereßtyeni vallas felől, mint Luther es Calvinus: Mert ez veled valo tractam ßerent Ieſuita uram elegge meg bizonitam, hogy csak egy Seculum ſem volt melyben az igaz kereßtyeni tudomany akkeppen nem hirdettetőt volna, mint Luther es Calvinus 1517 eßtendőben hirdette. Itt immar Ieſuita uram véget vethetnék veled valo tractamnak: holot ez eleb ſok tudos embereknek velettők valo ellenkőzeſet hozam es ſamlalam elő: De hogy inkab ſő mondot emberekke teheſſelek, az kővetkezendő Seculomokat-is jobban elődben adom es meg mutatom azt, hogy az Luther es Calvinus tudomanya, ſem nem uy ſ-nem is ők kezdőttek azt csak 1517 eßtendőben nyilvan vallani es hirdetni, hanem tőb ſok ſamu jambor tudos emberek kik kőzzűl ſokan, azert verőkkel is pecsetőltenek.

TIZEDIK Szaz eßtendő kővetkőzik.

Az

Az mint nemely Hiſtoriak bizonittyak ebben az tizedik ſáz eſtendőben talaltatot volt egy neminemű csuda; kinek az feje eb volt, egyeb tagjai pedigh emberi tagok voltak, mely annak az ő allapattyat jedzi vala; mely allapat felette bodogtalan volt, mivel hogy az az Seculum meg foſtatot vala, mind tudos emberektűl ſmind pedig oly viſelt dolgoktul, kik az ő utanna valo kővetkezendőknek haſznos példa adaſara lehetőt volna. Sőt oly ala valo allapatu volt, mely ſok undok dolgokat latot naponként, kivaltképen az Egyhazi rendben, kik kőzzűl nemellyeket elő hozok.

In vita Bene dicti quarti.

Ennek az Seculomnak allapattyat meg irvan Platina az Egy-hazi rendről es az Romai Papakrol ekkepen ſól:

Acciderat huic Aetati (inquit) quod alijs interdum ſolet rebus; ut hominum induſtria in quo vis genere virtutis conſeneſceret nullis calcaribus adhibitis, quibus hominum ingenia ad laudem excitarentur, quod fieri à bene inſtitutis populis, optimiſq; Principibus conſvevit. Conſtat enim (ut antea dixi) Ludovicum Arnulphi filium imperium paternum repetere conantem eo tempore Veronæ captum & interfectum à Berengario fuiſſe, atq; tùm primùm genus Caroli Magni, ignavia poſteriorum Principum tàm Franciæ, quàm etiam Germaniæ Imperij titulos ami-

miſiſſe. Verum eſt certè quod Cryſpus ait, quæ orta ſunt occidunt, quæ aucta ſeneſcunt. Imperium ipſum magnum habuit incrementum: verum poſtea Principum ac populi Romani ignavia, ſplendor ille Romani nominis, in obſcuras tenebras converſus eſt: tum velmaximè, ubi remiſſa exercitatione virtutis, voluptatibus ſe & thermis ad effeminandum corpora inventis, tradidere. Idem etiam accidiſſe Pontificiali dignitati dicere poſſumus. Sanctitate enim & Doctrina quæ non niſi magnis laboribus conſumataq; virtute comparantur, Pontificum decus, ſine ullis opibus, primo quidem auctum eſt inter tot hoſtes & obſtinatos perſequutores Chriſtiani nominis: mox verò ubi cum ipſis opibus laſcivire cœpit Eccleſia Dei, verſis ejus cultoribus à ſeveritate ad laſciviam, peperit nobis tanta licentia peccandi, nullo Principe flagitia hominum, tum coërcente, hæc monſtra, hæc portenta: à quibus ambitione & largitione ſanctiſsima Petri ſedes occupata eſt potius quam poſſeſſa. Az az:

Crispus.

Ennek az időnek, ugy mond, ekkepen eſet vala dolga, az mint egyebeke ſokot lenni, hogy az embereknek ſerenſege az joſagos cselekedetnek minden nemei ſerent meg avulna, ſemmi őſtőn az emberek oldalaban nem lévén mellyel az embereknek elmeje dicsiretre mélto dologra ſerkengettetnek: az mint az jol tanult kőſeg es okos Fejedelmek ſoktanak cselekőd-

kődni Mert az mint ez előt sollottam arrol, nyilvan vagyon mindeneknel, hogy amaz Arnulphus fia Lajos Atyai birodalmat visa igyekezvén magara teriteni; abban az időben fogattatot es ölettetőt meg Veronaban Berengariustul; es az nagy Caroli Csasarnak maradeki akkor vestőttek el az Csasari meltosagot azo utanna valo Franciai es Nemet Orsagi Fejedelmeknek tunyasagok miat. Bizonyara igaz az mit Cryspus mond: Valaminemű dolgok fel virrattak el enyesnek: az mik őregbűlest vőttek visont megh avulnak. Az Csasari meltosagnak nevekődese nagy volt de az Romai fő rendnek es kősségnek tunyasaga miat, az Romai nevnek fényősśege homalyos sőtetsegre fordult, melynek leg nagyob es fő oka ez: Mert minden rendek, el hagyvan az josagos cselekedetnek gyakorlasat, hogy magokat asonyi allati gyengeseghőz hasonlitanak testi bujasagra es hev vizekben valo fődelőkre adtak mogakat.

Az Romai birodalomnak ekősśege, miert homalyosodot megh?

Melyhőz meltan mondhattyuk, hogy az Papai méltosag is hasonlova lőt. Mert sentseggel es tudomannyal, kik nem kicsin munkaval, sőt tőkelletes josagos cselekedettel sőrőztetnek, az Papasagnak ekesśege; ellőben minden kűlső kazdagsag nelkűl nagyra nevekődőt volt, az kereśtyeni nevnek sok samu ellensegi es meg altalkodot hit kergetők kőzőt is: de minek utanna az Istennek Eccleśiaja kűlőmb kűlőmb śele kazdagsagokkal vasodasra indult: (annak kővetői masra fordulvan) az sanyaru ślet helyőt faytalansagot valastot.

Mivel pedig semmi Fejedelem az embereknek semminemű gonossagokat megh nem fenyitőtte; az vętekre valo menetelnek ily nagy sabadsaga nem egyebet sűlt minekűnk, hanem ezőket az termesetnek csudajat es rettentő jegyeit kik kevelyseggel es arron az Peter sentseges sekit hatalmasan foglaltak el inkab, hogy nem mint azt, tőrveny serint birtak volna.

Az Romai Papak mi modon jutottak az Romai birodalomhoz, es egyebeken valo uralkodashoz.

Holot tehat Iesuita uram Luther es Calvinus, sem az te Romai Papa Atyad, sem annak sok śele serzeti felől egyebet nem mondot 1517 esendőtűl fogva mint holta napjaig az mit it mond Platina: Mit haragusstok azert? Miert nevezitők őket hittűl sakattaknak, eretnekőknek, uyitoknak es uy tudomanyuvaknak, hogy undokab nevezetőkről ne sollyak kikkel mocskollyatok űket? Miert nem ismeritők megh vętketőket melyben torkik űlvén, nem Egyhazi rendek, hanem inkab minden kűlső Fejedelemnel negedősśebbek es pompasbak igyekőztők lenni el hagyvan az sent Peter kereśtit.

Hogy

Hogy pedigh sem te, sem más azt ne mondhatna, hogy Platina ezőket mod nelkúl jedzőtte volna fel az Romai Papak felől peldakat hoz erre elő; mellyet mind az te baratsagodert s mind az Catholicus uraim tanusagajert elő hozok:

I. Leo quintus cujus patriam Historici non ponunt, Pontificatum adeptus, à Christophoro ejus familiari, dominandi cupidine capitur & in vincula conjicitur: quod quidem fieri non sine magna seditione & multorum interitu potuit: Quanta enim Authoritatis Pontificatus tum esset vitio priorum Pontificum, ex hoc vel maxime comprehendi potest: quod á viro privato tanta dignitas vi & factione uno ferè momento occupata est

Az az:

Az ötödik Orosian Papa, kinek hazajarol az Historia irok nem emlekőznek, midőn Papasagot nyert volna: egy Chrystoph nevű barattyatul, ki az ő uralkodasat kevannya vala, megh fogattatik es tőmlőtzre vettettetik; mely dologh nem kicsin párt útessel es sokak halalaval lehetőt. Mert az Papaknak meg vesőt magok viselese miat, mely nagy méltosagu let legyen akkor az Papasag, ez peldabol igen megh tetzik, holot illyen nagy meltosagh tőbbire egy sőm pillantasban, ollyan kőz renden valo embertúl el foglaltatot.

II. Christophorus, cujus patria & cognomentum ob

tum ob ignobilitatem ignoratur, Pontificatum malis artibus adeptus, male amisit. Septimo enim mense dignitate, ac merito quidem ejectus, Monasticam vitam unicum calamitosorum refugium obire, cogitur. In Monasteria enim tanquam in insulas clerici, male de Ecclesia Dei meriti tum relegabantur. NOTA:

Monasterium Monachorum est contubernium clericorum perfidorum ac malè moratorum.

Az az:

Christoph Papa, ki oly parast nemből valo volt, hogy sem hazajat, sem vezetek nevét senki nem tudgya: midőn alnok mesterseggel az Papasaghoz jutot volna; azont el vestőtte. Mert Papasaganak hetedik holnapjan meltosagabol igen igen méltan ki vettettvén, Calastromi életre kellet magat adni, mely minden nyomorultaknak ki fogo helye. Mert ugyan is afsele Egyhazi rendek akkik az Isten hazaban erkőlcstelenúl viselik vala magokat; mint egy figetőkben valo sam kivetesre akkeppen tasitatnak vala.

Mert ugyan-is az Baratok Clastroma nem egyeb, hanem hitőtlen es erkőlcstelen Egyhazi rendeknek sallas Fogadoja.

III. Sergius Tertius patria Romanus patre Benedicto Pontificatum iniens Basilicam Lateranensem, quæ tum corruerat, restituit: Christophorum è monasterio tractum, in vincula conjecit. Re-

bus deinde confirmatis in Gallias profectus, Lotharij gratia & amiticia fultus, qui tum regnabat, in Italiam rediens & Christophorum arctiori custodia revinxit, & Formosi acta ita improbavit, ut denuò ad sacros ordines eos admittere necesse fuerit, quos Formosus antea Sacerdotali dignitate dignos censuerat, neq; hanc quidem ignominiam mortuo intulisse contentus, ejus cadaver è sepulcro tractum, capitali supplicio, ac si viveret affecit: corpúsq; ipsum in Tiberim projicit tanquam sepulturâ & honore humano indignum, &c.

Vide quaeso, quantum isti degenerâverint à majoribus suis, illi enim ut pote Viri Sanctissimi, dignitatem ultrò oblatam contemnebant, orationi & doctrinæ Christianæ vacantes: hi verò largitione & ambitione Pontificatum quærentes, & adepti, posthabito divino cultu, inimicitias non secus, ac sæviss imi quidam tyranni inter se se exercebant: suas voluptates postea securiùs expleturi, cum nullibi extarent qui eorum vitia coërcerent.

Sergius tyrannus Papa.

Az az:

Harmadik Sergius Papa Romai fiu.kinek attya Benedek volt; az Papaſagban álván, az Lateranomi Templomot, mely akkor romlot volt, meg eppitötte, Chriſtoph Pápát az Claſtrombol elő rantvan, meg fogta. Dolgait az utan meg erősitvén, Gallia Orßagra ment, Lothariuſnak kegyelmeſſegevel es baratſagaval ſegittetven, ki akkor Galliai Kiraly volt; Olaß Orßagban vißa men-

menvén, Chriſtophot is kemenyeb fogſagra vete; Formoſuſnak-is ſerzeſét meg veté, ugy annyira, hogy akkiket az elöt Formoſus (ő elötte kilentzedik Papa lévén) Papi méltoſagra emelt vala, uyjonnan keßörittettenek az Papſagot fel vinni. Az meg holt embernek pedig illyen gyalazattyaval ſem elegődek megh, hanem megh holt teſtet-is az ſirbol fel vétete, es fejet vétete akkeppen mint ha elő ember let volna; teſtet az utan az Tiberis vizeben ſvettette, ugy mint akki ſem temeteſt, ſem emberi tißteletöt nem erdemlene.

Formoſusnak Kerzſenes Viſzsa.

Kerlek laſſad valaki ezt olvaſod, mely igen el fajultanak legyen ezők az Papak amaz elöttők elt regiektül. Mert azok ugy mint jambor ßent emberek, még azt-is az meltoſagot az mellyel onßollottak őket, meg vetöttek, imatſagban es az Kereßtyeni tudomanynak tanulaſaban lévén foglalatoſſak: ezők pedig, árron, es negedſeggel kereſvén az Papaſagot, ha megh nyerhettek, hatra vetvén az Iſteni tißteletöt, ßinten akkeppen mint valami kegyetlen poganyfejedelmek egy más közöt gyülölſegőt, es ellenkezeſt gyakorlottanak; ollyan gyönyörüſegőket végben vittek batorſagoſſan; miert hogy nem volt ſenki, az ki őket roß magok viſeleſeben meg zabolazna.

Nem csak Luther es Calvinus tanitottanak hát Iesuita uram az Romai Papak ellen, nem csak ők mutogattak alá valo pastorsagokat az Egyhazi embereknek az Papa Orßagaban, hanem az mint im hallod egyebek is ő előttük.

De itt talam azt mondanad Iesuita Uram: Más az Papaknak magok viselesről, más azoknak tudomanyokrul sollani: Azt kellene megh bizonyitani, hogy tudomanyokban, talaltattanaké valakik Lutherrel es Calvinussal akkik egyeztek legyen az tudomanyban Christus ßületese utan ezer estendőben.

Smaragdus Abbas Angliaban tanitott Anno. 972.

Egy Smaragdus Abbas, ki élt Angliaban *Anno Domini* 972. Mint tudos ember magyarazta az ßent Pal iratsit, es az ßent Peter elsső levelet; az többi kőzőt, Irt egy Postillat is melyben *de justificatione hominis coram DEO*, az az, embernek Isten előt valo meg igazulasa, es az Christus erdeme felől, az ßenteknek segétsegül valo hivasok ellen igy ir:

Christi namq; humilitate mundamur quia nisi humiliasset semetipsum, factus obediens patri usq; ad mortem crucis, non utiq; sanguis ejus in remissionem peccatorum, hoc est, in nostram mundationem fuisset effusus. Item: *Peccata nostra ipse portavit in corpore suo super lignum, quia nimirum ita nos redimere voluit, ut lignum quo peccata nostra*

stra tolleret pendens in humeris haberet. Item: *Surrexit & volavit in altum, & pro nobis unicus interpellat in Cœlo. Præstat cum patre, quod postulavit à Patre, quia mediator est & creator: Mediator ut poscat, creator ut tribuat.* Item de applicatione meriti Christi: *Necesse est, inquit, sola fide salvari credentes.* Et alibi: *Quia perfecti estis in fide, perfecti estis in conversatione in sola fide Christi spem ponentes, & in conversatione cœlesti conversantes.* Item alibi: *Secundum quod proposuit, non ex operibus legis, nec legalibus sacrificijs, sed sola fide, & Sanguinis sui effusione salvare, quos præsciverat credituros: & quos gratis vocavit ad salutem, multo magis glorificavit operantes.* Az az:

In Epist. ad Gal. Cap. 3. In Epist. ad Philip. Cap. 3. In Epist. ad Rom. 5. 8.

Mi ugy mond Keresztyenek az Christus alazatossagaval tisztulunk meg: mert ha ő megh nem alazta volna magat, Attyanak engedelmes lévén mind az keresztnek halalaig, bizonyara az bűnőknek bocsanattyara, az az, az mi meg tisztulasunkra, nem ontatot volna ki az ő vére. Az mi bűneinket ő viselte sajat testeben az fan, mert akkeppen akart minket meg valtani, hogy azt az fát vallara venne az mellyen fűgven az mi bűneinket el tőrlene. Fel kőlt es az magassagban rőpült, es mi eröttünk egyedül esedőzik az Eghben. Atyaval eggyút végben visi, az mit az Atyatul kert vala: Mert ő kőzben jaro es teremptő: kőzben

jaro, hogy kerjen, teremptő, hogy adgyon. Az Christus erdőmenek magunkhoz valo kapcsolasa felől pedig igy ir:

Szükseg, ugy mond, hogy az hivek egyedül csak hit altal idvőzűllyenek.

Masut ismet:

Mivel tőkelletősek vadtok az hitben, tőkelletessek az egy más kőzőt valo tarsalkodasban, remensegtőket csak az egy Christus hitiben vetvén, es mennyei tarsalkodassal tarsalkodvan.

Ismet masut:

Az mikeppen rendelte nem az tőrvennek cselekődetiből sem az tőrvenyben valo aldozatok altal, de egyedül csak hit altal, es sajat vérének ki ontasa altal idvőzűlnek, valakiket eleve tudot, hogy hiendők volnanak, es akkiket ingyen hivot az idvősségre, annyival inkab meg dicsőitőtte, miert hogy munkalkottanak. Ez irasi szerent Iesuita uram, ez az Smaragdus Abbas Barat lévén, es Luther s-Calvinus előt őtt saz estendővel élvén, nem egyebet tanitot s irt, hanem az mit Luther es Calvinus ő utanna. Mert ebben az ő irasaban ellenőtők tanitvan, falba rontotta, az sentők imadasat es segitsegűl valo hivasat, az Miset hasontalanna tőtte, az sabad akaratot, es az ti jo cselekődetőtőknek erdőmős voltat erőtlenne tőtte: Az Isten ingyen valo kegyelmet az Christus Iesus erdőmet, es az Kereszteyeni igaz hitőt sabta az embernek idvősségere, es az tőrvennek karhoztato ereje es pepecsős Ceremoniai alol az Kereszteyenőket fel sabadultaknak tellyes torokkal prædikallotta.

Honnan megh tetzik hogy voltak Luther es Calvinus előt is oly emberek, akkik az ti tudomanyotoknak ellent mondottanak, es azt hasontalannak kialtottak. Nem igaz hát az ti patvarkodastok melyben azt allattyatok hogy 1517 estendő előt senki nem volt, akki veletők ellenkőzőt volna az tudomanyban. Eztis ebben hagyom, mert ha itt az Papak çletének, es tudomanyanak rutsagat mind elő samlalnam, egesz könyveket kellene irnom.

Megyek azert az 11. Seculomra.

TIZENEGGYEDIK

Szaz estendő kővetkőzik.

Elt amaz *Areta Cæsarienſis Epiſcopus*: akki az sent Ianos mennyei jelenésről irt könyvet magyarazvan, Romat Anti Christus ülő sekinek mondotta, es azt irta, hogy amaz nagy Constantinus Csasar halala utan kezdőtte mindgyarast mutogatni magat az Anti Christus.

Haymo, Archidiaconus Cantuarienſis: Az Papista tanitokat nyilvan hamis Pro-

phetaknak mondotta ezert, hogy az ő Teſtamentombeli Ceremoniakkal terhelnek az embereket, minemüvek az Oltari aldozatok az Miſeben, gyertya gyuytaſok, ſós es nyalas vizzel valo ſenteleſők, bucsu jaraſok, Papi öltözetők több effele ceremoniakkal egyetömben, kiket Sidoi terheknek nevez: kik alol az uy Teſtamentomban fel ſabadultak az Chriſtus vérével megh valtot hivek, az Chriſtuſnak amaz mondaſa ſerent: *Lex & Prophetæ uſq; ad Ioannem.* Matth. 11.

Berengarius hi az Papiſtak Miſéjén ellen tanitot

Ebben élt Berengarius, az ki az Papiſtak Miſeje ellen batran tanitotta, hogy nincsen az Miſe oſtyajaban az Chriſtus menyben fel ment teſte jelen, ſem az az oſtya nem valtozik Chriſtus teſteve es az bor Chriſtus vereve.

Iacobus Klingershofer Sappiz, ezis ſolla az Papakat ſegyis alla Papiokba

Ezen ſáz eſtendőben, amaz Iacobus Klingershofer *Sacrificulus Argentoratenſis*, csufollya az Romai Papakat azzal, hogy migh ſegenyek voltanak, hiven ſolgaltak Iſtennek, minek utanna pedig kazdagokka lőttenek, az az, nagy uraſagot koporitottak körmők köze; oly étetőt vöttenek be, hogy immar ſem ők, ſem az ő utanok valo Papok, nem ſolgalhatnak Iſtennek: holot az mint ő ſol, igen igaz mondas legyen az:

Abundantia carnalium, eſt inopia Spiritualium.

um. Az az: Az teſti bűſeg, az lelki dologhnak bűkſege.

Nicetas Pictoratus

Ugyan ezen időben tanitot Nicetas Pictoratus-is: Akki haſznos könyvet irt, az oſtya es az ſombat felől, tovabba az Papok hazaſſaganak-is mentſegere. Melyben meg mutattya minemű vakſagok legyen az Romaiaknak, mind az Ur Vacsorajanak kenyere, mind az innep ſenteles ſ mind pedig az Egy hazi embereknek hazaſſagok felől. Mellyel felette igen meg bantodot męgh akkor az Romai Egyhazi tarſaſag; mert nem ſol Pictoratus ſájok izi ſerent.

Sig. Gembla cenſis.

Benno.

Ezen eſtendőben élt amaz Benno: akki Hildebrandusnak, ki hetedik Gergely Papa volt, cselekedetiről irvan igy ſol:

Hoc tempore completum eſt (inquit) millenarium Apocal. 20. poſt quem (ſcilicet Hildebrandum) Sathanas ruptis catenis totus in orbe ſurere cœpit. Az az:

Ebben az időben tellyeſedőt el amaz ezer eſtendő, melyről emlekezet vagyon Szent Ianoſnal Mennyei jeleneſeről irt könyvenek hußadik reßeben. Mert Hildebrandus utan kezdőt az Sathan el ſaladvan az lantzrol, egeßen ez vilagon dühőſkődni.

Hát az Benno tanubizonſagh tétele ſerent, Hildebrandus Antichriſtus volt, es ő utanna minden Romai Papak *per legitimam*

succesſionem perſonalem azok utan levő Papok Baratok, Ieſuitak &c. fejenkent Antichriſtus Rabjai. Nem csak Luther es Calvinus mondottak hát ezt, hanem ő előttők egyebek ſok ſáz eſtendővel, kiknek értelmeket, ha ők uyjonnan meg jedzettek: Nem meltan mondatnak hát azert ők ujitoknak es hittűl ſakattaknak; holot egyebek-is ő előttük azont értőttek es tanitottak.

Amaz Marianus Schotus, Monachus Fuldenſis, mit mondot ezen ſáz eſtendőben az Romai Papak tiſti felől, halgashatza Ieſuita uram:

Petrus Clementem conſecravit, eiquè Cathedram & omnem Eccleſiam diſponendam commiſit dicens: ſicut mihi gubernanda tradita eſt à Domino Ieſu meo Chriſto poteſtas ligandi ſolvendiq, ita & ego tibi committo, ut ordinans diſpenſatores diverſarum cauſarum, tu minime in curis ſeculi deditus reperiaris: ſed ſolummodo ad orationem & prædicationem vacare ſtude. Az az: Peter Kelement Püſpökke ſentölte, es az ő igazgataſara mind ſekit ſ. mind az Eccleſiat egeſen bizta ezt mondvan: az mikeppen adattatot ennekem az en uram Ieſus Chriſtuſtul hatalom az kőteſre es oldaſra, akkepen bizom enis te read, hogy rendelven kűlőmb kűlőmb dolgoknak igazgataſara egyebeket, te magad ſemmikeppen kűlső vilagi dolgoknak gondaiban ne talaltaſſal:

ſal: hanem egyedűl csak azon igyekőzzel, hogy az kőnyőrgesben es prædicallasban legy ſorgalmatos.

Mit hallok?

Nem vőtte hát az Romai Papa, Petertűl ez vilagi Orſagok igazgataſat, es az Fejedelmeken valo kűlső hatalmat. Prædicallot ő maga Peter; az ő utanna valo Piſpőkőknek is azt parancsolta. Azok űlnek hat az ő ſekiben azok birnak az Chriſtuſtul ő rea bizattatot hatalommal, azok ő neki igaz ſucceſſori, akkik prædicallanak; prædicallyak pedig az Chriſtus Ieſus érdemet, es annak Evangeliomat: Nem valami emberi hazugſagot. Honnan igy concludalok:

Az Romai Papak kűlső dolgokban elegyitőttek magokat, Orſagokat igazgatnak; Fejedelmeken uralkodnak, nem prædicallanak. Hát nem Peter ſekiben űlnek; nem néz ő reajok az Peternek adattatot hatalom ſ nem is ő ſucceſſori Romaban. Latod Ieſuita uram, nem Luther es Calvinus talalta ezt, hanem Papiſta Barat értelme. Ha más utan ők is azont tanitottak, mit haraguſtok reajok? Miert tartyatok halalos ellenſegűl ſegenyőket. Ezt is ebben hagyom.

Luther es Calvinus előt 40c Eſztendővel, az Baratok-is azt tanitottak az mit ők. Nem uy hát az ő tudomanyok.

TIZENKETTŐDIK

Szaz eſtendő kővetkőzik.

Az

Az tizenkettődik ßáz eßtendőben ęlt Fluentinus avagy Florentinus Episcopus, ki az Romai Papat midőn amaz Paschalis Secundus fegyverrel uralkodnek Olaß Orßagon s fő keppen pedig Ravennas varąsan. *An. Dom.* 1119 nagy batorsaggal kőzőnsegesen prædicatiojaban Antichristusnak mondotta.

Sabellius & Antonius.

Ekkor ęlt Gratianus Bononiensis Monachus. Akki az Romai Papak külső birodalma felől igy ir:

Quicunq; ex clero videntur esse; arma militaria non sumant, nec armati incedant: sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus, & religioso habitu præbeant. Quod si contemserint, tanquam Sacrorum Canonum contemtores & Ecclesiasticæ authoritatis profanatores, proprij gradus amissione mulctentur: quia non possunt simul Deo & seculo militare. Idem:

Principis est in suo regno disciplinam Ecclesiasticam munire & defendere, etiam adversus prælatos Ecclesiasticos abutentes. Az az:

Valakik Egy hazi rendből valok, hadakozo fegyvert ne hordozzanak: de az ő tißtők ßerent valo neveknek mind ßent erkültsőkkel s-mind öltőzetőkkel meg felellyenek. Mellyet ha megh vetendenek, ugy mint ßent rendelesőknek megh vetőjit es az Ecclesia meltosaganak meg mocskolojit, saját tißtőktül kel meg foßtani: Mert nem

nem lehetnek egyßőr s-mind Istennek es ez vilagnak vitezi.

Azon Gratianus:

Fejedelem tißti az, hogy az ő Orßagaban, az Egy-hazi fenyitekőt meg erőssitse es meg oltalmazza, męg az Egyhazi fő rendek ellen-is, akkik azzal gonoßul ęlnenek.

Honorius Augustodunensis Ecclesiæ Præsbiter, in Chronico quod inscribitur, Flores temporum. Roma es az Romaiak felől igy ir: *Verte te inquit, ad Cives Babyloniæ, & vide quales sint? Intuere Principes & judices, ecce posita est in eis Bestiæ sedes.* Fordulhatza es lasd meg az Babyloniai polgarokat mineművek: Tekints meg abban lévő Fejedelmeket es itilő Birakat, ime ő kőzőttűk az Bestianak ßeki helyheztetet. Ir egy kőnyvet az Papok főrtelmessegeről-is, mellyet, Botrankozasnak nevez.

Frater FELIX Fabri Monachus Ulmæ. Elt *Anno Christi* 1128 akkorkeli Papokat es pispőkőket, ßarvas ßamaroknak nevezi, mivel hogy nem tanitanak, hanem csak nevet viselik vala az Egyhazi rendnek.

Ioan. Andreæ Lib. 6. Apost. Privileg.

Ioannes Sarisburiensis Episcopus Carnotensis. Elt *An.* 1140 *Papam nulla vocat electio, sed repugnante in membris Christo, ambitio cæca & cruenta non sine sanguine fraterno intrudit: quod quidem est Romulo succedere in parricidiis, non Petro in commissi dispensatione ovilis.* Az az:

Az

Az Papat ſemmi valaßtas nem hija, de az ő tagjaiban Chriſtus vele ellekezvén az vak es vérbe telhetetlen negetſeg taßittya elő ſ-męgh pedigh attyafiainak vérenek ki ontaſaval; Mely nem egyeb, hanem Romulus utan kővetkőzni, az az, Romulus helyeben allani az gyilkoſſagban, nem Peter helyeben az ő rea bizattatot akolnak ſafarſagaban.

Henricus Tholoſanus Monachus.

Ez-is ęlt *An. Dom.* 1141 Ez tagatta, hogy az halottakert mondattatot Miſe haßnalna: karhoztatta az ßentőknek ſegitſegűl valo hivaſat; az olaynak es az Chriſmanak aldaſat; az bucsu jaraſokat, tőb effele ßerzetekkel eggyűt, kiket az Romai Papak magok haßnajert egyßőr is maskor is gondoltanak volt.

Rupertus Lincolnienſis Epiſcopus.

Azon egy időben èlven Tholoſanuſſal mit mondot legyen az Papa felől, olvaſd meg Ceſtrenſiſt lib. 7.

Petrus Cantor Pariſienſis in verbo abbreviato.

Ezis ęlt *An. Dom.* 1190 Abban az kőnyben melynek Tituluſa ez, *Verbum abbreviatum*, az Papak bűn bocsato hatalmat kegyes csalardſaganak mongya: Az Papokat nema ebeknek nevezi. Szidalmazza az Papak talalmanyinak ſok ßamu voltat es-Iſtentelenſeget; mert azok altal hagtak az embe-

emberek el az Iſten parancsolattyahoz valo engedőlmeket: Azokat akkik uy Ceremoniakat kőtőttek az emberek nyakara, Sido hitűveknek mongdya, az Templomokban valo hoßu ideig allo kőnyőrgeſt es az ſok enekleſt nem javallya. Feddi affele tanitokat, kik az igaz tudomant hatra hagyvan haßontalan kerdeſőket tamaßtanak es agnő beßedőket haſogatnak.

Honnan meg is meg tetzik, hogy nem Luther ſem Calvinus volt elſő, akki az Papaknak es az Papiſtaknak bolondſagokat feddőttek; hanem egyebek ő előttűk: Hát meltatlan patvarkodnak azok ellen az Ieſuitak es ßó mondottak-is egyßőr ſ-mind. Innet is eleb megyők, az tizen harmadik ßáz eßtendőhőz kőzelitok.

TIZENHARMADIK

Szaz eßtendő kővetkőzik.

Ebben ęlt Vilhemus *de S. Amore.*

Ez az ő idejebeli Baratok ellen ſokat irt, az tőbbi kőzőt egy kőnyvet, illyen Titulus alat bocsatot ki. *De quinquaginta ſignis Pſeudoprophetarum*: Melynek ſummajat igy ßamlalom elő:

Annak az kőnyvnek fel tőt czellya ez: Az Baratokat nem kel el ßenvedni tanitaſokkal eggyűt:

I. Mert

I. Mert őket senki az prædicallasnak tisztire nem valastotta s nem is bocsatotta.

II. Mert az sent irasnak igaz mondasa ellen prædicallanak; es el halgattyak azt, az mit kellene prædicallani.

III. Mert hazrol hazra jarnak, es az embereknek őrőkseguőkről tudakoznak, az sugva valo gyonas altal, hogy ekkepen őket magok hatalma ala vethessek.

IV. Az igasságot csalardul prædikallyak, hogy egyebek jobbagyit el hitethessek, es azokat magokhoz edősitven az ő elebbi Urok hatalma alol, magoke ala rantyak.

V. Mert magoknak nagy hatalmat tulaydonitanak, hogy más ember jobbagyin uralkodhassanak, magokat az Eccleſianak közönseges prædicatorinak avagy segitőinek nevezvén.

VI. Mert ők fellyeb emelik az ő hatalmoknak mertékét, ha nekik valami hatalom engettetik.

VII. Mert nagyob hiuseggel solgalnak az megh tért Hiveknek, hogy sem mint az megh téritendő Hitőtlenőknek, mivel az megh tértek nagyob őrőmmel fogadgyak, es kazdagabban tartyak őket.

VIII. Mert nem az magok kővetsegeknek utan jarnak, hanem az masén, tudni illik az keresztyenőknek igazgatoi közze si nelvén magokat. IX.

IX. Mert ez vilagnak hiv dicsősségét keresik.

X. Hogy dicserik magokat, es jo cselekődetőket mutogattyak.

XI. Mert egyeb embereknel fellyeb valovaknak tartyák magokat még azoknal is akkik Iſten félők.

XII. Hogy uy es babonas talalmanyokat cselekőznek, hogy egyebeknel sentebbeknek latattassanak.

XIII. Mert inkab seretik az magok dicsősségét, hogy sem mint az Iſten tőrvenyet.

XIV. Mert ekessen sollasokat mutogattyak.

XV. Mutogattyak az Pogany bőlcseknek tudomanyaban valo męly értelmüket.

XVI. Mert az vendegsegőkben az fölső poltzot seretik, es az gyülekőzetőkben az első ülő sékőket; az Piatzon azt varjak, hogy nekik nagy frissen kősönnyenek, es az emberektül mestereknek hivattassanak.

XVII. Mert azzal dicsőködnek, hogy sok gyümölcset teremtenek ük az Eccleſiaban.

XVIII. Dicsekődnek mind az magok s-mind az ő serzetőkön levőknek csuda tetelevel.

XIX. Mert azzal kerkődnek az mit nem cselekődhetnek.

XX. Mert az ő tettetőt alazatoſſagokkal itt ez vilagon, nagy tiſteſegőkre emelik magokat.

XXI. Mert az Urak es Fejedelmek udvaraban ſinlik magokat, vagy ugyan udvaroſſa leſznek.

XXII. Az embereknek kedveſſegőket vadaſak.

XXIII. Azon munkalkodnak, hogy ez vilagnak baratſagaban ſővetkőzheſſenek.

XXIV. Azt tettetik hogy ők nagyob buzgoſſaggal vadnak az lelkőkhőz, hogy ſem mint az Eccleſiaban valo fő rendek.

XXV. Mert az embereknek hizelkődnek, csak hogy azoknak kedvekben leheſſenek.

XXVI. Mert noha ſegenyők ők, mind az altal igen könnyen ſallaſt talalnak; az mely az igaz ſegenyeknek, es az Prædicatoroknak nehezen adattatik.

XXVII. Mert az nyomoruſagokban békételenők.

XXVIII. Mert gyűlőlik azokat akkik meg akarjak probalni, ha igaz vagy hamis Apoſtoloke ők.

XXIX. Mert ſemtelenűl feddőznek, de ők az dorgalaſt nem ſenvedik el.

XXX. Mert az mi közönſegeſſen az roſs erkőltſűvekrűl mondatik gyanoſagban

ban eſnek, hogy magan valo keppen ő rolok mondattatik.

XXXI. Mert ha magan valo boſuſaggal illettettnek pőrlődeſt es veſekődeſt inditanak, az Apoſtol, es az Chriſtus tanitaſa ellen.

XXXII. Mert azt az igaſſagot az mely nekik ſanyaru; nem ſeretik.

XXXIII. Mert akkik őket nem akarjak venni azokat erővel arra haytyak avagy más altal erőltettetik hogy őket be vegyek, az Urnak tanitaſa ellen.

XXXIV. Mert azok ellen akkik ő velek ellenkőznek azokat tamaſtyak, az kik nekik partyokat tartyak; az Apoſtoli firfiak peldai ellen.

XXXV. Hogy az Evangeliom tanitaſa ellen teſti ſerelőmmel bujalkodnak.

XXXVI. Mert gyűlőlik azokat akkikre gyanakodnak, hogy őket karhoztattyak.

XXXVII. Mert az ſűleknek hazokat kiket el hadtanak, őrőmeſt gyakorollyak meg latogatvan azon Evangeliom tanitaſa ellen.

XXXVIII. Mert őket akar ki is elsőben őrőmmel veſi, de az utan megh veti, maga az igaz Apoſtoloknak kűlőmben volt dolgok.

XXXIX. Őrőmmel munkalkodnak

egyebeknek dolgokban, hogy kedvesseb-
ben élhessenek.

XL. Mert kereskődésért prædikallanak.

XLI. Mert alkolmatlanul kérnek, es minden valastas nelkúl vesznek magokhoz mindent, nem csak szúkölködesekert, de henyelesúkre es gyönyörúsegökre.

XLII. Hogy akkor hirdetik az Evangeliomot mikor az szúkölködes kesöriti öket az Apostal parancsolattya ellen.

XLIII. Mert az Chriſtus tanitasa es az Apostolok parancsolattya ellen megh kerölik alnokul az embereket, hogy hizelködesekkel, azoknak jossagokat kezekből ki facsarhassak.

XLIV. Mert ha sinten nem hijak is öket, de más astalahoz gyakorta elmennek.

XLV. Mert nem elegösznek meg azzal az étellel, es itallal mellyet eleikben vissnek, hanem fris lakodalmakat kivannak.

XLVI. Mert hazrol hazra folyatnak job job sallasokat keresvén.

XLVII. Mert az Apostolok parancsolattya ellen azoknak is öröksegöket es marhajokat örömest magokhoz koporittyak, akkik még életüket meg nem jobbitvan vetkekben hevernek.

XLVIII. Mert az Apostol tanitasa ellen azoknak alamisnajokat el visik, akkik nem Istenért, hanem vagy sömermetösségök-

gökből adakoznak nekik vagy azert; hogy azokon alkolmatlanul tompulnak.

XLIX. Mert elöl es hatul ninesen sömök, mivel azt mondgyak hogy ök nem tudgyak az követközendö veszedelmeket mellyek lesznek á hamis prædicatorok es azok miat, kik hazakrol hazakra nyargalnak.

L. Mert az Apostol regulaja ellen azt kevannyak, hogy ök az fellyeb valoktul commendaltatassanak egyebeknek.

Mind ezöket az okokat kiket Wilhelmus elö samlál ha meg czirkalod Iesuita uram, magad eszödben vehetöd, hogy az ti szerzetötök nem külömb annal akkikről ö Luther es Calvinus elöt harmadfél saz esztendövel tanitot. Mellyet ha az embereknek eszükben jutatot Luther es Calvinus nem ök talaltak, hanem im hallod, hogy más tanitot ellenetök ollyan keppen: Annak okajert ez arant sem uy tudomanyuvak nem, sem nem eretnekök, annak felette hibas-is az ti mondastok, hogy senki ö elöttük akkeppen nem tanitot az mint ök: Holot pedig az mint jelentem mind azok az josagok kiket elö samlalek az ti Iesuitai szerzetötökben talaltatnak meg: en csudalom ha ez utan az emberek titöket ollyan böcsben tartanak mint ez ideig; söt ha ki nem adnak mint hamis hitetö tanitokon

Tudom haragsol ezert hogy ezöket mondom, es örömest vesedelmemre is igyeköznel erötte halehetne, de nem biztak azt te read. Haragut Wilhelmusra is *Innocentius quartus* Papa es meg is égettette azert az könyvért nyavalyast; de meg maradot irasa s fen all mind vilag vegeigh felöletök valo igaz tanitasa. Itt lassad mit mondhatz: akar azt mondgyad hogy tevölygö volt, akar azt, hogy eretnek volt, s megh erdömlötte azt, az mi raita elöts nem mehetz ki az keleptzeböl. Mert te mondad, hogy egy eretnek sem volt olyan ertelömben mint Luther es Calvinus: Te sod ezis, hogy uy az Luther tudomanya oly akki csak 1517 Estendöben kezdetöt.

Hogy pedig ennyi varakodasod utan velem valo besedöknek hamarab véget vethessek Iesuita uram, többeket elö nem samlalok ebben az Seculomban, maga bizony eges könyvet irhatnek azoknak elö samlalasabol kik mind az Papanak, s mind az ti tudomanyotoknak, mellyet az sent iras kivül gondoltatok es allattok, ellent mondottanak. Immar hát az tizen negyedik Seculomban kik voltanak leg nevezötösseb ellensegitök serzetötök serent annak meg mutatásahoz nyulok.

TI.

TIZEN NEGYEDIK

Szaz estendö következik.

Ebben élt *Petrus de Aragonia*. Ez az Romai Eccleſiat masodik Gomorranak mondotta. Kénköves esöt varjon hát magara: mert az elsö az miat vesöt el. Ezen Seculomban *Bernhardus Lutzerburgius, Monachus Ordinis Pradicatorij*: egy Petrus Ioanis felöl emleközven, azt mondgya hogy: az Sz. Ianos mennyei jeleneset magyarazvan, amaz nagy Babiloniai kurvan, ertötte az Romai Eccleſiat; mellyet testi bestianak es Sathan gyülekezetinek nevezöt. Az Antichristuson az Romai Papat. Az bestianak ötödik fejen mely bestia az ördög; ertötte az Püspökökot es Apaturokat több affelevekkel egyetömben.

Marsilius Patavinus az Romai Pápát, meg hevittetöt parlagi kegyonak nevezi, es amaz nagy Sarkannak es regi kegyonak mely nem egyeb, hanem az Sathan ördög. In defenſione pacis 1. part.

Conventus Francofurtenſis Anno Domini 1336. Ez az gyüleközet azt vegezte, hogy az Csasar semmit nem vesen az Papatul: az Papanak az Imperiomban semmi hatalma nincsen az külsö törveny serent: Az Egyhazi dologban is az közönseges gyüleközetnek nagyob meltosaga vagyon hogy sem az Papanak. Ez Papista Pispökökböl es rendekböl allot. Mert akkor nem voltak

tak mégh az ti ertelmetők ſerent Ieſuita uram Lutheriſtak es Calviniſtak. Ez az gyülekőzet vegezeſe ellenkőzik az ti Ieſuitai értelmetőkkel: Hát vagy ez igaz vagy az ti ertelmetek: Ez igaz, mert eleb valo az ti értelmetőknel mivel Tertullianusbol magatok allattyátok hogy *Antiquiſsimum quodq; veriſsimum.*

Annak okajert az ti ertelmetőkőn marad minden hamiſſag.

Ioannes VVicleph.

Anno Chriſti 1357.

Ez az Papa es az Romai tudomany ellen ſokat tanitot, mert azt vallotta, hogy az Eccleſiaban nem kel valakit tőb Púipőknők tartani: Az Papa felől azt mondotta, hogy nem Chriſtus vicariuſſa, hanem ſőt inkab Antichriſtus, az az, Chriſtus ellenſege, az ő túle adattatot ſabadſag, pecsetes level, bűn bocsanat felől valo ſaſarkodaſi; nem csak ſibſagok es haſontalanok, de tellyeſſeggel Iſtentelenek: Az Egy hazi embereknek, nem kel kűllő uraſagot adni, az Papa es az ő túle függő Egy hazi emberek prædajul vőttek magoknak az Menyorſagnak kultſat: es azok altal magokſem mennek be ſ egyebeket ſem bocsatanak az menyeknek orſagaban. Az Miſet es abban az oſtyanak Chriſtus teſteve ſ-az bornak Chriſtus véréve valtozaſat hamis tudomannak mondotta, az kőnyőrgeſre valo oraknak olvaſo ſámra valo rendeleſet, es Szakvany modra valo mondaſat, nem javallotta, az ſugva valo gyonaſt ſidalmazta. Az Kereſtſegnek Ceremoniaja kőzzűl az Chriſmat ki vonta, es azt kevanta, hogy csak tiſta vizzel legyen az kereſetſeg az Chriſtuſnak rendeleſe ſerent: Az ſentők csontainak es egyeb tzondorainak tiſtőletit, az ſentek imadaſaval eggyűt megh vetőtte, azt allatta, hogy az tanitok beſedet csak annyiban kel kinek kinek venni, az menyiben az ſent iraſſal eggyez: az embereknek uy ceremoniait tellyeſſeggel csufolta. Tagatta, hogy valaki valamit toldhaſſon az Sz. iraſnak tőkelleteſſegehőz-ſ erőſſen-is panaſolkodik hogy az Papa az ő undok talalmanyi altal azt igyekőzte cselekődni, es azon is hogy azon Papa az Chriſtus ſabadſaga alat levő kereſtyenőket az ő Ceremoniainak ſok ſamu voltaval az ő Teſtamentomnak igaja ala vonta. Az Baratok ſerzetit, tellyeſſeggel, mint haſontalan hivolkodo es Balvany imadasban zabalt iſtentelenſeget karhoztatta, es javallotta hogy az tellyeſſeggel az emberek kőzzűl ki gyomlaltaſſek. Az Ur Vacsorajaban azt tanitotta, hogy ne csak kenyeret, hanem bort-is vegyenek, nem csak az Papok, hanem minden féle rendek.

Ezent tanitottak Luther es Calvinus 1517 eſtendőben: Hát voltak ő előttők egyebek, akkik az kereſztyeni igaz tudomanyrol akkepen tettenek vallaſt: Voltanak akkik az Papa tudomanya ellen tanitottanak. Annak okaert nem igaz Ieſuita uram az ti mondaſtok affelől. Nem ſámlalok it is többeket elő: Mert ti Ieſuita uram eggyet kevantatok csak eges 1517 eſtendeig, im csak itt is pedigh többeket nevezek: ſietők is az utolſo Seculomra tudni illik az 1517 eſtendőre melyben tanitottak Luther Calvinuſſal egyűt az Ieſus Chriſtus igaz Evangeliomat, rontottak az emberektűl talaltatot tudomant: Mellyel az Romai Papanak ritkitottak konyhajanak fűſtit, mely munkajokert vallyon mit nyertenek? Nem valami bőcsős jutalmat, hanem atkot es ſidalmat mind ez oraig.

Ezert mondgyatok őket Ieſuita uraim ujitoknak, eretnekőknek, hittűl es az Eccleſiatul el ſakattaknak: Mely otsmanyitaſt mi okon ſenvedgyenek tűletők, itellye az az Iſten meg, akki eleiben midnyajtoknak jővendőben ſanyaru ſám adaſra kel állanatok.

TIZENŐTŐDIK

Szaz eſtendő kővetkőzik.

De vallyon abban az 1500 eſtendőben is voltanake Luther es Calvinus előt, akkik az Papa, annak Orſaga es tudomanya ellen tanitottanak? Voltak s-ſokan is voltak, kik kőzzűl egy nehanyat elő ſamlalok.

Anno 1411. Laurentius Valla.

In refutatione donationis conſtantinianæ fictitiæ.

I. 1411. *Anno à Chriſto nato* LAVRENTIVS *Valla, Romanus Patricius & Canonicus: Scio, inquit, jam dudum expectare aures hominum quodnam Pontificibus Romanis crimen impingam? Profectò ingens, ſive ſupinæ ignorantiæ ſive inanis avaritiæ, quæ eſt idolorum ſervitus: ſive imperandi vanitatis cujus crudelitas. ſemper eſt comes. Nam aliquot jam Seculis aut non intellexerunt, donationem Conſtantini commentitiam fictamq; eſſe aut ipſi finxerunt: ſive poſteriores in majorum ſuorum dolis veſtigia imprimentes pro vera, quam falſam cognoſcerent. deſenderunt: dedecorantes Pontificatus Majeſtatem dedecorantes veterum Pontificum memoriam, dedecorantes religionem Chriſtianam, & omnia cædibus, minis flagitijsq; miſcentes.*

Suam ajunt eſſe urbem Romanam, ſuum regnum Siciliæ, Neapolitanumq;, ſuam univerſam Italiam Gallias, Hiſpanias, Germanos, Britannos, ſuum denique occidentem. Hæc enim cuncta in ipſa donationis pagina contineri: Ergo hæc omnia tua ſunt ſumme Pontifex? Omnia tibi in animo eſt recuperare? Omnes Reges ac Principes ſpoliare urbibus, aut cogere, ut annua tibi tributa penſitent, ſententia eſt?

At ego contra existimo, justius licere Principibus, spoliare te imperio omni quod obtines. Nam ostendam quod donatio illa, unde natum esse jus summum summi Pontificis volunt, Silvestro pariter & Constantino fuerit incognita. Quæ donationis pagina est istorum unicum patrocinium at non modo falsum, verumetiam stolidum. Sponte ad te, summe Pontifex, ut nos gubernes, venimus: sponte nunc abiste, ne gubernes diutius, recedimus. Si qua tibi à nobis debentur ponatur calculus datorum & acceptorum. At tu gubernare invitos vis quasi pupilli simus: qui te ipsum forsitan sapientius gubernare possemus. Adde huc injurias, quæ aut abs te aut à tuis magistratibus huic civitati frequentissime inferuntur. Deum testamur injuria cogit nos rebellare ut olim Israel à Roboam fecit. Et quæ tanta fuit injuria, quanta portio nostræ calamitatis, graviora solvere tributa? Quid enim si rem publicam nostram exhaurias? exhausisti. Si templa spolies? Spoliasti. Si virginibus, matribusq; familiæ struprum inferas? intulisti. Si urbem sanguine civili perfundas? perfudisti. Hæc nobis sustinenda sunt? an potius cùm tu pater nobis esse desieris, nos quoq; filij esse oblivisci mur? Pro patre summe Pontifex, aut si te hoc magis juvat, pro Domino hic te populus advocavit, non pro hoste atq; carnifice, patrem agere aut Dominum non vis sed hostem & carnificem. Nos sevitiam tuam impietatemq; & si jure offensæ poteramus, tamen quia Christiani sumus, non imitabimur. Nec in

tuum caput ultorem stringemus gladium: sed te abdicato atq; summoto, alterum patrem Dominum q; adoptabimus. Filijs à malis parentibus, à quibus geniti sunt, fugere licet, nobis à te non vero patre sed adoptivo & pessime nos tractante non licebit? Tu verò quæ Sacerdotij operis sunt, cura: & noli tibi ponere sedem ad Aquilonem & illic tonando fulgurantia fulmina in hunc populum cæterosq; vibrare. Sed quid plura opus est in re apertissima dicere? Ego non modo Constantinum non donasse tanta, non modo non potuisse Romanum Pontificem in eisdem præscribere: sed etiamsi vtrumq; esset, tamen utrumq; jus in sceleribus possessorum extinctum esse contendo: cum videamus totius Italiæ multarumq; Provinciarum cladem ac vastitatem ex hoc fonte fluxisse. Si fons amarus est & rivus: si radix immunda & rami: si delibatio sancta non est: nec massa. Ita è diverso, si rivus amarus, fons obstruendus est; si rami immundi, é radice vitium venit, si massa sancta non est, delibatio quoq; abominanda est. An possumus Principatum potentiæ Papalis, pro jure proferre, quem tantorum scelerum, tantorumq; omnis generis malorum, cernimus esse causam? Quamobrem dico & exclamo (neq; enim timebo homines) Deo fretus neminem meæ ætate in summo Pontificatu aut fuisse fidelem dispensatorem aut prudentem: tantum abest, ut dederit familiæ Dej cibum & escam panis. Papa & ipse bella pacatis populis infert & inter civitates Principesq; discor-

dias serit. Papa & alienas sitit opes & suas exsorbet: ut Achilles dixit in Agamemnonem δημόβορος βασιλευς. Az az:

Kőssegh emesztő Kiraly.

Tudom, ugy mond, regen varjak az emberek minemű vétekkel vadolnam az Romai Papat? Bizonyara naggyal mind gyermeki tudatlansagaert, kegyetlen főſvenſegejert, mely Balvany imadas, mind hiusagos uralkodasajert, melynek uti tarsa mindenkor az kegyetlenseg.

Mert ez előt immar nehany ßáz eßtendőkkel avagy nem értőttek, hogy az Constantinus adomanya csak kőltes es csalardsagh, avagy hogy magok talaltak: avagy ezők utolsobbak lévén az ő előttők valoknak csalard nyomdokat kővetvén, noha értenek hogy hamissag, mind az altal azt oltalmaznak: megh motskolvan az Papasagnak meltosagat, megh mocskolvan az reghi Papaknak emlekőzetit az kereßtyeni vallast: es minden egyeb dolgokat, őldőklessel, fenyegetessel, es egyeb undoksagokkal elegyitvén.

Azt mondgyak hogy ővek Roma varosa, ővek Sicilia orßaga es Neapoly, ővek egeß Olaß orßag, Gallia, Hispania, Német Orßag, es Anglia, ővek annak felette egeßen az nap nyugot. Mert mind ezők az Constantinustul adattatot levelben vadnak. Annak okaert mind ezők tieidé hatal-

talmas Papa? Elmedbe forgatodé hogy mind azokat tiedde tegyed? El végezőt ßandekodé, hogy minden Kiralyokat, Fejedelmeket, varosoktul meg foß avagy arra kéßeritsed, hogy eßtendőnkent teneked adot fizessenek? De en ez ellen azt vélőm, hogy az Fejedelmek ßabadossabban megh foßthatnák tegedet minden birodalomtul valamivel birß: Mert megh mutatom en azt, hogy az, az adomany, mely ßerent akarjak allatni az Papanak tőrveny ßerint valo igassagat az birodalomban sem Silvesternel sem Constantinusnal nem volt tudva. Mely adomany felől valo levelet egyedől valo oltalmokra tartyak ezek az emberek: Mely nem csak hamis, de ugyan ostobasag.

Szabad akaratunk ßerent jűttűnk te hozzad hatalmas Papa hogy minket igazgas: Most ismet ßabad akaratunk ßerent megyőnk te tűled, hogy minket tovab ne igazgas: Ha mivel neked adossak vagyunk vessűnk ßámot affelől mit attunk es mit vőttűnk tűled. De talam te ugyan kedvűnk ellen is akarß igazgatni, mint ha mi arvak volnank: kik talam tegedőt bőlcsebben igazgathatnank.

Gondold meg it az boßusagokat, kikel, vagy magadtul vagy az te tißt viselőidtűl gyakorlatossaggal ez az varos illettetőt.

Istent

Istent hijúk bizonsagul, az boßusag kéßerit minket, hogy te túled el partollyunk az mikepen az Izrael nepe-is Roboamtul. Micsoda pedig az az mi nagy boßusagunk? az mi nyomorusagunknak, amaz reße, mely ßerent nehez ado ßedest kel fizetnúnk. Mert ha azt kérdőd, vallyon az mi polgari tarsasagunkat megh emeßtőttede? Azt felellyúk, hogy meg emeßtőtted. Vallyon ßűzeinket es aßony nepeinket fertez-tettede meg? meg fertőztetted: Vallyon Varasunkat egy más kőzőt valo vér ontassal mocskoltade? Mocskoltad. Ezeket kellenei nekúnk ßenvednúnk? avagy hogy holot te atyasagodat tőlúnk megh fogtad mi-is nem feletkezőnke el arrol hogy fiaid voltunk?

Hatalmas Pápa ez Romai kőssegh, attya gyanant, avagy ha azt az nevezetőt inkab javallod ura gyanant fogadot volt maga melle, nem ellensegnek vagy Hohernak: Atya es Ur te nem akarß lenni, hanem ellenseg es Hoher. Mi az te kegyőtlensegődet, es Istentelensegődet noha méltan az meg bantasnak tőrvenye ßerent neked vißa terithetnúnk, es akkeppen cselekődhetnek veled az mint te mi velúnk cselekőttel mind azon altal miert hogy Kereßtyenők vagyunk, tegedet abban nem kővetőnk. Sem pedigh az te fejedre boßu allo

allo fegyvert nem vonßunk: de tégedet hatra hagyvan es túlúnk el vetven, más atyat es urat fogadunk. Ha az fiaknak gonoß attyoktul ßabad el tavozni, noha azok altal ßúlettettek; nekúnk-is te túled el ßakadnunk, ki nem igaz, hanem csak fogadas ßerent valo Atya vagy, es oly akki gonoßul tartaß bennúnket, nem volnae ßabad? Te az mi az Papsagnak tißtire tartozik, visely arra gondot: s-ne eppits magadnak ßeket Eeßakra, hogy ott erre az Romai kőssegre, villamassal egyben kőtőt menydőrgesből ßarmazot meny útő-kőveket hánnál. De illyen nyilvan valo dologban, mi ßűkseg ßót ßaporitani? En azt allatom, hogy Constantinus ajandekon nem adot annyit az Papanak, az Romai Papa-is nem csak nem tehetőt idő mulast abban: De ha ßinten mind az kettő megh lett volna-is, mind az altal mind az két rendbeli tőrveny azoknak gonossaga miat akkik azzal birtanak, megh romlot: Mivel lattyuk hogy Olaß Orßagnak egeßen, es sok egyeb tartomanyoknak vér ontasa, es pußtasaga, abbol az kut fűből ßarmazot. Ha az kút fő keserű, az folyas-is; ha az győker tißtatalan, az ágak-is: ha az kovaß nem ßent, az teßta-is. Hasonlokeppen ellenben, ha az folyas keserű, az kút fejet be kell zárni: ha az ágak tißtatalanok, az győkerből ßarmazot

 az ve-

az vetők: ha az tészta nem szent, az kavos is utalatos. Avagy az Papasagh hatalmanak Fejedelemseget tőrveny gyanant vehettyűké elő? mely az mint lattyuk, nagy gonossagnak es minden nemű nagy nyavalyaknak oka. Annak okajert azt mondom, es fel szoval kialtom (mert nem felek az emberektől) Istenben bizvan, senki az en időmben az Papasagban sem hiu, safarlasa szerent, sem okos nem volt: annyival inkab nem is adot az Isten haza nepenek ętket es eledelre valo kenyeret. Az Papa mégh az bekeségben çlő nepekre is hadat tamaszt, az Fejedelmek es szabad varasok kőzőt pedigh, egyenetlen vetődest szerez. Az Papa, más ember kazdagsagat-is szomjuhozza es magajet-is megemészti Az mint amaz Achilles mondotta Agamemnonnak: δημόβορος βασιλευς, az az, kőlseg nyuzo Kiraly.

Az Papasag mit hozot ez Vilagra.

Az Papa nem csak az Polgari tarsasagot, mellyet sem Verres, sem Catilina, sem semmi kőzőnseges jonak prædaloja, nem merne cselekődni, de még az Ecclesiat, es az szent Lelket is aruban vetőtte; mellyet mégh amaz Simon Magusis utallot. Es miőn ezők felől meg intettetik, avagy valami jambor emberek azert megh feddik, nem tagadgy: sőt nagy nyilvan meg valya, lya, es dicsekődik azzal, hogy az Constantinus Csaszartul ajandekoztatot Ecclesiai őrőksegőt, akar mi uton is azoktul, akkik azt el foglaltak volt, vissza venni szabados.

Latod Iesuita uram mit mond Valla, az ti földi Istenetek, az Romai Papa felől? kőzőnsegőssen az ti nagyra ment allapatotok felől, akkivel dicsekődtők, melynek reformatiojat, az az, jobbitasat (mellyet ti ujitasnak forditotok) vayki sok jambor tudos emberek kevantak akkeppen az mint Luther es Calvinus véghben vitte, ő előttük egynehany saz estendővel; mely kevansagnak el inditasajert nem keves sámuvak akkik halalt avagy csak samkivetést szenvedtenek, nem egyebektől, hanem az Romai Papaktul, az mint ennek előtte jelentem; es uyjonnan mostis ismet példat hozok arra elő az mit mondok.

Ioannes de Gerson Gallus Cancellarius Academiæ Parisiensis vixit Anno Domini 1415.

Nagy ohaytassal kevanta ez az Reformatiot az az, az Egyhazi embereknek tudomanyokban, es magok viselesében valo jobbitast s meg is jelentőtte mikeppen lehetne az legh job modgyaval: tudni illik, ha oly kőzőnseges gyűlés lenne affelől melyben az Fejedelmek lennenek igaz latok, de az oly Fejedelmek, kik alhatatossak, es az Ecclesianak javara igyekőzik. Nem bizta hát

In Apologetico suo sub finem.

ta hát azt egyedől csak az Papara, sőt abbol ötet, hogy ő mondana sententiat, ki rekeßtötte ekkeppen irvan: *Lib. 1. Cap. 17. De imitatione Christi & contemptu vanitatum mundi.*

Unum quodq; Generale Concilium in consulto Pontifice convocari potest. Item: *In conciliorum constitutionibus, non Papa, verum ipsum Concilium est, quod sententiam fert.* az az, Akar mely közönseges gyüleközet, az Papa Tanacsa nelkül is egyben gyüytethetik. Ismet:

Az közönseges gyüleközetöknek vegezese felől, nem az Papa mond sententiat, hanem önnen maga az gyüleközet.

Az Reformationak pedigh, mégh modgyat is megjedzötte azon Gerson, azt pedig hat rendre osztotta. 1. Az egeß Ecclesiaje. 2. Az Papaje es annak udvaraje. 3. Az Cardinaloke, Pispökőke, es egyeb fölső renden valoke. 4. Az vallase es az sőrzetősőke. 5. Az közönseges Egyhazi rende. 6. Az Egyhazi rend kivül valoké. Latta hát Gerson azon fogyatkozaßt mellyet Luther es Calvinus megh jelentöttek az utan, latta mondom, mind az erkőltsben mind à Hit dolgaban s-mind pedig az emberekneк, s-legfőkeppen az Papanak es egyeb Egyhazi rendeknek magok viseleseben az fogyatkozaßt s-kevanta is sive sakadva az jobbitaßt, mégh saz es ket eßtendővel Luther

ther elöt; de nem mehetöt elő benne, mert annak munkajat Isten még tovab halaßtotta volt.

Nicolaus Clemangis Archidiaconus Bajocensis Doctor Theologiæ Parisiensis. Vixit Anno Domini 1416. Keserves panaßt töt az Romai 23 Ianos Papa idejeben valo roß magok viseleseről es tudomanyokrol, az Papa Orßagaban levőknek.

Ekkeppen irvan:

Nihil ferè sine simonia fit in Ecclesia: pro pecuniis manus imponunt, Ecclesias consecrant, Monachos recipiunt & Monachas, visitant, excommunicant, absolvunt, baptizant, Chrismant, Missasq; demurmurant. Az az:

Semmi nem leßen inkábbára pénz nelkül az Eccleßiaban: penzert ßentőlnek Papi tißtre, penzert ßentőlik meg az Egyhazakat, penzert fogadgyak Claßtromokban Barati es Apatzai ßerzetre az embereket, penzert teßnek latogatáßt, czirkalaßt, penzert atkoznak ki valakit az gyülekezetből, penzert bocsatanak bűnt, penzert kereßtőlnek, olajoznak, penzert morognak alattomban valo Miseket is.

Azon Clemangis *in libro de corrupto statu Ecclesiæ, & de promotoribus juris dictionis Episcoporum & eorum abusibus*: Menyit panaßolkodot legyen valami réßből megh jedzöm, hogy megh mutaßam azt; Nem Luther

ther es Calvinus volt elsö akki az Papakat es azok utan valokat tudomanyokert, es magok viselesejert karhoztatta, hanem egyebek is ö elöttök: es igy ti Iesuita uraim sö mondottak legyetek it is.

Az Paparol, Cardinalokrol, es egyeb Egyhazi rendekröl egy sommaban illyen képpen ir:

Igitur juxta morem suarum professionum, summo undiq; studio ad lucrum inhiant non quidem Animarum sed crumenarum potius quæstum ubiq; explorant, quæstum flagrant, quæstum pietatem putant, nihil omnino agunt, nisi quo ad colligendam quácunq; ex occasione pecuniam suffragrari posse crediderint: pro ipsa altercantur, certant, jurgantur, litigant, multo æqua nimius laturi, jacturam decem millium animarum, quam decem vel duodecim solidorum. Sed me jure reprehendo, qui æquanimius dixi: cùm nullo animi motu vel turbatione animarum dispendia, de quibus non modo nulla apud eos cura, sed neq; cogitatio est, excipiant: damna verò suæ rei familiaris etiam levia, furiata sæpe mente sustineant. Deniq; si quis fortassis pastor surrexerit, qui non hoc more incedat, aut qui pecuniam contemnat, aut avaritiam damnet, qui deniq; non omni via seu justa seu iniqua, aurum à suis subditis extorqueat, aut salutari exhortatione vel prædicatione animas lucrifacere studeat, & plus in lege Domini quam in legibus hominum meditetur: extemplo omnino in morsus ipsius

ipsius omnium dentes acuentur. Illum prorsus ineptum nec dignum sacerdotio clamitabunt: quippe qui legum humanarum nescius jura sua defendere non idoneus sit, suos subditos regere, mulctare & coërcere per Canonicas censuras non noverit, nihilq; aliud didicerit, nisi inerti etiam otio, aut sermocinationi incumbere: quæ officia mendicantium palam esse astringunt, nulla temporali cura vel administratione, quæ utiliori occupatione suos animos teneat fungentium. Az az:

Annak okaert az ö tisztök utan valo munkajoknak erkölcse szerent minden tehetsegökkel nyeresegöt asitnak, de mindenút az erszenyöknek nyeresseghet tudakozzak inkab, kereskedesre gyuladoznak, à keresködest Isteni tisteletnek tartyak, tellyesseggel semmiben nem munkalkodnak egyebben, hanem csak az mi utan azt hisik, akar mi alkolmatossaggal is, hogy penzt gyüythetnek: az penzert egy massal ellenkeznek, hartzolnak, kötödnek, pörleködnek, sokkal nagyob es job sivel szenvedven, ha tiz ezer lelket el veszтenek, hogy nem mint tizenkét tallert. De magamat meltan feddöm, mivel azt mondam, hogy nagyob es job sivel, holot semminemü siubeli indulattyok, vagy somorusagok nincsen ö nekiek az lelkeknek veszedelmejert, kik felöl ö nekik nem hogy gondgyok volna, de még csak gondolkodasok sincs.

Annak felőtte, ha tőrtenet ſerent oly Prædicator tamadna es allana elő, akki nem ollyan erkőltsben viſelne magat mint ők, tudni illik, oly akki az penzt meg vetne, avagy az főſvenſeget karhoztatna, avagy akki az ő alatta valokon nem minden igaz es hamis uton fatſarna aranyat; de idővſſegős intes es prædicallas altal az lelkeknek nyereſegeben munkalkodik, es inkab elmelkedik az Urnak tőrvenye, hogy nem mint az embereknek tőrvenyeben: Mingyaraſt mindeneknek fogok annak meg ragaſara kőſſőrűltetnek. Azt tellyeſſegeſſen illetlennek es olynak kialtyak, ugy mint ki az Papſagot nem érdemli, ugy mint, ki az embereknek tőrvenyet nem tudvan, nem alkolmatos az ő tőrvenyőknek oltalmazaſara, ſőt oly, akki az Egyhazi tőrvenyők regulak ſerent az ő alattok valokat igazgatni, bűntetni, es fenyegetni nem tudgya, es ſemmit egyebet nem tanult, hanem hogy haßontalanul hivolkodgyon, es ßó beßed ſerent ßajogjon: mely munkak mivel hogy kulduſokhoz illendők nyilvan valo keppen bizonſagot teßnek arrol, hogy affelevek, ſemmi idő ſerent valo gondveſeleſre mely haßnot hozna elmejőkkel nem alkolmatoſſak.

Iegyezd meg, ez ſzerent mondgyak az Ieſus-untak az kereſztyen egyhazi ſzolgakat: Prædicanſok-nak.

Hallod Ieſuita uram ez az jambor mind tudomanyotok, erkőltsetők, es magatok viſele-

viſeleſe felől, hogy nem egyebet mondot 1416 eßtendőben, az mint Luther es Calvinus 1517 eßtendőben. Micsoda ſemmel merőd hát azt mondani, hogy ő előttük ſenki nem volt ollyan vallaſu ember? De eleb megyők.

Mit mond tovabba azon Clemangis az Promotorok felől?

Dici non poteſt, quanta mala faciant illi ſcelerati exploratores criminum, quos promotores appellant: Simplices & pauperculos agreſtes, vitam ſatis innocuam in ſuis tuguriis agentes & fraudis urbanæ neſcios, in jus ſæpe pro nihilo vocant cauſas & crimina contra eos ſedulo confingunt, vexant, terrent, minitantur, ſicq; eos per talia ſe componere, & paciſci cogunt. Quod ſi facere renuant: crebris eos citationibus, quotidieq; impetunt & ſupra modum infeſtant. Quod ſi ſemel qualibet occaſione præpediti comparare deſierint: cenſura illicò anathematis, ut rebelles & contumaces feriuntur. Si verò ad diem venire, quoties vocati erunt, perſeveraverint: eorum audientias apud judicum tribunalia impedient, moraſq; & ſubterfugia dilationum & inter locutionum captabunt, qua facile à foris Eccleſiaſticis obtinetur: quo vel ſic longo tædio, longaq; ſui temporis jacturâ fatigati, ſuper futuram vexationem, atq; impenſam pecuniæ pactione redimere cogantur, ne non ſit pro levi delicto, pro nullo vel exiguo debito infinitarum cumulus expenſarum. Az az:

Nem mondhattya meg ember menyi gonoſſagokat cselekődgyenek, azok az lator emberek, akkik az vetkeket czirkallyak kiket promotoroknak, az az, tiſztre emelőknek neveznek. Az egy-igyű es mezei ſegeny embereket, kik az ő kunyojokban eleg artalom nelkűl valo életőt çlnek, es az varoſi csalardſaghoz ſemmit nem tudnak, gyakorta csak ſemmijert-is tőrvenyben idezik, ő ellenek pőrt patvart, ſorgalmatoſſan inditanak, azok zaklattyak, rettegtetik, fenyegetik, es igy azokat bekeſeg jartataſra es ſőrződeſre eröltetik. Mellyet ha nem akarnak cselekődni: gyakorta valo idezeſőkkel naponkent habergattyak es feletteb-is eröltetik ha valami dolog miat akar mi alkolmatoſſaggal-is jelen nem lehetnek az tőrveny ſék elől: mindgyaraſt azokat, ugy mint engedetlenőket ki atkozzak. Ha pedigh mindenkor arra az napra az melyre ideztetnek, jelen leſſnek: azoknak ſavokat az tőrveny ſék elől meg gatollyak: es tovab valo időre nézó halaſtaſokkal es ſó beſedekkel mulatſagot ſereznek, mellyet igen kűnnyen végben vihetnek az Egy-hazi ſékén: Hogy akkepen ſok ideig valo unatkozaſſal, es haſznos idejőknek karaval faraztattatvan ſőrződeſre vévén dolgokat penzőktúl ſoſtattaſſanak meg, es igy ſemmi vétőkert keves költſegert keſőritteſſenek nagy ſummat fizetni.

Mint moſt az Papiſtak ſzentſzeki.

Eleb

Eleb megyők Ieſuita uram, es fel tőt czelomra lővöldőzők meg-is: meg mutatvan, hogy Luther es Calvinus előt voltak, akkik az ti tudomanyotoknak ellent mondottak, az igaz vallaſt pedig oltalmaztak.

Azok közőt nevezetős amaz *Franciſcus Zabarelluſis Eccleſiæ Romanæ Præsbyter & Cardinalis.* Akki çlt 1418 eſtendőben. Ez *in libro de Schiſmate & Concilio, contra Papæ errores ac tyranidem* azt allattya. Hogy az Conciliom, az az, az közönſeges gyülekőzet az Papanal fellyeb valo es parancsolhat is neki. Az Csaſarnak tiſti, hógy közönſeges gyüleſt tegyen az Egy-hazi rendek közőt: az mely gyülesben Papi rend kivűl valok űlhetnek es à hit dolga felől ſententiat mondhatnak: Mellyet Conſtantinus, Iuſtinianus, es Caroly Csaſarok peldajaval bizonyit: ſőt az Csaſar eröltetheti az Papat, hogy hitiről vallaſt tegyőn.

Peternek nem volt tellyes hatalma, de egy volt az fő Apoſtolok közzűl: az Papanak nem kel engedni hanem csak igaz es Iſtenes dologban. Az ſugva valo gyonas nem ſükſeges. Az Papanak imadaſa es mindenek fölőt valo hatalma, lator, Iſtentelen, hizelkedő emberek talalmanya, kik hogy kedvét talalhatnanak az Papaknal ſok ſáz eſtendőktúl fogva el hitettek azokat, hogy ők mindent cselekődhetnek es min-

es minden hatalommal birnak: mely mellett istentelenseg, Isteni karomlas, es örök vesedelemre vezerlő által út. Micsodak legyenek pedig azok az istentelenségök es Isteni karomlasok, im nemű-nemű reszben laystrom szerent elő szamlalom: hogy nem csak az Lutheristak es Calviniſtak, de még az Romano Catholicus uraim-is isonyodgyanak azoktul es tegyek hatra az Iesuitak tudomanyat.

Magad-is vigyaz rea Iesuita uram ti hizelkedő talalmanyotok es tudomanyotok ez. Mely szerent azt vallyatok:

Ex consilio quod incipit Divo ordini fratrum Minorum.

Sicut in ipsa triumphante Ecclesia præest unus, cui obediunt omnia & parent, qui est unicus Princeps supremus, ut est ipse Deus: ita in ista Ecclesia inferiori militante est unus supremus, cui omnia obediunt, id est ipse Papa facit unum tribunal cum Iesu Christo. Az az:

Az mi képpen az menyorszagban örülő Anya szent egy haznak egy elötte jaroja vagyon, akkinek mindenek engednek, akki egyedől valo felső Fejedelem akki ő maga az Isten: igy ez földön vitezkedő Anya-szent egy haznak egy fölső elötte jaroja vagyon, akkinek mindenek engednek, tudni illik, az Papa, akki az Christussal egy itelő szeket szörz.

Hova lehet ennel nagyob hizelkődes es Isteni karomlas? Hol vagyon ez az szent irasban? Hol az Paterek es egyeb regi Doctorok irasiban? Azok utan valo talalmany ez egyször-is maskor-is: Hát mit dicsökötték az Apostoli succesioval es az Paterek méltosagaval?

De męgh terhesebbeket-is mondotok ezöknel:

Deus omnia subjecit sub pedibus Papæ, secundum illud Propheticum: Omnia subjecisti sub pedibus ejus, minuisti eum paulò minus ab Angelis. Psal. 8. Az az: Ibidem.

Isten mindeneket az Papa labai ala vetöt, amaz szent David mondasa szerent, ahol igy ból az Christusrol: Mindeneket az ő labai ala vetöttel, kissebbe tötted egy keveſſe ötet az Angyaloknal.

Factum ab ejus sanctitate, à Deo reputatur factum. Az az: Cap. 5. de translatione Prælatorum Conf. t. Col. 13. vol. 3.

Valamit az szentsegös Papa cselekődik, ugy kel tartani, mint ha Isten cselekődne.

Papa supremus Dei Vicarius est, & qui aliter dicit, mentitur. Baldus & Andreas Barbatius I. C. Siculus, de officio Prætoris. Az az:

Az Papa Istennek fellyeb valo hely-tartoja, es akki ő felöle máſt mond, hazud.

Papa habet plumbeos pedes, & quasi immobiles, dans cuncta moveri. Az az: Aegidius Bellamere.

Az Papanak on labai vadnak es megh mozdithatatlanok, mindeneknek ő ad mozgaſt. Ez az hizelkedő ember, az tellyes

lyes ſent Haromſaghoz haſonlittya az Romai Papat: Mert annak munkaja az, hogy mindenek ő tőle vegyenek mozgaſt, ő tűle legyenek es ő benne éllyenek, azt mongya az ſent Pal. Hát ez arant-is ellenkőztők Ieſuita uram az Apoſtollal. Act. 17.

Imperator quod habet, totum habet à Papa, in poteſtate Papæ eſt, ut Regnum det cui vult: propterea conſtitutus à Deo ſuper gentes & regna, ut deſtruat & evellat ædificet & plantet. Az az:

Az Romai Csaſar valamivel bir az Papatul vőtte egeſen: Mert azert rendeltetet Iſtentől az Papa, az Poganyokon es orſagokon, hogy azokat akkinek akarja annak adgya, es hogy rontſon, gyomlallyon eppétſőn, es plantallyon.

Albertus Pighius. lib. 4. cap. 8. Hierach. Eccleſ.

Papæ attributa eſt omnis poteſtas in regno Chriſti ligandi & ſolvendi ubi vult: Papa non poteſt eſſe hæreticus, nec deponi ullo caſu. Az az:

Az Papanak minden hatalom adattatot az Chriſtus Orſagaban, kőthet, oldhat, ahol akarja. Az Papa nem lehet eretnekke, ſem ſemmi okon tiſztitul meg nem foſtathatik.

Alvarottus intit. Epiſcop. vel Abbatem.

Papæ poteſtas major eſt quam ſanctorum. az az:

Az Papanak nagyob hatalma vagyon, hogy ſem az ſentőknek. Hát imadni kell őtet is.

Per indulgentias à Papa datas, etiam inferni pœna remittitur. Az az:

Az

Az mely bűnt az Papa meg bocsat, még az pokolnak bűntetiſitől is fel ſabadul az, akkinek meg bocsattya. Angelus de Clavaſio.

Papa eſt lumen fidei, & quaſi ſol & ſplendor veritatis. Az az:

Az Papa az hitnek ſővetneké, es mint egy napja es fenyőſſege az igaſſagnak.

Papæ poteſtas major eſt Apoſtolo, & poteſt dictis Apoſtolis de rogare; Papa poteſt diſponere, & ordinare contra Epiſtolas Pauli. Az az: Rota & Antonius Marian. Cenſura Colon. pag. 240. 241. Dialog. 6.

Az Papa hatalma nagyob az Apoſtolenal, es az Apoſtol beſedenek ellene mondhat: Az Papa az ſent Pal levelei ellen intezeſt, es rend tartaſt ſabhat.

Hát Antichriſtus: mert annak munkaja az. 2 *Theſ.* 2.

Poteſtas Papæ major eſt quam Angelorum, quantum ad officij poteſtatem, quia nulli Angelorum conceſsit Chriſtus claves ligandi & ſolvendi ſicut Petro & ſucceſſoribus ejus: & ideo non minor honor debetur Papæ quam Angelis. Unde Papa recipit à fidelibus adorationes, proſtrationes, & oſcula pedum quod non permiſit Angelus à Ioanne Evangeliſta ſibi fieri. Az az: Antonius.

Az Papa hatalma nagyob az Angyalok hatalmanal, tiſztire nezve, mert egynek ſem engette Chriſtus az Angyalok kőzzűl az oldaſnak es kőteſnek kultſait: s ez az oka, hogy nem kiſſeb bőcsűlet illik az Papahoz az Angyalokenal. Melyre kepeſt, az

hivek-

hivektûl imadaſt veſſen, meg engedi hogy ô elôtte az fôldre borullyanak, es labait csokolgaſſak: mellyet nem engedôt az Angyal Ianos Evangeliſtanak hogy cselekôdne.

Archidiaconus. *Papa formam Sacramentorum ab Apoſtolis traditam poteſt immutare.* Az az:

Az Papa megh valtoztathattya, az Apoſtoloktul adattatot Sacramentomoknak formajat.

Papa poteſt in terris, quod Deus in Cœlis. Az az:

Az Papa ennyit tehet ez fôldôn, az menyit Iſten az Eghekben.

Auguſt. Beröius in rubr. de offic. de legen. 10. *Papæ nullus eſt par, niſi Deus.* Az az:

Az Papahoz haſonlo ſenki nincsen, hanem csak az Iſten.

Honorandi ſunt Papæ, etiam ſi ſint mali, & præferendi omnibus Regibus, Imperatoribus, imò Angelis, & Virgini etiam Mariæ: quod mirum videtur, cum hæc Sacerdotibus pro auxilio adoretur. Bernard. de Buſtis. Az az:

Az Papakat tiſtôlni kell, ha ſinten gonoſok is; s-fellyeb kell bôcsûlni minden Kiralyoknal, es Csaſaroknal, ſôt az Angyaloknal, es ſûz Marianal-is: Mely csudanak lattatik, holot Mariat az Papok ſegitſegûl hivan imadgyak.

Leges Papæ ſunt obſervandæ, ſicut leges DEI. Az az:

Az

Az Papa tôrvenyit akképen kell bôcsûlni, mint az Iſten tôrvenyit.

Papa nulli omnino mortalium reverentiam facit, ſed Imperatori aliquantulum ad oſculum pedum aſſurgit. Az az:

Az emberek kôzzûl ſenkinek az Papa bôcsûletôt nem teſſen, hanem mikor az Csaſar labait csokollya, valamenyire fel emelkôdik.

A Papa ne ad Deum quoq; appellari poteſt: quia eſt Chriſtus Domini. Az az:

Az Papa elôl, mégh Iſtenre ſem veheti ſenki igyet: mert ô az Urnak fel kenettetôtte.

Papa ſuper omnia Concilia poteſtatem habet. Az az:

Az Papanak, minden Conciliomokon hatalma vagyon.

Papa eſt ENS ſecundæ intentionis compoſitum ex Deo & homine. Az az: Gloſſa in præfat. Clementib.

Az Papa oly allat, akki Iſtenbôl, es emberbôl all.

Papa poteſt Angelis mandare, ut vniuerſum purgatorium expurgent. Qui enim poteſt Angelis mandare, habet imperium in Cœlo & qui poteſt animas è purgatorio educere, ille habet imperium in purgatorio. Az az: Eraſmus in. 1. Epiſt. ad Tim. Cap. 1.

Az Papa parancsolhat az Angyaloknak hogy az egeſs purgatoriomot megh tiſtitſak: Mert ugyan is akki az Angyaloknak

parancsolhat,hatalma vagyon az Eghben; akki az lelkeket ki hozhattya purgatoriombol, hatalma vagyon annak purgatoriomban.

Papa eſt ſucceſſor Moyſis & ſupra Imperatorem, de Majeſt. & ob. ſolitæ. 24. diſt. 2. 9. 3. Et ideo Imperatorem confirmat, conſecrat, coronat & deponit. de elect. Venerab. 15. 9. 6. Item:

Si Papa etiam ſuæ & fraternæ ſalutis negligens, deprehenditur inutilis & remiſſus in operibus ſuis, & inſuper à bono taciturnus, quod magis officit ſibi & omnibus nihilominus innumerabiles populos catervatim ſecum ducit primo mancipio gehennæ cum ipſo plagis multis in æternum vapulaturos: hujus culpas iſtic redarguere præſumat mortalium nemo, quia ipſe cunctos judicaturus à nemine judicetur. Azaz:

Az Papa fellyeb valo az Csaßarnal, ő Moſes ßékiben úl. Es annak okajert, az Csaßart meg erősiti, megh ßentőli, koronazza es meltoſagbol ha kevantatik le veti. Ha ßinten az Papa maga es felebarattya idvőſſegenek dolgaban rőſt is,ugy annyira hogy tunya es haßontalan legyen az ő munkaiban, es az jonak el veßteglője levén, maganak többet ártvan, es egyebeknek; mind az altal, ha ßinten ſok ßamlalhatatlan nepeket ſeregőnkent vigyen első fogſagh ßerent az gehennanak tűzeben, hogy ott őrőkke ſok kenokat, vereſegőket ßenvedgyenek, ſenki az emberek kőzzűl annak vétkejert ne merje őtet meg feddeni: mert holot ő mindeneket meg itél, ſenkitűl meg nem iteltethetik.

Papæ judicium eſt infallibile, ei enim ſoli conceſſum eſt in privilegium ut errare non poſsit. Franciſcus Burſatus Conſ. 120. Nu. 10. Papa non poteſt errare. Unde legitur de Papa Gregorio Septimo quod aliqui Epiſcopi volebant eum damnare, ut Magnum, & quod ſuſpectus eſſet ob nimiam familiaritatem cum Domina Mathilda. Sed Epiſcopi non cogitaverunt, quod Papa nec Magus eſſe, nec errare poteſt quicquid facit. Nam licet fuiſſet cum Mathilda illa aliquid jocatus, feciſſet hoc per curialitatem, quia ſe modicum recreaſſet intentionibus ſuis ut faciunt alij quoq; Eccleſiaſtici: ſed non præſumitur tantæ celſitudinis apicem poſſe errare. Buſdragus.

Azaz:

Az Papa iteleti meg csalhatatlan: mert csak ő vette azt az ßabadſagot, hogy nem vétkőzhetik. Az Papa nem eſshetik vétkőben, mellyert olvaſſuk az hetedik Gergely Papa felől, hogy nemely Piſpőkők akarjak vala őtet karhoztatni azert hogy őrdőngős volna, es hogy gyanoſag is volna felőle, mivel felőtteb nyajaskodnek Mathilda aßonnyal. De azok az Piſpőkők nem gondolkottak arrol, hogy az Papa őrdőngős ſem lehet s nem is vétkőzhetik, akar mit cselekődgyek ő, mert ha ßinten valamit

trefalt is azzal az Mathildaval, cselekőtte volna azt udvaroſſagbol, mivel akarta volna valamenyire magat tiijtani az ő keſertetiben, az mint egyeb Egyhazi emberek is ſoktak cselekődni: Mind az altal ugyan nem itilheti ſenki, hogy ollyan nagy fölſeg vétkezhetnek.

Petrus Andreas Gambarus.

Papa eſt omnipotens & in eo eſt plenitudo poteſtatis. Az az:

Az Papa mindenhato, es ő benne vagyon az hatalomnak tellyeſſege.

Papa ſolus rerum naturam immutat & de nihilo aliquid facit. Az az:

Egyedől csak az Papa valtoztathattya el az teremtet allatoknak termeſetit es ſemmiből-is valamit csinal.

De Papæ poteſtate diſputare, inſtar ſacrilegij eſt. Az az:

Az Papa hatalma felől valo vetekődes, ſentſeg tőres gyanant vagyon.

Rodericus Zamorienſis, in Speculo humanæ vitæ, lib. 2. 1.

Quid multis? tanta eſt ſublimitas Papæ, tanta præeminentia tantaq; immenſitas, ut nullum mortalium, id mente concipere aut comprehendere poſſit, nedum ſatis exponere. Az az:

Mi ſükſeg ſokat ſamlalni? Oly az Papanak felſege oly nagy előkelhető mi volta, es megh merſekelhetetlenſege, hogy azt ſenki az halando emberek kőzzől, csak elmejeben ſem foghattya, nem hogy mégh elegődendőkeppen kiis beſellene.

Status

Status enim Papalis non eſt ad humanum tantum principatum, ſed ad Divinum: non ad Principandum ſolum mortalibus, nec modo hominibus, ſed Angelis: non ad judicandum vivos, ſed mortuos: non in terra ſolum, ſed in cœlo: Hic peccata diluit, hic animabus fidelium pœnas condonat, ſupplicia relaxat. Az az:

Az Pápai allapat, nem csak emberi, hanem Iſteni birodalom, nem csak az halandokon, ſem csak az embereken vagyon annak hatalma, de az Angyalokon-is: Nem csak az előket iteli meg, de az holtakat-is, nem csak ez földen, hanem az Eghben is. Ez az akki az bűnőket meg oldgya, ez akki az Hivek lelkenek bűnteteſit meg engedi, es meg taghittya.

Mind ezők Ieſuita Urã mire valok?

Nem egyebek, ugy itelem, hanem az Zabarellus értelme ſerent hizelkődeſők, ſőt merő Iſteni karomlaſok, es ſőm latomaſt valo hazugſagok, kiket mikor olvaſok borzad minden teſtembelis-csudalom, hogy ekkedigh-is Iſten, az Romai Papat, mint Herodeſt, tetvekkel nem etette meg: Mely almelkodaſomat azzal zabolazom megh, hogy nem jőtt mégh el az ti alnokſagtoknak bűnteteſe: Nagy tűrő az Iſten ő ſent fölſege. Noha az mint jelentem pedigh iſonyodom mikor effeleket olvaſſok az Romai Udvaraſok alhatatlan iraſiban:

Mind az altal akarom elő hozni, hogy nem csak mi kereſtyenők értſük, illyen ſemtelen alnok meſterſegtőket, kivel, el csabitottatok az egy-igyű kőſſegőt eleitül fogva: hanem az Romano Catholicus uraim vegyek eſekben, micsoda az ti tudomanyotok, es az ſerzetnek ál ortzas alazatoſſaga alat, mely fel fuvalkodot kevely, maga hitt Iſteni tiſteſſeg kevano s-motskos tudomanyu emberek legyetők ti Ieſuitak, es tudgyanak őrizkődni túletők. Ez az ti tudomayotok, mellyet Apoſtoli, es reghi tudomanynak hitetőkeppen mondotok: az ellen tanitot Luther es Calvinus ezt mutatta meg, hogy csak ez minap kőlt, es hamis tudomany. Ezt feytőgetik naponkent az kereſtyenők az ti gyalazatotokra, kiket ti Lutheriſtaknak es Calviniſtaknak neveztők dagallyatokban: ezert kialtyatok azokat ujitoknak, es uy tudomanyuvaknak. De titőket ugy mint pőrőſőket, ennek az igynek iteletiben Orſagunk tőrvenye ſerent hatra vetvén, apellallyuk az kűlſő renden valo embereknek iteletit, roſtollyak meg ha igaz az ti patvarkodaſtok, mely ſerent azt allattyatok, hogy mi ujitok vagyunk: Mert az mi vallaſſunkon 1517 eſtendő előt ſenki nem volt, csak egy ember-is: en pedig ſazat is mutattam immar ekkedig? Az tietők pedigh reghi, mert az Apoſtoli tudomany azt

azt vallottak az Paterek, es azok utan, minminden időbeli emberek 1517 eſtendő előt. Ha igaz ebben az ti beſedetők, am legyetek nyereteſſek. Ha nem igaz, engedgyetők nekűnk az győzedelmet es ſőkjetők el velekődeſtők mellől.

Killyeb beſedőmet immar Ieſuita baratom nem terjeſtőm: hanem bizonyos concluſiokat csinalok, es veled valo tractamat ebben hagyom moſtan.

I.

Valamely vallas az Ieſus Chriſtus tanitaſaval, az Apoſtolok, azoknak tanitvanyi az Paterek, es egeſ 1517 eſtendeigh minden tudos emberek tudomanyaval eggyez: reghi es igaz vallas az. Az Luther es Calvinus tudomanya ollyan. Hát igaz vallas es reghi. *Et vi conſequentis.* Hamis az Ieſuitak patvarkodaſa, akkik azt ekkedig ujinak kialtottak.

I I.

Valamely Eccleſianak az Chriſtus menyben menetelitül fogva voltanak kővetői es polgar tarſai ez főldőn; mind 1517 eſtendeig, igaz Eccleſia az. De akkiben Luther Calvinus es moſtis minden kereſtyen tanitok tanitanak azokat kővetvén ollyan Eccleſia. Hát igaz es reghi Eccleſia. Annak okajert hamis az Ieſuitak patvarkodaſa, hogy az uy es veſendő volna. Az ma-

jor propoſitiot eggyikben ſem tagadod tudom. Az minort elegge megh bizonyitottam; ne reſteld affelől valo gondolkodaſra magadat adni.

Ellenben. I.

Valamely vallas az Ieſus Chriſtus tanitaſa ellen vagyon, mellyet az Apoſtolok, azoknak tanitvanyi az Paterek es azok utan levő tudos emberek karhoztattak es az ellen tanitottak, uy es hamis tudomany az. Az Ieſuitake illyen. Hát uy es hamis velekedős az. Minek okajert hejaban dicsekődnek az Ieſuitak annak reghiſegevel es igaz voltaval.

I I.

Valamely Eccleſianak csak ezer eſtendőtől fogva ez előt, nem az Chriſtus, ſem az Apoſtolok, azok tanitvanyi, Paterek, es azok utan valo tudos emberek az ſent iras ſerent, hanem emberek emberi fútúl egyſőr-is maskor is gondoltatot tudomant vetőttek fondamentomul, fővenyen eppitetőt es tevelygő Eccleſia az. *Ratio*: Mert az igaz Eccleſianak, mind Fundamentoma s-mind feje az Iſten, es ember Ieſus Chriſtus: ki nem egyebre, hanem az ſent Iraſra igazit. De az Ieſuitak Eccleſiaja, ollyan. Hát uy, es hamis. Haſontalanul pepecsőlnek hát azon az Ieſuitak, hogy reghi es igaz Eccleſiava teheſſek. Itt is à minor propo-

propoſitionak bizonyitaſa felől ezen tractanak elmelkedeſere igazitlak, holot az majort tudom nem tagadod.

INTES.

It minek előtte Ieſuita uram, en beſedőmnek veget vetnek, es az te feleletődet varnam, imez dolgok felől akarlak meg inteni. Ha felelhetz valamit, ezőket kévanom hogy cſelekődgyed.

I. Az minemű tanubizonſagh tételőket az Sz. irasbol elő hoztam az Uy Teſtamentomban valo tanitok es halgatok felől, Chriſtus Urunk ő maga tanubizonſag tétele ſerent, rendel meg magyarazzad, es az ti tudomanyotokra es Eccleſiatokra fejezzed, ha lehet.

II. Az minemű ſolutiokat, valaſ tételeket, az te elől hozot es meg roſtalt Argumentomidra elődbben rakogattam, ne ſitokkal, ſ-ragalmazaſſal, hanem tudos emberhez illendő magad viſeleſevel viſgallyad: es ugy felely, ha valamit felelhetz azokra: Minden punctaira felely pedigh, ne csonkan bonkan: mert egyeb arant haſontalan leſen munkad, es meg csufoltatod magadat.

III. Az minemű bizonſagokat en elő hoztam, az Apoſtolok ideje utan valo martyromoknak, Patereknek es azok utan levő tudos embereknek iraſokbol: azokat

is vagy az ti tudomanyotok ſerent megh magyarazzad: vagy meg mutaſſad, hogy nem azok az Paterek es tudos emberek mondaſi es értelmi azok, hanem maſſoké kik nem jo akaroitok ti nektők. Mert egyeb arant mi nyereteſſek regi es igaz tudomanyu emberek leſűnkmagatok értelme ſerent is.

IV. Az ti vallaſtokat mutaſd megh egy altallyaban, micsoda fundamentomon akarjatok oltalmazni, had tudgyuk mi is azt, Mert ha az Patereket, es azokat az tudos emkereket mutatod, akkik azok utan çltenek 1517 eſtendeig: nem mehetz elő dolgodban, mert az mint en elő ſamlaltam, azok ellenetők irtanak es tanitottak: Ha az Conciliomokra igazitaz; azok magokkal nem eggyeznek; es azoknak ſoha jo es haſznos ki menetelők nem volt. Ha az Papakra, ott is meg csalatkozzol; mert azok az mit egyſőr allattanak, maskor viſa mondottak. Ha magatokra; akar menyit mongyatok ti fejenkent, pőrőſők, es csak ez minapiak vattok; tanuk magatok es az regiſeg dolgaban az regiek ellen nem lehettők. Egyeb arant mivel az ſent iraſt nem akarjatok fundamentomul előttetők viſelni, féltlek, hogy uy, es nem igen helyes tudomanyuvaknak pronuncialtattok.

V. Az Papak prærogativaja felől az miket elő

ket elő ſamlalek az ti çrtelmetek ſerent, vagy az ſent irasbol, vagy az regi Paterek iraſabol, mutaſd megh minden czikellyeben, hogy ſent Peter is ollyan hatalommal birta az Papaſagot, ugy viſelte magat, es ugy hadta maga utan az ſucceſsiot minden Papakra; ſőt azt is hogy minden Papakra; ſőt azt-is hogy minden Papak helyben hadtak azt, javallottak es ugy-is tanitottanak: Mert ha azt meg nem bizonitathatod, altalan véggel ſő mondot ember is leſeſ: Mert jo eleve azt mondad, hogy csak egy ember ſem volt az Apoſtolok idejetől fogva, akki ti veletők ellenkőzőt volna: ſ-raytatok fogh az is ſűlni, hogy minden tőkélletes fundamentom nelkűl, magatok kűlső veſendő haſznajert, egyſőr-is maskor-is talaltatok, es ſep ſin alat kőtőttetők az egy-igyű emberek nyakara: Es igy nem csak uy tudomanyuvaknak, hanem hitetőknek es Antichriſtus katonainak kezdőtők mondattatni.

VI. Mivel pedigh Luthernek harom rendbeli iraſi vadnak. Elſők ollyak, kiket az Reformationak kezdetin tanitot, migh egyebektől elmeje *de quibusdam articulis Theologicis* meg nem haborittatot. Más rendben valok ollyak, kiket haborodot elmevel emberi indulatoknak gyarloſagatul viſeltetvén kivaltkeppen Diſputalas ſerent

tani-

tanitot. Harmadik, kiket Disputatiok utan az igassagtul meg győzettetvén vallot.

Megh lassad hát Iesuita uram feleletődben, az Luther tudomanyi közzűl, az Első es Harmadik karban levőket citallyad, s igazan pedig, hogy sava hihető embernek talaltassal. Mert azok serent eggyez az Paterekkel, egyeb regi Doctorokkal, es Evangelicusokkal minden controversiakban.

Calvinus Ianos irasi felől is igy gondolkodgyal, hogy im ez tőkeket sömöd előt tartsad, meg ne útkezzel. Mert elősör ő maga confessiojat *in lib. Institutionis Religionis Christianæ* igazan megjedzőtte: mellyet sz. iras bizonsag tételevel, es az Paterek értelmevel meg erősitőt. Masodsor irasi közőt, massak ellen veteset hozza elő: melyre mindenűt elegedendő valast tessen. Meg lasd azokajert hogy az mi mase, azt neki ne tulaydonitsad, az mint egy közűletek sokot cselekődni, hogy minden *proleptica* parenthesist, Calvinus neve alat jegyőz fel, el hagyvan azt, az mi sajattya volna, tudni illik, az solutiot. Harmadsor, nemely sent irasbeli locusoknak magyarazattya felől, egyeb Doctorok értelmet felre tévén, maga ertelmet sabadossan megh mondgya az sent irast visgalvan, kiktűl noha lattatik is valamikor kűlömbözni, de azoknak értel-

értelmőket azert, sem nem sidalmazza, sem nem rostallya ördögi gyűlölseggel, mint nemellyek az ő értelmet.

Itt is hát Iesuita uram ha Calvinus sententiajat akarod fel jegyőzni; ne egyebek ellenveteset, se egyebek tudomanyanak hatra hagyasa serent valo értelmet, hanem sajat vallasat, mellyet meg jedzőt kivaltképpen az Institutioban es commentariusiban-is: sőt ha mit az Institutioban egyebeknek közönseges értelme serent lattatik neha neha mondani, cselekősi azt kereshtyeni seretetből maga sajat értelmet, mind azon altal commentariusiban hasonlo dolgokrol tractalvan, nyilvabban meg mondgya, *& vice versa*, ha mit Commentariusiban nemelykor rövidebben es homalyosban lattatik tractalni, Institutiojaban bővebben, es nyilvabban sól affelől. Melyre im egy peldat hozok elő. *De gradibus gloriæ in vita æterna*: az Institutioban követi az közönseges értelmet, nem azert mint ha javallana es az volna neki sajat értelme, hanem hogy az ő idejebeli nemely tudos emberekkel ne lattatnek őssve kapni. Mely felől valo értelmet az utan *in explicatione capitis* 12 *Danielis*. nyilvansaggal meg magyarazza. Tőb egyeb, helyőkőn is cselekődik akkeppen kiknek elő samlasat rövidsegert el hagyom. Lib. 3. Cap. 25. sect. 11.

It

It azt is meg tartſad az conditiot Ieſuita uram, ha felelni akarſz, hogy ſe Calvinus felől *Pſeudo Lutheranus* es egyeb ellenkező felnek vakmerő iteletit: ſe Luther Marton felől valamely Calviniſta vagy más értelmű emberek ragalmazaſat ne czitallyad, akar mellyiknek is gyalazattyara: Mert affele ſő mondas, csak merő patvarkodas, akar kitűl eſſek: Hanem mindeniknek fajat értelmet hozzad elő, melyből minden értſe, ha eggyezteke ők az ſent iraſſal, es az Apoſtolokkal, Paterekkel, es az utan valo igaz Doctorokkal, avagy nem. Sőt legyen nyilvan mindenek előt, azok az tudos emberek, minemű dolgokban, es menyire ellenköztenek egy más közöt: Mivel egy időben çltenek es tanitottanak, noha meſſe földen, de egy lelekkel, egy fundamentomon éppitöttenek, mellyert egy maſnak baratſagoſſan izentenek, es minden jokat kivantanak Iſtentől ſűvek ſerint.

VII. Es utolſor, Valamit mi ellenünk, az az, tudomanyunk es Eccleſiank ellen akarſz mondani, Azt az ſent irasbol, Martyrok vallaſabol, Paterek, es azokkal eggyet értő regi tudos embereknek iraſabol es értelmeből bizonyitſad, azt pedigh az mit elő hoſz, igazan czitallyad: az ollyan exemplarokbol akkik .t 1530 eſtendő előt nyom-

nyomtattanak kiket ti meg nem hereltetők az mint az *Index expurgatorius* bizonyittya. Meg mutaſd honnan es micsoda irasbol vőtted, hogy mi is nezheſſük es egyebek-is olvashaſſak. Egyeb arant valamit felelſz, nem-is kezd helyőſnek iteltetni es ingadozo nád ſalnak kezdeſz tudomanyod ſerent mondattatni.

Ezőket meg tartván, jo ſivel, csendeſz elmevel es ſeretettel varom Ieſuita uram valaſz tételődet. Ezzel legyen Iſten hozzad es az felelettel ne keſſel: Mert az Catholicus uraim-is azt nagy ſivek ſakadva varjak.

Ez kegyes bőlcs Paterem, az mit az Evangelicus Prædicatorral valo beſelgeteſőmben keſőrittettem hallani, mellyet igen banok. I. Mert ha halgattam volna, męg az mi tudomanyunknak mi volta reytekben lehetet volna, holot ugyan ez is volna vallaſunk, hogy az laicuſok *fide implicita* hinnek azt, es annak okairol ne-is tudakoznanak, akki pedig azt cselekődne, az atok alat lenne: De im mint veſtem dolgunkat, magam ſem remenlőttem volna: Immar az-is tudgya mi voltunkat, akki az előt ingyen

ſem gondolkodot affelől, mert eleg volt az Miſe halgatas, bucsu jaras, es olvaſo ſámra valo *Ave Maria* mondas.

II. Mert en ſemmit ezekre nem tudok felelni, holot ha az ſent iraſhoz nyulok, az ellenem tanit: ha az ſent Peter ſucceſsiojat forgatom, rayta veſtem, mert ſemmi reſe nem volt ő neki ſegennek az mi uraſagunkban, nem uralkodot az Csaſarokon, hanem ſőt inkab azoknak engedőt es azoktul halalt ſenvedet: az ő ſucceſsioja ſemelye ſerent, nem egyeb, hanem hogy minden Papat, az Romai Csaſarok labbal feſitſenek fel: Tudomanya ſerent, nem egyeb: hanem az ſent iras tanulaſa es tanitaſa, mert ő rea bizattatot volt: Az mi Papaink pedig magok talalmanyat tanittyak, nincs nekik ſemmi kőzők az Prædicallaſhoz, Ha az Paterek iraſat forditom, abbol ez az Prædicator ellenünk ſok bizonſagokat hoza elő, de ha nem hozot volna-is, tudgyuk azt, hogy azok az ſent irashoz kőtőttek magokat es

azt vallottak: hogy valahol akkivűl valamit talalnak mondani, nem akarjak azt ſajat értelmek gyanant iſmerni, hanem emberi gyarloſagnak tartani: ha magunk értelmere fordulok, arra mingyaraſt bizonſagot kell hoznom elő, az ſent irasbol: Ha az Paterek iraſabol hozok pedig valamit elő: ott előſőr megh kell mutatnom, hogy az arant az ſent iraſſal eggyeztek az Paterek, es az volt ſajat ertelmek: Maſodſor két rendbeli ellenkőző értelmeket kellene egyben bekeltetnem, eggyik az mi értelmünk, maſik az Calviniſtak tudomanyok felől. En tűlem pedig eggyik ſem lehet, holot laſſub tudomannyal vagyok: Hanem keſőrittettem Paternitaſodnak tűndőklő labaihoz eſnem, es ſegitſegőt kérnem.

Annak-okajert minden ſep tudomannyal, ekeſſen ſollaſſal, ſent iras magyarazaſſal, mivel annak Doctora-is vagy, Paterek es minden reghiſegőknek értelmevel fel ekeſsittetőt meltoſagos Paterem, nyuly hozza, es gyor-

Auguſt. contra Fauſt. lib. 33. cap. 9. in Pſal. 65. De unitate Eccleſiæ. Chriſoſtomus In Mat. 29. Homil. Orig. in Hierem. hom. 1.

ſan folyo pennadnak ſebes folyo vizevel hova hamarab tegy valaſt az conditiok ſerent az mint az Prædicator en tûlem kevana, minden beſedet pedig Paternitaſod fel jegyezze periodus es ſecciok ſerent mas Characterôkkel, hogy az olvaſo kûlômbſegôt teheſſôn az ket ertelôm kôzôt: Az mint egyebek-is ſoktak cselekôdni; mellyel engemet az Romai vallasban vaſtagabba tehetz: Ertelmûnkre kôntôſt adhatz: es az Romai Catholicus uraimtul minden kedveſſegôt varhatz. Melyre az bodog ſûz Maria, ugy mint az Egheknek egyedôl valo Kiralyne Aſonya, az mint mi nehol tanittyuk, minden mennyei ſeregôkkel es megh holt ſentekkel, minden ertelômmel biro Paternitaſodat, ſegellye es vezerôllye, Amen.

7. Calend. Maji. Anno Domini.
M. DC. XVI.

Tekintetes Paternitaſodnak
alazatos tanitvanya.

Menander Piſtolocius
Societatis Ieſu Alumnus.

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

TIFFEN® Color Control Patches © The Tiffen Company, 2007

ſan folyo pennadnak ſebes folyo vizével hova hamarab tegy valaſt az conditiok ſerent az mint az Prædicator en tûlem kevana, minden beſedet pedig Paternitaſod fel jegyezze periodus es ſecciok ſerent mas Characterôkkel, hogy az olvaſo kûlômbſegôt teheſſôn az ket ertelôm kôzôt: Az mint egyebek-is ſoktak cselekôdni; mellyel engemet az Romai vallasban vaſtagabba tehetz: Ertelmûnkre kôntôſt adhatz: es az Romai Catholicus uraimtul minden kedveſſegôt varhatz. Melyre az bodog ſûz Maria, ugy mint az Egheknek egyedôl valo Kiralyne Aſonya, az mint mi nehol tanittyuk, minden mennyei ſeregôkkel es megh holt ſentekkel, minden ertelômmel biro Paternitaſodat, ſegellye es vezerôllye, Amen.

7. Calend. Maji. Anno Domini.
M. DC. XVI.

Tekintetes Paternitaſodnak
alazatos tanitvanya.

Menander Piſtolocius
Societatis Ieſu Alumnus.

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

